SEYYİD AHMED HÜSAMEDDİN KÜLLİYATINDAN: 5

KUR'ÂN'IN
20. ASRA GÖRE
ANLAMI

TEBÂREKE
CÜZÜ

Okunuşu Tercümesi ve Açıklaması

M. Kâzım ÖZTÜRK

2.Cilt

İzmir - 1976

Bu eser, Kur'ân'ı Kerîm'in "Tebâreke" cüzünün tevil ilmi açısından çağımızın ilim ve teknolojisine göre taşıdığı mânâyı ihtiva etmektedir.

İÇİNDEKİLER

Sayfa

MÜRSELÂT SÛRESİ 17

Vahiy ve ilham ile meydana gelen olaylara Peygamber, Kur'ân, melekler veya baska suretlerle tasarruf eden şey: "Resul-ü örfî" — Beşerî istidat ve kabiliyetlerin irşat ile meydana çıkması — Bir vücudun gönderilme vakit ve zamanının belirtilmiş olması: "Mürsel-i mevkûte" — Şanı yüce Kur'ân'daki her harfin taşıdığı mânânın başka olması — İnsan, istidadının sahifesine yansıyan "Atâ-yı esmâ"nın mahkûmudur — Yeryüzünde bulunan yüksek dağların havayı emerek suya çevirmesi — Kulluk ödevini yerine getirenler ile getirmeyenlerin durumu — "Kenz-i mahfî" olan yüce zatın, var olma âleminde vücudunu isbat ettirmesi — Ruhun ilâhî âlemlerden inerek diğer bir âleme gelişi ve muhafaza edileceği mahalle yerleşmesi — Kadere tasarruf edenler, ilâhî isimlerdir — İnsanlara rahatsızlık

veren tasa ve kaygıların giderilmesi — Kurtuluş ve saadete ulaşma yolu — Nefisle ilgili haz ve zevklerin üzerine düşmemek — Görünüşü ile insan, iç varlığı yönü ile hayvandan farkı olmayanlar.

İNSAN SÛRESİ 46

Ruh âleminde anılmayan bir şeyin vücut âleminde zikredilmesi de mümkün değildir — "Ebrâr"ın anlamı ve cüz'î irade — Yararlı çalışmalarla elde edilen fazilet — Cennet hayatı — "Dehr" insanın hayatını kuşatan zaman — İnsan Ay'a yükselip giderse orada ne bulur? — Allahlık mertebesine ulaşmak iddiası sadece delilik ve büyük hatadır — Âhiret mutluluğunu kazandıran yaşam — Bize verilen nimet, Allah'ı bilmemiz ve bulmamız içindir — Dünya ile âhiretteki yaşayış benzerliği.

KIYAMET SÛRESİ 77

Toprak olan beden ve kazanılan manevî vücut — Hayatın ve sayılı nefeslerin sona erme vakti — Ruhun bedene tasarrufu — "Yevm-i müstakar" geçici olarak verilmiş hayatın sonu — Bütün eşyada Allah'ın kudret ve cemâlini görmek — İrademiz dışında âhiret âlemine ilerlemek — Rablığın feyzinden yararlanamıyarak süfliyet âleminde kalan kimseler — Âhiret vücudunun tamamlanması — "Arz-ı mahşer"de hesap ve kitapla meşgul olunması — Âhiret âlemi — Sübbuhiyet ve kuddusiyet.

MÜDDESSİR SÛRESİ 103

"Müddessir"den kasdedilen anlam — Sesi muhafaza ederek tekrar yansıtmak ve uzak yerlere nakletmek — Bir kimsenin evine gelip gidenleri sesi ve şekli ile gösterecek aletlerin icadı — Herkesin bir maaşla, yiyecek ve içeceğe sahip olması — Yengi ve yenilginin farkı — Sihir neye derler? — Bitkilerdeki hayat safhaları — "Ashâb-ı nâr" nedir? — "Kab-e kavseyn" âlemi — Suçluların, cennet ehli olanların sorularına cevapları — İnsanın ruh ve bedeninin örtünmesi — "Deccâl" — Gıdaların kusursuz ve beslenmenin düzenli olması — İnsan, hayvan ve bitkilerin anatomisi — Teşrih'in tarifi — Elektrikle tedavi — Isı ve ateşle tedavi — Perhiz ile tedavi — Koruyucu melekler, gezici melekler — Ay'ın eşya ve insana etkisi — Herkes, kazanmış olduğu amellerle rehindir — Kur'ân'da tabiplerle ilgili kelimeler.

Sayfa

MÜZZEMMİL SÛRESİ 144

Beşerî vücutla ilgili ve kitaba dayanan risalet — Milletin korunması; dine özen, saygı ve dikkat göstermekledir — Dedikoducu ve ayırıcılardan uzak durmak — Kendi milletini küçümseyip hor görenler — Ömrünün üçte ikisinde millî görevi yerine getirmekle yükümlü olmak — Hayrın en iyisi ve sevabın en büyüğü — Uyku, ruhanî bir gıdadır — Faizsiz borç para vermek.

CİN SÛRESİ 169

"Cin" kelimesinin kapsamı — İnsanın sahip olduğu mazhariyetler — Uzak mesafedeki sesi işitmek veya şekilleri görmek için araç ve gereç kullanılması — Küfürde kalan ve iman etmeyenlerin âhirette çaresiz ve yalnız kalmaları — "Cin"in tarifi ve cinlerle ilgili haller.

NUH SÛRESİ 201

Nûh aleyhisselâmın kavmine gönderilmesi nedenleri — Yedi kat gök deyimi — Nûh kavminin itaatsizliği ve sonucu — Hazreti Nûh'un, nezîr olarak gönderilmesi — Af ve bağışlanmanın iman ve istiğfar üzerine gerekmiş olma-

sı — Yedi kat göğün birbirine uygun ve noksansız yaratılışı — Arz'a geri gönderilişimiz — Tufan'ın vuku bulduğu yer.

MEÂRİÇ SÛRESİ 224

Her hayat sahibinin rabbisine yükselmesi ve geri dönmesi — İptilânm, ellibin yılda islâhı ile düzen devrini tamamlayabilmesi — Yoksul ve yoksunun ihtiyacını gidermek — Hazreti Muhammed ile ilgi ve bağlılığı korumanın daimî salât olduğu — Din gününü doğrulayanlar — Kalbin, nefisle ilgili aldatışlardan arınmış olması — İnsanm, doksan dokuz maddenin birleşmesinden meydana geldiği — İnsanın nefsi, ilâhî gazaptan bir noktadır — İlâhî bağışların varlıkta belli olan kaderi elli bin senedir — Öncesizlik âlemine geliş ve âhiret âlemine gidiş — Dünyanın Herkül burcunun tasarrufuna geçmesiyle kıyametin kopması — İmansız ve amelsiz bir şeyin olamıyacağı.

HÂKKA SÛRESİ 256

Ad ve Semud kavimlerinin ilâhî gazaba uğraması — İnsanın "Hayy" isminin tam ve eksiksiz sahipliği ile yükümlü olması — Manevî vücut olan "arş-ı rabb"i, sekiz melâikenin yüklenmesi — Yaptığı işin kitabı kendisine sağdan veya soldan verilenler — Kıyamet gününde, Arz'ın Küçükayı burcundan başka bir burcun şiddetli çekimine tutulması — Kur'ân, Allah'ı arayanlar için bir belge ve öğüttür.

KALEM SÛRESİ 289

"NUN" harfinin taşıdığı anlam — Yalancı ve her sözünün başında yemin eden adamlara yaklaşmamak — Hayra ve iyiliğe engel olanların özel hali — "Ashâbelcenne" rençberlerin bir vücut halindeki ortaklaşa kurdukları topluluk — Komşuya yardım etmenin, birbirlerine sevgi ve saygı göstermenin asıl "medeniyet" olduğu — Yoksullara malınızdan pay vermemeniz, onları mahrum etmeniz sizin de mahrum kalmanızı gerektirir — İyilik, insana bağıştır. Cimrilik; gönül darlığı, ziyan ve kusurdur — Öldükten sonra gidilecek yerin din, teklif ve ibadet yeri olmadığı, onların bu dünyaya ait olduğu — İnsan-ı kâmil ve "fenâ fiz-zât" makamı — Kendilerine şeyh ve velî süsü verenler — Âhiret azabının, dünya azabından çok büyük olduğu — "Kalem", nübüvvet ilmidir — Nefis ve hevasiyle müptelâ olan kimselerin cennetinin cehenneme dönüşmesi — "Hût" sahibi Yunus peygamber.

MÜLK SÛRESİ 341

"Tabiat" yüceliklerinin yedi tabakası — Gökyüzündeki varlıkların özelliklerini bilmek için teleskop gibi şeylerin kullanılması — "Semâ-i dünya" Güneş sistemidir ki, yedi küreyle düzen bulmuştur — Cennet ve cehennemin, insanın kendi vücudunda gizli ve yetiştirici bir şeyin tasarrufuna mahsus olması — İnsanların yükselebileceği hava tabakaları — İnkârcılarm vücuda getirdiği aletler ve sanat eserlerinin de Cenâb-ı Hakk'ın kudret ve tasarrufu ile olduğu — İnsanların öldükten sonra değil, her an Rabbine gidişi — Ubudiyet ve Rübubiyet — Dünya, teklif yeri ve iptilâ dairesidir — "Mülk", Cenâb-ı Hakk'ın kudret elindedir — Gökyüzündeki kürelerin ışık, renk, çekme ve itme özellikleri ve üzerlerinde canlıların bulunduğu — Cehennemde ilk ceza, işitme cezasıdır — İlim, amel ve Allah korkusu ile Cenâb-ı Hakk'a yaklaşalım.

AÇIKLAMA

Bu kitabın içinde (k) harfi bazı kelimelerde değişik hurufatla yazılmıştır. (k) harfi yazı hurufatının aynı olarak kullanıldığı zaman kelime içindeki normal sadayı vermektedir. (**K**âdirûn), (El**k**â) ve (Bissâ**k**) kelimelerinde olduğu gibi değişik yazı ile kullanıldığı zaman (Kafdağı) kelimesindeki kalın sesi verecektir.

لِلْمُكَذِّبِينَ ۞ اِنَّ الْمُتَّقِينَ فِى ظِلَالٍ وَعُيُونٍ ۞ وَفَوَاكِهَ مِمَّا
يَشْتَهُونَ ۞ كُلُوا وَاشْرَبُوا هَنِيٓـًٔا بِمَا كُنْتُمْ تَعْمَلُونَ ۞
اِنَّا كَذٰلِكَ نَجْزِى الْمُحْسِنِينَ ۞ وَيْلٌ يَوْمَئِذٍ لِلْمُكَذِّبِينَ
۞ كُلُوا وَتَمَتَّعُوا قَلِيلًا اِنَّكُمْ مُجْرِمُونَ ۞ وَيْلٌ
يَوْمَئِذٍ لِلْمُكَذِّبِينَ ۞ وَاِذَا قِيلَ لَهُمُ ارْكَعُوا لَا يَرْكَعُونَ
۞ وَيْلٌ يَوْمَئِذٍ لِلْمُكَذِّبِينَ ۞ فَبِاَىِّ حَدِيثٍ بَعْدَهُ يُؤْمِنُونَ ۞

MÜRSELÂT SÛRESİ [1]

BİSMİLLÂHİRRAHMÂNİRRAHÎM

VELMÜRSELÂTİ URFEN * FEL'ÂSIFÂTİ ASFEN * VENNÂŞİRÂTİ NEŞREN * FELFÂRİ-

---

[1] Mürselât Sûresi: "Gönderilenler" demek olan bu kelime ile başladığı için aynı adı almıştır. Mekke devrinde nazil olmuştur. 77 nci sûredir. 50 âyetten ibarettir.

KÂTİ FERKAN * FELMÜLKIYÂTİ ZİKREN * UZREN EV NÜZRÂ * İNNEMÂ TÛADÛNE LEVÂKI' * FEİZENNÜCÛMÜ TUMİSET * VE İZESSEMÂÜ FÜRİCET * VE İZELCİBÂLÜ NÜSİFET * VE İZERRÜSÜLÜ UKKITET * LİEYYİ YEVMİN ÜCCİLET * LİYEVMİLFASLİ * VE MÂ EDRÂKE MÂ YEVMÜLFASL * VEYLÜN YEVMEİZİN LİLMÜKEZZİBİN * ELEM NÜHLİKİL'EVVELİN * SÜMME NÜTBİUHÜMÜL'ÂHIRÎN * KEZÂLİKE NEF'ALÜ BİLMÜCRİMÎN * VEYLÜN YEVMEİZİN LİLMÜKEZZİBİN * ELEM NAHLUKKÜM MİN MÂİN MEHÎN * FECEALNÂHÜ Fİ KARÂRİN MEKÎN * İLÂ KADERİN MA'LÛM * FEKADERNÂ FENİ'MELKÂDİRÛN * VEYLÜN YEVMEİZİN LİLMÜKEZZİBİN * ELEM NEC'ÂLİL'ARDA KİFÂTÂ * AHYÂEN VE EMVÂTÂ * VE CEALNÂ FİHÂ REVÂSİYE ŞÂMİHÂTİN VE ESKAYNÂKÜM MÂEN FÜRÂTÂ * VEYLÛN YEVMEİZİN LİLMÜKEZZİBÎN * İNTALİKÛ İLÂ MÂ KÜNTÜM BİHÎ TÜKEZZİBÛN * İNTALİKÛ İLÂ ZILLİ NZÎ SELÂSİ ŞUAB * LÂ ZALÎLİN VE LÂ YUĞNÎ MİNELLEHEB * İNNEHÂ TERMÎ BİŞERERİN KELKASR * KEENNEHÜ CİMÂLETÜN SUFR * VEYLÜN YEVMEİZİN LİLMÜKEZZİBİN * HÂZÂ YEVMÜ LÂ YENTIKÛN * VE LÂ YÜ'ZENÜ LEHÜM FEYA'TEZİRÛN * VEYLÜN YEVMEİZİN LİLMÜKEZZİBİN * HÂZÂ YEVMÜLFASLİ CEMA'NÂKÜM VEL'EVVELİN * FEİN KÂNE LEKÜM KEYDÜN FEKİDÛN * VEYLÜN YEVMEİZİN LİLMÜKEZZİBİN * İNNELMÜTTEKIYNE Fİ ZILÂLİN VE UYÛN * VE

FEVÂKİHE MİMMÂ YEŞTEHÛN * KÜLÛ VEŞREBÛ HENİEN BİMÂ KÜNTÜM TA'MELÛN * İNNÂ KEZÂLİKE NECZİLMUHSİNİN * VEYLÜN YEVMEİZİN LİLMÜKEZZİBİN * KÜLÛ VE TEMETTEU KALİLEN İNNEKÜM MÜCRİMÛN * VEYLÜN YEVMEİZİN LİLMÜKEZZİBİN * VE İZÂ KIYLE LEHÜMÜRKEU LÂ YERKEÛN * VEYLÜN YEVMEİZİN LİLMÜKEZZİBİN * FEBİEYYİ HADİSİN BA'DEHÛ YÜ'MİNÛN *

Tercümesi

Allah'ın kanunu uyarınca, birbiri ardından gönderilenlere ve görevlerine koştukça koşanlara, Allah'ın buyruklarını yaydıkça yayanlara ve hak ile bâtılın arasını ayırdıkça ayıranlara, kötülüğü önlemek veya uyarmak için vahiy getiren meleklere and olsun ki, ey insanlar, size söz verilen kıyamet şüphesiz kopacaktır. Yıldızların ışığı giderildiği zaman, gök yarıldığı zaman, dağlar pamuk gibi atıldığı zaman, peygamberlere ümmetleri hakkında şahitlik vakitleri bildirildiği zaman kıyamet kopmuş olur. İnsanların hesabı hangi güne bırakılmıştı? Hüküm gününe bırakılmıştı. Hüküm gününün ne olduğunu sen nerden bilirsin? O gün, yalanlamış olanların vay haline! Öncekileri yok etmedik mi? Ardından, sonrakileri de onlara katarız. Suçlulara böyle yaparız. O gün, yalanlamış olanların vay haline! Sizi bayağı bir sudan yaratıp, onu belli bir süreye kadar sağlam bir yere yerleştirmedik mi? Buna gücümüz yeter; Biz ne güzel güç yetireniz! Yalanlamış olanların vay

haline o gün! Biz yeryüzünü, dirilerin ve ölülerin toplantı yeri yapmadık mı? Orada yüksek yüksek sabit dağlar var edip size tatlı sular içirmedik mi? Yalanlamış olanların vay o gün haline! İnkârcılara o gün şöyle denir: "Yalanlayıp durduğunuz şeye gidin. Gölge yapmayan ve ateşten de korunmayan üç kollu gölgeye gidin." O gölgenin saçtığı herbir kıvılcım sanki birer sarı devedir, konak gibi de büyüktür. Yalanlamış olanların vay haline o gün! Bu, onların konuşamayacakları gündür. Onlara izin de verilmez ki özür beyan etsinler. Yalanlamış olanların vay o gün haline! "Bu, sizleri ve öncekileri topladığımız hüküm günüdür. Eğer bir düzeniniz varsa Bana kurun." Yalanlamış olanların vay haline o gün! Allah'a karşı gelmekten sakınmış olanlar, elbette gölgeliklerde ve pınar başlarmdadırlar. Canlarının istediği meyveler arasındadırlar. Onlara denir ki: "İşlediklerinize karşılık afiyetle yiyiniz, içiniz." Biz, iyi davrananlara işte böyle karşılık veririz. Yalanlamış olanların vay haline o gün! Ey inkârcılar! Yiyiniz, biraz zevkleniniz bakalım, doğrusu sizler suçlularsınız. Yalanlamış olanların vay haline o gün! Onlara "Rükû edin" denildiğinde rükûa varmazlar. Yalanlamış olanların vay haline o gün! Kur'ân'dan, başka hangi söze inanacaklar?

Açıklaması

BİSMİLLÂHİRRAHMÂNİRRAHÎM

"VELMÜRSELÂTİ URFEN"

Cenâb-ı Hakk'ın bahşettiği vahiy ve ilham ile varlık âlemindeki bütün canlıları kapsamına alan olayları, aşağıdaki âyetlerde örnekleri gösterildiği üzere, mürselâttan (gönderilenler) biri ile yani; peygamber, Kur'ân, melekler veya başka suretlerle tasarrufa elverişli olan şeye «Resul-ü örfî» denilir.

Resul iki türlüdür: Ya ruhla ilgili olur, veya bedenle ilgili olur.

Ruhla ilgili olanlar da iki türlüdür: Ya nurla ilgili olur: **"Feerselnâ ileyhâ rûhenâ fetemessele lehâ beşeren seviyyâ"*** yüce âyetinde bildirildiği üzere tam ve kusursuz bir insan şekil ve görünüşünde gönderilmiş olan Îsâ'nın ruhundan ibarettir. Yahut zulmanî, yani karanlıkla ilgili olur: **"Ennâ erselneşşeyâtîne alelkâfirîne teüzzühüm ezzen"**** yüce âyetinde "Kâfirlere eziyet etmek üzere Şeytan'ı gönderdik." buyuruluyor ki, bu da hayal âleminde karanlıkla ilgili ruhtan ibarettir.

Resul, bedenle ilgili olduğuna göre: Ya «Beşîr» (sevinçli haber getiren) dir, yahut «Nezîr» (Tanrı'nın cezalarından söz ederek halkı doğru yola döndürmeye çalışan) dır. **"Ve mâ erselnâke illâ rahmeten lil'âlemîn"***** ve **"İnnâ erselnâ Nûhan ilâ kavmi-**

(*) Meryem Sûresi, 17 nci âyet: "... Cebrail'i göndermiştik de ona tam bir insan olarak görünmüştü." anlamına gelmektedir.

(**) Meryem Sûresi, 83 üncü âyet: "Kâfirlerin üzerine onları kışkırtan şeytanlar gönderdiğimizi bilmiyor musun?" anlamına gelmektedir.

(***) Enbiyâ Sûresi, 107 nci âyet: "Ey Muhammed! Biz seni ancak âlemlere rahmet olarak gönderdik." demektir.

hî en enzir kavmeke..."* yüce âyetlerinde olduğu gibi beşîr ve nezîr olarak insan ve meleklerden gönderilir.

Yahut, yine cisimle ilgili olur: "**... Ve yürsile aleyhâ hüsbânen...**"** ve "**Yürsilissemâe aleyküm midrâren**"*** yüce âyetlerinde olduğu gibi ki, buradaki «mürselât-ı örfiye» "hüsban, midrâr" gibi şeyler olup bunları gönderen melekûtî kuvvet hal ve zamana tabidir.

Bazan da zarar verecek değersiz şeyler gönderilir. "**Feerselnâ aleyhimüttufâne velcerâde velkummele veddafâdia**"**** yüce âyetindeki resuller gibi.

"FEL'ÂSIFÂTİ ASFEN"

İnsanların istidat ve kabiliyetleriyle kazandıkları olgunluklarının din, itikat ve yasalar yönünden bağlı bulundukları toplumda tesirlerinin görülmesidir.

"VENNÂŞİRÂTİ NEŞREN"

Varlık âleminde, insanlıkla ilgili olgunluğun ve insanlığa ait hakikatlerin en yüce mertebesine delil

---

(*) Nûh Sûresi, 1 inci âyet: "Milletine can yakıcı bir azap gelmezden önce onları uyar diye Nûh'u milletine gönderdik." demektir.

(**) Kehf Sûresi, 40 ıncı âyet: "... Senin bağına da yıldırımlar yollar..." ve

(***) Nûh Sûresi, 11 inci âyet: "Size gökten faydalı ve bol yağmurlar yollar." demektir.

(****) A'raf Sûresi, 133 üncü âyet: "Onlara su baskınını, çekirgeyi, haşere ve kurbağaları musallat kıldık..." demektir.

olan bir «Nübüvvet-i mutlaka»nın yani, ilâhi hükümleri tebliğ etmek vazifesinin doğrudan doğruya meydana gelen olaylarıdır.

"FELFÂRİKÂTİ FERKAN"

Varlık âleminde, hayat, ilim, kudret... gibi sübût sıfatlarından, bir olgunluk göstererek, Yaradan'ın yücelik derecesini seçip ayıran resuldür.

"FELMÜLKIYÂTİ ZİKREN UZREN EV NÜZREN"

Varlık âleminde, kulluk ve rablıkta sübut sıfatları ile feyzin meydana çıkması «zikir»dir. Bu takdirde insan, kullukla ilgili olgunluğa ulaşmış olur ki, bu, kullukta kusur ve suçun hoş görülmesini gerektiren sebep ve bahanenin zuhur yeri olan resuldür.

"İNNEMÂ TÛADÛNE LEVÂKIÜN"

Eşyaya bağışlanmış olan nitelikler varidatla yani gelen feyizlerle vuku bulur ki, bunlar birer nevi resullerdir. İnsan, gönderilmiş olan bu sebep ve vesilelerle istenileni kazanmış olur.

"FEİZENNÜCÛMÜ TUMİSET"

Gelen feyizler, eşyadaki menziline vardığında Muhammediyet nurunun hayata yardımcılığını üzerlerine almış olurlar.

"VE İZESSEMÂÜ FÜRİCET"

Yeryüzünün, eşya ve bitkileri meydana çıkarıp yetiştirmeye kabiliyetli olmasıdır.

"VE İZELCİBÂLÜ NÜSİFET"

Beşerî istidat ve kabiliyetlerin, irşat ile insanlığa ait olgunluklarda meydana çıkmasıdır ki, bu da ilim, fen ve türlü türlü, değişik sanatlarla elde edilir.

"VE İZERRÜSÜLÜ UKKITET"

Eğer, bir vücudun gönderilmesi vakit ve zamanı belirtilmiş olursa, buna «mürsel-i mevkûte» denir.

Meselâ, ağaçların meyvelenmesi ve yapraklardan sıyrılması gibi ki, bir ağaçta yapraklar ve çiçeklerin meydana çıkması ile istenen ve aranılan şeyin bu yerde baş göstereceği anlaşılır. Meydana gelen meyve oraya erişen varidatın yani feyzin yeridir. Bu da, bir ağacın yapraklar ve meyvelerden sıyrılması halinde anlaşılır ki, orada artık varidatın yeri yoktur.

"LİEYYİ YEVMİN ÜCCİLET"

Bu gönderilen şeyler, bir kıymet ve değerle vakti belli olan gelecek zamana terk olunur.

"LİYEVMİLFASLİ VE MÂ EDRÂKE MÂ YEVMÜLFASLİ"

İnsanların kitap ile hükümlü ve kişisel hakikatine ait olan tekliflerle yükümlü olduğu gün «Yevm-i vasl» yani ulaşma, kavuşma günüdür.

İnsanların istidatları gereği yaptıkları yararlı ve zararlı işlerle kazandıkları âhiret vücuduna sahip olduğu gün «Yevm-i fasl» yani ayrılma günüdür. Bu ayrılma ve ulaşma bütün eşyada mevcuttur. Ancak, erişilmesinden önce bunların bilinmesi ve sınırlandırılması mümkün değildir.

Bir meyve ağacının bahar mevsiminde yavaş yavaş zamanını tamamlayarak cinsine göre sahip olduğu meyveyi vaktinde meydana getirmesi «Yevm-i vasl»dır. Ayrılıp uzaklaşması ise «Yevm-i fasl»dır. Açlık ve susuzluk da ayrılma ve ulaşmanın eserleridir.

Bu yüce sûrede **"Veylün yevmeizin lilmükezzibîne"** kerim âyeti on defa anılmış olup yazılış bakımından bunlar birbirinin aynı olarak görünmekte iseler de, anlam bakımından başka başka hakikatleri taşımaktadırlar.

Şanı yüce Kur'ân'daki her harfin taşıdığı mânâ başkadır. Müşahhasatının şekil ve değişik okunuş tarzına göre bir harfin bildireceği mânâ diğerine uymaz. Meselâ: Şekil bakımından birbirine benzeyen bir kaç kişi bir araya toplansa, bunlar ilk bakışta dış görünüşleriyle birbirlerine benzeseler de hiç bir zaman onlardan birisi diğerinin aynı değildir. Gerçi, vücut bakımından, hepsi insandır; lâkin, hakikat bakımından, her biri başka başka şahsiyetlerdir.

"VEYLÜN YEVMEİZİN LİLMÜKEZZİBÎNE"

«Veyl» kelimesi, iktidar ve istidat ile orantılıdır. Bu da, ya henüz vücut âlemine gelmeden isimleri istemede olan bir istidat veya hayat yolunun icapları ile ilgili olan bir vücuttur.

«Veyl» kelimesinin «Atâ-yı esmâ» ile olan ilgisine gelince, bu da bir şeyin vücuduna tabi ve onunla birleşmesidir. Yani, insanların ilminin, insanın kendisine delâleti gibi. Bu itibarla «Veyl» kelimesinin anlam ve okunuş bakımından değişmesi, bir şeyin vücut bulduktan sonraki hakikatini gösterir.

İnsanın hakikati, şahsının istidadına dayanmaktadır. İnsanlarla ilgili hakikatlerdeki değişiklik «Atâ-yı esmâ»nın tecellisidir.

"ELEM NÜHLİKİL'EVVELÎNE SÜMME NÜTBİUHÜMÜL'ÂHIRİNE KEZÂLİKE NEF'ALÜ BİLMÜCRİMÎNE"

Yaptığımız işlerin görünüp belirmesi sonucu olarak öncekilerin yok olmasına, sonradan gelen suçluları da tabi kılmadık mı? Bu hal, kişilik ile ilgili hakikatlerin suç sahifesi üzerine yansımış olan «Atâ-yı esmâ»mızın eserleridir.

Âyetteki 'Elem" kelimesi, sakındırma içindir. Zira, insanın çalışıp gayret göstererek, akıl ve düşüncesini kullanarak müstait olduğu şeye ulaşabilmesi için karşılaşacağı sakıncalardan çekinmesi lâzımdır.

"VEYLÜN YEVMEİZİN LİLMÜKEZZİBİNE"

İnsan, istidadının sahifesine yansıyan «Atâ-yı esmâ»mn mahkûmudur. Teklif gününde, hayatta iken amel ve itikadının etkisi altında dış ve iç varlıklarıyla elde ettiği olgunlukta, hayat, ilim, kudret... gibi sıfatlarla kendi gerçeğine dayanan mutlak nübüvvetin eserleri, suçun bağışlanması şeklinde görülür.

“ELEM NAHLUKKÜM MİN MÂİN MEHİNİN FECEALNÂHÜ Fİ KARÂRİN MEKÎNİN İLÂ KADERİN MA’LÛMİN FEKADERNÂ FENİ MELKÂDİRUNE”

Buradaki **“Elem”** kelimesi takdir içindir. Sizi değersiz bir sudan yarattık ve hayatın nimetlerini belli olan miktar topladınız. Bizim ezelde istediğimiz şeyler değişmez ve başka hale girmez. Biz, kudretli olanların ne güzel değeri bilinmiş ve beğenilmişiyiz.

“VEYLÜN YEVMEİZİN LİLMÜKEZZİBÎNE”

Insan; istidadı değerince olan yansıyışı, hayatının levhinde ilâhî isimlerin tecelli ve cereyan etmesi ile görür.

“ELEM NEC’ALİL ARDA KİFÂTEN AHYÂEN VE EMVÂTEN VE CEALNÂ FÎHÂ REVÂSİYE ŞÂMİHÂTİN VE ESKAYNÂKÜM MÂEN FÜRÂTEN”

Buradaki **“Elem”** kelimesi ise tayin içindir. Yani, bir şeyin dengesini tayin ve bu dengede belli bir değerle her bakımdan birbirine uygun olmaktır. Hayat ve ölümün benzerliği gibi. Buradaki benzerlik, sakındırma içindir. Hayat, korumakla görevli olduğumuz değerli bir cevherdir.

Yer yüzünde bulunan yüksek dağlar havayı emerek suya çevirir. Hava yükseldikçe içine karışmış bulunan şeylerden ayrılarak latiflik peyda ettiği cihetle en lezzetli sular saf havadan dönüşmüş ve saflığı itibariyle tatlılık kazanmış bulunan sulardır.

"VEYLÜN YEVMEİZİN LİLMÜKEZZİBÎNE"

İnsanın hayat ve gerçeğinin devam etmesine sebep olan sudur. Hayat levhine hayatın yansıması ve akışı, ilâhî isimlerin insana tecelli ve cereyan etmesiyle devam eder.

"İNTALİKÛ İLÂ MÂ KÜNTÜM BİHÎ TÜKEZZİBÛNE İNTALİKÛ İLÂ ZILLİN ZÎ SELÂSİ ŞUABİN LÂ ZALÎLİN VE LÂ YUĞNÎ MİNELLEHEBİ İNNEHÂ TERMÎ BİŞERERİN KELKASRİ KEENNEHÛ CİMÂLETÜN SUFRÜN VEYLÜN YEVMEİZİN LİLMÜKEZZİBÎNE"

Erişmeden önce inanmayacağınız bir şeyi gözle görmek için o mevkie geçiniz. Bu geçiş, ya sözle veya hal ile o şeyin akseden gölgesine vaki olur. Şahıs, bırakılmış gölgeye varır ve üç bölümle dallara ayrılmış olan gönderilenleri seyreder. Burada, gönderilenlerden kasdedilen, bir şeyin vücut bulmadan evvelki hakikati ile vücut bulduktan sonraki halidir. İstirahat edecek bir yer bulamadığı gibi alevden de kurtulamaz. Üç bölüme ayrılmış olan gönderilenler ki, bunlar, bir bakımdan ateşli silâhlardır. Bunlar, saraylar kadar büyük alevler meydana getiren ve gidişi sırasında sarı halat gibi bir iz bırakan mermileri atarlar.

O günde, İnsan hakikati ile var olma veya yok olma levhi arasında «Atâ-yı esmâ» nın sarı bir hat gibi uzatıldığını görürsün.

"HÂZÂ YEVMÜ LÂ YENTIKÛNE VE LÂ YÜ'ZENÜ LEHÜM FEYA'TEZİRÛNE VEYLÜN YEVMEİZİN LİLMÜKEZZİBÎNE"

Bu, yenilgiye uğrama günüdür. Bu günde üstün gelen hiç bir suretle yenilenin sözüne önem verip dinlemez. O gün, dillerin tutulacağı, konuşamıyacakları gündür. Üstün gelen eğer yenilene acıyacak olursa kazandığını feda etmesi lâzım gelir. Üstün gelme sebeplerini evvelce tamamlamalı; yoksa, yenildikten sonra insanın ne sözünü dinlerler, ne de özür dilemesine izin verirler. O günde insanın bu arzusu, yaptığı işlerin sahifesine, olmamış bir hali yansıtamaz.

"HÂZÂ YEVMÜLFASLİ CEMA'NÂKÜM VEL'-EVVELÎNE FEİN KÂNE LEKÜM KEYDÜN FEKİDÛNİ VEYLÜN YEVMEİZİN LİLMÜKEZZİBİNE"

Ayrılık günü, sizi ve sizden önce gelenleri toplayan bir gündür. O günde, hakikatinize verilmiş olan ilim ve sanatla siz de evvelkiler gibi hile ve oyun ederek bu hile ile yok olmanız tümünüzün zihnine saplanmış olan isteklerin ve düşüncelerin bildirilmesine uygun ise siz de hile ve oyun ediniz.

"İNNELMÜTTEKIYNE FÎ ZILÂLİN VE UYÛNİN VE FEVÂKİHE MİMMÂ YEŞTEHÛNE KÜLÛ VEŞREBÛ HENİEN BİMÂ KÜNTÜM TA'MELÛNE İNNÂ KEZÂLİKE NECZİLMUHSİNİNE"

Kulluk ödevini yapan ve emirlerimi yerine getiren kullarımızı üstünlük ve ihsanlarımızla mükâfatlandırır, onlara iyilik ederiz. Onlar, dünyada nimetlerimden yararlanarak varlık içinde bulundukları gibi âhirette de ilâhî lutuflarımdan mahrum kalmazlar. Nankörlük etmeyerek bunca nimetlerimizi görenlere bu hal bir bağışımızdır.

"VEYLÜN YEVMEİZİN LİLMÜKEZZİBÎNE"

İnsan, beslendiği bunca nimetleri ve ilâhî bağışları nasıl olur da yalanlayabilir?

"KÜLÛ VE TEMETTEU KALİLEN İNNEKÜM MÜCRİMÛNE VEYLÜN YEVMEİZİN LİLMÜKEZZİBİNE"

Bu hayat, geçici ve ölümlüdür. Dünyada size ihsan olunan nimetler bir gün kesilecektir. Bu âlemde hayatınız oranında kazanınız ve yükseliniz. Sizin hakikatinizi meydana getiren vücudunuz ve bu nimetler devam etmez. Çünkü, hayatın özelliklerindendir. Bu nimetten kesilince herkes yaptığı işlerle cezalanır.

"VE İZÂ KIYLE LEHÜMÜRKEU LÂ YERKEÛNE VEYLÜN YEVMEİZİN LİLMÜKEZZİBİNE"

Onlara, peygamber tarafından bildirilen ilâhî hükümlere eğilip ilgileniniz, itaat ediniz, denilse boyun eğerek kabul etmezler. Zira, «rükû» (Namazda öne doğru eğilme) ve «sücûd» (Namazda alnı yere dayama) gibi Allah'ın emirlerini yerine getirmeye ve ibadete alışmamışlardır. Bunların kibir ve gururları kendilerini Cehenneme gönderir. O azap içinde baştan başa zarar ve ziyana katlanırlar ve kurtuluş alanına çıkamazlar.

"FEBİEYYİ HADİSİN BA'DEHU YÜ'MİNÛNE"

İşte bundan daha ziyade âciz bırakan, güç duruma düşüren ne söz olabilir ki, onu bildirip tebliğ etmekle, bunlar imana gelsinler.

Açıklamanın ikinci şekli

BİSMİLLÂHİRRAHMÂNİRRAHÎM

"VELMÜRSELÂTİ URFEN"

«Kenz-i mahfî»* olan yüce zatın «Matlaba-tül-esmâ»**yı talepleri üzerine ilâhî âlemlerden uzaklaştırarak var olma âleminde vücudunu isbat ettirmesi, Allahlık vasfını tanıtlamak ve göstermek için meydana gelen bir emirdir. Bir şeyin vücut bulmazdan önceki hakikatinden, vücut bulduktan sonraki hakikatine olan iniş ve yükseliş ancak O'nun ilâhî emrine bağlıdır.

(*) Kenz-i mahfî: Allah'ın, evreni yaratmasından önceki mutlak birliği.

(**) Matlaba-tül-esmâ: Güneşin rahmet âleminden kazandığı feyzi yaradılmışlara yayarak bu âlemde insana rücu eden hayat eserleri.

"İnnemâ emrühû izâ erâde şey'en en yekûle hu kün feyekûnü"* yüce âyeti bu hakikate tanıklık eder. Bu hareket karanlıklar içinde bir nurun akışı ile açık olarak anlaşılır. Bir şeyin vücut bulmazdan önceki hakikatinden akan bu nura «Ruh» denir. Hayat âleminden âhiret âlemine giden kimse tereddüt ve kuruntuya kapılarak hareket ettiği gibi ruh da vücut bulmazdan önceki hakikatinden vücut âlemine imişte tereddüt ve kuruntu edilene ulaşma gibi bir akıma tabidir.

Ruh, oluşum âleminde iken güç, istek, işitme ve görme gibi hayatla ilgili olan şeylerde tasarruf sahibi değildir. Ruhun ruhlar âleminde olgunluk kazanması vücut âlemine gelmesine bağlıdır.

"Velmürselâti"deki «Vâv-ı müstaile» yani ruh, hayat sıfatları ile vasıflanmayarak istidada aksetmiş olduğundan insanlık, istidat ile ruh arasında bir tereddüt ve kuruntu gibidir.

"Velmürselâti"deki «Mezâhir-i vücud» yani insanın hayat ve hareketleri kuruntuya dayalı gibi kalmamış, lâkin mevcudiyeti, istidadı aynasına aksetmesiyle onun meydana geleceğini haber vermiştir.

«Risâlet-i örfiye» nin varlığa yayılma yoluyla gönderilmesi, insanlığı tamamlamasıyledir. İsim, sıfat ve ef'al ile ilerleyerek hayat ve ilim olaylarıyle nitelenen bir varlıktan, kendisini insan vücudunun hakikatinde manevî şekilde göstermiş olan insanlık

---

(*) Yasin Sûresi, 82 nci âyet: "Bir şeyi dilediği zaman, O'nun buyruğu sadece, o şeye "OL" demektir hemen olur."

istidadı, tekliflerin üstüne yükselerek sabitattan yani ruhlar âleminden hakikat ilimlerinde hayat gibi görünmeye başlamasiyle, meçhul olan melekûtî bir vücut varlıkta yaradılmışın vücudunu tabiat üstü melekûtî bir kuvvete aksettirerek insanın zuhuru için bir âlem daha uzaklaşmış oldu. Bu suretle insan, ilâhî âlemlerden inerek bir âlemi daha geçmiş ve diğer bir âleme gelmiş oldu.

Burada ruh, henüz tamamiyle olgunluk derecesine ulaşmamış, fakat ilâhî âlemlerden var olma âlemine yaklaşmıştır. Bu yakınlık, ruhlar âleminden vücut âlemine sürekli olarak inişten ibarettir ki, bu da ruhun derecelerini tamamlamasıdır.

Meselâ: Toprağa bırakılan bir meyve çekirdeğinde yapraklar, dallar, çiçekler ve meyveleriyle bir ağaç gizlidir. Yani, bütün bu şeyler çekirdeğin istidadında mevcuttur. Nitekim, küçük bir çekirdekten büyük bir ağaç meydana gelir. Ağacı meydana getiren bu çekirdek dahi meydana çıkmasından önce ağacın istidadında mevcuttur. Bunun oluşunu ruhun sübut âleminden vücut âlemine inişine benzetirsek ruhun sübut âleminden vücut âlemine sürekli olarak inişi, ağacın istidadında gizli olan meyve ve çekirdeğin sürekli olarak meydana gelişi ve oluşumu gibidir.

"FEL'ÂSIFÂTİ ASFEN"

Burada yine ruh gizliliklerde olup bu âlemde vücut göstermediğinden istidatta yansıdı. «ene, ente, hüve» (Ben, Sen, O) şahsiyetleri ilâhî âlemlerden bu ikinci yüce âlemin ruhlar âlemi aynasında beşerle ilgili bir şahsiyet ve melekûtiyet olarak kendiliğinden hayalde canlandırıldı. İlâhî âlemlerden ikinci derecede olan hayal âlemi, âdil bir uygunlukla tahakkuk ederek, gerçeğin hayali oldu ve var olma hayali hayalin var olması ile çarpışıp parçalanarak muhafaza edileceği mahalle yerleşti.

"VENNÂŞİRÂTİ NEŞREN"

Buradaki ruh yine var olma ile ilgili hakikatlerin haberini verir. Ruh, bütün beşerî ihtiyaçların ulûhiyet mertebesinden inişini gösterdi ve var olma âleminde yaratılanın aynasında hayalde olan mevhum vücut, ilâhî âlemlerden yayılma ile ilgili olan sıfatların çarpışmaları ile indi ve zuhur etti.

"FELFÂRİKÂTİ FERKAN FELMÜLKIYÂTİ ZİKREN"

Hakikatte «Ben, Sen, O» burada seçilip ayrıldı. Bunlar hayat, kudret... gibi sübut sıfatlarından var olma ile ilgili ve hayalde vücut bulana benzer bir vücut ile çarpışmakla ayrılık zuhura geldi. "**... Lem yekün şey'en mezkûrâ**"*. Bu ayrılıktan sonra ruh ilâhî âlemden zuhura geldi ve "**Felmülkıyâti zikren**" yüce âyetinde bildirildiği üzere «Ben, Sen, O» şahsiyetleriyle anılmaya kavuştu.

"UZREN EV NÜZREN"

İnsanın iki tarafı olup, bir tarafı nefisle diğer tarafı ruhla iligli nitelikleri toplamıştır.

(*) İnsan Sûresi, 1 inci âyet: "İnsanoğlu, var edilip bahse değer bir şey olana kadar, şüphesiz, uzun bir zaman geçmemiş midir?" (Bu cümle âyetin tamamının anlamıdır.)

«Özr» nefis mertebelerinin din ve itikat bakımından toplumun melekûtiyetine yükselmesiyle var olma âleminde gösterdiği hallerdir. Yani, yaratılanın nefsini melekûtiyete ulaştırarak kendini mazur tutmaktır.

Meselâ: Ramazandan başka günlerde yemek, içmek helâl olduğu halde ramazan ayında haram olması şeriatle ilgili «özr»e dayanmaktadır. Orucun yenilmesi «özr»ün vücut bulmasını gerektirir.

"İNNEMÂ TÛADÛNE LEVÂKIÜN"

İnsanlar için olması vadedilen şeyler gençliğin ihtiyarlığa, çocukluğun erginliğe, dünyanın âhirete tebeddülü gibi şeylerdir.

"FEİZENNÜCÜMÜ TUMİSET"

Muhammediyet nurundan «Nücum»un yoksun kalması «Tams» yani yok olmayı gerektirir. Kaybettiğini yerine koymak üzere beşer vücuduna gelen her şey insanın «nücûm»udur. «Nücûm», varidat yani, gelen şeyler anlamınadır.

Meselâ: Vücuda dışarıdan hastalık yapan bir mikrop girerek bedenin sağlığını bozsa, hazım ve beslenmeyi tenbelliğe uğratsa, sarf ettiğini yerine koyacak olan gıdaların gelmemesi «nücûm»un gelmemesi demek olacağından bu hal vücudun yok olmasına sebep olur.

"VE İZESSEMAÜ FÜRİCET"

İnsanların zorunlu ihtiyaçlarına dayanan hakikatin bir etki ile hayatı ve geçimi tamamlamasıdır.

Kadere tasarruf edenler ilâhî isimlerdir. Risalete dayananlar beşerî olgunluğa erişirler. Hazreti Muhammed âlemlere rahmet olarak gönderildiğinden Cenâb-ı Hakk, risalet eserlerini her şeyde etkili kılmıştır. Bu tesir güneşin eşyaya olan etkileri gibi düşünülür.

“VE İZELCİBALÜ NÜSİFET”

Hazreti Davud’un «Cibâl»e münasebeti gibi Hazreti Muhammed’in «Cibâl»e münasebeti de güneş gibi bütün eşyaya yayılan Muhammediyet nurundan akseden feyzin tesirleriyledir.

«Nüsifet» Muhammediyetin bu tesirleriyle «Cibâl» yani, dağlar ve madenlerden geçim ve bolluk sebepleri olan şeyleri zuhura getirmektir.

“VE İZERRÜSÜLÜ UKKITET”

Muhammediyet nurundan gönderilen «mürselât-ı mârufe» zerre kadar vakitlerini geciktirmez veya çabuklaştırmazlar.

“LİEYYİ YEVMİN ÜCCİLET”

İnsanların hayat ve geçimi için ihtiyacı olan her şeyi ilâhî varidat sevk eder ve ulaştırır. İşte bu sevk olunan şeyler «mürselât-ı mârufe»dir.

“LİYEVMİLFASLİ”

Fasl günü yani, ayrılma günü insanın ilâhî âlemlerden bu yaradılış âlemine gelmesi günüdür.

"VE MÂ EDRÂKE MÂ YEVMÜLFASLİ"

Fasl gününün anlaşılması mümkün değildir. Zira, anlayış ve görüş vücut âlemine mahsustur. İnsan, ruhlar âleminden vücut âlemine geldikten sonra bu dünyayı anlamış olur.

"VEYLÜN YEVMEİZİN LİLMÜKEZZİBİNE"

Bunca ilâhî bilgilerden habersiz olanların hali ne güçtür.

"ELEM NÜHLİKİL'EVVELİNE SÜMME NÜTBİUHÜMÜL'ÂHIRİNE"

Sizden önce gelip geçenleri diriltip yok etmedik mi ve sonradan gelecekleri de öncekilere tabi kılmadık mı?

"KEZÂLİKE NEF'ALÜ BİLMÜCRİMİNE VEYLÜN YEVMEİZİN LİLMÜKEZZİBİNE"

Canlı olan her şey hayat ve ölüm akımma tabi değil midir? Bir cisim ile varlığını gösteren önceki yaradılmışların hepsi bu yol ile gelip gitmediler mi?

O günkü günde yazık şu kimselerin haline ki, bunca hakikatleri teslim ve kabul etmezler de dini yalanlamaya girişirler.

"ELEM NAHLUKKÜM MİN MÂİN MEHİNİN"

Hayatınızın başlangıcı nübüvvet ve risalet arasında olan «Milk» âleminden değil midir? Sizler ondan meydana gelmediniz mi?

"FECEALNAHÜ Fİ KARÂRİN MEKÎNİN"

«Mâ-ı mehîn»den yani, değersiz bir sudan yaratıldığınızda yerleşip devamınız için bedeninizi size bir mahal yaptık.

"İLÂ KADERİN MA'LÛMİN"

Toprağa ait olan bu bedeninizi, tahammülü nisbetinde, size yerleşeceğiniz mahal olarak yarattık.

"FEKADERNÂ"

Bu vücudun bir cisim şeklinde görülmesi belli bir kaderdir.

"FENİ'MELKÂDİRÛNE VEYLÜN YEVMEİZİN LİLMÜKEZZİBİNE"

Bu yaratış ve icat, bu kuvvet ve kudret, ancak bize mahsustur. Bunları yalanlayanlar zarar ve ziyana katlanmışlardır.

"ELEM NEC'ALİL'ARDA KİFÂTEN"

Yeryüzü, sizin her ihtiyacınızı karşılayan bir yardımcınız değil midir? Oradan da her şeyi Bizim elimizden alır gibi alırsınız. Yeryüzünü, bu suretle size toplanılacak bir mahal, bir vatan yapmadık mı?

"AHYÂEN VE EMVÂTEN"

Yeryüzü, sizin hayat ve ölümünüzü toplamış olan bir mahal değil midir?

"VE CEALNÂ FİHÂ REVÂSİYE ŞÂMİHATİN VE ESKAYNÂKÜM MÂEN FURÂTEN"

Büyük dağları ve akan suları sizin geçiminize ve hayatınızın devamına sebep kılmadık mı?

"VEYLÜN YEVMEİZİN LİLMÜKEZZİBİNE"

İnsan, kendi yaşamının gereği olan bu yüce nimetleri anlamaz ve şükrünü yerine getirmezse ne büyük bir kusur yapmış olur.

"İNTALİKÛ İLÂ MÂ KÜNTÜM BİHÎ TÜKEZZİBÛNE"

Sizler, asılsız ve hayal zannederek yalanlamaya kalktığınız, durup sığınacağınız yeri görünüz ki, oraya göç etme zamanı gelmiştir.

"İNTALİKÛ İLÂ ZILLİN ZÎ SELÂSÎ ŞUABİN LÂ ZALÎLİN VE LÂ YUĞNÎ MİNELLEHEBÎ"

İnsan, üç bölümü olan bu hayatta menzilleri geçerken yanıp tutuşmaktan kurtulamaz. Bu bölümler gençlik, olgunluk ve yaşlılık olmak üzere üç halden ibarettir. Bu menzilleri sakınarak geçiniz ki, «Sırât-ı müstakîm» budur. Yokuş, düz, iniş dedikleri bundan dolayıdır. Yokuş: Gençlik, düz: Olgunluk, iniş: Yaşlılık halidir. Hakk'a yönelmiş olan bu «Sırât-ı müstakîm»de gayet dikkatle menzilleri geçerseniz bu yol sizi istenilmiş olan yere ulaştırır.

"İNNEHÂ TERMÎ BİŞERERİN KELKASRİ KEENNEHÛ CİMÂLETÜN SUFRÜN VEYLÜN YEVMEİZİN LİLMÜKEZZİBÎNE"

İnsanların üzerine, inanışı oranında, bir takım rahatsızlık veren tasa ve kaygılar gelir ki, bedenin alışkanlıkları olan yalnız yemek, içmek ve benzeri beşerî ihtiyaçlarla sınırlanıp kalmış gibi, hayatın usandırıcılığından kurtulamaz. Bu yolun sonu, nefsin tasarrufu altında tükenip yok olmaktır. Bunun sıkıntısı ruh ve kalbi etkiler. O zaman insanın nefis ve isteği, ateşten dağlar gibi, önüne gerilir. Bunun giderilmesi ve kaldırılması ancak Allah'ın emirlerini yerine getirerek temiz bir gönül kazanmakla mümkündür. Eğer başka bir çaresi olsaydı Cenâb-ı Hakk onu emir buyururdu.

İlâhî emirlere uymayarak nefislerinin ayartmalarına kapılan kimseler mahrumiyet ve zarardadır.

"HÂZÂ YEVMU LÂ YENTIKÜNE VE LÂ YÜ'ZENÜ LEHÜM FEYA'TEZİRÛNE VEYLÜN YEVMEİZİN LİLMÜKEZZİBÎNE"

Bu gün, ilim ve bilgiden nasibi olmayanların iptilâ günüdür. Bunlar, kayıtsız ve saygısız yaratılışta olmakla ne büyük dert ve kederdedirler. Ne kimseye bir yararları dokunur ve ne de bir kimse kendilerinden yararlanabilir. Bir alçaklığa tutulmuşlardır ki, ne kimseye söz söyleyebilirler, ne de özür dilemelerine izin verilir. Dini yalanlayarak kendi kendilerine yanlış bir yol tutanlar zarar ve ziyandadırlar.

“HÂZÂ YEVMÜLFASLİ CEMA’NÂKÜM VEL’EVVELÎNE FEİN KÂNE LEKÜM KEYDÜN FEKİDÛNÎ VEYLÜN YEVMEİZİN LÎLMÜKEZZİBÎNE”

Bu ayrılık gününde uğradığınız iptilâlarla sizden önce gelenlere katılarak onların uğursuzluklarına yöneldiniz. Kurtuluş sebeplerinizi isteklerinize harcayarak sapıklığı doğru yola değiştiniz. Artık kaybettiklerinizin yerine konulması zamanı da geçmiştir. Bu gün yaptığınız işlerin defterinde yazılı olanların hesap günüdür. Eğer başka bir vücut ile bundan kurtulmak için hile ve oyuna girişebilirseniz girişiniz. Siz hak ettiğiniz iptilâlara uğratıldınız. İbadete ve doğru yola yönelenler kurtuldular. Kurtuluş ve saadete ulaşmanız Hazreti Muhammed’in yolunda olmakladır. O’ndan yüz çevirenler ayrılık ve cehennemdedirler.

“İNNELMÜTTEKIYNE FÎ ZILÂLÎN VE UYÛNİN VE FEVÂKİHE MİMMÂ YEŞTEHÛNE”

El ve ayak gibi organlarını doğruluğun menzili edinerek Allah’tan korkan kimseler isimlerin gölgesi ve imanın pınarlarında devamlı olarak kalırlar. Bunlar, istidatları dolayısiyle, kazandıkları melekeyi hayat, ilim, kudret... gibi sübut sıfatlarından olduğu gibi alırlar ki, kendilerini olgunluk derecesine ulaştıran ve istenileni kendilerine gösteren, hakikatlerinin özel makamlarıdır.

"KÜLÛ VEŞREBÛ HENİEN BİMA KÜNTÜM TA'MELÛNE"

Bu makamlarda bir çeşit yeme ve içme vardır ki sağlığa yararlı olarak insana zevk verir. Dünyadaki yemek ve içmekle bir tutulmaz. Ağırlığı, yükü olmayıp âhiret hayatımn devamını gerektirir. Bu nimetlerin meydana geldiği yer ve yüce mutbağı. din kurallarına uygun olarak yapılan iyi ve yararlı işlerdir. Zaman zaman, bunları samimî ve her hali ile gönülden yapan kimselere gelerek onları tatlandırır.

"İNNÂ KEZÂLİKE NECZİLMUHSİNİNE"

İlâhî feyiz menbaından gelen hayat, ilim, kudret... gibi sıfatlar, her yerde, Cenâb-ı Hakk'ı müşahede eden kimselere, iş ve inanışları karşılığında ilâhî bir bağıştır.

"VEYLÜN YEVMEİZİN LİLMÜKEZZİBİNE"

Hakk dinini ve âhiret gününü yalanlayanlar ise o günde azap ve eziyetimizle paylanırlar.

"KÜLÛ VE TEMETTEU KALÎLEN İNNEKÜM MÜCRİMÛNE VEYLÜN YEVMEİZİN LİLMÜKEZZİBİNE"

Çok kısa olan bu hayatta kazanınız, yiyip içiniz, bunlar size ilâhî bağışlardır. Lâkin arzu ve isteklerinize uyarak nefsinizle ilgili haz ve zevklerin üzerine düşmeyiniz. Zira, bu nimetler sizinle devamlı olarak kalmaz. Hayatınızın sonunda hepsi elinizden çıkar. Bu gerçekleri yalanlayanlar o zaman hiç bir şey elde edemezler.

"VE İZÂ KIYLE LEHÜMÜRKEU LÂ YERKEÛNE VEYLÜN YEVMEİZİN LİLMÜKEZZİBÎNE"

Dini yalanlayan kimselere, Allah'a ibadet ve âhirete meylediniz, denilse, buna önem vermezler. Durumun gerçeklerinden habersiz olan bu zavallıların gözleri yoktur ki görsünler, kulakları yoktur ki işitsinler. Bunlar, yetenek ve anlayışları sönmüş bir halde, hayvanlara yakışır şekilde yaşarlar. Âhirete ait kazançtan haberleri yoktur. Zira, insanlıktan ayrılarak hayvanların halini almışlardır. Her ne kadar görünüşleri ile insan olsalar da iç varlık bakımından hayvandan farkları yoktur. **"... Ülâike kel'en'âmi belhüm edallü ülâike hümülgâfilûne"*** yüce âyeti bunu gösterir. İnsan için şu hal ne büyük alçaklıktır.

"FEBİEYYİ HADİSİN BA'DEHÛ YÜ'MİNÛNE"

Bunlar, şanı yüce Kur'ân'a inanmadıktan sonra kendilerine daha ne söylenebilir ki iman etsinler.

(*) A'râf Sûresi, 179 uncu âyet: "And olsun ki, cehennem için de bir çok cin ve insan yarattık; onların kalbleri vardır amma anlamazlar; gözleri vardır amma görmezler; kulakları vardır amma işitmezler. İşte bunlar hayvanlar gibi, hattâ daha da sapıktırlar. İşte bunlar gafillerdir."

سَبِيلًا ۝ وَمَا تَشَاؤُنَ اِلَّا اَنْ يَشَاءَ اللّٰهُ اِنَّ اللّٰهَ كَانَ عَلِيمًا حَكِيمًا ۝
۝ يُدْخِلُ مَنْ يَشَاءُ فِي رَحْمَتِهِ وَالظَّالِمِينَ اَعَدَّ لَهُمْ عَذَابًا اَلِيمًا ۝

İNSAN SÛRESİ[2]

BİSMİLLÂHİRRAHMÂNİRRAHİM

HEL ETÂ ALEL'İNSÂNİ HİNÜN MİNEDDEHRİ LEM YEKÜN ŞEY'EN MEZKÛRÂ * İNNÂ HALAKNEL'İNSÂNE MİN NUTFETİN EMŞÂCİN NEBTELÎHİ FECEALNÂHÜ SEMİAN BASÎRÂ * İNNÂ HEDEYNÂHÜSSEBÎLE İMMÂ ŞÂKİREN VE İMMÂ KEFÛRÂ * İNNÂ A'TEDNÂ LİLKÂFİRÎNE SELÂSİLE VE AĞLÂLEN VE SAIYRÂ * İNNEL'EBRÂRE YEŞREBÛNE MİN KE'SİN KÂNE MİZÂCÜHÂ KÂFÛRÂ * AYNEN YEŞREBÜ BİHÂ IBÂDULLÂHİ YÜFECCÎRÛNEHÂ TEFCÎRÂ * YÛFÛNE BİNNEZRİ VE YEHÂFÛNE YEVMEN KÂNE ŞERRÜHU MÜSTETIYRÂ * VE

---

[2] İnsan Sûresi: İnsanın yaratılmasını anlatarak başladığı için bu adı almıştır. Mekke devrinde nazil olmuştur. 76 ncı sûredir. 31 âyetten ibarettir.

YUT'IMÛNETTAÂME ALÂ HUBBİHİ MİSKİNEN VE YETÎMEN VE ESİRÂ * İNNEMÂ NUT'IMÜKÜM LİVECHİLLÂHİ LÂ NÜRÎDÜ MİNKÜM CEZÂEN VE LÂ ŞÜKÛRÂ * İNNÂ NEHÂFÜ MİN RABBİNÂ YEVMEN ABÛSEN KAMTARÎRÂ * FEVEKÂHÜMULLÂHÜ ŞERRE ZÂLİKELYEVMİ VE LAKKÂHÜM NADRETEN VE SÜRÜRÂ * VE CEZÂHÜM BİMÂ SABERÛ CENNETEN VE HARÎRÂ * MÜTTEKİÎNE FÎHÂ ALEL'ERÂİKİ LÂ YEREVNE FÎHÂ ŞEMSEN VE LÂ ZEMHERİRÂ * VE DÂNİYETEN ALEYHİM ZILÂLÜHÂ VE ZÜLLİLET KUTÛFÜHÂ TEZLÎLÂ * VE YÜTÂFÜ ALEYHİM BİÂNİYETİN MİN FIDDATİN VE EKVÂBİN KÂNET KAVÂRÎRÂ * KAVÂRÎRE MİN FIDDATİN KADDERÜHÂ TAKDİRÂ * VE YÜSKAVNE FÎHÂ KE'SEN KÂNE MÎZÂCÜHÂ ZENCEBİLÂ * AYNEN FÎHÂ TÜSEMMÂ SELSEBİLÂ * VE YETÛFÜ ALEYHİM VİLDÂNÜN MUHALLEDÛNE İZÂ REEYTEHÜM HASİBTEHÜM LÜ'LÜEN MENSÛRÂ * VE İZÂ REEYTE SÛMME REEYTE NAÎMEN VE MÜLKEN KEBÎRÂ * ÂLİYEHÜM SİYÂBÜ SÜNDÜSİN HUDRÜN VE İSTEBRAKUN VE HULLÛ ESÂVÎRE MİN FIDDATİN VE SEKÂHÜM RABBÜHÜM ŞERÂBEN TAHÛRÂ * İNNE HÂZÂ KÂNE LEKÜM CEZÂEN VE KÂNE SA'YÜKÜM MEŞKÛRÂ * İNNÂ NAHNÜ NEZZELNÂ ALEYKELKUR'ÂNE TENZİLÂ * FASBİR LİHÜKMİ RABBİKE VE LÂ TÜTI' MİNHÜM ÂSİMEN EV KEFÛRÂ * VEZKÜRİSME RABBİKE BÜKRETEN VE ASİLÂ * VE MİNELLEYLİ FESCÜD LEHU VE SEBBİHHU LEYLEN TAVİLÂ * İNNE HÂÜLÂÎ YÜ-

HIBBÛNEL'ÂCİLETE VE YEZERÛNE VERÂEHÜM YEVMEN SEKIYLÂ * NAHNÜ HALAKNÂHÜM VE ŞEDEDNÂ ESREHÜM VE İZÂ ŞÎ'NÂ BEDDELNÂ EMSÂLEHÜM TEBDÎLÂ * İNNE HÂZİHÎ TEZKİRETÜN FEMEN ŞÂETTEHAZE İLÂ RABBİHÎ SEBÎLÂ * VE MÂ TEŞÂÛNE İLLÂ EN YEŞÂALLÂHÜ İNNALLÂHE KÂNE ALÎMEN HAKÎMÂ * YÜDHILÜ MEN YEŞÂÜ FÎ RAHMETİHÎ VEZZÂLÎMÎNE EADDE LEHÜM AZÂBEN ELÎMÂ *

Tercümesi

İnsanoğlu, var edilip bahse değer bir şey olana kadar, şüphesiz, uzun bir zaman geçmemiş midir? Biz insanı katışık bir nutfeden yaratmışızdır; onu deneriz; bu yüzden, onun işitmesini ve görmesini sağlamışızdır. Şüphesiz ona yol gösterdik; buna kimi şükreder kimi de nankörlük. Doğrusu, inkârcılar için zincirler, demir halkalar ve çılgın alevli cehennem hazırladık. Şüphesiz iyiler kâfur katılmış bir tastan içerler. Bu ancak Allah'ın kullarının taşıra taşıra içebileceği bir pınardır. Onlar verdikleri sözleri yerine getirirler, fenalığı yaygın olan bir günden korkarlar. Onlar içleri çektiği halde, yiyeceği yoksulla öksüze ve esire yedirirler. "Biz sizi ancak Allah rızası için doyuruyoruz, bir karşılık ve teşekkür beklemiyoruz. Doğrusu biz suratları astırdıkça astıracak bir günde Rabbimizden korkarız" derler. Allah da onları bu yüzden o günün fenalığından korur; onların yüzüne parlaklık ve neşe verir. Sabırlarının karşılığı, cennet ve oradaki ipeklerdir. Orada tahtlara yaslanırlar; orada yakıcı sıcak ve dondurucu soğuk görmezler. Meyve ağaçlarının gölgeleri üzerlerine sarkmış ve onların koparılması kolaylaştırılmıştır. Çevrelerinde gümüş kaplar ve billur kâseler dolaştırılır. Billurları gümüş gibi parlaktır, onlara ölçüp ölçüp dağıtılır. Orada, zencefil karışık bir tasla içirilirler. O pınara «Selsebil», tatlı su denir. Yanlarında ölümsüz gençler dolaşır; onları gördüğünde saçılmış birer inci sanırsın. Oranın neresine baksan, nimet ve büyük bir saltanat görürsün. Üzerlerinde ince yeşil ipekli, parlak atlastan elbiseler vardır; gümüş bileziklerle süslenmişlerdir; Rableri onlara tertemiz içecekler içirir. "İşte bu sizin işlediklerinizin karşılığıdır, çalışmalarınız şükre değer" denir. Ey Muhammed! Kur'ân'ı sana indiren şüphesiz Biziz. Rabbinin hükmüne kadar sabret; onların günah işleyen ve inkârcı olanlarına uyma. Rabbinin adını sabah akşam an. Geceleyin O'na secde et; O'nu geceleri uzun uzun tesbih et. Doğrusu insanlar, çabuk elde edilen dünya nimetlerini severler de ağırlığı çekilmez günü arkalarında bırakırlar. Onları yaratan, mafsallarını pekiştiren Biziz; dilersek onları benzerleri ile değiştiriveririz. Bu sadece bir öğüttür; dileyen, Rabbine giden yolu tutar. Allah dilemedikçe siz dileyemezsiniz. Doğrusu Allah, Bilen'dir, Hakîm'dir. Dilediğine rahmet eder. Zalimlere, işte onlara, can yakıcı bir azap hazırlamıştır.

Açıklaması

BİSMİLLÂHİRRAHMÂNİRRAHİM

"HEL ETÂ ALEL'İNSÂNİ HİNÜN MİNEDDEHRÎ LEM YEKÜN ŞEY'EN MEZKÛREN"

«Hel» kelimesi «tama'» ve «rica»dan kesilmiştir. Milk, melekût, nasut, lâhut ve ceberut'tan ibaret olan beş âlem, vücudu vesile ittihaz ederek, melekûtî vücudun ilâhî isimlerden tecelli ve cereyan etmesini bekler. Gerçekten, insanın ömrü boyunca devrelere ayrılmış olan zaman içinde varlığını gösterebilmesi çok güç görünür.

"Lem yekün şey'en mezkûrâ" Ruh âleminde anılmayan bir şeyin vücut âleminde zikredilmesi de mümkün değildir.

Vücudun akışı «dehr»den bir «hîn»de yani insan ömrünün başından sonuna kadar devam eden bir zamanda insanın varlığını yok etmez. Alıştığı halin başka bir meslek ve yola dönüşmesi kendiliğinden meydana gelir. O hal ile yolunda kendisine hidayet edecek, yani doğru yolu gösterecek kimsenin vücudunu düşünür. Lâkin bu karanlıklar vâdisinde nereye yükselip, nereye gideceğini fark edemez.

Bu sarsıntılar, ömrü süresinden aktardığı bir zamanda vuku bulur. Bu hal, ihtimaldir ki, mahşer ile ölüm arasındadır.

"İz yetelekkalmütelekkıyâni anilyemîni ve anişşimâli kaîd"* yüce âyetinde bildirildiği üzere «Hel»

(*) Kaf Sûresi, 17 nci âyet: "Sağında ve solunda, onunla beraber oturan iki alıcı melek..."

den anlaşılan tama' ve ricasız hal, mahşere kadardır. Bundan dolayı bu ana gelinceye kadar ihmal edilmiş olan geleceğin ne nitelikte olduğunu bilmediğinden «rica»dan, hayır ve şerden ne zuhur edeceğini bilmediğinden de «tama'»dan kesilmiştir.

"İNNÂ HALAKNEL'İNSÂNE MİN NUTFETİN EMŞACİN NEBTELÎHİ FECEALNÂHÜ SEMÎAN BASÎREN"

İnsanın yaradılış keyfiyeti karışık spermadandır. Ona, hayatından tesadüf eden bir devre ki, hayatın başlangıcı olan zamandır. Bu devrenin rastgelmesi ile insan vücut kazanmak için bir müddet ana rahminde kan ve benzeri maddelerle beslenir. Olgunluk derecesine erişme hususunda gerekli devreleri tamamlayarak bu âleme gelir.

Yeni doğmuş çocuğun ileride her biri zamanla olgunlaşıp meydana çıkacak olan duyularından en önce gelişeni, «semi'» sıfatının tecellisi ile hasıl olan, işitme duyusudur. Demek oluyor ki, ilk önce, ruhla ilgili bir gıda olan işitme ile besleniyor.

İkinci olarak «Basîr» sıfatının tecellisi meydana gelir. O halde iken insan, ruhla ilgili olan organların kuvvetiyle, hayale dalmış bir durumda bulunur ki, bu hal **«şey-i mezkûr»** olmaz. Buradan, herhangi bir şey anılmaz ve düşünülmez. Çünkü, ilmin başlangıcı olan işitme ve görme duyuları tasarruf kabiliyetini tamamen alacak bir durumda değildir. Işitme yönünden bilgisizlik, ıssızlık ve ürküntü; görme yönünden ise, karanlıklar kalkmadığından henüz bunların kapsayışı altındadır.

“İNNÂ HEDEYNÂHÜSSEBİLE İMMA ŞÂKİREN VE İMMÂ KEFÛREN”

“Sümmessebile yessorohu”* âyetinin de doğruladığı gibi onu karanlıklar içinden istidadı oranında insanlık âlemine getirdik. Onun getirilmesi ya tamamiyle seziş ve din duygusuna uygun, yahut nankörce aykırılık olur. İman sahibi ve yahut inkârcı olarak hayatını harcar ve gidişatını idare ederek iman veya inkâr yollarından birini seçer.

“İNNÂ A’TEDNÂ LİLKÂFİRÎNE SELÂSİLE VE AĞLÂLEN VE SAIYREN”

Kâfirler yani Hakk’ı tanımayanlar için Biz, kendilerini fikir bakımından hak yolunda olmaktan engelleyen ruhla ilgili sakatlık ve bedenle ilgili aksaklık gibi, zincirleme giden susuzluk ve alevli ateşi hazırladık. Var olmada meharet ve yatkınlığı doğal eğilim ve yeteneğe yükleyenler ve onunla yetinenler için zincirleme giden susuzluk ve alevli ateş kabilinden mal, evlât ve eş gibi şeyler vücutlarına ağır yük ve kalplerine acı bir kaygıdan başka bir şey değildir.

“İNNEL’EBRÂRE YEŞREBÛNE MİN KE’SİN KÂNE MİZÂCÜHÂ KÂFÛREN”

«Ebrar» yani bedenden yaygın surette ayrışma ile şimdiki vücudu gelecekteki vücuda çevirip değiştiren rübubiyet, ya insanın ulaşabileceği en yüce mertebe olan veliliği kucaklamış ve onun öz gerçeği olan var olmada beşerî olgunluğu teşekkürle kabul etmiş, yahut aşağılık derecelere inmesine sebep ol-

---

(*) Abese Sûresi, 20 nci âyet: “Sonra tutacağı yolu kolaylaştırmıştır.”

muştur. Zira, bu doğal eğilim ve yetenekler, varlık âleminde bir üstünlük kazanmaya muvaffak olamamaktır. Cüzi irade, kulların amellerinin meydana çıkmasının başlangıcı olup hayır ve şer ancak Cenâb-ı Hakk'ın kudret elindedir. Fakat burada kul, iradesini nefsinin isteklerine sarf etmekle, aşağılık tarafını tutmuş olur.

"AYNEN YEŞRERÜ BİHÂ IBÂDULLÂHİ YÜFECCİRÛNEHÂ TEFCİREN"

Nübüvvetten ilâhî isimlerin insana tecelli ve cereyan etmesiyle din ve itikadın tasarrufu hali ve kulluğun husule gelmesi, kayıtsız şartsız rablığa tabi olup, insanlıkla ilgili olgunluğu kazanan yüce kişilerin ve böyle olan diğer kulların haşrı kendi yetenekleri oranındadır.

"YÛFÛNE BİNNEZRİ VE YEHÂFÛNE YEVMEN KÂNE ŞERRÜHU MÜSTETIYREN"

Yararlı çalışmalarla elde ettiği fazilet ve üstünlüğü ilâhî isimlerin tecelli ve cereyan etmesine bağlı olan insanın hakikati, «kevn-i kübrâ»*da hayat veya helâk yollarından bir nübüvvet gücüne dayanarak bu nübüvvet gücünün yani Allah'tan ilâhî hükümleri alıp onunla kullarını teklif etmek iktidarı

(*) Kevn-i kübrâ: Ölümü isteme ve yokluğa ulaşmadır. Bu suretle beden, başkasının vücuduna bir harf olarak onun vücudunun yerine geçip zat ve sıfat âleminde değişikliklere uğrar. Buna «Büyük Devir»-de denilir.

ve sıfatının «kevn-i sugrâ»* ile bulunmasıdır. Yüce velilik mertebesi, insanlığa ait olgunluğun ve insanlıkla ilgili hakikatlerin en üst derecesidir. Ondan ileri, bir veli ilâhî isimlerin tecelli ve cereyan etmesi ile, başka bir vücut elde edemez. Şahsın hakikatinin, isimlerin tecelli ve cereyan edişine dayanması, o kimseye istidadı oranında yansıyan hayat, ilim, kudret... gibi sıfatların ilmî olaylarla irşad ve uyarıya dayanması gibidir.

“VE YUT'IMÛNETTAÂME ALÂ HUBBİHİ MİSKÎNEN VE YETÎMEN VE ESÎREN”

Insanlıkla ilgili olgunluğun üstünde vücut elde eden kimseler miskine, yetime ve esire yedirip içirme özelliğini ve olgunluğunu kazanmış olanlardır.

“İNNEMÂ NUT'IMÜKÜM LİVECHİLLÂHİ LÂ NÜRİDÜ MİNKÜM CEZÂEN VE LÂ ŞÜKÛREN”

Onların bu yedirip içirmeleri ancak Allâh'ın rızası içindir. Öyle şükranlık ve karşılık beklemezler.

“İNNÂ NEHÂFÜ MİN RABBİNÂ YEVMEN ABÛSEN KAMTARÎREN”

Bunlar ancak Allâh'ın celâli ile karşılaşacakları o günden korkarlar da Allah'ın cemalini murad ederler. Başka bir karşılık ve hayır istemezler.

(*) Kevn-i sugrâ: Hayatı isteme ve hayata ulaşmadır. Vücudun özellikleri ile diğerlerinden ayrılmış olup elvenişli olduğu niteliklerle meydana gelir ve belirtilen niteliklerin hükmünü kendisinde bularak tasarruf eder. Buna «Küçük Devir» de denilir.

"FEVEKÂHÜMULLÂHÜ ŞERRE ZÂLİKEL-YEVMİ VE LAKKÂHÜM NADRETEN VE SÜRÛREN"

Allah bizi o günün şerrinden korusun. Cenâb-ı Hakk'ın âleme güler yüzle bir sevinç vermek tecellisini isteriz.

"VE CEZÂHÜM BİMÂ SABERÛ CENNETEN VE HARÎREN"

Onların mükâfatları, hayırları karşılığında, Cennettir. Cennetteki vücudun iyi ve hayırlı işlerle hasıl olan varlığının şerefli bir mertebe kazanmasıdır.

"MÜTTEKİÎNE FÎHÂ ALEL'ERÂİKİ LÂ YEREVNE FÎHÂ ŞEMSEN VE LÂ ZEMHERÎREN"

Onlar cennet köşklerinde süslü koltuklar üzerinde otururlar. Ne güneşi görürler ve ne de kara kışı görürler. Sıcak ve soğuktan etkilenmezler. Bunların, yani sıcak ve soğuğun meydana çıkmasını gerektirecek sebepler olmadığı gibi benzerleri de burada bulunmaz.

"VE DÂNİYETEN ALEYHİM ZILÂLÜHÂ VE ZÜLLİLET KUTÛFÜHÂ TEZLÎLEN"

Birbirlerine gönlü yatmış olarak yaklaşmaları sebebiyle manevî yakınlıkta istediklerini elde ederler. Büyük bahçelerdeki meyvelerin salkımları bir anda kendilerine yaklaşır. Bir mümin, gönlüne gelmiş olan lezzetli şeyleri, uzak bir yerde olsa da, bir anda yanında bulur ve yer. Aynı saniye içinde o müminin kalbine gelen, geçmişe dair hatıralar ve nimet ikramı kısa zamanda zuhura gelir.

"VE YÜTÂFÜ ALEYHİM BİANİYETİN MİN FIDDATİN VE EKVÂBİN KÂNET KAVÂRİRE"

Gümüşten yapılmış süslü kaplar ve bardaklar etraflarında dolaştırılır. Kristallerin eritilmesi sırasında gümüşten çubuklarla muamele ve terbiye yapılırsa gümüşten yapılmış gibi kristal kaplar tedarik edilmiş olur. Yapılma şekli bilgi ve tecrübe ile hesaba bağlı olan böyle gümüş çubuklarla terbiye olunmuş kristalden yapılan kaplara **"Kavârire min fıddatin"** denilir. «Karûre» camdan yapılmış kap, şişe demektir.

"KAVÂRİRE MİN FIDDATİN KADDERÛHÂ TAKDÎREN"

Eritilmesi sırasında o kapları gümüş çubukla terbiye ederek imal etmek hususunda ustası ihtisas sahibi olmalıdır ki, birleştireceği maddeleri ve değişikliğini hakkıyle bilsin. Ne miktar gümüş katılacak ve ne suretle muamele yapılacak, bu cihetler sanata ehil olan kimselere bırakılmıştır. Biz onları tarif ediyoruz. Yoksa nasıl yapılacağını ve nasıl işleneceğini bildirmiyoruz.

"VE YÜSKAVNE FÎHÂ KE'SEN KÂNE MİZÂCÜHÂ ZENCEBÎLEN"

Demek oluyor ki, zencefil ve tarçın gibi şeylerin tad ve kokusunu bile kristallere karıştıracak ilimler vardır. Ama bu ilimlerin henüz açığa çıkıp çıkmadığını ve yahut daha ileride mi zuhura geleceğini bilemeyiz. İlim ve sanat sahibi kimselerin sanat sırrı diyerek etrafa duyurmaktan çekindikleri birçok hususlar vardır ki, bu işlerde derinliğine bakılmadıkça tümüne değil küçük bir parçasına bile akıl erdirmek mümkün değildir. Hatıra gelmedik kaplar yapılması ihtimali vardır. Bu kaplar olabilir ki, kâfur gibi ilâçların, nişasta gibi bir çeşit yiyeceklerin temizlik ve katkısızlığını koruyarak özü elde edilmiş gıdaî kristallerden yapılmış olsun.

“AYNEN FÎHÂ TÜSEMMÂ SELSEBÎLEN”

Bir pınardır ki o selsebil diye adlandırılmıştır.

“VE YETÛFÜ ALEYHİM VİLDÂNÜN MUHALLEDÛNE İZÂ REEYTEHÜM HASÎBTEHÜM LÜ’LÜEN MENSÜREN”

«Vildân-ı muhalledûn» onları tevaf ederler. Sen gördüğün vakitte sedeflerden yeni saçılmış inciler gibi zan edersin. «Vildân-ı muhalledûn» dünyada doğmuş olan evlâtlardır. Yahut kendilerinin cennete sevk edildiklerinde kazanmış oldukları manevî vücutlarının değişiklikleridir.

“VE İZÂ REEYTE SÜMME REEYTE NAÎMEN VE MÜLKEN KEBÎREN”

Sen dikkatli bakışını derinleştirerek ikinci rütbede gördüğün vakitte bir nimet görürsün ki, bu cennet büyük bir mülkü yanına almış yüce bir nimettir.

“ÂLİYEHÜM SİYÂBÜ SÜNDÜSİN HUDRÜN VE İSTEBRAKUN VE HULLÛ ESÂVİRE MİN FIDDATİN VE SEKÂHÜM RABBÜHÜM ŞERÂBEN TAHÛREN”

Onların üstüne giyecek elbiseleri ince yeşil ipekli veya kalın sırmalı kumaştandır. Gümüşten bilezikleri kollarına takarlar. Onları rableri beşerin gücü üstünde bir nevi terbiye ile terbiye edecektir ki, mteliğinin sözle anlatılması mümkün değildir. Onların vücutları «Şarâb-ı tahûr» yani temiz bir besin ile meydana getirilecektir.

“İNNE HÂZÂ KÂNE LEKÜM CEZÂEN VE KÂNE SA’YÜKÜM MEŞKÛREN”

Çalışmanızın beğenilmiş olması sizin lâyık olduğunuz karşılıktır. Bir kimsenin ilim ve irfan sahibi olması ve ilerlemesi yetiştiriciden almış olduğu terbiye oranındadır.

“İNNÂ NAHNÜ NEZZELNÂ ALEYKEL-KUR’ÂNE TENZİLEN”

Biz sizin üzerinize Kur’ân’ı indirdik. Mânâlarına ulaşmak için çalışan Ehlibeyt ve ilim sahibi kimseler ilim ile sizlere manevî hayat verdiği gibi kalben de sizleri aydınlatır.

“FASBİR LİHÜKMİ RABBİKE VE LÂ TÜTI’ MİNHÜM ÂSİMEN VE KEFÛREN”

Rabbinin hüküm, emir ve iradesine sabret. Tenbellik ve mühimsememezlik etme. Rabbin hükmünü yerine getir. Öyle faydasız yere bilgiçlik taslayarak insanın hayatını yok eden haydutlara itaat etme. Onlar, senin varlığını çürüten günahkârlardır. Onlar, dünya hırs ve tamaına kapılmışlardır. Sana yazık ederler.

"VEZKÜRİSME RABBİKE BÜKRETEN VE ASİLEN"

Sen Rabbinin ismini sabah, akşam zikret. Rabbinin ismini anmakla ilâhî bağışlara mazhar olursun. En önce, insanı ilme sevkeden sebep, ilim ve marifetin başlangıcı olan Kur'ân'ı okumak ve Rabbin ismini zikretmektir.

"VE MİNELLEYLİ FESCÜD LEHU VE SEBBİHHU LEYLEN TAVİLEN"

Ömrün, insanî olan en kutsal fikirler ve haller ile yani Cenâb-ı Hakk'ın emrine itaat etmek ve boyun eğmekle geçsin. Ömrün oldukça Allah'ı zikir ve tesbih et. Faydasız, saçma sapan konuşmalara kapılma.

"İNNE HÂULÂİ YÜHIBBÛNEL'ÂCİLETE VE YEZERÛNE VERÂEHÜM YEVMEN SEKIYLEN"

İşte bu adamlar ki, dünya hırsına kapılıp saçma sapan söylerler ve lüzumsuz olaylarla uğraşırlar; bu kimseler dünya ehlidirler, dünyaya muhabbet ederler. Kıyamet günü, toplama günü ki, insanı çok korkunç sıkıntı içinde bırakan bir gündür; ona önem vermezler, onu anlayacak kadar düşünce ve inanışları yoktur.

"NAHNÜ HALAKNÂHÜM VE ŞEDEDNÂ ESREHÜM VE İZÂ Şİ'NÂ BEDDELNÂ EMSÂLEHÜM TEBDÎLEN"

Biz onları insan şeklinde yarattık. Ahlâklarını iyi bir hale koyma için akıl ve anlayış verdik. Bu akıl, düşünce ve bilgi ile onlar doğru hareket ederek hak yolunu araştırıp seçmezlerse içlerini hayvaniyet sıfatı ile vasıflandırırız. Görünüşü insan, mânâsı hayvan gibi kalır. Bunların tuttukları yol, insan gidişatı olmadığından ve tasdiki lâzımgelen amel ve sözlere de uygun gelmediğinden, onların biçim ve görünüşlerini başka bir hale getiririz.

"İNNE HÂZİHİ TEZKİRETÜN FEMEN ŞÂETTEHAZE İLÂ RABBİHİ SEBİLEN"

Bu, Rabbine ulaşma ile Rabbini bilmek isteyen kimseler için hakikat yolunun bir rehberi ve mutluluk veren bir anmadır.

"VE MÂ TEŞÂÛNE İLLÂ EN YEŞÂALLÂHÜ İNNALLÂHE KÂNE ALÎMEN HAKÎMEN"

Alîm ve hakîm olan, yani her şeyi bilen, bilgisi ezelî ve ebedî olan Allah! Sen istemedikten sonra, zayıf ve çaresiz olan kullarında ne kuvvet var ki Seni bilsinler. Ne suretle Senin ilim ve irfanına yol bulsunlar. Kullarına merhamet eden ve onlara şefkat gösteren Sen'sin. Ya Rabbi! Kullarını Sen yarattın. Onlara, hoşnutluğuna uygun davranış ve düşünce yolunu göster.

“YUDHILÜ MEN YEŞÂÜ Fİ RAHMETİHİ VEZZÂLİMİNE EADDE LEHÜM AZÂBEN ELİMEN”

Dilediğin kimseyi doğru yola yöneltirsin; onlar, ilâhî rahmetine nail olurlar. Zalimler, her zaman nefis ve heveslerine uyarak bu yolda şakilik ile vakitlerini geçirirler; onlar, elem verici bir azaba uğrarlar.

Açıklamanın ikinci şekli

BİSMİLLÂHİRRAHMÂNİRRAHİM

“HEL ETÂ ALEL’İNSÂNİ HÎNÜN MİNEDDEHRİ LEM YEKÜN ŞEY’EN MEZKÛREN”

İnsan üzerine, müthiş, korkunç, tehlikeli ve ürkütüp dağıtacak bir zaman gelmeyecek mi?

«Dehr» başından sonuna kadar insanın hayatının müddetini kuşatan zamandır; yahut, canlı cansız her şeyin yaratılışından başlayarak devam eden zaman «dehr»dir. Bu «hîn» dediğimiz, «dehr»den yani insanın hayatından bir zamandır ki, o zamanda gelen merak, gam ve keder gibi tiksindirici ve nefret ettirici surette etrafında dönen, «şey-i mezkûr» yani adı geçen şey değildir. Çünkü ruh ve vücut yoktur. Bu, haller ve suretler kabilindendir. Allah’ın yaratması ile meydana gelen ve dış âleme yansıyan ilâhî kudret nurları ve hikmet sırlarının tümü «dehr» dir.

"İNNÂ HALAKNEL'İNSÂNE MİN NUTFETİN EMŞÂCİN NEBTELÎHİ FECEALNÂHÜ SEMÎAN BASÎREN"

İnsan, başlangıçta spermadan yaratılmıştır. Sonra emşac ile iptilâ olunmuştur. Yani, beslenme ile yetişip büyümesi karışık gıdalara dayanır. Ondan sonra insan, görme ve işitmenin meydana çıkması ile de müptelâ oldu ki, bunlar da ruhun gıdasıdır. İnsanın hareketi kuvvete dayandığı gibi işitme ve görme de ruha, karar kılma dayanağıdır.

"İNNÂ HEDEYNÂHÜSSEBÎLE İMMÂ ŞÂKİREN VE İMMÂ KEFÛREN"

«Sebil», burada kitap ve risalet demektir. Onu, Biz resule ve kitaba hidayet ettik. O, ya kitap ve resule itaat etmek ve boyun eğmekle şükrederek bunlara uyar; yahut kendi nefsine uymakla nankörlük eder ki, nefsinin istekleri onu insanlıktan cehennem tarafına çeker. İlâhî gazabı kabullenmiş olan insan, hayvanlığı insanlığa, isyanı ihsana üstün tutarak doğru yoldan ayrılır ve cehenneme gönderilir.

"İNNÂ A'TEDNÂ LİLKÂFİRİNE SELÂSİLE VE AĞLÂLEN VE SAIYREN"

Biz, Allah'ı inkâr edenlere «Selâsil» hazırladık. «Selâsil», birbirini takip eden, nefisle ilgili arzu ve isteklerdir. Yahut çocukluk, yaşlılık ve olgunluk yaşıdır ki, birbirine geçmiş ve bitişik olarak bulunduğundan, bunlara da «Selâsil» denilir. Her iki yönü, yani iç ve dış cihetleri, yaratılıştaki yeteneğinin üstüne çıkan insanın fikir ve düşünceleri onu hevesleri ile birleştirerek sarf yolunda nefsinin arzu ve isteklerine uydurur. Biz, kendi yolunda onun gidiş ve hareketini hazırladık. Orada korku ve tehlikeden başka bir şeye rastlamaz.

Biz, gökte geceleri dünyamızı aydınlatan ayı görüyoruz. Ama orada, yerleşmek mümkün olacak şekilde, yiyecek ve içecek şeyler ve oturacak yer var mıdır, yok mudur? Oraya bir insan yükselip giderse ne zevk bulur, mihnet ve meşakkatten başka bir şeye tesadüf edebilir mi? İnsanın bu yüksek mevkiden görünmesi ve göründüğü bu yerden zuhuru insan yaratılışının yeteneğinden çok uzaktır.

Nitekim bu kabilden olarak bazı kimseler kendilerini, Allah'ın varlığı içinde yok olma anlamında, Allahlık mertebesine varmış gibi sayarlar. Bu, insan yaratılışının sahip olduğu ve olacağı gücün üstündedir ki, Allahlık mertebesine ulaşmak iddiası sadece delilik ve büyük bir hatadır. Zira, insan kuldur. Kul ise hiç bir vakitte ve hiç bir suretle Allah olamaz. Kulluk, Allah'a karşı kulun özel bir vasfıdır. Rablık ise, Allah'ın o kulu yaratıp onu güzel terbiye etmesinin adıdır. Ancak, Cenâb-ı Hakk'ın beşeriyette insanı tasarruf sahibi etmesi ve ruhanî bir nitelik ve ayrıcalık vermesi, insanın Allahlığını göstermez. Bu gibi haller ve olağan üstü durumlar, rübubiyetin ilişkilerindendir. Kul ise her vakitte hakikî mabuda ibadet etmek onur ve mutluluğu ile şeref bulan ve bu şerefle öğünmekte nasibi olan kimsedir. Mabud, kimseye ihtiyacı olmayan ve herkes kendisine devamlı olarak muhtaç olup itaat ederek ve boyun eğerek üstün tutulan yücelik sahibi Cenâb-ı Hakk hazretleridir.

"Ve saıyren" Hayvanlar gibi, görünen şeylerle uğraşırlar. O istidat onlarda yoktur. Yalnız yemek ve içmekle onları iptilâlandırırız.

"İNNEL'EBRÂRE YEŞREBÛNE MİN KE'SİN KÂNE MİZÂCÜHÂ KÂFÛREN"

İnsanlar, dünyada kazanmış oldukları hayat, ilim, kudret... gibi sıfatların üstünlüğü ile seçilirler. Bir kimse ne derecelerde dinine uyar ve hükümlerine boyun eğerse kendisinden halka o derecede iyilik kokusu yayılır. Hayır sahibi iyi insanların ümitsizliği, insanlıkla ilgili bu olgunluğu kazanarak ilâhî sıfatların bağışım ve melekûtî olgunluğu âhiret âleminde elde etmeye nail olamamaktan ileri gelmektedir.

İnsan, rablık ve kulluktaki insanlıkla ilgili olgunluk ve gidişatı hayat, ilim, kudret... gibi ilâhî sıfatlara nisbet ederek bu sıfatlarla korur. Rablık ve kulluk mertebesinde insanın kazanmış olduğu beşerî olgunluğunun korunması «ke's»e dayanır. «ke's» insanın olgunluğunun ilâhî bağışlarla korunması demektir.

«Yeşrebûne» Rablık ve kulluk mertebesinde teshikte, yani rabhk ve kulluğun en üst derecesinde —ki bunun üstünde kulun çalışması ve kendisine mahsus hamdi düşünülemez.— görünen somut bilgilerden ibarettir ki, bu makamlar üzerinde müşahede olunan, insanın hakikatidir.

"AYNEN YEŞREBÜ BİHÂ IBÂDULLÂHİ YÜFECCİRÛNEHÂ TEFCİREN"

Âhiretle ilgili mutluluğu gerektirir surette yaşamını sürdürmek, Allah'ın emirlerini uygulayarak, bildirdiği yolda gitmek demektir. Bu yol, kitap ve sünnet ile hareket etmekliktir. Bu suretle tanınıp ayırd edilmiş olan kullar (yüfeccirûn) haşr olunur. Camide ve cemaatte, ibadet ve mezhepte birleşir. O birleşmek de «tefcîr» iledir ki, birbirinin birleşmesi ve toplanmasıyla meydana gelir. Bu yol, insanı yücelik yönüne ulaştıran bir selâmet rehberi ve bir saadet nurudur.

"YÛFÛNE BÎNNEZRÎ VE YEHÂFÛNE YEVMEN KÂNE ŞERRÛHU MÜSTETIYREN"

O günkü günde bir iptilâ musallat olur ve o «Nezîr» bize çok acıklı bir azap verir diyerek korkarlar da üzerlerine vacip olan her türlü vecibe ve vazifelerini yaparlar.

"VE YUT'IMÛNETTAÂME ALÂ HUBBİHÎ MİSKÎNEN VE YETÎMEN VE ESÎREN"

Hayat, ilim, kudret... gibi ilâhî sıfatların etkili tecellisi kişileri belli etmekle meydana çıkarsa bu meydana çıkış tecellisi de rabbine nâzırdır. Burada kişilerin belli edilmesi **«İlâ rabbihâ nâzıratün»*** kabilinden olup bu tecelli ile rabbisine nâzır olmuş olur, yani onu görür.

(*) Kıyâmet Sûresi, 23 üncü âyet: "O zaman sen rabbini eşyadan görmüş ve ona nâzır olmuş olursun."

"İNNEMÂ NUT'IMÜKÜM LİVECHİLLÂHİ LÂ NÜRÎDÜ MİNKÜM CEZÂEN VE LÂ ŞÜKÛREN"

Bizim bu nimet ile sizlere ihsan ettiğimiz, Allah'ın vechini murat eylediğimiz içindir. «İlâ rabbihâ nâzıratün» tecellisinin gelmesiyle aydınlandı.

"Lâ nürîdü minküm cezâen ve lâ şükûren" Sizden bir karşılık ve teşekkür beklemiyoruz. Bu, bize verilen nimet, bizim Allah'ı bilmekliğimiz ve bulmaklığımız içindir. Bunun da, o nimetten farz kılınmış zekât ve hayırlı sadaka gibi şeylerin verilmesiyle meydana çıkması imkân dahilindedir. Nitekim, ahlâkmda olan tecelli ile kul Allah'a yaklaştığı gibi, sahibi bulunduğu mallar bakımından olan tecelli ile de Allah'a yaklaşır ve o yaklaşış rabbin yüzünü görmesine kendisi için özel bir istidat ihsan eder ve sağlar.

"İNNÂ NEHÂFÜ MİN RABBİNÂ YEVMEN ABÛSEN KAMTARÎREN"

Bir kimse, içinde bulunduğu toplulukla aynı renkte, yani tek bir şahıs gibi aynı fikir ve düşüncede olmalıdır. Eğer bu durumda olmaz, sertlik ve asık yüzlülükte kalırsa, çürük meyveler gibi yenmesinde nefreti gerektirir bir halde kalır.

"FEVEKÂHÜMULLÂHÜ ŞERRE ZÂLİKEL-YEVMİ VE LAKKÂHÜM NADRETEN VE SÜRÛREN"

O günün şerrinden Cenâb-ı Hakk onları muhafaza buyurursa, onlar, âhiret âleminde ilâhî isimlerin tecelli ve zuhur etmesiyle istidat ve özelliklerini elde etmiş olur, gönül alan ve ferahlık veren bir görünüş içinde memnun ve kaygısızca bulunurlar.

"VE CEZÂHÜM BİMÂ SABERÛ CENNETEN VE HARÎREN"

Kitap ve sünnetin gerektirdiği gibi Allah'ın emirlerini yerine getirir ve işlerinde sabır gösterirlerse yüceltilmiş bir nimet ile yetenek ve özelliklere nail olurlar. Çünkü, onlara verilen bu «cezâ» yani karşılık, kendilerinin Allah yolunda yaptıkları iyilikler sebebiyledir. «Cezâ»: İnsanların nefisle ilgili mertebelerde kazanmış olduğu hayatî ihtiyaçlar, kendilerinin önemli işlerde sabır ve tahammüllerinin gerektirdiği orandadır. Sabırları karşılığında nefislerinin kusursuz bir hale getirilmesi için onlara verilen bu zorunlu ihtiyaçlar, insanlıkta verilen bir nimettir. «Harîr» ilâhî isimlerin tecelli ve cereyan etmesiyle insandan zuhur eden özellikler ve yeteneklerdir.

"MÜTTEKİÎNE FÎHÂ ALEL'ERÂÎKÎ LÂ YEREVNE FÎHÂ ŞEMSEN VE LÂ ZEMHERÎREN"

Hayat, ilim, kudret... gibi sıfatlardan gelen feyiz güneşten gelen feyiz gibi değildir. Güneş ve zemherir (şiddetli soğuk) ile ilgisi uzak görünür. Bu başka bir feyizdir. «Rahman», ister iradesi olsun ister olmasın, güneşten bütün varlıklara gelen bir feyizdir. Fakat, «Rahîm», hayat, ilim, kudret... gibi sıfatlardan gelen ve kendi gayret ve iradesi ile çalışan halis bir kula erişen feyizdir.

Burada güneş ve zemherir yoktur. Zira, «Rahman» âleminden «Rahîm» âlemine ilerlemiş ve yükselmiştir. Cennetin dışında bir şeye ihtiyaç duymaz; tıpkı güneşin içinde bulunan bir nur gibi vücudunda feyiz husule getirmiş bir kimsedir. Bu feyiz, hariçte olan bir kimsede güneşin etkisi ile meydana gelen feyiz gibi değildir.

"VE DÂNİYETEN ALEYHİM ZILÂLÜHÂ VE ZÜLLİLET KUTÛFÜHÂ TEZLÎLEN"

Oradaki yaşayış aynı dünyadaki yaşayışa benzer. Dünyadaki nimetlerin yenmesi ve içilmesiyle vücutta sahip olunan güç, hayatı devam ettirmek içindir. Buradaki nimetler bedenle ilgili bir zevk olduğu gibi, cennette olan nimetler de safa ve zevki sürdürme için cisimle ilgili bir zevktir. Eğer, dünya nimetlerinde atılan fazlalıklar olmasa aynı âhiretin nimetlerinde olan safaya benzer. Fakat bu yoğun fazlalıkların burada ezası iğrenç ve safası tiksinti vericidir.

"VE YÜTÂFÜ ALEYHİM BİÂNİYETİN MİN FIDDATİN VE EKVÂBİN KÂNET KAVÂRÎRE"

Burada cennette olan kap, kacak ve aletler kısaca anılıyor. Zira el, ayak, göz, kulak ve diğer organlar sahip oldukları istidat ve özelliklere göre araç ve gereçle kullanılır. Lâkin, her organın dışarı attığı artıklar aynı derecede değildir. Göz, kulak, burun, ağız ve diğer organların attığı fazlalıklar ayrı ayrıdır. Birbirlerine ağır ve hafif suretlerde olan nisbetleri ile beraber ağır ve hafif şekillerde görünürler.

Ağız ile yenilen bir yemeğin vücutça atılan fazlalığı, buruna giren kokunun fazlalığı gibi değildir.

Gözüne görünen bir şey veya gözün görmesiyle hasıl olan zevkin fazlalığı, kulaktan işitilen sesin fazlalığı gibi değildir. Bunların bazısı vücut ile yenilenir, bazısı da vücuttan atılmayı gerektirir. Cennette böyle atılacak fazlalıklar yoktur. Bunların her birerleri dışarıdan gelen etkileyici nimetlerin etkisinden meydana gelmiştir.

“KAVÂRÎRE MÎN FIDDATİN KADDERÛHÂ TAKDÎREN”

Gümüşten olan kapta yoğunluk olmayarak gayetle saf ve berrak olması şarttır. “kadderûhâ takdîren”de bunun safasına işaret vardır. Ancak, gümüşten başka mâdenlerin çubuklarıyla renklendirilen kristaller bunun aksinedir. Çünkü, gümüşten meydana gelen kristallerde safa ve berraklık istenir, renk aranmaz.

“VE YÜSKAVNE FÎHÂ KE’SEN KÂNE MİZÂCÜHÂ ZENCEBÎLEN”

Fakat cennette, yahut sanat sahibi kimselerin vücuda getirdiği sanat eserlerinde, yemek ve sairenin kokusunu belirtecek bir şey bulunması da caizdir. Kâfurdan ve zencefilden kristaller yapılması, bu işlerde tecrübe sahibi olmuş kimselerin araştırmalarına bağlıdır.

“AYNEN FÎHÂ TÜSEMMÂ SELSEBÎLEN”

Bazı kristallerin içine su konulduğu vakit dalgalanarak adeta bir akım gösterir. Bu niteliğin, kristal içinde, ışığın girmesinden meydana gelmesi ve bir akım, bir değişik hal ve bir titreşim göstermesi de muhtemeldir.

"VE YETÛFÜ ALEYHİM VİLDÂNÜN MUHALLEDÛNE"

Cennete gönderildikte, değişme ve başkalaşmaya elverişli olan bazı insanlar vardır ki, oraya girip çıktılar mı başka bir renk kazanırlar. O, cennet ehline mahsustur. **"Vildânün muhalledûne"** o şekle girmesi mümkün olanlar ki, onlar cennete gönderildikte o hali alırlar.

"ÎZÂ REEYTEHÜM HASİBTEHÜM LÜ'LÜEN MENSÛREN"

Sedeflerden çıkan incilerdeki titreşimler sebebiyle insan onu nasıl parlak ve başka bir renkte görüyorsa, onlar da öyle görüneceklerdir. Sanki o şekle gireceklerdir. Onların giyinişleri sedeflerden çıkmış incilere benzer. İnciler nasıl bir insana rengiyle, ziyasıyla safa ve sevinç verirse onlar da böylece ferahlık verir. O vildanların (gençlerin) inciler gibi insana ferahlık vermede benzerliği vardır. Yoksa, cansız olan şeylerle onların münasebeti yoktur. Onlar hürdür, serbesttir.

"VE İZÂ REEYTE SÜMME REEYTE NAÎMEN VE MÜLKEN KEBÎREN"

Sen onları gördüğün vakitte çok büyük, geniş bir mahalde görür ve bitmez tükenmez bir nimet içinde bulursun.

"ÂLİYEHÜM SİYÂBÜ SÜNDÜSİN HUDRÜN VE İSTEBRAKUN VE HULLÛ ESÂVİRE MİN FIDDATİN VE SEKÂHÜM RABBÜHÜM ŞERÂBEN TAHÛREN"

Onların elbiselerinin tarifine başlayarak buyuruyorlar ki: "Onların üst elbiseleri ince yeşil ipekli ve kalın sırmalı kumaştandır." Bu bir benzetiştir. Yoksa, giydikleri elbiseler bunlardan değil belki daha safalı kumaşlardandır.

"Ve hullû esâvire min fıddatin" Onlar gümüşten bilezikler takmışlardır ki, bunlar cennete mahsus bir çeşit süs eşyalarıdır. Burada, ayaklara dair bir şey bildirilmemiştir. Çünkü, ayaklar çok zaman örtülü kaldığından, onun süsü de bize gizli gibidir.

"Ve sekâhüm rabbühüm şerâben tahûren" Onları, Cenâb-ı Hakk cennette temiz kılar. Yani, vücutlarının yoğunluğunu giderir.

"İNNE HÂZÂ KÂNE LEKÜM CEZÂEN VE KÂNE SA'YÜKÜM MEŞKÛREN"

Sizin burada ibadet ile meşgul olarak elde etmiş olduğunuz manevî vücut ile kazandığınız ilâhî maarif ve ilâhî sırların hakikatleri kaybolmaz. Çalışmanız makbuldür.

"İNNÂ NAHNÜ NEZZELNÂ ALEYKEL-KUR'ÂNE TENZÎLEN"

Biz size Kur'ân'ı nasıl indirdik. Alışarak, sesi ile hoşlandığınız Kur'ân gibi orada da kulağınıza hoş gelecek nimetler ihsan olunacaktır.

İster okunan Kur'ân olsun, ister başka şeylerle olsun işitmeyle ilgili bir tat alacaksınız. Nitekim, heva ve heveslerine düşkün olanlar saz ve sözden zevk aldıkları gibi siz de orada yine güzel seslerle sevinç ve ferahlık payınızı alacak ve bir zevk bulacaksınız.

"FASBİR LİHÜKMİ RABBİKE VE LÂ TÜTI' MİNHÜM ÂSİMEN EV KEFÛREN"

İnkârcı ve günahkâr olan kimselere boyun eğmeyiniz. Onlar arzu ve isteklerine uyan kimselerdir. Rabbinin emrini tut. Namaz ve ibadet ile meşgul ol. Burada, sizin ibadetiniz de bir çeşit giyindiğiniz ve benzediğiniz varidattır.

"VEZKÜRİSME RABBİKE BÜKRETEN VE ASİLEN"

Rabbinin ismini sabah, akşam an ve Kur'ân'ı usulüne göre okumakla meşgul ol.

"VE MİNELLEYLİ FESCÜD LEHU VE SEBBİHHU LEYLEN TAVÎLEN"

Uzun gecelerde Allah'ın adını ve birliğini anarak O'na secde etmekle hayatını geçir.

"İNNE HÂULÂİ YÜHIBBÛNEL'ÂCİLETE VE YEZERÛNE VERÂEHÜM YEVMEN SEKIYLEN"

Dünyaya bağlı olup âhireti düşünmeyen bu kimselere bakma. Bunlar, âhireti arkalarına atmışlardır. ellerindeki bu dünya ile tat almak ve yararlanmak isterler. Ağır günleri ve ileride çaresiz kalacaklarını düşünmezler.

"NAHNÜ HALAKNÂHÜM VE ŞEDEDNÂ ESREHÜM VE İZÂ ŞÎ'NÂ BEDDELNÂ EMSÂLEHÜM TEBDÎLEN"

Biz onların yaratıcısıyız. Onları Biz yarattık. Biz onları genç iken ihtiyarlatırız. Çocukluklarını gençliğe çıkarır ve görünüşlerini yavaş yavaş değiştiririz. Bu da cennette ebediyete erişmiş cennet ehli gençlerin etkisi altında kalmasından akseden bir husustur ki, onlar bunu da cennette elde ederler.

"ÎNNE HÂZİHÎ TEZKİRETÜN FEMEN ŞÂETTEHAZE İLÂ RABBÎHÎ SEBÎLEN"

O bir gidiş ve bir yoldur ki, Allah'ı bilmek için o yolda olanların gidişinde onlara önemli ve lüzumludur.

"VE MÂ TEŞÂÛNE İLLÂ EN YEŞÂALLÂHÜ ÎNNALLÂHE KÂNE ALÎMEN HAKÎMEN"

Allah'ın istediği, sizin murat ettiğiniz ve istediğiniz şeyler değildir. Allah her ne şeyi murat ederse o meydana gelir.

"YÜDHILÜ MEN YEŞÂÜ FÎ RAHMETÎHÎ VEZZÂLİMÎNE EADDE LEHÜM AZÂBEN ELÎMEN"

Dilediği kulunu cennet ve cemaliyle nimetlendirir ve onu yüce nimetleriyle şereflendirir. Diğerlerini de kendi inat ve yolsuzlukları sebebiyle buhran ve azap içinde bırakır.

اَلَيْسَ ذٰلِكَ بِقَادِرٍ عَلٰٓى اَنْ يُحْيِيَ الْمَوْتٰى

KIYÂMET SÛRESİ[3]

BİSMİLLÂHİRRAHMÂNİRRAHÎM

LÂ UKSİMÜ BİYEVMİLKIYÂME * VE LÂ UKSİMÜ BİNNEFSİLLEVVÂME * EYAHSEBÜL'İNSÂNÜ ELLEN NECMEA IZÂMEH * BELÂ KÂDİRİNE ALÂ EN NÜSEVVİYE BENÂNEH * BEL YÜRİDÜL'İNSÂNÜ LİYEFCÜRE EMÂMEH * YES'ELÜ EYYÂNE YEVMÜLKIYÂME * FEİZÂ BERİKALBASAR * VE HASEFELKAMER * VE CÜMİAŞŞEMSÜ VELKAMER * YEKÛLÜL'İNSÂNÜ YEVMEİZİN EYNELMEFER * KELLÂ LÂ VEZER * İLÂ RABBİKE YEVMEİZİNİLMÜSTEKAR * YÜNEBBEÜL'İNSÂNÜ YEVMEİZİN BİMÂ KADDEME VE AHHAR * BELİL'İNSÂNÜ ALÂ NEFSİHÎ BASÎRE * VE LEV ELKÂ MEÂZÎREH * LÂ TÜHARRİK BİHÎ LİSÂNEKE LİTA'CELE BİH * İNNE ALEYNÂ CEM'AHU VE KUR'ÂNEH * FEİZÂ KARE'-

---

[3] Kıyâmet Sûresi: Kıyâmet gününe yemin ile başladığı için bu adı almıştır. Mekke devrinde nazil olmuştur. 75 inci sûredir. 40 âyetten ibarettir.

NÂHÜ FETTEBİ' KUR'ÂNEH * SÜMME İNNE ALEYNÂ BEYÂNEH * KELLÂ BEL TÜHIBBÛNEL'ÂCİLE * VE TEZERÛNEL'ÂHIRE * VÜCÛHÜN YEVMEİZİN NÂDIRE * İLÂ RABBİHÂ NÂZIRE * VE VÜCÛHÜN YEVMEİZİN BÂSİRE * TEZUNNÜ EN YÜF'ALE BİHÂ FÂKIRE * KELLÂ İZÂ BELEGATİTTERÂKIYE * VE KIYLE MEN RÂK * VE ZANNE ENNEHÜLFİRÂK * VELTEFFETİSSÂKU BİSSÂK * İLÂ RABBİKE YEVMEİZİNİLMESÂK * FELÂ SADDEKA VE LÂ SALLÂ * VE LÂKİN KEZZEBE VE TEVELLÂ * SÜMME ZEHEBE İLÂ EHLİHÎ YETEMETTÂ * EVLA LEKE FEEVLÂ * SÜMME EVLÂ LEKE FEEVLÂ * EYAHSEBÜL'İNSÂNÜ EN YÜTREKE SÜDÂ * ELEM YEKÜ NUTFETEN MİN MENİYYİN YÜMNÂ * SÜMME KÂNE ALEKATEN FEHALEKA FESEVVÂ * FECEALE MİNHÜZZEVCEYNİZZEKERE VEL'ÜNSÂ * ELEYSE ZÂLİKE BİKÂDİRİN ALÂ EN YUHYİYELMEVTÂ *

Tercümesi

Kıyamet gününe yemin ederim ve nedamet çeken nefse yemin ederim ki, insanlar öldükten sonra diriltileceklerdir. İnsan, kemiklerini bir araya toplayamayız mı sanıyor? Evet, Biz onu, parmak uçlarına varıncaya kadar bütün incelikleriyle yeniden yapmaya kadiriz. Ama, insanoğlu gelecekte de suç işlemek ister de: "Kıyamet günü ne zamanımış!" der. Gözün kamaştığı, ayın tutulduğu, güneş ve ayın bir araya getirildiği zaman, işte o gün insan: "Kaçacak yer nerede?" der. Hayır; hayır; bir sığınak yoktur. Ey insan! O gün, sen, Rabbinin huzuruna varıp durursun. O gün, insanoğluna önde ve sonda yaptığı ne varsa bildirilir. Özürlerini sayıp dökse de, insanoğlu, artık kendi kendinin şahididir. Ey Muhammed! Cebrâil sana Kur'ân okurken, unutmamak için acele edip onunla beraber söyleme, yalnız dinle. Doğrusu o vahyolunanı kalbine yerleştirmek ve onu sana okutturmak Bize düşer. Biz onu Cebrâil'e okuttuğumuz zaman, onun okumasını dinle. Sonra onu sana açıklamak Bize düşer. Hayır, hayır; ey insanlar! Sizler, çabuk elde edeceğiniz dünya nimetlerini seversiniz. Âhireti bırakırsınız. O gün bir takım yüzler Rablerine bakıp parlayacaktır. O gün bir takım yüzler de asıktır. Kendisinin belkemiğinin kırılacağını sanır. Dikkat edin; can boğaza gelip köprücük kemiklerine dayandığı zaman: "çare bulan yok mudur?" denir. Artık ayrılık vaktinin geldiğini sanır. Bacaklar birbirine dolaşır. O gün Rablerinin huzuruna doğru sevkedilirler, O, peygamberi doğrulamamış, namaz kılmamış, ama yalanlayıp yüz çevirmiş, sonra da salına salına kendinden yana olanlara gitmişti. Sana yazıklar olsun, yazıklar! Daha ne olsun, Sana yazıklar olsun, yazıklar! İnsanoğlu kendisinin başıboş bırakılacağını mı sanır? O, akıtılan bir meni damlası değil miydi? Sonra kan pıhtısı olmuş, sonra Allah onu yaratıp şekil vermişti. Ondan, erkek, dişi iki cins yaratmıştı. Bunları yapan Allah'ın ölüleri diriltmeye gücü yetmez mi? Elbette yeter.

BİSMİLLÂHİRRAHMÂNİRRAHÎM

"LÂ UKSİMÜ BİYEVMİLKIYÂMETİ"

Sizin kıyamet ve âhiret günü hatırınıza gölge ve hayal gibi yansıyor. Bu gibi gölge ve hayal şeklinde gördüğünüz, gerçek ve mânâya hiç ilgisi olmayacak bir şey, nasıl olur da bölünüp ayrılır. Size daha nasıl taksim edeyim? Bizim büyüklüğümüzü hayal etmekten, «Cemâl» ve «Celâl» sıfatlarımızı düşünmekten yoksunsunuz.

"VE LÂ UKSİMÜ BİNNEFSİLLEVVÂMETİ"

«Nefs-i levvâme»*nize olan bağışımızı güzel inanışla beklemiyorsunuz. Daima Bizim gazabımızı göz önüne getiriniz. Sizin cezanızı nasıl taksim ve tayin edelim? Bize gelirsiniz. Onur ve haysiyetinize göre kurtuluş feyzinden hisselenirsiniz; azap ve azarlanmaktan ise neyle kurtulursunuz? Mutluluk, sizin bu günkü günde olan hayatınıza verilmiştir.

"EYAHSEBÜL'İNSÂNÜ ELLEN NECMEA IZAMEHU"

Sanır mısınız ki, biz öldükten sonra toprak olacağız. Hayattan çok uzak gördüğünüz toprağın hissesi olan kireç ve alçıtaşı halindeki çürük kemikleri,

---

(*) Nefs-i levvâme: Levm edici nefis; yaptığı kötü bir işi veya günahı anlayarak pişmanlık duyan, kendini kınayan nefis demektir.

kazanmış olduğunuz manevî vücuttan elde ettiğiniz gerçekle ayırmıyorsunuz. Onun için siz cennetin mutluluk ve safa veren makamlarını hayalinizde canlandırmaktan âcizsiniz.

Azap ve şiddetli intikama nefislerinizi mahkûm ederek, mutluluk ve kurtuluşunuz üzerine, azabınızı üstün tutarsınız.

İleride, bu bizim çürümüş olan kemiklerimiz ve hayattan çok uzak olan çürümüş organ parçalarımız, ne suretle hayat bulur diyerek kararsızlık ve şüphe üzere bulunursunuz. Böyle kemikler hayat bulup yine bir cisim teşkil eder. İyi ve hayata kabiliyetli olduğunu, taptaze surette hayat bulacağını düşünebilir misiniz?

"BELÂ KÂDİRÎNE ALÂ EN NÜSEVVİYE BENÂNEHU"

Biz bu düşünülebilen şeyleri sağlığınızda sizin için tasarrufa yararlı bir şekilde yaratmadık mı? Size bağlı ve itaat eder bir surette bulmadınız mı? Evet, biz ona kadiriz ki, onun parmak kemiklerini iyi suretle tertipledik. El ve avuç içindeki ve parmaklardaki küçük kemikleri biz yapmadık mı? O vakitte onlar tasarrufa yararlı değil mi idi? O zaman siz ne yaptınız? Manevî vücudu kazandınız mı? Bu vücuttan, toprağın payı olan şeyden ne anlarsınız? Toprağın hissesinden «Nefs-i levvâme»niz daima yükseliyorsa da onu geçemiyor.

"BEL YÜRÎDÜL'İNSÂNÜ LİYEFCÜRE EMÂMEHU"

Burada yediğiniz, içtiğiniz ve sair şeylerden meydana gelen vücudunuzla; namaz ve oruç gibi manevî unsurlar sayesinde kazandığınız âhiret vücudunuzu heva ve heves zan ettiniz. Acaba! bu inanış ile bizim hangi nimetlerimizi elde edebilirsiniz?

"YES'ELÜ EYYÂNE YEVMÜLKIYÂMETİ"

Böyle bir kuruntuya uyarak inkâr makamında bulunan insan, "Ne vakit kıyamet kopacak?" diyerek, zan ve şüphe üzerine olan sakat bir vücuttan kendine saadet ve selâmeti mümkün kılacak bir şey bulabilir mi? Bu insan ilerisini toprak altında çürümüş kemikler sanıyor ve öyle biliyor. Âhiret âlemindeki manevî vücudunu görmekten âcizdir. Namaz, oruç, zekât ve hac gibi sizi birleştirip meydana getiren ve devam üzere olan hayatınızı teşkil eyleyen bu ibadet unsuru, sizin kıyametinizde itikadınızı ve nefsinizin levvâmeliğinden meydana gelen alâmetinizi teşkil ve teşhis edemedi. Gayret ediniz. İnsanlığın ne olduğunu öğreniniz ve biliniz.

"FEİZÂ BERİKALBASARÜ VE HASEFELKAMERÜ VE CÜMİAŞŞEMSÜ VELKAMERÜ YEKÛLÜL'İNSÂNÜ YEVMEİZİN EYNELMEFERRÜ"

Ey insanoğlu! Ey âhiretten gafil olan insan! Basiretin (sağgörü) şimşeği, basiret nurunun görülmesinde parlaklığını kaybederse, burada her iki nurun (ki, gerek suni ve gerek hakikî hayatını idare eden bu nurlar) toplandığı zaman, âhirete niyet ve hareketin sırasında ölüm tarafını iğrenç görerek, ölümden kaçmak için bir yer ararsın. Halbuki onun da imkânı yoktur. Senin bölümlere ayrılmış hayatının ve sayılı nefeslerinin sona erme vaktidir. Orada kaçacak yer yok. Ne bir dakika ileri gider ve ne de bir dakika geri kalır.

"KELLÂ LÂ VEZERE"

Senin bildiğin gibi şeyle sen kurtulamazsın. Burada «redi'» yani reddetme vardır. Buradaki redi', hayatın tamamlanmasından sonra bir gün, bir daha ona o hayatı uzatarak, onu yaşatmak ve mutlu hale getirmek için, gerek kalbin hareketlerini tanzim ve idare edecek ve gerek beynin bütün hücrelerine hareket verebilecek hususların kolayını bulsalar ve bununla birkaç saat bedene aksak hareketler verseler bile, gerçek olarak o hayatı uzatıp, hayatın sahip olduğu organları tasarruf eder bir ruh bulunamıyacağından böyle bir hayatın anlayış ve duyuş dairesinde intizamlı şekilde hareketi düzenlenip, belirlenemez. Bu taze hayatın eserleri, hasta üzerinde kuvvetli bir ilâcın gösterdiği geçici bir etkiden ibarettir.

"İLÂ RABBİKE YEVMEİZİNİLMÜSTEKARRÜ"

O günkü gün de rabbinde müsteşardır. «Yevm-i müstekar» geçici olarak verilmiş olan hayatın sonudur. Allah'ın huzurunda karar bulma, yerleşme günüdür.

"YÜNEBBEÜL'İNSÂNÜ YEVMEİZİN BİMÂ KADDEME VE AHHARE"

İnsanın önceki ve sonraki hallerinden fikir ve düşünce ile böyle bir durum meydana gelse haber ve düşünce tertip olunabilir mi? Olunamaz. Çünkü, hayat terbiyesi, rablığın vazifesidir. Ondan başkası bunu yapamaz.

"BELİL'İNSÂNÜ ALÂ NEFSİHÎ BASÎRETÜN"

Belki insan, nefsinde basiret üzeredir. «Bel» burada ıztırap içindir.

"VE LEV ELKÂ MEÂZİREHU"

Özür ve bahaneleri atılırsa insanın nefsi basiret üzere olur.

"LÂ TÜHARRİK BİHÎ LİSÂNEKE LİTA'CELE BİHÎ"

Lisanını, o kelimeleri nefsine olabileceği düşünülen o yöne hareket ettirme.

"İNNE ALEYNÂ CEM'AHU VE KUR'ÂNEHU"

Onun mânâ ve hakikati bize aittir. Biz toplarız. Onun mânâ ve hakikatini biz sana öğretiriz. Rablık ve tasarruf bizimdir.

"FEİZÂ KARE'NÂHÜ FETTEBİ' KUR'ÂNEHU"

Biz o Kur'ân'ı okuduğumuz vakitte sen o Kur'ân'a tabi ol, vahye uy.

“SÜMME İNNE ALEYNÂ BEYÂNEHU”

Bu işitip dinlediğin Kur’ân’ı kelime ve söz bakımından anladıktan sonra Biz sana onun asıl anlamını bildiririz. Sen bunun anlamını Cenâb-ı Hakk’tan öğreneceksin. İlminle amel ettikçe Kur’ân’ın anlamına bilgili olursun. Allah onu size çalışmanız oranında bildirir.

“KELLÂ BEL TÜHIBBÛNEL’ÂCİLETE”

Evet, sizde o anlamı düşünecek akıl bulamıyorum. Çoğunuzun Kur’ân’ın bu anlamım düşünmeye ve o gerçeği göz önüne getirmeye dünyanız ve dünya ile uğraşmanız engel oluyor ve sizi gölgeliyor.

“VE TEZERÛNEL ÂHIBETE”

Sözlerde kalıyorsunuz. Mânâyı terk ediyorsunuz. Eğer bu mânâyı terk etmemiş olsaydınız sizde de her bir sözden bir mânâ ve her bir gerçekten bir bilgi bulunacaktı.

“VÜCÛHÜN YEVMEİZİN NÂDIRATÜN”

O günkü günde sen ki bu gerçeğe ulaşırsın, sana yüzler ve etraf parlak birer manzara gösterir. Bütün eşyada Allah’ın kudret ve cemalini görürsün.

“İLÂ RABBİHÂ NÂZIRETÜN”

O zaman sen rabbini eşyadan görmüş ve ona bakmış olursun.

“VE VÜCÛHÜN YEVMEİZİN BÂSIRETÜN TEZUNNÜ EN YÜF’ALE BİHÂ FÂKIRETÜN”

O günkü günde asık yüzlü olarak her şeyden kuruntu ve keder üzerinize dağılır. Sanırsın ki, bu toprakta yatan «fâkıre»ler (vücudun omur kemikleri) bir daha etki etmez. Onda, önceki canlılık ve hareket bulunmaz. Sanki, büyük bir musibet onun kemiklerini kırmış ve işe yaramaz hale getirmiştir.

“KELLÂ İZÂ BELEGATİTTERÂKIYE”

Burada «redi’» vardır. Yani reddetme, geri verme vardır.

Siz bildiğiniz gibi kuvvetli, varlıklı sanarak kendinize bir vücut verirsiniz. Gerçek anlamın ilerleyişinin sonu olan risâlete ait olgunluğa ulaşmakla, her makamın elde ettiği rütbeden görünmekliğin adına «Terak» denilir.

“VE KIYLE MEN RÂKIN”

«Rukye» eden kimdir? Bu yükselen kimse ne nitelikte yükselip ilerler?

Dünya âleminden âhiret âlemine, beş duyuda olduğu gibi, irademiz dışında ilerleyerek o âlemde manevî vücudu görülen «men râk»dır.

“VE ZANNE ENNEHÜLFİRÂKU”

Umulur ki, oraya varan kimse âhirete ayak basmış demektir. Oraya gitmek dünyadan ayrılmaktır.

"VELTEFFETİSSÂKU BİSSÂKI"

Güneşten kesilmeksizin ve vasıtasız olarak gönderilen feyiz ile, ruh ve mânâ âlemine kayıtlı olarak gelen feyiz birbirinin aynıdır. Yani, güneşten gönderilen varlık, mânâ âlemine gelen varlığın aynıdır. Ve görülen de bu varlıktır.

"İLÂ RABBİKE YEVMEİZİNİLMESÂKU"

Şey'iyetin sonu, yani güneşten ruh ve mânâ âlemine kayıtlı olarak gelen rabhğın eser ve sonucundan hasıl olan vücudun âhiret âleminde son bulması «Mesâk»dır. «Mesâk», burada, rabbine sevk anlamına gelmektedir. Tek olan şey bölünme kabul etmez; gerçek, tektir. O günkü günde varılacak olan son, her şeyin rabbi olan Allah'adır. O'nun terbiyesiyle vücut ve ruhtaki varlık orada yerleşir, başka bir hale dönüşmeyi ve bölünmeyi kabul etmez.

"FELÂ SADDEKA VE LÂ SALLÂ VE LÂKİN KEZZEBE VE TEVELLÂ"

Bu makama ulaşmayan ve rablığın feyzinden faydalanmayıp, ilerleyemiyen ve süfliyet âleminde kalan kimseler doğrulayamadılar. Onlar, bu ümmete inen kitabın emirlerine uymayanlardır. Onlar, süfliyet âleminde olan insanlardır ki, dini doğrulamaz ve bu millete aldırış etmeyerek kendi topluluğundan yüz çevirir, onları yalanlar. Böyle, dinine ve milletine uymayanlar âhiret âleminin unsuru olan islâmlığın esasından zekât ve namaz gibi şeylere önem vermezler.

"SÜMME ZEHEBE İLÂ EHLİHÎ YETEMETTÂ EVLÂ LEKE FEEVLÂ SÜMME EVLÂ LEKE FEEVLÂ"

Bu günkü günde, aşırı gururla günlerinizi eskiye döndürmekliğiniz ve salınarak yürüyüp sizden yana olanlara ulaşmanız kararlaşmış değildir. Burada misafirsiniz. Size daha uygun ve daha lüzumlu olan, kıyamet günü için bir şey meydana getirmektir. Âhiret için bir sermaye tedarik ediniz.

Allah'ın farz kıldıkları ile, emirleri ve yasakları ile sizin üzerinize gerekli olan görev, hayatta iken emirlere uymak ve yasaklardan çekinmek idi. Âhiret âlemine giden yolunuz geniştir. Sizi oraya ulaştırır. Böyle, doğru yola girmiş olanlar âhiret âleminde sığınacakları yere ulaşmış olan kimselerdir.

"EYAHSEBÜL'İNSÂNÜ EN YÜTREKE SÜDEN"

İnsan, zan eder mi ki başıboş terk olunsun?

"ELEM YEKÜ NUTFETEN MİN MENİYYİN YÜMNÂ"

Siz yetişip gelişmeye kabiliyetli olan spermadan yaratılmadınız mı? Yaşadığınız müddetçe «nefs-i emmâre»nizin itmeleriyle böyle büyüklük satmanız, şeytanın gerçek ve mânânızdaki yıkıcı ve harap edici etkisidir.

"SÜMME KÂNE ALEKATEN FEHALEKA FESEVVÂ"

Siz, bir kan pıhtısından meydana geldiniz. O kan pıhtısından, vücudunuz insanlığı kazandı. İnsanlığın tabiatına uygun ve eşit olarak yaratıldınız.

"FECEALE MİNHÜZZEVCEYNİZZEKERE VEL'ÜNSÂ"

Elbette o spermadan erkek ve kadın meydana geldi.

"ELEYSE ZÂLİKE BİKÂDİRİN ALÂ EN YUHYİYELMEVTÂ"

Siz sanırsınız ki, Cenâb-ı Hakk sizi böyle ikinci derecede, yani buradan insanlığa gelen mutlak feyizle vücudunuzun var olan kısmını ve onun yansıdığı âhiret vücudunu yarattı. Bu hayatın yansımasının bütünlüğünü, vücudunun aynasından ona da gösterir. Cenâb-ı Hakk, ilâhî tekliflerin sonunda, yani ölümlerinden sonra, onları diriltemez mi? Yani, gerçek vücutlarını onlara gösteremez mi? Elbette gösterir.

Açıklamanın ikinci şekli

BİSMİLLÂHİRRAHMÂNİRRAHİM

"LÂ UKSİMÜ BİYEVMİLKIYÂMETİ"

Büyük, küçük her insanda görülen hal ki, her zaman ve herkesçe görülür; bir insan yaşlandıkça giderek kuvvetsiz kalır ve zayıf düşerek nihayet ölüm ile hayatı sona erer, ölür. Buna inanmayan bir kimse olmaz. Buradaki yemin «yemin-i lâğv»dır, yani alışkanlıkla edilen yemindir. Başka türlü yemin olamaz. Zira, insanın kuvvetsiz ve zayıf düşerek öldüğü açıklanmış bir gerçek olmakla beraber belli ve kesindir.

"VE LÂ UKSİMÜ BİNNEFSİLLEVVÂMETİ"

Nefsin derecelerinden «levvâme»nin hal ve hareketleri de bu kabilden olmakla, insanın yaratılmış olan vücudu yavaş yavaş büyüyerek sonunda yok olur.

"EYAHSEBÜL'İNSÂNÜ ELLEN NECMEA IZÂMEHU"

«Yahsebü» zan anlammadır. İnsan, zannında devam edebilir mi? Edemez. İnsana, zannı bezginlik ve ümitsizlik verir ve sanısında doğru olamaz. Gerek kabiliyet ve istidadında gerek insanlıkla ilgili olgunlukta olsun ve gerek kendi istesin de Cenâb-ı Hakk'ın ona ihsan ettiği ilâhî bağışta olsun, bunların hiç birisiyle bir şeyde insan yardımcı olamaz. İnsan, yaratılışı hususunda güçsüzlüğünü açığa vurdu ve gerçek bir insan ve yetiştirilmiş bir adama rastladı. **"Ellen necmea ızâme"** gelecekte Cenâb-ı Hakk'ı nefiy ediyor ki, "Biz onun kemiklerini ileride elbette toplamayız ve Biz onun kemiklerini toplayamayız sanır." İleride onun kemiklerinin dizilip sıralanmasına ve toplanmasına lüzum görülmedi. Yani onun kemiklerini ileride Cenâb-ı Hakk elbette toplamayacaktır. Lüzum görülmedikçe Allah o şeyi yapmaz.

"BELÂ KÂDİRİNE ALÂ EN NÜSEVVİYE BENÂNEHU"

Evet! Onun parmak uçlarına varıncaya kadar yeniden yapmaklığa gücü yeter. Rablığın dereceleri onun elindeki küçük kemikleri dahi toplamaya ve onları düzene koymaya güçlüdür. Aslında o vaktinde sıralanıp düzenlenmiştir ve düzenlenir. Onun kemiklerini toplar ve elindeki küçük ve ince kemiklerini de sıralayıp düzenler. Fakat, onların toprağa geçmiş olan kemiklerini ilerde düzenlemeğe gerek yoktur. Zira, onlarla görülecek mânâ ve gerçek ise, kazanılan âhiret vücududur. Bu hayat, kazanıp taşıdığımız bir makine hükmünde idi. Bununla ilâhî feyiz, vücut köprüsüne uğrayarak geçip, âhiretteki manevî vücuduna çekildi, gitti. Tâ, hayatımızın sonuna kadar bu kalıbımızdan o âhiret vücudumuz feyiz alır. Âhiret vücudumuzun tamamlanması hayatımızın tamamlanmasına bağlıdır. Âhiret vücudu ki kazanılmış olan vücuttur; bu vücudun edinilmesi için dünya vücudumuzdaki kemiklerimiz bir daha toplanıp dizilmeyecektir. Ancak, burada hayatın sizde olan etkilerini düşünün ve koruyun, Âhiretle ilgili hayatın gıdası yerinde olan namaz, oruç, zekât ve hac gibi islâmlığın şartlarına dikkat ederek yerine getirmeye çalışınız. Çünkü, âhiret vücudunun tamamlanması bunlarla olacaktır.

"BEL YÜRİDÜL'İNSANÜ LİYEFCÜRE EMÂMEHU"

«Bel» burada ıztırap içindir. İnsan, karşılayacağı şeyin tam açıklıkla doğmasını ve görünmesini arzu eder.

İnsan, öldüğü günde «arz-ı mahşer»e varır. Bunu görmek mümkün değildir; ancak ruhaniyet ve inanışla görülebilir. Yani, bunu bilmek ve öğrenmek ancak mânâ ve gerçeklerin gelip görünmesiyle mümkündür. **"İz yetelekkalmütelekkıyâni anilyemîni ve anişşimâli kaid"*** kerim âyetinde «yemin ve şimâl»in gösterilmesi bir yeri, bir mahalli gerektirir. Bu yerde buluşanlar yemin ve şimalden, yani sağdan ve soldan gelirler ki, arz-ı mahşer burasıdır. Buna bir isim verilirse «kaid» denilir.

Hayat, ilim, kudret, kelâm... gibi sübut sıfatlarından gelecek mülâkiler (buluşanlar) arz-ı mahşerde kaid oranında bulunacaktır. «Kaid» arzı mahşerde durup beklenilecek zamam gösteriyor. Yani, buluşanların arzı mahşerde bir miktar durup beklemesini gösteriyor ki, arzı mahşerde epeyce zaman hesap ve kitapla meşgul olunacaktır. «Yemîn» ve «şimâl», mahallin insanla göstermiş olduğu «belirmeler»dendir.

"YES'ELÜ EYYÂNE YEVMÜLKIYÂMETİ"

İnsan, bu hallerin açık ve meydanda olmasından başka kıyametin de oluşunu, zaman ve güne nisbet ederek: "Kıyamet günü ne vakit ve hangi zaman ve hangi mahalde olacaktır?" diye sorar. İnsan o günde uğrayacağı yerin açık ve meydanda olmasını arzu eder. Bu arzu iledir ki, kıyametin oluşunu, hangi güne rastlayacağını ve hangi yerde olacağını korku ile sorar.

(*) Kaf Sûresi, 17 nci âyet: "Sağında ve solunda, onunla beraber oturan iki alıcı melek..."

"FEİZÂ BERİKALBASARÜ VE HASEFELKAMERÜ VE CÜMİAŞŞEMSÜ VELKAMERÜ"

Basireti şimşek gibi göz kamaştırıcı olduğu zaman ay dahı tutulacaktır. Yani, insanın, kendi düşünce ve kalbinde olan ilimlerin parlaklığı kalmayacak, o zamanda nefis ve ruh tek şey hükmünde kalarak bir yere toplanacaktır.

"YEKÛLÜL'İNSÂNÜ YEVMEİZİN EYNELMEFERRÜ"

O günkü günde insanın kaçışı hangi tarafa yönelecek? Kaçışı gerisin geri dünyaya mı, yoksa âhirete midir?

"KELLÂ LÂ VEZERE İLÂ RABBİKE YEVMEİZİNİLMÜSTEKARRÜ"

Burası akıl, düşünce ve kuruntu ile ve başka bir şeyle belirtilemez ve zihinde bir şekil verilemez. Çünkü burası âhiret âlemidir. İnsan ölmedikçe onun gerçeklerini bilip kimseye söyleyemez. Yaşayan bir insan söylerse, söylediği şeyler ilham kabilinden, yani Allah tarafından gönlünde doğup meydana gelme türündendir. İlham, esbâbı marifetten değildir. İnsanın o günde kaçacak bir yeri yoktur. Ancak gideceği yer, cennet ehli ise haşrolduktan sonra cennet; cehennem ehli ise hesap ve sualden sonra cehennemdir. İnsanın karar kılacağı yer ya cennet veya cehennem olur. «Kellâ»nın reddettiği şey ancak insanın akıl ve zihninde şekillendirdiği düşünceleridir.

“YÜNEBBEÜL’İNSÂNÜ YEVMEİZİN BİMÂ KADDEME VE AHHARE”

Önce ve sonra olan şeyi, insan o günkü günde hatırlar. Çünkü, o günkü günde insanın ilmi sakat ve eksik değildir. Önce ve sonrayla ilgilidir. Olan ve yapılan şeylerden haber verir.

“BELİL’İNSÂNÜ ALÂ NEFSİHÎ BASÎRETÜN”

İnsan, bir şüphe ve kuruntuya bağlı değildir. Belki insan, kendi nefsini görüş ve seziş üzerinedir. Mahşer gününde, yani buluşma ve ulaşma yeri olan arzı mahşere kavuştuğu günde, insan, önceki ve sonraki her şeye bilgili olarak nefsinin dahi hallerine ve yaptıklarına görüş ve seziş üzere olacaktır.

“VE LEV ELKÂ MEÂZÎREHU”

İnsanın özür ve bahanesi olsa da o özürlerinin gerçeğine bilgili ve olup bitenlerinden haberli olarak onları bırakır ve söyler.

“LÂ TÜHARRİK BİHÎ LİSÂNEKE LİTA’CELE BİHÎ”

Ey ilâhî emirleri bildiren! Âhiret ile gerçeklere bağlı olup anlaşılması güç olan şeylerden söz etmek için lisanını tahrik etme, yani bunları halk içinde açığa vurmaya cesaret etme.

“İNNE ALEYNÂ CEM’AHU VE KUR’ÂNEHU”

O günkü günde Biz yapacağımız şeyi yaparız. Onun Kur’ân’ını da, yani mânâdan yahut tevilden okunmasına, Biz çıkarabiliriz.

"FEİZÂ KARE'NÂHÜ FETTEBİ' KUR'ÂNEHU"

Mânâdan her ne yol ile olursa olsun Biz onu okuduk mu, meydana çıkardık mı? O Kur'ân'a uymaklık farzdır. İster «Subbûhiyet» ile ister «Kuddûsiyet» ile her hangi yol ile gelirse gelsin. Çünkü, Biz onu, onun kalbinden gösterdik, açığa çıkararak meydana getirdik. İç varlıktan açığa çıkan şeye Kur'ân denilir. İç varlıkta kalırsa o iniştir. Ne zaman açığa çıkarsa o zaman ona uymak vacip olur.

«Kuddûsiyet», sebep perdeleri arkasından onu yaratmak ve vücuda getirmektir.

«Subbûhiyet», kelimelere, sözlere dokunmaksızın iç varlık bakımından istidadında açık ve belli olmaktır.

«Kuddûsiyet»: **"Elhamdülillah"** ve «Subbûhiyet»: **"Sebbeha lillah"** demektir. Her şeyde «subbûhiyet» vardır. Her ikisinde ise **"... Rabbünâ rabbüssemâvâti vel'ardı..."*** denilir.

Kalpten, bir şey; ya birleşme ile ya nitelikle, veyahut harften kelimeye, birleşmeden niteliğe, bazan bu ikisine ve hattâ lisana da dokunmaksızın başka bir suretle çıkar. **"... Biyedihî melekûtü külli şey'in..."**** İşte, melekût dediğimiz burasıdır. Her şeyin melekûtu O'nun elindedir.

(*) Kehf Sûresi, 14 üncü âyetten: "Rabbimiz göklerin ve yerin rabbidir."

(**) Yâ-sin Sûresi, 83 üncü âyetten: 'Her şeyin hükümranlığı elinde olan..."

“SÜMME İNNE ALEYNÂ BEYÂNEHU”

Sonra onu yerine getirerek gerçekten halka anlatmak Bizim üzerimize düşen bir görevdir. Zamanı geldikçe Biz onu halka gösterir ve bildiririz.

“KELLÂ BEL TÜHIBBÛNEL'ÂCİLETE”

Neye yarar ki, onlar dünyaya muhabbet etmişlerdir. Çok kimse, âhireti düşünmez. Onların âhirete ve âhiret ilmine kesin olarak bilgileri çok zayıftır. Bunun kuvvetlendirilmesi gönülden inanma ve din kurallarına uymakla olur.

“VE TEZERÛNEL'ÂHIRETE”

Bunlar, âhireti onun için görmemezliğe geliyorlar ve âhiret tarafına eğilmiyor ve dikkat etmiyorlar.

“VÜCÛHÜN YEVMEİZİN NÂDIRETÜN İLÂ RABBİHÂ NÂZIRETÜN”

O günkü gün ki, bu, toplanma ve kıyamet günüdür. O kıyamet gününde, Cenâb-ı Hakk'ın lütfunu bekler ve rablerinin merhametini gözlerler. Kendilerinde bir ümit ve cesaret olmadıktan başka kendilerini kurtaracak kadar bir kuvvet ve kudretin yokluğunu görürler. Kurtuluş ve mutluluğa ererek bu karışık halden kurtulmak, rablerinin lütuf ve ihsanına bağlı bir şey olduğundan “Bize nasıl bir ihsan olur da bu helâkten, yok olmaktan kurtuluruz.” ümidiyle rablerini gözetirler.

“VE VÜCÛHÜN YEVMEİZİN BÂSİRETÜN”

O günkü günde bazı insanların yüzlerinde abusluk yani, günah işlemekten ileri gelen bir karanlık ve ibadetten kaçmaktan doğan bir korku görünür. Yüzleri keder ve sıkıntıdan ekşimiş yani asık yüzlü olmuşlardır.

“TEZUNNÜ EN YÜF'ALE BİHÂ FÂKIRETÜN”

O yüzleri gördüğün zaman onları ağır yükler altında sıkıntılarından bitkin ve yorgun kalmış sanırsın. Çünkü, o günkü günün ağırlığı o kadar fazladır ki, insan ne söz söyleyebilir ve ne de bir adım atabilir. İsteme ve seçme yeteneği tamamen yok olur, davranışlarından sıyrılarak bir bunalım içine dalmış ve sanki kemikleri kırılmış gibidir.

“KELLÂ İZÂ BELEGATİTTERÂKIYE VE KIYLE MEN RÂKIN”

Kendileri, yerlerine gönderilmek üzere o yollama yerine ulaştıkları zamanda bu ilerleyiş ve bu sevke karışan adam kimdir? İlerlemek isteyen adam gelsin, onu gönderelim. İlerlemek isteyen kişi bu kafileye karışsın. Çünkü, bu kafile, Allah'tan korkanlarla cennet ehlinin kafilesidir. **“Ve sıykallezînettekav rabbehüm ilelcenneti zümera...”*** âyeti bunu gösterir.

(*) Zümer Sûresi, 73 üncü âyet: “Rablerine karşı gelmekten sakınanlar, bölük bölük cennete götürülürler.”

"VE ZANNE ENNEHÜLFİRÂKU"

İnsan, bu ilerleyişi bir ayrılık sayarak, büyük bir nimetten büsbütün ayrıldık sanır. Yani, hayat nimetinden ayrıldık; bizden hayat, ilim, kudret ve güç yok oldu, sanırlar. Oysa ki insanın ön görüş ve sezisi vardır.

"VELTEFFETİSSÂKU BİSSÂKI"

«Sâk» yani Muhammediyet nurundan gelen feyiz, güneşe ve güneşten gelen feyiz, ruh ve mânâya bakışık olarak karşılıklı alış, veriş halindedir. Ve hiç birisi ötekine aykırı hareket etmez. Dünyadaki hayat aynı âhiretteki hayattır.

"İLÂ RABBİKE YEVMEİZİNİLMESÂKU"

O günkü günde rablerine gönderileceklerdir. Ehli cennet cennete ve cehennem ehli de cehenneme gönderilir. «Mesâk» ya cennet veyahut cehennemdir. İnsan, her hangisinin ehli ise ona gönderilecektir.

"FELÂ SADDEKA VE LÂ SALLÂ"

Şunlar ki, cehennem ehlidir, onlar ne kendilerine gönderilen peygambere inanırlar ve ne de âhiretin doğruluğunu kabul ederler. O kimseler, Allah'tan korkarak, bu ilmi ilham edecek namaz kılmak ve oruç tutmak gibi islâmlığın şartlarını yerine getirerek ondan doğacak iman nurunun gücü ile kalbini aydınlatır ve kalbinde doğrulama uyanırsa o zaman namaz kılar. Kalbinde tasdik uyanmayan kimse ise namaz kılmaz.

"VE LÂKİN KEZZEBE VE TEVELLÂ"

Görünmüyor, görünmediğinden bilinmiyor, bilinmediğinden amel edilmiyor, amel etmediği, yani iyi ve güzel işleri yapmadığı için doğru yoldan yüz çevirmiş oluyor. Yani, bilmediği için yalanlamaya cesaret ederek doğru yoldan yüz çeviriyor. Buradaki anlayıp erişme, yalanı ortaya çıkarmaktır. O, yalanı ile sanki inkârda kendisini ilmin derinliğine inerek inceliğine varmış sanıyor ve büsbütün ibadetten yüz çevirmiş oluyor.

"SÜMME ZEHEBE İLÂ EHLİHİ YETEMETTÂ"

Bu makamdan ayrıldığı vakitte onun ehline gitmesi ferah ve sevinçledir. Salına salına gidecektir.

"EVLÂ LEKE FEEVLÂ SÜMME EVLÂ LEKE FEEVLÂ"

Ey Allah'a inanmayan imansız inatçı! Bu geçici inkârın sebebiyle, zümre zümre, benzerlerinle birlikte cehenneme gitmek sana daha uygundur. Bu, ikinci zümreye sesleniştir. Bu ağırlıklı hesap ve tartışma ve bu azap ve sıkıntı sana daha lâyıktır. Ey cehennem ehli! Ey cehenneme sevk olunan zümre! Siz bunu hayatta iken kazandınız.

"EYAHSEBÜL'İNSÂNÜ EN YÜTREKE SÜDEN"

Allah sizi başıboş mu yarattı? Öyle mi sanıyorsunuz? Cenâb-ı Hakk'ın elbette Cemâl ve Celâlinden kazancınız oranında bir yere, cennet veya cehenneme sevk olunacaksınız.

"ELEM YEKÜ NUTFETEN MİN MENİYYİN YÜMNÂ"

Başlangıcı nutfeden, yani hayatı olan ve gelişip büyümeye istidatlı bir spermadan yaratılmadınız mı?

"SÜMME KÂNE ALEKATEN FEHALEKA FESEVVÂ"

O spermadan sonra, sizi eşya ve başka şeylere ilgili surette bulundurmadı mı?

"FECEALE MİNHÜZZEVCEYNİZZEKERE VEL'ÜNSÂ"

Cenâb-ı Hakk, o spermadan dişi ve erkek olmak üzere iki cins yarattı ve beşeriyet âleminde insan suretine girdi.

"ELEYSE ZÂLİKE BİKÂDİRİN ALÂ EN YUHYİYELMEVTÂ"

Cenâb-ı Hakk, ölüleri, ölümden sonra hayatta gösterilmiş olan hallere çevirmeye güçlü değil midir? Öldükten sonra insanı bu surete yani bildirilen duruma getirip diriltmeye gücü yetmez mi? Elbette yeter.

إِنَّهُ تَذْكِرَةٌ ۝ فَمَنْ شَاءَ ذَكَرَهُ ۝ وَمَا يَذْكُرُونَ
إِلَّا أَنْ يَشَاءَ اللَّهُ هُوَ أَهْلُ التَّقْوَى وَأَهْلُ الْمَغْفِرَةِ ۝

MÜDDESSİR SÛRESİ[4]

BİSMİLLÂHİRRAHMÂNİRRAHİM

YÂ EYYÜHELMÜDDESSİR * KUM FEENZİR * VE RABBEKE FEKEBBİR * VE SİYÂBEKE FETAHHİR * VERRÜCZE FEHCÜR * VE LÂ TEMNÜN TESTEKSİR * VE LİRABBİKE FASBİR * FEİZÂ NUKIRE FİNNÂKUR * FEZÂLİKE YEVMEİZİN YEVMÜN ASİR * ALELKÂFİRÎNE GAYRÜ YESİR * ZERNÎ VE MEN HALAKTÜ VAHIYDÂ * VE CEALTÜ LEHU MÂLEN MEMDÛDÂ * VE BENİNE ŞÜHÜDÂ * VE MEHHEDTÜ LEHU TEMHÎDÂ * SÜMME YATMEU EN EZİD * KELLÂ İNNEHU KÂNE LİÂYATİNÂ ANİDÂ * SEÜRHİKUHÜ SAUDÂ

---

[4] Müddessir Sûresi: «Örtüye bürünen» demek olan bu kelime ile başladığından aynı adı almıştır. Mekke devrinde nazil olmuştur. 74 üncü sûredir. 56 âyetten ibarettir.

* İNNEHU FEKKERE VE KADDER * FEKUTİLE KEYFE KADDER * SÜMME KUTİLE KEYFE KADDER * SÜMME NAZAR * SÜMME ABESE VE BESER * SÜMME EDBERE VESTEKBER * FEKÂLE İN HÂZÂ İLLÂ SIHRÜN YÜ'SER * İN HÂZÂ İLLÂ KAVLÜLBEŞER * SEUSLİHİ SEKAR * VE MÂ EDRÂKE MÂ SEKAR * LÂ TÜBKIY VE LÂ TEZER * LEVVÂHATÜN LİLBEŞER * ALEYHÂ TİS'ATE AŞER * VE MÂ CEALNÂ ASHÂBENNÂRİ İLLÂ MELÂİKETEN VE MÂ CEALNÂ IDDETEHÜM İLLÂ FİTNETEN LİLLEZİNE KEFERÛ LİYESTEYKINELLEZİNE ÛTÛLKİTÂBE VE YEZDÂDELLEZİNE ÂMENÛ İMÂNEN VE LÂ YERTÂBELLEZÎNE ÛTÜLKİTÂBE VELMÜ'MİNÛNE VE LİYEKÛLELLEZÎNE FÎ KULÛBİHİM MERADUN VELKÂFİRÛNE MÂZÂ ERÂDALLÂHÜ BİHÂZÂ MESELEN KEZÂLİKE YÜDILLULLÂHÜ MEN YEŞÂÜ VE YEHDÎ MEN YEŞÂÜ VE MÂ YA'LEMÜ CÜNÛDE RABBİKE İLLÂ HÜVE VE MÂ HİYE İLLÂ ZİKRÂ LİLBEŞER * KELLÂ VELKAMER * VELLEYLİ İZ EDBER * VESSUBHİ İZÂ ESFER * İNNEHÂ LEIHDELKÜBER * NEZİREN LİLBEŞER * LİMEN ŞÂE MİNKÜM EN YETEKADDEME EV YETEAHHAR * KÜLLÜ NEFSİN BİMÂ KESEBET REHİNE * İLLÂ ASHÂBELYEMİN * Fİ CENNÂTİN YETESÂELÛN * ANİLMÜCRİMİN * MÂ SELEKEKÜM Fİ SEKAR * KÂLÛ LEM NEKÜ MİNELMUSALLİN * VE LEM NEKÜ NUT'IMÜLMİSKİN * VE KÜNNÂ NEHÛDU MEALHÂİDIYN * VE KÜNNÂ NÜKEZZİBÜ BİYEVMİDDİN * HATTÂ

ETÂNELYAKIYN * FEMÂ TENFEUHÜM ŞEFÂATÜŞŞÂFİIYN * FEMÂ LEHÜM ANİTTEZKİRETİ MU'RİDIYN * KEENNEHÜM HUMÜRÜN MÜSTENFİRE * FERRET MİN KASVERE * BEL YÜRÎDÜ KÜLLÜMRİİN MİNHÜM EN YÜ'TÂ SUHUFEN MÜNEŞŞERE * KELLÂ BEL LÂ YEHÂFÛNEL'ÂHIRE * KELLÂ İNNEHU TEZKİRE * FEMEN ŞÂE ZEKERE * VE MÂ YEZKÜRÛNE İLLÂ EN YEŞÂALLÂHÜ HÜVE EHLÜTTEKVÂ VE EHLÜLMAĞFİRE *

Tercümesi

Ey örtüye bürünen Muhammed! Kalk da uyar. Rabbini yücelt. Giydiklerini temiz tut. Kötü şeylerden sakın. Yaptığın iyiliği çok görerek başa kakma. Rabbin için sabret. Sûr'a üflendiği vakit, işte o gün, inkârcılara kolay olmayan zorlu bir gündür. Ey Muhammed! Tek olarak yaratıp, kendisine bol bol mal, çevresinde bulunan oğullar verdiğim ve nimetleri yaydıkça yaydığım o kimseyi Bana bırak, cezasını Ben vereyim. Bir de verdiğim nimetten artırmamı umar; Hayır, hayır, çünkü o, Bizim âyetlerimize karşı son derece inatçıdır. Onu sarp bir yokuşa sardıracağım. Çünkü o, düşündü, ölçtü biçti; cam çıkası, ne biçim ölçüp biçti! Sonra baktı; sonra kaşlarını çattı, suratını astı; sonra da sırt çevirip büyüklük tasladı. "Bu sadece öğretilegelen bir sihirdir. Bu Kur'ân yalnızca bir insan sözüdür." dedi. İşte bu adamı yakıcı bir ateşe yaslıyacağım. Yakıcı ateşin ne olduğunu sen nereden bilirsin? O, ne geri bırakır ne de azaptan vazgeçer. İnsanın derisini kavurur; orada ondokuz bekçi vardır. Cehennemin bekçilerini yalnız meleklerden kılmışızdır. Sayılarını bildirmekle de, ancak inkâr edenlerin denenmesini ve kendilerine kitap verilenlerin kesin bilgi edinmesini ve inananların da imanlarının artmasını sağladık. Kendilerine kitap verilenler ve inananlar şüpheye düşmesinler. Kalplerinde hastalık bulunanlar ve inkârcılar: "Allah bu misalle neyi muradetti?" desinler. İşte Allah, böylece, dilediğini saptırır, dilediğini de doğru yola eriştirir. Rabbinin ordularını kendisinden başkası bilmez. Bu, insanoğluna bir öğütten ibarettir. Hayır, hayır öğüt almazlar. Ay'a, dönüp gelen geceye, ağarmakta olan sabaha and olsun ki, içinizden öne geçmek veya geri kalmak isteyen kimseye, insanoğlunu uyarıcı olarak anlatılan cehennem büyük olaylardan biridir. Herkes kazancına bağlıdır. Ama, defteri sağdan verilenler, cennettedirler. Suçlulara: "Sizi bu yakıcı ateşe sürükleyen nedir?" diye sorarlar. Onlar derler ki: "Namaz kılanlardan değildik. Düşkün kimseyi doyurmuyorduk. Batıla dalanlarla biz de dalardık. Ceza gününü yalanlardık. Ölüm bize o haldeyken geldi." Artık onlara, şefaatçilerin şefaati fayda vermez. Öyleyken, bunlara ne oluyor ki öğütten yüz çeviriyorlar? Arslandan ürkerek kaçan yabanî merkeplere benzerler. Hayır, her biri önüne açılıvermiş sahifeler verilmesini ister. Hayır; daha doğrusu âhiretten korkmazlar. Hayır, şüphesiz bu Kur'ân bir öğüttür. Dileyen kimse öğüt alır. Allah dilemeksizin öğüt alamazlar. Koruyacak da O'dur, bağışlayacak da.

Açıklaması

BİSMİLLÂHİRRAHMÂNİRRAHÎM

"YÂ EYYÜHELMÜDDESSİRÜ"

«Yâ» Seslenme, çağırma harfidir. Seslenmede, seslenilmiş olanı görmek şart değildir. Ancak, sesin ulaşmasını düşünmek gereklidir. Kuruntu üzerine seslenilir. «Yâ» ile olan seslenmede, sesin çevresi olan yerde seslenilenin vücudu düşünülerek kuruntu kaldırılır.

«Ey» kelimesindeki seslenme, ortayadır. Orada duyulmuş olduğunu hissetmek gereklidir. Tavır ve hareketleri belli olduğu zaman «Ey insan» denilir.

«Hâ» seslenme harfi olmak için, seslenilmiş olanın orada hazır bulunması şarttır.

Bu üç derece, seslenilenin üç hali ile ilgilidir. Fikren uzak fakat seslenenin his edebileceği alan içinde olursa «yâ» diyerek seslenilir. Sesi işitilir, tavır ve hareketleri belli olursa o zaman «Ey» şeklinde seslenilir. Tam yanında bulunana ve konuşulan kimseye de «hâ» ile seslenilir.

«Müddessir» ism-i fail'dir. Yani, kendisinden iş çıkan kimsenin sıfatıdır. Örtünmekten gelir. Bu kelime; hal ve sözü gizlenmiş olan resulün hükümleri tebliğ edeceği vakit ve zamanın geldiğini bildirmek, yahut soğuk ve sıcaktan vücudunu korumak için giyinmesini haber vermek, veya bir korkuyu gerektirecek olayın meydana çıkması halinde gizlenmek demektir. Ancak, burada, resulün mânâda olan sırlarının halihazır durumu ile gizliliğinden açığa çıkması zamanı geldi, tebliğe hazır ol, demektir. Bu kelimeden, insanlığın devamı ile varlık âleminde yaratılanın olgunluğuna ulaşmış anlamı düşünülür.

"KUM FEENZİR VE RABBEKE FEKEBBİR"

İlâhî isimlerden risalete gelen «vahiy»dir. Vahiy, bir fikrin veya bir emrin Allah tarafından peygamberlere bildirilmesi demektir. «İnzâr», korkutmak anlamınadır. Savunma sebeplerini hazırlayın. «Ve rabbeke»deki «vav» harfinin yeniden başlamak, bağlaç veya hal ile ilgili olması ihtimali vardır. «Rabbeke» kelimesi —Arapça yazılışına göre— ters çevrilecek olursa «kebbir» olur. Burada, insanın kendi yüzünü aynada görmesi gibidir. «kebbir, tahhir, fehcür» kelimeleri, ilmin hazinesi olan ehlibeyte mahsustur.

"VE SİYÂBEKE FETAHHİR"

Etrafında bulunan adamlar ve senin konuştuğun kimseler elbisen gibidir. Bunları temiz tut.

"VERRÜCZE FEHCÜR"

Huy ve tabiatça ve hareketçe soğuk ve ağır olan şeylerden; görme ile, sözle ve davranışla geçici olan durumlar ve sözlerden uzak dur.

"VE LÂ TEMNÜN TESTEKSİRÜ"

Minnet, eğer uyarma için olursa o kadar zararı yoktur. Yoksa, minnet etmek pek o kadar akıllıca bir şey değildir.

"VE LİRABBİKE FASBİR"

İnsanlık gereği, rablık dairesinde sana üzüntü ve sıkıntı gelmesi, senin ilerlemen ve yükselmeni isteyen sahibin tarafından yapılan hareketler ve haller minnetten sayılmaz. Sabret ilerleyesin. Sabırsızlıkla sızlanman ve korkup ürkerek birinin korumasına ve sahipliğine sığınman utanç vericidir.

"FEİZÂ NUKIRE FİNNÂKURİ FEZÂLİKE YEVMEİZİN YEVMÜN ASİRÜN ALELKÂFİRÎNE GAYRÜ YESİRİN"

Boynuzdan, borudan insan sesi ile bir ses işitilirse, işte o gün, güçlük gününün başlangıcıdır. Çünkü ağaçtan, taştan ses gelir diye hadisten işittik. Taş, demir gibi cansızlar, insan gibi söylemez. O yetenek ve yaratılış cansızlarda yoktur. Cenâb-ı Hakk'ın yalnız insanlara bağışı olan akıl ve olgunluğun eşya üzerindeki tasarruf ve çalışması sonucudur ki, bu gün akıllara şaşkınlık verecek araç ve gereçlerle insanın sesini muhafaza ederek tekrar yansıtmak ve uzak yerlere nakletmek mümkün olmuştur. İleride bu hususun daha çok olgunlaşacağı, bu günkü halinden ispatlanmıştır.

Ağaçların, madenlerin ve başka şeylerin insan gibi söz söylemesi, bunların fenne uygulanarak sesin yansımasını sağlamaktan ibarettir. Sesin bu suretle yansıması o kadar geniştir ki, çok uzak yerlere bu vasıta ile ses ulaştırılır. Ancak, o sesi alarak istenilen yere gönderecek aletler vücuda getirmek lâzımdır. Sesin nakli ve tekrar yansıması, işte bu aletlerin meydana getirilmesine bağlıdır. Telli ve telsiz telgraf ve telefon ile önceden kaydedilmiş sesleri ve konuşmaları mekanik yolla yansıtan aletler bu türdendir. Sesin cereyanı gibi, aksetmesi de, «Nâkur» dan aletler aracılığı ile ve yansıma suretiyle meydana çıkar. Sesi uzun zaman yansıdığı yerde muhafaza edecek ve lüzumu halinde aynı titreşimleri vücuda getirerek yansıtacak aletler yapılacaktır. Kamçı biçiminde, yahut nalınların tasmasına benzer bir şekilde yapılacak araç ve gereçler, bir kimsenin evine gelip gidenleri sesi ve yüzü ile gösterecek ve bildirecektir.

Bu günkü gün, insanlığını yitirmiş olanların çok güçlük, sıkıntı ve heyecan duyacağı ve şiddetli çarpışmaların olacağı büyük savaş zamanıdır ki, gelmiştir. İnsanlığın haklarını gizleyen ve doğruluğunu, aleyhine kışkırtıcı vasıtalarla örtenler fazla bir derecede kötülük yapmağa muvaffak olamazlar. Kötülüklerini yapmak kendilerine kolay olmaz.

Borudan söylemek (Nukıre finnâkur), sözü borunun içine yansıtmak ve o sözü tamamiyle o borudan tekrar geri almak için, gerekli olan yansıtıcı aletlerin mükemmel olması lâzımdır. «Galebetirrum» gibi devrimi gösteren bu başlangıç, zorluk, sıkıntı ve heyecanın izlerinin başlangıcıdır.

"ZERNÎ VE MEN HALAKTÜ VAHIYDEN VE CEALTÜ LEHU MÂLEN MEMDÛDEN"

Beni onunla yalnız bırak. Geçinmeye yetecek memdud mal, belki bu maaş demektir; herkes bir maaşla yiyecek ve içeceğe sahiptir.

“VE BENÎNE ŞÜHÛDEN VE MEHHEDTÜ LEHU TEMHÎDEN”

Allah’ı kabul etmeyenlerin, inkârlarının şiddetli zamanında **“Alelkâfirîne gayrü yesîr”** gününde çocukları serbest bırakılır. Halkın gözü önünde gezer. Yahut çoğu şehit olur. Ona bir meslek ve o yere mahsus bir özellik düzenlerim. Belli sürede ihtiyacını duyduğu şeyi kendisine ulaştırırım.

“SÜMME YATMEU EN EZÎDE KELLÂ İNNEHU KÂNE LİÂYÂTİNÂ ANÎDEN”

Onun üstünde olması çok istenirse de bu faydasız bir açgözlülüktür. Onun etkisi olmaz. Çünkü, Kur’ân’ın gidişini kabul etmedi. Başka bir türlü yol, kanun ve nizama uymakla Kur’ân’ı arkada bırakanlar bu âyetlere inat gitti. Hakk’ın ve islâmlığın gidişatını ve doğru yolunu beğenmediler. Bizim âyetlerimizi inkâr eden ve inatçı olan kimseler nereden ve ne ile bu mutluluğu kazanırlar?

“SEÜRHİKUHÜ SAUDEN”

O günkü günde, üstünde insan bulunmayan dağın en çıkılmamış noktasına çıkmak isteyen insan bu çıkış için çok güçlük çekerek, istediği dağın tepesine çıkar. Uçaklarla milletleri rahatsız ve tedirgin etmek, bomba atarak şehirleri yakıp yıkmak için havaya yükselirler.

Kutuplara seyahat etmek, Himalaya gibi yüksek dağlara çıkmak, işte bunlar, korkup ürkerek birinin himaye ve sahipliğine sığınmanın iz ve alâmetlerindendir.

"İNNEHU FEKKERE VE KADDERE FEKUTİLE KEYFE KADDERE SÜMME KUTİLE KEYFE KADDERE"

Düşünüp akıl ederek, öldürücü aletler icad edip onunla insanları yok ederler. İşte, insanı toprağa seren ve şehirleri yakıp yıkan bu şeylerle zoru zoruna istediklerini yapmaya güçlü olacaklardır. Vücuda getirdikleri öldürücü ve yakıp yıkıcı aletler ne kadar şiddete ve hıza sahip olursa olsun bunlardan korunmak için, karşısında savunanlar da o oranda hazırlanacaklardır. Bu günkü günde olan savaşlarla Firavun zamanında olan savaşlardaki yengi ve yenilginin hiç farkı yoktur. Ancak, ağır olan husus, mal ve insan kaybı oranındadır. Şimdi dünyaya gerekli ve önemli olan şey, bu araç ve gereçleri değiştirmeye çalışmaktır.

"SÜMME NAZARE SÜMME ABESE VE BESERE SÜMME EDBERE VESTEKBERE FEKÂLE İN HÂZÂ İLLÂ SIHRÜN YÜ'SERÜ"

Düşünceden sonra kademelerden bir aşama da teorik bilgilerle uğraşmaktır. Edebiyat ve geometri gibi şeyler bu türdendir. Sizde meydana gelen bir sıkıntıdan dolayı asık yüzlü olursunuz. Din yönünü çok hafif görürsünüz; gözünüzde hiç gibi kalır ve bir vakit ondan arka çevirirsiniz. Size söz söyleyen bir kimse üzerinizde bir etki görürse bunu kendisinin yaptığını ve çok güzel ve düzgün konuştuğunu sanır. Kendisine söz söylenilenin görüşüne uygun olarak söylenen sözün adına «sihir» derler.

"İN HÂZÂ İLLÂ KAVLÜLBEŞERİ"

Bu da ancak insan sözüdür, denilir. Burada gerekli olan sözdür. Anlamın bildirilmesine gerek görülmez.

"SEUSLÎHİ SEKARE"

Onların mânâya bilgisizliği ile yalnız yüzlerini şiddetli bir sıkıntı içinde bırakırız. Sanki ateşe düşmüş gibi çırpınıp dururlar.

"VE MÂ EDRÂKE MÂ SEKARÜ LÂ TÜBKIY VE LÂ TEZERÜ LEVVÂHATÜN LİLBEŞERİ ALEYHÂ TİS'ATE AŞERE"

«Sekar» ulaşılmadan önce anlaşılması imkânsız olan bir şeydir. İnsanın derisinin üstünde meydana gelen bir çeşit illettir ki, buna (cilt hastalığı) denir. İster hayvanlarda ister bitkilerde olsun, «nüsg-u sâid» ve «nüsg-u nâzil» denilen hareketler değişme ve dönüşmelerinde dengelidirler. Devamlı olan bu harekette bir yerde yerleşip kalmazlar. Yerleştiği yer boşaldığında orasını da boş bırakmazlar. İnsandaki bu hareketlere «devr-i tesmim»; bitkilerde olana da «nüsg-u sâid» (kökten başlayarak yapraklara kadar çıkıp dolaşan besisuyu) ve «nüsg-u nâzil» (hava ve ziyanın etkisi ile yapraklarda tasfiye olunup bitkinin beslenmesi için gerekli maddeleri vermek üzere aşağıya kadar inen besisuyu) denilir.

İnsan için hayat safhaları ve çoğalma sebepleri canlılıktır. Bitkilerdeki safhalar ise değişiktir. Bunlar:

1 — Bitkinin topraktan aldığı besini, ürüne yarar hale dönüştürmesi;

2 — Bitkinin istidadına uygun biçimde ürün vermesi;

3 — Besinin belli bir süre içinde değişerek ürün şekline girmesi;

4 — Bitkinin hayatına yaramayan maddeleri atarak yok etmesi.

gibi dört safha gösterir.

İşte, bu duraklar üzerindeki değişik safhalar birer harf gibidir ki, besini meydana getirerek o şeyi dokur ve hazırlar. Bu oluşumdan meydana gelen ince yapraklar, ortalama hesapla ondokuz günde kemale erer. Dört kere ondokuz, yetmiş altı eder. Bundan, geri çevirdiği ve atacağı artıklar yerinde olan ve yetişip büyümeye kabiliyetli bulunmayan maddelerin çıkışı düşülünce yetmiş iki gün kalır. Bu yetmiş iki günde gerek ağaçlarda gerekse bitkilerdeki meyveler kullanılmaya yarar hale gelir. Onun bu şeylerden meydana gelmesi, insanın husulü içindir. İlim ve fen sahibi kimselerin incelemeleri ve doğruluğu aramaları, burada daha fazla bilgi verilmesine ihtiyaç his ettirmez.

"VE MÂ CEALNÂ ASHÂBENNÂRİ İLLÂ MELÂİKETEN VE MÂ CEALNÂ IDDETEHÜM İLLÂ FİTNETEN LİLLEZİNE KEFERÛ LİYESTEYKINELLEZÎNE ÛTÜLKİTÂBE VE YEZDÂDELLEZİNE ÂMENÛ ÎMÂNEN VE LÂ YERTÂBELLEZİNE ÛTÜLKİTÂBE VELMÜ'MİNÛNE VE LİYEKÛLELLEZÎNE FÎ KULÛBİHİM MERADUN VELKÂFİRÛNE MÂZÂ ERÂDALLÂHÜ BİHÂZÂ MESELEN KEZÂLİKE YÜDILLULLÂHÜ MEN YEŞÂÜ VE YEHDÎ MEN YEŞÂÜ VE MÂ YA'LEMÜ CÜNÛDE

RABBİKE İLLÂ HÜVE VE MÂ HİYE İLLÂ ZİKRÂ LİLBEŞERİ KELLÂ VELKAMERİ VELLEYLİ İZ EDBERE VESSUBHİ İZÂ ESFERE İNNEHÂ LEİHDELKÜBERİ"

«Ashab-ı nâr» yani ısı, ağaçların ve bitkilerin hayatı ve ruhu yerindedir. Bunların belli süresi içinde yetişmesi ve insana ulaşması gereklidir ve kaderidir. İlâhî yardım olmadıkça insanda hayat olmaz. Bunlar «Hurûf-u âliyât»*dır. Bunların durakları değişik desteğe dayanmışlardır. Hayat, bunlarda ısı olduğu gibi ruh da ısıdır. Ancak, kendilerini önemsemeyerek sathî bir gözle görenler için bir fitne yani karışıklıktır. Ama, kitap ehli; bunların meydana geliş nedenini, bileşim ve huyunu, dönüşümünü ve cinsinin devamı ile korunmasına yarayan çekirdeğini, "**Minhâ halaknâküm ve fîhâ nüıydüküm ve minhâ ıınhricüküm târeten uhra**"** yüce âyeti tanıklığınca ilâhî varidatın şu duraklar üzere dolaşmasıyle görünüş alanına geldiğini bilir ve bu yolda bilgili olarak düşünür ve görür.

Arpa, buğday, pirinç, mısır gibi tek tanelilere dayanan yardımların durakları; yani kamışların boğumlarındaki hava, birbirlerinden ayrı ve tek tür halinde taneye ulaşır. Bu gerçeklerin kendilerine akış halini gören kitap ehlinin imanı, kesin bir bilginin

---

(*) Hurûf-u âliyat: İlâhî ilimlerde gizli olan Kur'ân'ın mânâsı ve insandır. Başkası ile var olan bir seve harf denilir. İnsan; yemek, içmekle kaim olduğundan o dahi harftir.

(**) Tâ-Hâ Sûresi, 55 inci âyet: "Sizi yerden yarattık, oraya döndüreceğiz, sizi tekrar oradan çıkaracağız."

doğması ile çoğalır; buradaki gerçek sahibin, Cenâb-ı Hakk'ın isim ve sıfatları olduğunu bilerek kuşku ve kararsızlığı kalmaz. Kitap ehli olan müminler; bu rızkın güneşten gelerek yayılma suretiyle gönderilene geçtiğini ve besin yolu ile, sarfedilenin yerini aldığını kendi gözü ile görür. **"Lâ tübkıy ve lâ tezerü"** yüce sözü anlamınca bu geçiş meydana gelmekte ve her bir durakta ondokuz gün bekleyerek gerekli özelliğini tamamlamaktadır. Şu kimseler ki, cahillik ve ahmaklıkla, eşyanın aslına bilgisi olmayan gözü kapalılardır; bu gibi şeyleri ayırıp belirtmekten ve böyle şeylerle örnek getirmekten maksat ne olacak? derler. İşte bunlar, kendi bilgisizlikleri sebebiyle kendilerini cahillik uçurumuna düşürürler. O ilâhî bağışı dikkate alarak, kendilerine gelen yardımı bilemezler. Cenâb-ı Hakk hazretleri ihsan ve bağışını bildirmek için ehil kimseler ve bunları bildirecek sebepler yaratır. Allah'ın yardımını ve eşyadaki tasarruf niteliğini yine ancak kendisi bilir. Bunları anmaktan ilâhî murat, sizi Hakk yoluna davet ile doğru yolu sizlere göstermektir. Eğer kabul ederseniz Allah'tan gelen ihsan ve bağışlara teşekkür etmiş olursunuz. Yok eğer, kabul etmeyecek olursanız sizin bu nankörlük ve taşkınlığınız O'nun bağışlarını getirip vermeğe engel olamaz.

"Kellâ velkameri" Güneş aracılığı ile varlığa gönderilmiş olan ilâhî feyiz, sizin düşüncenize sığmaz. Siz onu anlamaktan acizsiniz.

"Velleyli iz edbere" Güneşin tasarrufu dairesinden çıkan ve gecenin karanlığı içinde bulunan bir kimse, bu hususta mevcut olan ilâhî tasarruflar sebebiyle iman ve islâm nuruna tamamen yansıyarak yükselir. Bu iman ve islâm nuru «kab-e kavseyn» âlemidir. Yani peygamberin, risalet güneşinden almış olduğu Muhammediyet vücudu «iman ve islâm» demekliktir ki, bu da «kab-e kavseyn»den ibarettir.

"Vessubhi izâ esfere" Toplum; yetenek ve meharetlerini kulluk ve rablıkta, varlığın olgunluk ve üstünlüğünü velilik mertebesi gibi üstün bir derecede, kendini de elde ettiği malûmatı oranında görerek bilgili olur. Sabahın aydınlanması, Muhammediyet nurunun ışığı demektir.

"İnnehâ leıhdelküberi" İşte, bu toplumun gerek yetenek ve meharetten ve gerek kulluk ve rablıktan olgunluk ve üstünlüğünü kazanması, ancak ilim, hayat, kudret... gibi, ilâhî sıfatların bağışına inhisar etmektedir.

"NEZİREN LİLBEŞERİ"

İnsanoğlunun, sonunun fena olacağını haber vererek korkutulması, onun saadet ve selâmet yoluna sokulması içindir.

"LİMEN ŞÂE MİNKÜM EN YETEKADDEME EV YETEAHHARE"

Sizden, isteyen kimse ister evvelden gelip geçenlerin yolunu, isterse son zamanlarda gelenlerin yolunu seçsin.

"KÜLLÜ NEFSİN BİMÂ KESEBET REHÎNETÜN İLLÂ ASHÂBELYEMÎNİ"

Herkes, kendinin kazanmış olduğu mükâfat ve mücazat (iyi veya kötü yaptığının karşılığı) mn rehinidir. Ancak, Allah'ın kereminden nasibini almış olan iman sahibi mutlu kimselerin kazancı rehine dayanmamaktadır.

"Fİ CENNÂTİN YETESÂELÛNE ANİLMÜCRİMİNE MÂ SELEKEKÜM Fİ SEKARE"

Onlar cennette birbirlerine hatır sorma şeklinde: "Bizim hayatta olduğumuz zaman eşkıyalık ile ün salmış olan suçlular ne oldu?" diye sorarlar. "Ne suç, ne kabahat ettiniz ki, bu cehennem ile eziyet ve sıkıntı çekiyorsunuz?" Yani, cehenneme girmenize sebep olan suçunuz nedir?

"KÂLÛ LEM NEKÜ MİNELMUSALLİNE VE LEM NEKÜ NUT'IMÜLMİSKÎNE"

Suçlular, cennetteki o katkısız olarak Allah'ın birliğine inanmış kimselerin sorusuna cevap vererek: "Biz namaza dikkat etmez, malımızdan miskinleri yedirip doyurmazdık. Bizim malımız, kendi heves ve isteklerimizden başka şeye harcanmaz, kendimizden başka bir kimse malımızdan faydalanmazdı." dediler.

"VE KÜNNÂ NEHÛDU MEALHÂİDIYNE"

"Bizler eğlence yerlerinde zamanımızı geçirirdik."

"VE KÜNNÂ NÜKEZZİBÜ BİYEVMİDDÎNİ"

"Biz, âhiretin olduğunu, olacağını imkânsız sayardık."

"HATTÂ ETÂNELYAKIYNÜ"

"Biz, bu hale girinceye kadar kalbimizden kötü niyetler ayrılmamıştı."

"FEMÂ TENFEUHÜM ŞEFÂATÜŞŞÂFİIYNE"

Onların kurtulması ne suretle imkân dahilindedir. Şefaat edenin, suçların affı için, araya girmesi böyle inkârcılara yarar sağlar mı?

"FEMÂ LEHÜM ANİTTEZKİRETİ MU'RİDIYNE"

Onlar, şanı yüce Kur'ân'ın hükümlerini yerine getirmedikleri gibi yüz çevirdikleri için de ne şekilde kendilerine şefaat etmeğe yol bulabilirler.

"KEENNEHÜM HUMÜRÜN MÜSTENFİRETÜN FERRET MİN KASVERETİN"

Onlar, arslandan kaçan yaban merkepleri gibi ibadet etmekten ve Allah'ın emirlerini yerine getirmekten nefret edenler ve ürkenlerdir.

"BEL YÜRİDÜ KÜLLÜMRİİN MİNHÜM EN YÜ'TÂ SUHUFEN MÜNEŞŞERETEN"

Onlardan her biri, kendilerine ayrı ayrı bir âyetin inmesini isterler.

"KELLÂ BEL LÂ YEHÂFÛNEL'ÂHIRETE"

Onların her birerlerine, ayrı ayrı, isimleri ve resimleri ile, Allah'ın emirlerini bildiren sahifeler indirilip dağıtılsa, acaba doğru yola yöneltilmeleri için bir sebep olur mu idi? Elbette olmaz.

"KELLÂ İNNEHU TEZKİRETÜN"

Şanı yüce olan bu Kur'ân, kesin bir belge, bir ihtardır.

"FEMEN ŞÂE ZEKEREHU"

Kur'ân ile amel eden, onun emirlerini uygulayan, onu anar.

"VE MÂ YEZKÜRÛNE İLLÂ EN YEŞÂALLÂHÜ HÜVE EHLÜTTEKVÂ VE EHLÜLMAGFİRETİ"

Onların Kur'ân'a tabi olamadıkları; Allah'ın kendilerini doğru yola sevketmemesinden ve Cenâb-ı Hakk'ı da istemediklerindendir. Ancak, Cenâb-ı Hakk kendisine yalvarıp yakararak yönelen adamı doğru yola sevk eder. Doğru yola sevk olunan adam, dininin yasakladığı şeyleri yapmaktan korkan ve günahları bağışlanan kimsedir.

Açıklamanın ikinci şekli

BİSMİLLÂHİRRAHMÂNİRRAHÎM

"YÂ EYYÜHELMÜDDESSİRÜ KUM FEENZİR"

İnsan, üzerinde iki ârızanın meydana gelmesiyle etkilenir. Birisi «Tedsîr» öbürü de «Tezmîl»dir. Bu ârızalar, halkın ahvaline bilgili olmayarak halk içinde âdet olduğu üzere yaşayan ve onların ahlâk ve gidişatını iyi bir hale koymaya istidadı olan kimselere söyleniştir.

Ey yetiştirip eriştirmeye istidatlı olan kimse! Ey nefsi ile savaşa istidatlı ve Allah'ın birliği yolunda dinin emrettiği şeylere uygun hareket eden kerem sahibi zatlar! «Kum», tebliğinin hükümlerine kıyam et. «feenzir», tebliğin korkutmakla olsun. Tebliğin gerektirdiği, Allah'ın ululuk ve yüceliğine yakışır şekilde işe başlamaktır. Cenâb-ı Hakk'm şanının yüceliğini, rahmet ve ihsanım halka bildir.

"VE RABBEKE FEKEBBİR"

Buradaki «vav» «vâv-ı müste'nife» yani yeniden başlamak olup âhirette kazanılan vücutta kulluk ve rablıkla hayat, ilim, kudret... gibi ilâhî sıfatların bağışını kucaklamıştır ki, korkutmanın tebliğinde genellikle rablık, Allah'a dayanarak çalışan ve özen gösteren bir kimsenin gayret ve çalışması oranında yeniden başlar.

"VE SİYÂBEKE FETAHHİR"

«Siyâb» yani giyecekler, örtünmenin gereçlerindendir. Çünkü, giyeceklerle insanlar örtünürler. İnsanın ruh ve bedeninin örtünmesi, sınıflar gözetilerek derecelendirilmiştir. Meselâ; ruhun örtüsü beden, bedenin örtüsü elbise, elbisenin örtüsü oturulacak bir ev, evin örtüsü içinde bulunduğu hava, havanın örtüsü ondan aydınlanılan ve feyiz alınan su, suyun örtüsü «esîr»e Ay'ın etki ve terbiyesi sebebiyle meydana gelmiş olan bir haldir. Ay'ın üzerinde olan örtüsü dünya yuvarlağı ve güneş sisteminden meydana gelen aktif veya merkezî döndürme ve titreşim hareketleridir. Eğer bunlar olmamış olursa Ay'ın esîre olan etkileri de işlemez hale gelir.

Bunların her birerlerinde etkin olan, «esîr»den aktarılan hayat, varlığa yararlı bir genel sağlıktır. Allah bilir; bunda etkili olan, güneş ışınlarının dünya yuvarlağı üzerindeki büyük etkileridir. Hayat ve ölüm bunlardan meydana gelir. Ancak, ruhun veya hayat örtüsünün temizliği, bedenle ilgili kirlerden sayılan, başkalarının hakları ile kirlenmemektir. Bu temizlik; bu gibi kirleri, herkesin bildiği üzere yok etmekle olur. O da gönül alıp hoşnut etmek veya vermektir. Ve başkaca değişik giyecekler de tıbba ve sağlığa uygun hareketlerden dışarı çıkmamaktır.

"VERRÜCZE FEHCÜR"

Korkutma sırasında bir takım eşi ve benzeri olmayan, gösterişe kaçan ve hoşa gitmeyecek sözlere kulak verme. Ancak güzel, düzgün ve açık bir dille korkut. **"Ve mâ allemnâhüşşı're ve mâ yenbegıy leh..."*** yüce âyeti bunu gösteriyor. Bunda kusur ve noksanlık, tebliğin etkisini azaltır. Giyinmenin ve elbisenin temizliği saygının gereğidir. Tebliğ edenin korkutmak için söylediği açık ve güzel cümleler, konuşmanın güzelliğinin ve iyi etkisinin işaretlerindendir.

(*) Yâ-Sîn Sûresi, 69 uncu âyet: "Biz Muhammed'e şiir öğretmedik, zaten ona gerekmezdi..."

"VE LÂ TEMNÜN TESTEKSİRÜ VE LİRABBİKE FASBİR"

Çoklukla insana öğünme ve gurur verecek olan iyiliği başa kakmada da bulunma. **"Ve lirabbike fasbir"**: Rabbinin vaad veyahut emretmiş olduğu ki, bunlar risaletin sorumluluklarından bir nevidir, ona sabır ve tahammül et. Bu, altı yönden gelip varacak olan şeylerin hayır ve şer eklentilerinden hasıl olan eserlerdir.

"FEİZÂ NUKIRE FİNNÂKURİ FEZÂLİKE YEVMEİZİN YEVMÜN ASÎRÜN"

Dünyanın örtünmesinden hâsıl olup ses, atıcılık ve yüzme gibi hava, toprak ve su ile ilgisi olan ve zamanın hallerine tanıklık eden ve henüz kesinleşmemis bulunan şeyler burada bildirilmiştir. «Nâkur» sözcüğü, «Nakr»dandır. Kesin olarak, sesin şiddet ve etkilerini artırmak için kullanılan borulardır. Bu borularla insan, sesinin ulaşamadığı yerlere, işaretler veyahut bu iş için yapmış olduğu aletlerle sesi ulaştırır. «Nâkur»dan «Nakr»a (anlaşılacak surette konuşma), boruyla ilgisi olan bir nevi söz söylendiği vakitte bu, bekleme günü dediğimiz gündür. Gelecekte beklenen günlerden bir gündür ki müminler hakkında pek sıkıntılı ve zahmetli bir gündür. Bu, «Nâkur» günüdür ki, «Nâkur» işareti ile açıkça anlaşılmıştır.

"ALELKAFİRİNE GAYRÜ YESİRİN"

Kâfirlerin istekleri hâsıl olmayacak, fikirleri yalan tarafına akıp gidecek, sanatla ortaya konulmuş bir takım acayip şeylerin meydana gelmesiyle «Deccâl»* kendilerinin bu başarısını halkın gözüne, cilâlanmış, süslenmiş bir surette gösterecektir. Çünkü, Deccal zamanında taş, ağaç ve başka şeylerin arkasından: "Ya mümin! Benden meydana çıkan bu sesler, madenlerin yahut sanatla meydana gelen başka bir şeyin titreşim ve yansımasından hâsıl olmuştur." diyen sesi işitmek ve kendilerine bir nevi hitap, söyleyiş o günde olacaktır.

"ZERNÎ VE MEN HALAKTÜ VAHIYDEN"

Beni ve benim yarattığım mahluklarımı benimle bırakın. Onlar yalnız benimle kalsınlar. Ben onların her şeyine kefil olurum.

"VE CEALTÜ LEHU MÂLEN MEMDÛDEN"

Biz o günkü günde zamanın durumuna bir çeşit bolluk ve ticaret vereceğiz ki, geçim sahibi olan kimse elini her ne tarafa uzatırsa oradan kendi çalışması kadar kolaylıklarla kâr ve ticaret kazanacaktır.

(*) Deccâl: Kıyametin kopmasına yakın ortaya çıkacağına inanılan yalancı, fesatçı bir kimse olarak bilinir. İslâm inanışında Deccal, kıyamet alâmetlerinden biri sayılır. Kıyamet günlerine yakın günlerde. Mehdî ortaya çıkmadan önce, Deccal zuhur edecektir. Gerek Hazret-i Muhammed'in hadisleri, gerek İncil, insanları bu yalancıya karşı ısrarla uyarmıştır. Daha önceki dinlerde de (Zerdüşt dini, Ehrimen ve Ahuramazda efsanesi gibi) Deccal kavramı vardır. İslâm inanışına göre Mehdî, hıristiyanlığa göre ise hazreti İsâ. Deccal'ı Suriye veya Filistin'de öldürecektir.

“VE BENÎNE ŞÜHÛDEN”

Halk içinde o derece tehlikeler olacak ki, gönüllerinin meyvesinin geliri ansızın büyük belâlara uğrayacak ve evlâtlarının çoğu şehit olacaktır.

“VE MEHHEDTÜ LEHU TEMHÎDEN”

Hayatın sebeplerine bağlı olan lüzumlu her bir şeyi biz düzenledik, döşedik.

Burada, sağlık kuralları ile hayat sebeplerinin esası olan gıdaların kusursuz ve beslenmenin düzenli olmasına dikkat etmek murat buyuruluyor. Vücudu meydana getiren besinlerle bedenin gücünü sağlayan besinler başka başka şeyler olduğundan, bunların nitelik ve niceliklerini ve bileşimleri ile oluştukları kimyasal elemanları düşünmek ve anlamak herkes için lâzımdır. İnsan, yiyeceği şeylerin besleyici niteliğini bildikten sonra ona göre yiyeceklerini düzenlerse, hayat ve sağlık bakımından eksiksiz ve aksaksız olur. Yani, bu ilim bilinirse hayat ve sağlığımız normal halinde devam eder. İnsanın hayatına yardım eden evcil hayvanların hayat sebepleri ve beslenmeleri bile aynı kurallara tabidir. İnsanlar, bunların da besinlerini ve günlük ihtiyaçlarını, görecekleri hizmetle orantılı olarak tanzim ve tayin etmelidirler.

“SÜMME YATMEU EN EZÎDE”

Bu yolda olanlar, daha fazlasını elde edeyim diye tamah ederler.

“KELLA İNNEHU KÂNE LİAYATİNA ANÎDEN”

İstidadının elverdiği dereceden fazla olamaz «Anîd» insanlığın, din ve itikat yönüyle melekûtiyetinden zuhura gelen belgeleridir. Değişik hal ve tasarrufları, risalet vücudu ile bildirilen âyetlere muhalefet ve direnmedir.

"SEÜRHİKUHÜ SAUDEN İNNEHU FEKKERE VE KADDERE FEKUTİLE KEYFE KADDERE"

Biz, onu ileride sarp bir yokuşa sardırır, bir uğraşı ile meşgul ederiz ki, o da yokuşa çıkma uğraşısıdır. Onların düşünce ve takdirleri yerindedir. Nasıl takdir ettilerse onlar o takdirlerinden uzak olacaklardır. Yahut, onunla yaptıkları şey, yok olmayla sonuçlanan haller, zarar ve ziyandır. Onların icat ve buluşları hayatlarından daha çok yok olmalarını gerektirir. Bu takdirin niteliği, uzak görülen ve olacağı sanılmayan bir haldir; yok olması ise var olmasından ziyadedir.

"SÜMME KUTİLE KEYFE KADDERE"

Tıp fakültelerinde ilim ve fen öğreten tabipler, cisimlerin ve cesetlerin tabiatım inceleyerek anatomi elemanlarını ayrı ayrı niteleyip aralarındaki ayrıntıları belirttikleri gibi görevlerini de tesbit ederler.

Hayvanlar sınıfı ile bitkiler sınıfının anatomisi, dokusu, hayat hareketleri birer büyük ilimdir ki, bu ilimler sayesinde hayvanların ve bitkilerin tabi oldukları rablığın geniş ve yüce kanunlarına, imkân nisbetinde bilgili olarak, vücudun organları üzerinde görünen ilâhî yüceliği kesin bir bilgi ile anlar ve idrâk ederiz. Nitekim, vücudun organlarından olup işitme hissini sürdüren kulak ve görme olayını meydana getiren göz yuvarlağı hakkında bilinen ilimler, bunların tabiatını, hayat görevlerini ve kendilerine musallat olan bunca hastalığı açıklar.

"SÜMME NAZARE"

Asrımızda müsbet bilimlere dair ilim ve fenleri geliştirmek için bilginler, teorik ve pratik surette uğraşacaklardır. Bu çalışmalar sebebiyledir ki, insanın akıl ve anlayışına sığmayacak, eşi ve benzeri olmayan güzel şeyler ve yeni buluşlar meydana gelecektir.

"SÜMME ABESE VE BESERE"

Bu güne kadar bilinen, madenle ilgili maddelerle organik ecza ve kimyasal maddelerden başka doğal cisimlerin açımlama ve çözümleme sonucu pek çok şeyler keşfedilecek, organik ve inorganik kimya, çok yükselecek ve arzın etrafını çevreleyen hava hakkında büyük keşifler yapılacaktır.

"SÜMME EDBERE VESTEKBERE"

Teşrih; tıbbın ve özellikle hastalıkların teşhis ve tedavisinin temelidir. Kesinlik kazanmayan ve ölümle sonuçlanan bir hastalığın teşhisi için ceset açılır ve hasta organın âfetlerine göre hastalık anlaşılır. Bu gibi hastalıkların sebeplerini, tabiatını tayin eden patolojik anatomi mühim bir ilimdir. Çünkü, hastalık nedeninin mikropla veya parazitle ilgili olduğunu mikroskopla tayin ederek hastalığın teşhisine imkân verir.

"FEKÂLE İN HÂZÂ İLLÂ SIHRÜN YÜ'SERÜ"

Bunlar, pek etkili sözlerin anlamlarıdır. Fen bilginleri ve araştırmacı kimseler, eşyanın tabiatına bilgi sahibi olarak, insanın hayat kazanması veya yok olması hususunda bunlardan yararlanma ve korunma çarelerini bulmuşlar ve bu konuda kitaplar yazmışlardır.

"İN HÂZÂ İLLÂ KAVLÜLBEŞERİ"

Evet, bu da insanın terbiyesiyle olgunluğunun tamamlanması, durumunun düzelmesi ve kurtuluşu için söylenilen sözlerdir.

"SEUSLÎHİ SEKARE"

Tedavinin gerektirdiği zamanlarda «Keyy» yani yarayı dağlama ile de tedavi yapılır. «Keyy»in, ateşle olduğu gibi, elektrik veya başka türlü vasıtalarla olmasını da tıp fenni gösterir.

"VE MÂ EDRÂKE MÂ SEKARÜ"

«Sekar», ulaşılmadan önce anlaşılması imkânsız olan bir şeydir. Bir şeye ulaşmadıkça, onu karşısındakinin fikir ve düşüncesinde belirleyecek surette göstermek ve tarif etmek kabil değildir. Elektrikle veyahut tıbbın münasip gördüğü başka aletlerle sıhhatı tekrar kazanmak mümkün olacaktır. Meselâ, bir felcin üzerine tıbbın gerektirdiği tedavi ile ilgili olmak üzere tatbik edilecek elektrik levhaları etkileyici bir tür ilâç hükmündedir. Beden üzerinde özel etkiler meydana getiren bu tedavi şekli daha fazla ilerlerse tıbbın ilerlemesi bir derece daha olgunlaşmış olacaktır.

“LÂ TÜBKIY VE LÂ TEZERÜ”

Ne ondan bir iz bırakır ve ne de ondan o özellik kalkmış olur. Yani, tedavi etmek için kullanılan tıbbî araç ve gereçlerden yararlanılmakla beraber «sekar»ın tıbca olan muamelelerinden görünürdeki muamelesi biraz ağırca olursa da ileride noksanları tamamlanarak bu sakıncanın kaldırılması mümkündür. Sağlığını tekrar kazanan o vücut ile o organ, eski haline döndükten sonra, onda bir şey kalmaz ve ona bir şey de gelmez. Aynı zamanda, elektrikten şifa verici bu özellik de tükenmediği gibi başka bir şeyin gelmesine de sebep olmaz. **“Ve lâ tezer”** terk de etmez. Terk etmez demek, o organın hayatla ilgili özelliğine zarar vermez, demektir. Fakat, bu araç ve gereçleri iyi kullanmasını bilen, ihtisas sahibi ve bilgili bir öğreticinin varlığı lâzımdır.

“LEVVÂHATÜN LİLBEŞERİ”

«Levvâhe», bir çeşit elektrik kullanılmasına elverişli levhalardır. O levhalar da iki türlüdür. Birisi, mıknatıslı olma özelliği ile gücü tutan; öbürü, elektrik akımına özgü olan levhalardır. Bunların uygun yerlerde kullanılmasını bu işten anlayanlar bilir ve kullanmaya elverişli bir hale getirir.

“ALEYHA TİS’ATE AŞERE”

Levhalar iki türlüdür. Birisi, «birler» basamağının sonu olan dokuzdur. Öbürü de, «onlar» basamağının başıdır ki, buna «aşere-i kâmile» denir. «ehad», birden dokuza kadardır. «aşere-i kâmile» yüze kadar gider. Bunlar, birbirine geçip karışmış oldukları için her birerlerinin etkilerini ve değiştirmelerini, yüksek tıp ilmini tahsil edenler tıp fakültelerinde tecrübeli profesörlerinden öğrenirler. Gerek sertlik ve şiddet, gerek gevşeklik ve tenbellik gibi şeyler de birbirine eşanlamdadır. Bu ise, derece derece bu fenne bağlı tecrübelerin sonuçlarıdır.

"VE MÂ CEALNÂ ASHÂBENNÂRİ İLLÂ MELÂİKETEN"

Isı ve ateşle de tedavi vardır. Yapay ateşler, tüketmek için, besin ister. Tamamlayacağı şeyler de, kaybettiğini yerine koymak için, gelir ister. Bu ise, tıbbm üçüncü derecesi olup teşrihin ateşle tedavi yerini tutan türüdür.

Biz, «ashâb-ı nâr»ın müracaatlarını «Melâike» kıldık. «Melâike», «ashâb-ı nâr»m kaybettiğini yerine koyması için yapılmış olan ilâçlardır. Bu melâikelerin (ilâçların) hayat veren önemli bir deva olduğunu, onların kullanılmasıyla meşgul olan hekimler gözleriyle görürler. Meselâ, gümüş asiti v.b. ile tedavi olunanların vücutlarının kaybettiğini tamamlayacak olan ne ise, onun gerekli ilâcını fen sahibi kimseler verir. «Keyy» türünün kullanılmasında ilâçları da gereklidir. Çünkü, bozulup harap olanın tamir edilmesi gerektiğinden, o melâikeler, yani ilâçlar da bedenin harcadığını tamamlayıcı olarak kullanılabilir.

«Melâike» dediğimiz, tedavidir ki, vasıtalı olarak hayatı verendir. Tedavi olunacak kısımlar, onun kullanılmasıyle sıhhate sahip olacaktır. Hastalıklar ve illetler, özrünü gösterir bir sıkıntı kabilindendir.

«Melâike», insan ve hayvanın benzeri vücutla onun yerini tutan ve ona karşılık olan şeydir. Insan ve hayvanın üzerinde hayatın devamı için tedavi ile ilâçlar türünden kullanılan şeye de «melâike» denilir ki, bunlar yeryüzünün melekleridir ve hayat kendisiyle var olan koruyucu meleklerden bir türdür. Üstelik; bazı kimselerin görüşlerine göre, bitkileri tedavi eden ilâçlar türünden olan faydalı yağmurlar bile bu tür meleklerden sayılır.

Eşyadaki etkileyici kuvvet, Cenâb-ı Hakk'ın genel kuvvet sıfatı ve hareket eden kuvvet sıfatı ile görülür. Gökyüzünde yıldızları yörüngede tutan uyumun ve gücün tümünde kullanılan bir kuvvet*, bir bitkinin bölümlerinde kullanılan kuvvet ile eşittir. Çünkü, o kuvvet, o bitki bölümünün hayatına nasıl hareket verdi ise, gökyüzünün bütün âlemlerinde olan şeyler de o kuvvet gibidir. Burada, genel kuvvet sıfatı kullanılmaya uygun olur. Bu, Cenâb-ı Hakk'ın tasarrufu eserlerinden olarak görünüyor. Bu ise, genel görüştür. Bütün bunlar, bir kuvvet ile anlaşılır ve bilinebilir.

"VE MA CEALNÂ IDDETEHÜM"

Her bir takdir, «ıddet»i yani, sayı ve süreyi gerektirir. Iddet, onun gereklerindendir.

(*) "Vessemâi zâtilhubüki" Zâriyât Sûresi, 7 nci âyet: "İçinde yörüngeler bulunan göğe and olsun."

“İLLÂ FİTNETEN LİLLEZÎNE KEFERÛ”

«Fitne», tedavide kullanılan ilâçların insanlar üzerindeki etkilerinin isbatı için olan perhiz süresine derler ki, dokuz gün, on gün, yirmi gün gibi gerektiği kadar bir süre takdir etmektir. Hekimlere göre sürenin tesbiti, hastanın sıhhat ve nekahati ile şiddet ve hararete olan etkileri gibi, fen bakımından verilmesi gereken süredir. Bu ise, hastanın istemeyerek kabul edeceği bir şeydir.

“LİYESTEYKINELLEZÎNE ÛTÜLKİTÂBE”

Hastanın, kendi vücut sağlığını ve kuvvetini tamamlaması için, perhiz etmesinin büyük etkisi vardır. Perhiz ile de hastalık tedavi olunur.

“VE YEZDÂDELLEZÎNE ÂMENÛ ÎMÂNEN”

Onların dikkatle yaptıkları perhizin etkili olması için, hekimin her nevi tedavisinin iyileştirici etkisini Cenâb-ı Hakk ihsan eder, şifasını verir, diye inanmanın manevî bir etkisi bulunmak lâzımdır. Bu perhiz ve bu tedavi, sağlık kazanarak hastalık ve illetlerden kurtulacağına kanaat getiren kimseler içindir.

“VE LÂ YERTÂBELLEZÎNE ÛTÜLKİTÂBE VELMÜ’MÎNÛNE”

Hekimlerin ilâçlarından emin olarak şifa bekleyen kimseler, vücutlarını tedavinin iyileştireceğinden şüphe etmezler. Onlar, kendilerine ihsan edilmiş olan vücutlarını korumak için perhize veya sıhhati sağlayacak ve afiyet verecek başka şeylere baş vururlar. Şüphe etmezler ki, Cenâb-ı Hakk kendilerine bu perhiz ve benzeri başka şeyler sebebiyle şifa verecektir. Hasta olduğu vakit insanı daima tedavi edecek meleklerden başka, bir tür koruyucu melekler de vardır ki, bunlar, insanın kuvvetli ve iştehalı olmasını ve yetişip büyümesini isteyerek onun ilerlemesine hizmetle görevlidir. Çeşitli damar ve sinirlerdeki kuvvet ve hayat dahi koruyucu meleklerden sayılır. Tedavi, meleklerle olduğu gibi, tedaviyi kullanacak olan manevî kuvvet de yine melektir.

Melâike; herkesin düşüncesinde kelebek gibi, kuş gibi yahut bir çeşit kanatlı hayvanlar gibi sanılmakta ise de, o meleklerin gezici melekler olabilmek ihtimali vardır. Bu çeşit meleklerin dışla ilgili hareketleri neden ibarettir, bilemiyoruz. Kendi kendilerine ait bağımsız iş ve hareketleri var mıdır? Varsa, nitelik itibariyle bunlar ne gibi şeylerdir? Bu özelliklerin belirtilmesiyle doğru bir yargıya varmak kabil olmadığından bunlar bütün bütün kuruntuya dayalı kalmaktadır. Bu tür melekler; kulların günah ve sevabı konusunda, Allah'la kul arasında olan ve günahların bağışlanması dileğine ve başkaca ibadetlere ve duaya sebep olmada, duaların Allah tarafından kabulünü sağlamada, müminlere şefaatçi ve dost olarak yol gösterici olur ve Allah'a lâyık kul olmalarını sağlıyacak doğruluklarında onları korurlar. Daha iyisini Allah bilir.

"VE LİYEKÛLELLEZÎNE Fİ KULÛBİHİM MERADUN VELKÂFİRÛNE MÂZÂ ERÂDALLÂHÜ BİHAZÂ MESELEN KEZÂLİKE YÜDILLULLAHÜ MEN YEŞAÛ VE YEHDÎ MEN YEŞAÛ"

Kalblerinde meydana gelen kuruntudan rahatsız olan kimseler, o inkârcılar ki, "Bununla adama ne olurmuş, nohut kadar bir hap yutmakla ne olur? Halbuki biz, kilolarca yemek yiyoruz. O kadar şeyin etkisi olur mu?" derler.

Bu, sizin yok olmanızı gerektiren ve hayatınızı kışkırtan şeyler, etkileyici ve zarar verici şeylerdir. Bunları kullanmanız sebebiyle sizde bu şeyler ortaya çıkıyor. Buradaki «küfür» din ile ilgili küfür olmayıp görüşle ilgilidir. Görüşlerinde belli edilen fikri açıklamaktır.

Bu örnekten, yüce Allah neyi murad ediyor? Hekimin ilâçlarından insanın vücudunda hasıl olan etkiler nedir? Bu çeşit düşünceler, insanın fikrini daraltır veya genişletir. Cihan, boş değildir. Hatta, "Ben ömrümde ilâç nevinden bir şey kullanmadım." diyerek, bununla kendisinin üstün bir uygulayıcı, dini bütün ve işini Allah'a bırakmış biri olduğunu sananlar vardır. Halbuki, onların, hastalığa dikkat etmeyerek, tedavinin emrettiği şeyleri yerine getirmemeleri, müslümanlarla kitap ehli olanlar arasında fazlaca itibar ve şerefi gerektirmediği gibi, kendilerinin olgunluk kazandıklarına da tanıklık etmez.

"VE MÂ YA'LEMÜ CÜNÛDE RABBİKE İLLÂ HÜVE VE MÂ HİYE İLLÂ ZİKRÂ LİLBEŞERİ"

Gerek eserler, gerek cisimler ve gerekse kazalar, belâlar ve görünürde olan şeylerin tümü Cenâb-ı Hakk'ın «cünûd»u, yani askerleridir. Cenâb-ı Hakk onlarla, bütün bedenlere ve başkaca her şeye sahiptir. Tasarruf, O'nun elindedir. Yapan, O'dur. Ancak, tedavi bakımından senin bir ilâç kullanman lâzımdır. O ilâçlardaki etkiyi yaratan, Allah'tır. İlâçlardaki etkinin Cenâb-ı Hakk'tan olduğuna inanarak kadere razı olmalıdır. Buraya kadar bildirilenler, insanlığın sağlık ve esenliği ve kendisine gelen türlü hastalıklarla bunlardan kurtuluşu niteliğinden ibarettir.

"KELLÂ VELKAMERİ"

«Kamer»; Ay, bazı hallerde etkisi altında bulunan eşyaya, güneş gibi feyzini gönderir. Bir şeyin yok olmasına sebep olduğu gibi, renk verme hızı gibi etkileyici olaylarda da bulunur. İnsanın vücudu içinde bile kamerin özel etkileri bulunduğunu ve bir çok şeylerde yok olmanın ve başkalaşmanın kamerin değişmesi ile meydana geldiğini, bu konuda incelemeler yapan kimseler açıkça görürler.

"VELLEYLİ İZ EDBERE VESSUBHİ İZÂ ESFERE İNNEHÂ LEIHDELKÜBERİ NEZÎREN LİLBEŞERİ LÎMEN ŞÂE MİNKÜM EN YETEKADDEME EV YETEAHHARE"

«Leyl» ne zaman «Mevâki» olur? «Leyl», eşyaya yansıyan Muhammediyet nuru minberlerinden rablık etkisi ile hava, ısı, su, toprak gibi elemanlarda sahipliğini gösterirse, o zaman «mevâki»den olur. «Meváki», bir şeyin esas ve menzilidir.

«Subh» nedir? Toplum; kulluk ve rablıkta, bedenle ilgili yeteneklerine inerse, onun manevî yönden görmeye uygun zamanı «Subh», yani sabah vaktidir ki, o sabahın olgunluk derecesi, aydınlatmaktır. Bu, yüksek mertebelerin en büyüklerinden biridir. İnsanlığı uyarmak için sizden, ister önceki halinizi düşünsün, ister sonraki halinizi düşünsün, bunun her ikisini dileyen kimse bir uyarıcıdır. Bu, yüce işaretin en büyük belgelerinden biridir.

"KÜLLÜ NEFSİN BİMÂ KESEBET REHÎNETÜN İLLÂ ASHÂBELYEMÎNİ FÎ CENNÂTİN YETESÂELÛNE ANİLMÜCRİMİNE MÂ SELEKEKÜM FÎ SEKARE"

Herkes, kazanmış olduğu amellerle rehindir. Allah'ın kereminden nasibini almış olan iman sahibi mutlu kimseler bu rehin ve kefaletten arınmışlardır. Onlar, rahatlık ve iyilik cenneti içinde birbirini görerek, konuşup görüşerek sevgi gösterirler ve Allah'ı överek şükran duygularını bildirirler.

«Sekar», yani cehennemdeki suçluların perişan hallerini soruşturarak "Bunlar ne suç işlediler ve nasıl bu derdi buldular?" derler. Peygamberimizin şerefli bir sözünde: "Her bir uzvun özel bir istidadı vardır. O istidat sebebiyle dışardan bir bulaşıklık getirir." buyurulmuştur.

"KÂLÛ LEM NEKÜ MİNELMUSALLÎNE"

Suçlular dediler ki: "Biz tam bir temizlikle kendimizi korumadık ve sakınmadık. Bulaşık şeylerde dikkatsizlik ettik. Din bakımından, namaz bile kılmadık."

"VE LEM NEKÜ NUT'IMÜLMİSKÎNE"

"Başkasına bir iyilikte dahi bulunmazdık. Hayatta iken mutluluk ve selâmetimize sebep olan namaz ile güçsüz ve yardıma muhtaç kimselere yardım ve bağışta bulunmaya yanaşmazdık. Bizde o fenalığın ve dikkatsizliğin sonucu olarak bulaşıcı illetler meydana geldi. Bizlere bir çok hastalıklar sirayet etti."

"VE KÜNNÂ NEHÛDU MEALHÂİDIYNE"

"Biz, her bir fenalığın içine girip onunla beraber pervasızca bulaşık şeyleri tanımadık. Her fenalığa katılarak her bulaşık şeye girdik. Bizler, heva ehlinin biri idik. Arzu ve isteklerimize uymuştuk."

"VE KÜNNÂ NÜKEZZİBÜ BİYEVMİDDÎNİ"

"Din gününe ve âhiret gününe o kadar dikkat etmezdik. Günah ve sevabım düşünmeyerek edep, terbiye ve ahlâka aykırı olan işlerden de çekinmezdik."

"HATTÂ ETÂNELYAKIYNÜ"

"Bizde o bulaşıcı hastalığın izi meydana çıkarak zararlarını görünceye ve iyiden iyiye bilinceye kadar her fenalıkta bulunduk."

"FEMÂ TENFEUHÜM ŞEFÂATÜŞŞÂFİİYNE"

"Biz, uyarı ve öğütleri bile dinlemezdik. Yapılan uyarı ve öğütlerden etkilenmek şöyle dursun, "Böyle şeyleri yapmayın." diyenler bize düşman olurdu."

"FEMÂ LEHÜM ANİTTEZKİRETİ MU'RİDIYNE"

Onlara ne olmustu ki, kitaba, öğüte ve dinin kurallarına muhalif hareket ederlerdi.

“KEENNEHÜM HUMÜRÜN MÜSTENFİRETÜN FERRET MİN KASVERETİN”

Onlar, sanki arslandan ürkerek kaçan yaban merkebi halini almışlardır.

“BEL YÜRÎDÜ KÜLLÜMRİİN MİNHÜM EN YÜ'TÂ SUHUFEN MÜNEŞŞERETEN”

Onlardan her birerleri kendilerinin hayatlarında seçkinlik ve üstünlük kazanmasını isterlerdi. Bulaşık hastalıklar olduğu zaman konulan kordon ve karantinadan kaçarak istedikleri yerlerde gezmesini arzu ederlerdi.

“KELLÂ BEL LÂ YEHÂFÛNEL'ÂHIRETE”

Onların dedikleri, zan ve kuruntuya düştükleri gibi olmaz. Âhiret gününden içlerinde zerre kadar bir korku yoktu.

“KELLÂ İNNEHU TEZKİRETÜN”

“Ben âhiretten korkuyorum.” diyerek kuruntuya düşmek dahi değildi.

“FEMEN ŞÂE ZEKEREHU”

O kimseler dilerse «Suhuf-u Müneşşere»yi, ayrı ayrı dağıtılmış sahifeleri okusunlar.

“VE MÂ YEZKÜRÛNE”

Allah istemedikçe ayrı ayrı dağıtılan o sahifeleri anamaz ve onu elde edemezler.

"İLLÂ EN YEŞÂALLÂHÜ HÜVE EHLÜTTEKVÂ VE EHLÜLMAĞFİRETİ"

Kendilerinin sıhhat ve namusunu dikkatle koruyan kimseler, ayrı ayrı dağıtılan sahifeleri elde edebilirler.

«Suhuf-u müneşşere» ve «Suhuf-u muhaşşere», neşir ve haşrolunan vücuttur ki, o da bedendir. «Suhuf-u müneşşere», Rahmân ilâhî isminden gelen yardım; «Suhuf-u Muhaşşere» ise, Rahîm ilâhî isminden gelen yardımdır. Yani, güneşten kayıtsız ve şartsız olarak gelen feyiz, ancak «Neşr»i gerektirir. Güneşten kayıtlı olarak gelen feyiz ise «Haşr»ı gerektirir.

«Abese ve besere» kelimeleri ile şanı yüce Kur'ân'da geçen işaretler, yüksek tıp ilmi ile ilgili olanlara ait olup işinin ehli tabiplere görevlerini hatırlatıyor. Tıp ilminin dayandığı güç ve kuvveti göstermek tıp hocalarının, onları açıklamak tıp öğrencilerinin görevleridir. Bu hocaların mesleği üstündür. Öğrenciler, kendilerinin deneyleri ile her şeyin aslını ve usulünü öğrenerek noksanlarını tamamlar ve yetkinliklerini artırırlar. Hayat ve sağlığı korumak gibi hususlarda gereken kural ve usulleri belli ederler. Fen erbabının meçhulü değildir ki, bir hastalığın teşhis ve tedavisi için kullanılan şeyler nabız, hararet ve buna benzer başka işaretlerdir. Hastanın durumu bunlarla belirtilir.

Gözümüzün nuru olan hekimlerimize Cenâb-ı Hakk zihin açıklığı vererek meslek ve vazifelerini hakkıyle korumaya ve yapmaya şevk ve istek ihsan buyursun. Hekimler varlığı gerekli kimselerdir. Onlara saygı göstermek her şeyden önce gelir.

Hazreti Ali buyurmuşlar ki: "Bir kimse bana insanın vücudundan bir şeyin noksan ve yahut fazlasını gösteren bir harf öğretirse, yani «abese, besere, vestekbere» gibi kelimelerden söz ederek bir kelime öğretirse, beni kendisine bir kul, bir köle edinmiş gibi, ben ona saygılı olurum. Benim ona hürmet ve hizmet etmem gerektir. Zira, ibadetin direği, bedenledir. Bedensiz insan, hiç bir şeye yaramaz."

«Abese ve besere» gibi vücuttan bir şeyin fazla veya noksan olduğunu gösteren ilimlerden birini öğrenmek, dünyanın hayatını tamir etmek demektir.

«Abese, besere, vestekbere» kelimeleri tıbbın gereklerindendir. Bunlar, tıp fakültelerine özgü ilimlerdir. Bu fakültelerden bir şey öğrenmek, insanın hayatına büyük ve yararlı hizmetler öğrenmek demektir. Cenâb-ı Hakk, ıztırap çeken insanlığın acı ve sızılarını hafifletmeye, elem ve sıkıntılarına çare bulmaya çalışan hekimleri çoğaltsın. Onların bu yolda olan heveslerini artırsın. Onlarla insanlık âlemini korusun; hastalık ve sakatlıkları ihtisas ve üstatlıkları sayesinde kaldırıp uzaklaştırsın. Hekimlerin insanlara hizmet ve yararları pek çoktur.

وَاٰخَرُونَ يُقَاتِلُونَ ف۪ي سَب۪يلِ اللّٰهِ فَاقْرَؤُا مَا تَيَسَّرَ مِنْهُۙ
وَاَق۪يمُوا الصَّلٰوةَ وَاٰتُوا الزَّكٰوةَ وَاَقْرِضُوا اللّٰهَ قَرْضاً حَسَناًۜ
وَمَا تُقَدِّمُوا لِاَنْفُسِكُمْ مِنْ خَيْرٍ تَجِدُوهُ عِنْدَ اللّٰهِ هُوَ خَيْراً
وَاَعْظَمَ اَجْراًۜ وَاسْتَغْفِرُوا اللّٰهَۜ اِنَّ اللّٰهَ غَفُورٌ رَح۪يمٌ ۝

MÜZZEMMİL SÜRESİ[5]

BİSMİLLÂHİRRAHMÂNİRRAHİM

YÂ EYYÜHELMÜZZEMMİL * KUMİLLEYLE İLLÂ KALÎLÂ * NISFEHÛ EVİNKUS MİNHÜ KALÎLÂ * EV ZİD ALEYHİ VERETTİLİLKUR'ÂNE TERTİLÂ * İNNÂ SENÜLKIY ALEYKE KAVLEN SEKIYLÂ * İNNE NÂŞİETELLEYLİ HİYE EŞEDDÜ VAT'EN VE AKVEMÜ KIYLA * İNNE LEKE FİNNEHÂRİ SEBHAN

---

[5] Müzzemmil **Süresi:** «Örtünüp bürünen» demek olan bu kelime ile başladığı için aynı adı almıştır. Mekke devrinde nazil olmuştur. 73 üncü süredir. 20 âyetten ibarettir.

TAVÎLÂ * VEZKÜRİSME RABBİKE VE TEBETTEL İLEYHİ TEBTÎLÂ * RABBÜLMEŞRİKI VELMAĞRIBİ LA İLAHE İLLÂ HÜVE FETTEHIZHU VEKÎLÂ * VASBİR ALÂ MÂ YEKÛLÛNE VEHCÜRHÜM HECREN CEMÎLÂ * VE ZERNÎ VELMUKEZZİBÎNE ULİNNA'METİ VE MEHHİLHÜM KALÎLÂ * İNNE LEDEYNÂ ENKÂLEN VE CAHİMÂ * VE TAÂMEN ZÂ GUSSATİN VE AZÂBEN ELÎMÂ * YEVME TERCÜFÜL'ARDU VELCİBÂLÜ VE KÂNETİLCİBÂLÜ KESÎBEN MEHÎLÂ * İNNÂ ERSELNÂ İLEYKÜM RESÛLEN ŞÂHİDEN ALEYKÜM KEMÂ ERSELNÂ İLÂ FİR'AVNE RESÛLÂ * FEASÂ FİR'AVNÜRRESÛLE FEEHAZNÂHÜ AHZEN VEBİLÂ * FEKEYFE TETTEKÛNE İN KEFERTÜM YEVMEN YEC'ALÜLVİLDÂNE ŞÎBÂ * ESSEMÂÜ MÜNFETIRÛN BİHÎ KÂNE VA'DÜHÜ MEF'ÛLÂ * İNNE HÂZİHÎ TEZKİRETÜN FEMEN ŞÂETTEHAZE İLÂ RABBİHÎ SEBÎLÂ * İNNE RABBEKE YA'LEMÜ ENNEKE TEKÛMÜ EDNÂ MİN SÜLÜSEYİLLEYLİ VE NISFEHU VE SÜLÜSEHU VE TÂİFETÜN MİNELLEZİNE MEAKE VALLÂHÜ YÜKADDİRÜLLEYLE VENNEHÂRE ALİME EN LEN TUHSÛHÜ FETÂBE ALEYKÜM FAKREÛ MÂ TEYESSERE MİNELKUR'ÂNİ ALİME EN SEYEKÜNÜ MİNKÜM MERDÂ VE ÂHERÛNE YADRÎBÜNE FİL'ARDI YEBTEGÛNE MİN FADLİLLÂHİ VE ÂHARÛNE YÜKÂTİLÛNE FÎ SEBÎLİLLÂHÎ FAKREÜ MÂ TEYESSERE MİNHÜ VE EKIYMUSSALÂTE VE ÂTÜZZEKÂTE VE AKRİDULLÂHE KARDAN HASENEN VE MÂ TÜKADDİMÛ LİENFÜSİKÜM MİN HAYRİN TECİ-

DÛHÜ INDALLÂHİ HÜVE HAYREN VE A'ZAME ECREN VESTAĞFİRULLÂHE İNNALLÂHE GAFÛRÜN RAHÎM *

Tercümesi

Ey örtünüp bürünen Muhammed! Gecenin yarısında, istersen biraz sonra, istersen biraz önce bir müddet için kalk ve ağır ağır Kur'ân oku. Doğrusu Biz, sana, taşıması ağır bir söz vahyedeceğiz. Şüphesiz, gece kalkışı daha tesirli ve o zaman okumak daha elverişlidir. Çünkü gündüz, seni uzun uzun alıkoyacak işler vardır. Rabbinin adını an; her şeyi bırakıp yalnız O'na yönel. O, doğunun ve batının Rabbidir. O'ndan başka tanrı yoktur. Öyleyse O'nu Vekil tut. Putperestlerin söylediklerine sabret, yanlarından güzellikle ayrıl. Varlık sahibi olup da seni yalanlayanları Bana bırak; onlara az bir mehil ver. Şüphesiz katımızda onlar için ağır boyunduruklar, cehennem, boğazı tıkayan bir yiyecek ve can yakan azap vardır. Kıyametin koptuğu gün, yeryüzü ve dağlar sarsılır; dağlar, yumuşak kum yığını haline gelir. Firavuna bir peygamber gönderdiğimiz gibi, size de, hakkınızda şahitlik edecek bir peygamber gönderdik. Ama Firavun o peygambere karşı gelmişti de onu çok ağır bir cezaya uğratmıştık. Eğer inkâr ederseniz, gençleri ihtiyarlatan günden nasıl korunursunuz? O günün şiddetiyle gök bile parçalanır. O'nun sözü yerine gelir. Doğrusu bu anlatılanlar birer öğüttür. Dileyen kimse, Rabbine doğru giden bir yol tutar. Ey Muhammed! Şüphesiz Rabbin, beraberinde bulunanlardan bir topluluğun ve senin, gecenin üçte ikisi, yarısı ve üçte biri içinde kalktığını bilir. Gece ve gündüzü Allah ölçer; sizin onu takdir edemiyeceğinizi bildiğinden tevbenizi kabul etmiştir. Artık, Kur'ân'dan kolayınıza geleni okuyun; Allah, içinizden, hasta olanları, Allah'ın lütfundan rızk aramak üzere yeryüzünde dolaşacak olan kimseleri ve Allah yolunda savaşacak olanları şüphesiz bilir. Kur'ân'dan kolayınıza geleni okuyun; namazı kılın; zekâtı verin; Allah'a güzel ödünç takdiminde bulunun; kendiniz için yaptığınız iyiliği daha iyi ve daha büyük ecir olarak Allah katında bulursunuz. Allah'tan bağışlanma dileyin; Allah elbette bağışlar ve merhamet eder.

Açıklaması

BİSMİLLÂHİRRAHMÂNİRRAHÎM

"YÂ EYYÜHELMÜZZEMMİLÜ"

«Müzzemmil»; Vahyin iniş niteliği ile Cibril'in iniş niteliğinin açıklama ve anlatılmasının gerekli tutulmaması, halkın bu hususta bilinen şeylere dair görüşü ile karşılıklı bulunmasının müsaadesindendir.

«Müzzemmil» iki dereceli risalete dayanmıştır. Bunlardan birincisi, bilinen risalettir ki, beşerî vücutla ilgilidir. İkinci risalet ise kitaba dayanır. Birinci risalet; emmare, levvame, mülhime, mutmaine, radiye, mardiye ve safiye gibi insanla ilgili nefis derecelerinden feyiz alma yoluyladır. İkinci derecede olup kitaba dayanan risalet ise, vahye dayanarak gelen kutsal feyzin aydınlatmasiyle kalblere yayılan nurun aktarılmasındandır. Bu, risaletin hayat, ilim, kudret... gibi sübut sıfatlarından almış olduğu feyzi bütün hayatına yayar. Tevhit, yani Allah'ın birliğine inanma ve namaz gibi.

"KUMİLLEYLE İLLÂ KALÎLEN"

Bütün ömründe, her nefesine varıncaya kadar, risaletin emri vardır. Tevhit kelimesi gibi. **"İllâ Kalîlâ"**daki hariç. Burada insanın hayatını teşkil eden ay ve günlerinde, kendini yapmaya zorunlu tuan, beş vakitteki namaz gibi.

"NISFEHÛ EVİNKUS MİNHÜ KALÎLEN"

Senede bir ay oruç tutmak gibi. Yahut, senede bir kere yapılması farz olan ibadet, zekât vermek gibi. Veyahut, ömründe bir kez için farz olan Hac gibi. Şehadet kelimelerinin insanın bütün ömrünü kapladığı gibi. Yahut, bütün ömrünün günlerini kuşatır, namaz gibi.

"EV ZİD ALEYHİ VERETTİLİLKUR'ÂNE TERTÎLEN"

Kıbleye yönelerek beş vakit namazına devam edenin yaptığı ibadet ve okuduğu Kur'ân gibi, her vakitte okunacak Kur'ân nedir? Farz oluşu süregen olan, yaygın farzlardandır. Hiç olmazsa beş vakit namazda Kur'ân okumak farz olduğu gibi. İnsanın; Cenâb-ı Hakk'ı anması ve O'na ibadet etmesi hayatının bütün vakitlerini içine alırsa da **"Verettilil-kur'âne tertîlâ"** yüce âyeti deyimince Kur'ân okuması ve başka dualar ve zikir gibi şeylerle uğraşması kulluğun zinetlerindendir.

"İNNÂ SENÜLKIY ALEYKE KAVLEN SEKIYLEN"

Ulûhiyet mertebesinde Biz, sana, şanı yüce Kur'ân'ı vahyettik ve bıraktık. Bunun emirlerini yerine getirmekteki güçlüğün ve ağırlığın mıktarı, senin nübüvvetinin gerçekliğini ve doğruluğunu apaçık anlatan devamlı ibadet ve saf ahlâktır.

"İNNE NÂŞİETELLEYLİ HÎYE EŞEDDÜ VAT'EN VE AKVEMÜ KIYLEN"

Hayat boyunca meydana gelen olaylar, devamlı bir gidişata dayanmaz. Her zaman birbirine uymayan bir şekil gösterir. Savaş ve kavga gibi hallerin baş göstermesinde üzerinize farz olan, savaş ağırlığını ortadan kaldırmak ve gidermek için herkesle birlikte ona karşı birleşilmesi gereken ağır farzlardan biridir.

Milletin korunması dine özen, saygı ve dikkat göstermekledir. Zira, dinine saygı göstermeyen bir milletin yanında toplumu hiç hükmündedir. Heva ve hırsına kapılan kimseler bir işe yaramaz. Yabancılardan aktarılan ilimler, fenler ve başka şeyler, yine onlardan gelecek saldırıya karşı savunma içindir.

"İNNE LEKE FİNNEHÂRİ SEBHAN TAVÎLEN"

İslâmlık ve o islâmlık üzere gelen islâm dini ve daha önceki sünnetler daima dikkat çekici olmakla beraber, zamanında büyük gayret ve çaba ister. Uyanık ve anlayışlı olmak önemlidir. Anlayışlı olmayan ve körükörüne hareket eden bir kimse başıboş sayılır. Her ne kadar uzun zaman bakışınız, hayatınızda geçim, ibadet, millete sevgi ve saygı bağları gibi şeylerle kişilik bakımından devamlı bir uğraşıya yönelirse de, bu uğraşıların yaygın olması, üzerinizde bir kaftanın giydirilmesi mesabesindedir; sizi korur ve savunurlar. İslâmlık üzere toplanmanız ve etrafınızdaki, boş ve çürük inanışta olan kimselerden uzak durmanız ve korkusuz bulunmanız sizi zarar ve ziyandan korur.

"VEZKÜRİSME RABBİKE VE TEBETTEL İLEYHİ TEBTİLEN"

Cenâb-ı Hakk'a yönelin. Ezan okunduğu zaman cemaatle namaz kılın ve Allah'a dönük olarak, camiden çıkıncaya kadar, O'nu anın ve tesbih edin.

"RABBÜLMEŞRİKI VELMAĞRİBİ LÂ İLÂHE İLLÂ HÜVE FETTEHIZHÜ VEKÎLEN"

Geçiminizi elde ettiğiniz vakitte Rabbinize teşekkür ederek doğruluk sınırları içinde hareketlerinizi düzenleyiniz. Gece olup el ayak çekildikten sonra size uyku hali geldiği zaman Cenâb-ı Hakk'ı vekil ederek O'nun birliğinde Hazreti Muhammed'in size bildirmiş olduğu surette hakikî mabud olan Rabbinizin ibadetinde ve namazında daim olun; namazı vaktiyle kılın.

“VASBÎR ALÂ MÂ YEKÛLÛNE VEHCÜRHÜM HECREN CEMÎLEN”

Âlemde dedikodu ve ayrılığa önem vermeyin. Doğru yoldan ayrılmayın. Onların dedikodularını önemsemeyin. Sizler, her zaman onlardan uzak durunuz. İnsanların eza ve cefasından güceneceğinize, sabır ve tahammül gösterin. Çünkü, etrafındaki müslümanlar yine senin kardeşlerindir. Her ne kadar senin ayıp ve noksanlarım söyleyerek seni rahatsız etmek isterlerse de sen biraz sabırlı ol ve uzak dur. İnsanın daima ayıplarım arayan ve herkese itiraz etmeyi huy edinmiş olan kimselerden sakınmak lâzımdır. Bu gibi, iyiyi ve kötüyü ayırmaktan yoksun kimseler, açık haklarınıza tecavüz etmedikçe kendilerinden hükûmete şikâyet etmeyin. Meğer ki, sizi çaresizlik ve sıkıntıya sokacak bir hale girişirlerse, o zaman hükûmete dava ediniz. Boş yere haklarınızı ziyana uğratmasınlar.

“VE ZERNÎ VELMÜKEZZÎBÎNE ULİNNA’METİ VE MEHHÎLHÜM KALÎLEN”

Nankörlük eden, iyilik bilmeyen, dostluğa saygı göstermeyen, yalancı adamları Bana bırakınız. Onlar, az vakitte Bana ulaşırlar. Ben onların cezalarını dünyada ve âhirette de veririm. Hak ettikleri cezalarını bulurlar.

“İNNE LEDEYNÂ ENKÂLEN VE CAHÎMEN”

Bizim katımızda onların varacağı yer cehennemdir; sizinle onların bozuşması sebebiyle canınıza kastederek uzatacağı elini ve ayağını bağlamış olur. Sana göstermiş olduğu soğukluktan gerek kendi tarafında bulunan dostları ve gerek sizin tarafımzda bulunan dostlarınız azap içinde kalırlar. Çünkü, onların bir nevi ahlâksız adamlara olan bakışları, o yalancı ve bozguncuları görmekle, içlerini bir ayrılık ateşi yakar.

"VE TAÂMEN ZÂ GUSSATİN VE AZÂBEN ELÎMEN"

Senden almış oldukları bir şeyleri, merak ve kaygı ile yerler.

"YEVME TERCÜFÜL'ARDU VELCİBÂLÜ VE KÂNETİLCİBÂLÜ KESİBEN MEHÎLEN"

O günkü gün ki, bu şiddetli sarsıntımn savaşı doğuran yıkıcı halleri her yere yayılır. Kum yığını gibi gayet korkunç tabyalar, öldürücü bombalar gibi şeylerle donatılmış olan dağlar çok korkunçtur. Arasında selâmetle gezilmez. Her yanında çeşit çeşit öldürücü ve korkunç tertibata rastlanacağından insanı korkuya düşürür.

"İNNÂ ERSELNÂ İLEYKÜM RESÛLEN ŞÂHİDEN ALEYKÜM KEMÂ ERSELNÂ İLÂ FİR'AVNE RESÛLEN"

Ey insanoğlu! Size daima dışardan kitapla peygamber gönderdik. Sizi bir araya gelmeye davet ettiler. Millete uymaktan kaçınan kavimlere gönderdiğimiz resul gibi, kitap ve sünnete o şekil ve o yol üzere girin. Kavim ve milletinize uyun. İtiraz, ayrılık ve nefret size uygun gelmez. Sizi kavminizin içinde alçaltır. Milletinizden başkası ile de alışıp kaynaşamazsınız. Her iki yönden ortaya çıkacak nefret sebebiyle yok olursunuz. Nitekim, kendi milletini küçümseyip hor görerek başkalarına meyledenler, onların hal ve hareketlerini beğenmiş oldukları halde, yok oldular.

"FEASÂ FİR'AVNÜRRESÛLE FEEHAZNÂHÜ AHZEN VEBÎLEN"

Milletine karşı gelerek ilgisizlik gösterenler, nefsine uyarak heva ve heveslerine dalmış olduklarından, yok olma tarafına çekilmişlerdir. Çünkü, bir kimsenin, kendi milletinin dışında mutluluk ve kurtuluş sağlaması düşünülemez.

"FEKEYFE TETTEKÛNE İN KEFERTÜM YEVMEN YEC'ALÜLVİLDÂNE ŞÎBEN"

Ey milletine ve devletine isyan ve nankörlük eden dikbaşlı, mevki sahibi kimseler! "Ben de bu milletdenim." diyerek ona uygun ve yakışır ne hazırladınız ki, "Biz de bu millete tabi ve bağlı idik." demeğe hakkınız olsun. Sizin hayatınızın temini ancak, vatan ve millet içinde, milliyetinizi koruma ve sağlamlaştırmanıza bağlıdır. Siz, madem ki kendi milletinizi, hısım, akraba ve soyunuzu beğenmezsiniz, onların yolunda olmayı kendinize bir utanma, bir suç ve kabahat sayarsınız, onların arasında nasıl yaşarsınız? Onlar, çocuklarınız ihtiyar oluncaya kadar sizi kendi yurtlarında rahat ve tasasız bir surette yaşattılar. Böyle bir topluma nasıl nankörlük edersiniz? Elbette size bir güçsüzlük ve gevşeklik gelecek, zarar ve ziyan içinde kalacaksınız. Rabbinizden bunu kesin olarak gözetiniz. Sizin, içinde rahat ve huzurla yaşadığınız bu topluluk; eşinize, çoluk çocuğunuzla torunlarınıza saygı gösterip dururken, onların düşmanları ile birlik oluyorsunuz. Evlerini yıkıp yerlerini yurtlarını yaktıktan sonra, sizin orada kalmanız doğru olur mu? Siz hemen yerinizi yurdunuzu terk edin. Kendi malınızı yağma ettirerek bilinmedik bir ülkeye gitseniz bile orada da yok olmanız muhakkaktır. Bu yok olmaya sizi sürükleyen şey, kötü ahlâkınız ve yaptığınız işlerdir. Bu, sizin içinde yaşamış olduğunuz millete ettiğiniz hainlik, henüz erginlik çağına ulaşmayan çocukları, ihtiyarlar gibi güçsüz bırakıp hareketlerini ağır ve sıkıntılı yapar. Yazık size ki, kendi elinizle evlerinizi harabederek memleket, mal ve çoluk çocuğunuzu yok olmaya hedef tutarsınız.

"ESSEMÂÜ MÜNFETIRÜN BİHÎ KÂNE VA'DÜHÛ MEF'ÛLEN"

Herkesin din duygusu belli ve sınırlı olduğu gibi, geçim ve rahatı da kendi milleti arasında oranlı bir durumdadır. Cenâb-ı Hakk, vadini yerine getirir. O'nun sözü yerine gelir. Bir millete bağlı olan kimsenin geçimi ve rızkı bile bellidir. Bir millet yok olursa, onun fertleri de ayrılığa düşer.

Mülk; millete tabidir. Milleti zayıf, hakir yahut hayırsız olan bir toplum ayrılıp parçalanmış demektir. Milletin içinde kişi özelliği gazaba uğramış olan, toplumdan belirli bir kimse, kural dışı bırakılmış olarak, o memlekette kalamaz. Kalsa bile, o gibi kimselerin, memleket nimetinden, saygısından bir şey elde edebilmesine imkân yoktur. Kendisi, hiç bir işte kullanılmadığı gibi, hiç bir ticaret ve sanat dalına da giremez.

"İNNE HÂZİHÎ TEZKİRETÜN FEMEN ŞÂETTEHAZE İLÂ RABBİHÎ SEBÎLEN"

İşte bu öğütler, Allah'a, peygambere ve millete uyan kimseler için bir belgedir. Bir kimse, doğruluk üzere bir yolda olmak isterse, sözü edilen bu vaadler dairesinde hareket etmelidir. Allah'ı bilmek ve doğruluğa yönelmek için bu hayırlı yolu seçerek bu şekilde hayatını sağlamaya çalışmalıdır.

"İNNE RABBEKE YA'LEMÜ ENNEKE TEKÛMÜ EDNÂ MİN SÜLÜSEYİLLEYLİ VE NISFEHU VE SÜLÜSEHÛ VE TÂİFETÜN MİNELLEZİNE MEAKE VALLÂHÜ YUKADDİRÜLLEYLE VENNEHÂRE ALİME EN LEN TUHSÛHÜ FETÂBE ALEYKÜM FAKREÛ MÂ TEYESSERE MİNELKUR'ÂNİ ALİME EN SEYEKÛNÜ MİNKÜM MERDÂ VE ÂHERÛNE YADRİBÛNE FİL'ARDI YEBTEGÛNE MİN FADLİLLÂHİ VE ÂHERÛNE YÛKÂTİLÛNE FÎ SEBÎLİLLÂHİ FAKREÛ MÂ TEYESSERE MİNHÜ VE EKIYMUSSALÂTE VE ÂTÜZZEKÂTE VE AKRİDULLÂHE KARDAN HASENEN VE MÂ TÜKADDİMÛ LİENFÜSİKÜM MİN HAYRİN TECİDÛHÜ INDALLÂHİ HÜVE HAYREN VE A'ZAME ECREN VESTAĞFİRULLÂHE İNNALLÂHE GAFÛRÜN RAHİMÜN"

Rabbin bilir ki, sen, ömrünün üçte ikisinde, millî görevini yerine getirmekle yükümlüsün. Bu hal, sevaptan yoksun değildir. Cenâb-ı Hakk senden, temiz sevgi ve doğruluk ister. Yarı derecesinde veya üçte biri oranında sorumluluğuna verilmiş olan görevin yerine getirilmesi için çaba gösterirsin. Şu kimseler ki, senin yönetimin ve komutun altında bulunurlar, millî hizmetle müjdelenmiş olan o kimselere, o gruplara rahat ve zahmeti, hakirlik ve mutluluğu takdir eden Rabbin bilir ki, sen o nimeti, o hakirliği takdir edemezsin; onu Cenâb-ı Hakk sana temiz ve saf olduğun için ihsan etmiştir. Elde edilen o nimet, senin sorumluluk ve kazancından meydana gelmiştir. Gündüz ve gecede hayat dengesini Cenâb-ı Hakk takdir eder. Kur'ân'dan sana kolay gelen şeyi oku, ta ki, anlamı ve gerçek yüzü, çok okuman sebebiyle bir mânâ nuru gibi parlasın.

Cenâb-ı Hakk, sizden daha ileri rızasını kazanan kulunu da bilir. Yeryüzünde ticaretle uğraşarak milletine ve memleketine yarar sağlayanlar, ticaretin gerektirdiği usulleri seçerler. Şirketler kurarak veya ticaret bakımından gerekli gördükleri başka yararlı işlere girerek şehir ve ülkeleri gezer ve ticareti takip ederler, Allah'ın lutuf ve ihsanını isterler.

Bir grup da; memleketi düşman saldırısından, gürültü ve patırtısından korumak için, savaşla uğraşırlar. Talim zamanlarından başka boş vakitlerde askerleriniz kalblerini din ve bilgi nuru ile aydınlatmalıdırlar.

Kur'ân okumağa devam et. Namaz kıl. Sahip olduğun malın zekâtını, fakirlere ve hak etmiş olanlara ver. Müslümanların zorunlu ihtiyaçlarını karşılamak maksadıyla, onlara yardım etmek için, faizsiz borç para ver.

Kendinizi, uğrayacağınız felâketten kurtarmak için, Tanrı uğruna vereceğiniz bir sadaka ile yapacağınız hayırlar ve o yapmış olduğunuz iyilikler, Allah'ın yanında kaybolmaz. Bu; hayrın en alâsı ve sevabın en büyüğüdür. Yüce Tanrı'dan her zaman günahınızın ve kusurunuzun affedilmesini ve bağışlanmasını isteyiniz. Allah, sizin halinizi, sizin güçsüzlüğünüzü bilir. Cenâb-ı Hakk, suçlarımızı bağışlayan, merhamet eden ve esirgeyendir. Daima, iyi düşünce ile Hakk'ın kapısını bekleyiniz. İyi düşünce ve inanışınız oranında Cenâb-ı Hakk sizleri mükâfatlandırır.

Açıklamanın ikinci şekli

BİSMİLLÂHİRRAHMÂNİRRAHÎM

"YÂ EYYÜHELMÜZZEMMİLÜ"

"Yâ" sözcüğü, bir şeyin vücuduna tabidir ve onunla belli olur. İnsanın konuşması ve bir şeyi anlatması gibi. Ya hayra seslenilir: **"Yâ eyyühennebiyyü, yâ eyyühelmüddessirü, yâ eyyühelmüzzemmilü"** gibi. Veyahut şerre seslenilir: **"Yâ eyyühelkâfirûne"** gibi. Bunlarla, insanın sahip olduğu isimlerin özelliklerinden, ehline göre seslenilir. Seslenmenin, seslenilmiş olana ulaşması düşünülmekle beraber, onun seslenme yerinden kulağa ulaşacak derecede bulunması ve kendisine söz söylenilen gibi seslenmeyle söz söylemeye yeteneği şarttır.

Cinsi başka bir şey davet edilmez, «yâ eyyühelbakareti» denilmez. Amma, kardeşlik ve dostluğa yahut görüşüp konuşmaya veyahut bunlar gibi şeylere bağlı olursa, bağlı olanın hükmü, bağlı bulunduğunun hükmü oranında olacağı için, o vakitte kardeşlik, dostluk, görüşüp konuşma ve iyilik gibi şeylere seslenmek, aynı o şeylere nisbet eylemek demektir.

«Yâ» sözcüğü bazan yardım istemeyi ifade eder: «Yâ Rabbi! yâ resulullâh!» gibi. Bazan da sevinçli ve üzüntülü hallerde şaşmayı ifade eder: «Yâ! bizi sormuyorsunuz ha!» gibi. Burada, seslenilmiş olanın sesle uyarılması şart kılınmamıştır.

Bazı kimselerin kullandıkları «ha ha ha» gibi şeyler sestir, sesleniş yani «nidâ» değildir.

«Müzzemmil» iki nevidir: ya zahirî yani görünürde olur; yahut manevî olur. Görünürde olan «müzzemmil» örtünmekten bir nevidir; «müddessir» gibi. "**... vestağşev siyâbehüm ve esarrû vestekberustikbâren**"* yüce âyetinde bildirildiği üzere; onlar, esvapları ile üstlerini, başlarını örterek saklanırlar, kibirlerinden tenezzül edip dinlemezler. Bunlar, örtünmek gibi bir çeşit bürünüp sarınmaktır. Örtünmenin bu türü, ya vücudun dinlenmesi içindir, yani korkudan, vücudun istirahatini ricadır; **«Hava soğuktur, benim üstümü örtünüz.»** gibi. Yahut, sığınma için-

---

(*) Nuh Sûresi, 7 nci âyet: "... elbiselerine büründüler, direndiler, büyüklendikçe büyüklendiler."

dir. Bu da, korkudan meydana gelir; «Beni örtün, saklayın.» gibi. Ancak, «müzzemmil» ile «müddessir» arasında bir fark vardır. «müddessir» kendi etkisiyle meydana gelir; «müzzemmil» başkasının etkisiyle meydana gelir. Başkasının etkisi görünürde olur: Ya bir yere gidip saklanarak görünmemek, yahut üstünü başını örterek saklanmak gibi. İnsanın ruhunun kahbı, yani bedeni «müddessir»dir.

"Yâ eyyühelmüzzemmilü" Ey gece yorgan altında sabaha kadar uyumak hevesinde olan âşık! Ey Allah'ı anan kişi! böyle yorganın ve abanın altında sabaha kadar yatma. Dünyaya böyle istirahat için gelmedin.

"KUMİLLEYLE İLLÂ KALÎLEN"

Sen gece de kalk. Gecenin yalnızlığından feyiz al. Yabancılar hep dağıldı. İstemiş olduğun Allah'la aranızda başka bir şey kalmadı. Bu, gecedir; gündüz değildir. Sana lâzım olan huzuru ara. **"İllâ kalîlâ"** her ne kadar az olsa da, sen gece kalk. Hattâ, bir kimse gece yatağının içinde kalkıp oturduğu yerde, üç kere **«Süphânallâhi velhamdülillâhi ve lâ ilâhe illallâhü vallâhüekber»** diyerek yatarsa, «teheccüd» yani gece namazı kılmış gibi olur.

"NISFEHÛ EVİNKUS MİNHÜ KALÎLEN"

Gecenin yarısı geçim, diğer yarısı istirahat içindir. Yahut yarısından noksan kıyam et ki, üçte biri demektir.

“EV ZİD ALEYHİ VERETTİLİLKUR’ÂNE TERTÎLEN”

Yahut yarısından fazla et. Namazda kıyamda iken çok dur, fazla Kur’ân oku. Bir hizip (beş sahife kadar) okuyuncaya dek oturmak «teheccüd»dendir. Yahut, on iki rekât namaz kılıncaya kadar oturmak «teheccüd»dendir. Namaz kılarsan daha iyi olur. Namaz kılmaz da, Allah’ı düşünür ve kendi iç âlemine dönük olarak durursan, o dahi «teheccüd»dür. Ancak, bizim «teheccüd»ümüz on iki rekât namaz kılmaktır. «tertil», her bir harfin hakkını vererek söyleyip, bir anlama gelecek surette sesini kullanmak demektir.

“İNNÂ SENÜLKIY ALEYKE KAVLEN SEKIYLEN”

Ey ilâhî emirleri bildirmekle görevli olan kimse! Şanı yüce olan Biz, ileride senin üzerine, taşıması ağır bir söz vahyedeceğiz. Bu da, ya uykudur yahut zamandır. İnsana uyku geldiği vakit onu uzaklaştırmaya çalışmak doğru değildir. Uyku bir gıdadır ki, ruhanîdir. Vücutta onun bir çok tasarrufları ve bir çok yararları vardır.

“İNNE NÂŞİETELLEYLİ HİYE EŞEDDÜ VAT’EN VE AKVEMÜ KIYLEN”

Geceden meydana gelecek halin sonucuna dayanmak gayet güçtür; fakat, gece okumak daha elverişli olup sözden de sağlamdır.

“İNNE LEKE FİNNEHÂRİ SEBHAN TAVÎLEN”

Kendi yararını sağlamak ve işlerini görmek için, gündüzleri uzun zaman çalışırsın. Gündüz, seni okumak ve ibadetten alıkoyacak işler vardır.

“VEZKÜRİSME RABBİKE VE TEBETTEL İLEYHÎ TEBTÎLEN”

Rabbinin ismini zikret. Nefsinin heves ve isteklerine uyarak kadınlarla uğraşma. Nefis ve şehvetten azıcık kesil. Doğrulukla O’nun emirlerini yerine getirmekle meşgul ol. İçinde yüzdüğün dünya meşgalesi ve ilgisi hiç bir zaman gönlünü ele geçirmesin.

“RABBÜLMEŞRÎKI VELMAĞRİBİ LÂ İLÂHE İLLÂ HÜVE FETTEHIZHÜ VEKÎLEN”

Gerek uyanık iken ve gerek uyku halinde olsun, bütün âlemi çevrelemiş ve her şeyi tasarrufu altında isimlendirmiş olan varlıktan, yani tabiattan, Allah’ın birliğini görüp inanmak ve Allah’ı vekil tutmak, Allah yolunda olan kimselere özgü bir terbiyedir.

“VASBİR ALA MÂ YEKÛLÛNE VEHCÜRHÜM HECREN CEMÎLEN”

Onların sözlerine karşı güzel bir muamelede bulunarak kendi sözlerini ve işlerini açıklar surette bulunma. Onlar ne bilsin. Onlara tarikatten, hakikatten bahsetme. Dünya ile ilgili geçim ve yaşantıdan, kazanç ve ticaretten, gelip gitmeden bahset. Buna «Hicr-i cemil» derler; yani, kalben ve fikren onlardan uzak durup, işlerinde onlara uymamakla beraber, kötülüklerine karşılık vermeğe kalkışmayıp hoşgörü, idare ve güzel ahlâk ile iyi şekilde muhalefet etmektir.

"VE ZERNÎ VELMÜKEZZİBÎNE ULÎNNA'METİ VE MEHHİLHÜM KALÎLEN"

Bana bırak. Nimet sahibi yalanlayanlar vardır, onları da bana ver. Onlara bir mıktar mühlet tanı. Bak! Bizim takdirimiz onları ne yapar.

"İNNE LEDEYNÂ ENKÂLEN VE CAHÎMEN"

Elbette bizim huzurumuzda gereken şeylerin birisi «enkâl»dir ki, insanı haksız yere yoran şeylerdir. Diğeri de «cahîm»dir ki, cehennem ateşidir.

"VE TAÂMEN ZÂ GUSSATİN VE AZÂBEN ELÎMEN YEVME TERCÜFÜL'ARDU VELCİBÂLÜ VE KANETİLCİBÂLÜ KESİBEN MEHÎLEN"

Çok acı çektiren azapla, keder ve merak uyandıran yemeği de bırak. Bir kere arzın sarsılması coşmaya, dağlar da titremeye başladı mı içindeki dayanıklı, sert parçalar eriyerek kum yığını haline gelecektir.

"İNNÂ ERSELNÂ İLEYKÜM RESÛLEN ŞÂHİDEN ALEYKÜM KEMÂ ERSELNÂ İLÂ FİR'AVNE RESÛLEN"

Biz, Firavuna gönderdiğimiz resul gibi size de üzerinize tanıklık edecek resul gönderdik.

"FEASÂ FİR'AVNÜRRESÛLE FEEHAZNÂHÜ AHZEN VEBÎLEN"

Gönderdiğimiz resulü Firavun tanımadı. Biz, onu çok ağır bir cezaya uğratarak aldık.

"FEKEYFE TETTEKÛNE ÎN KEFERTÜM YEVMEN YEC'ALÜLVİLDÂNE ŞÎBEN"

Gençleri kocaltan bu günde, siz de Allah'tan korkmayarak ve ibadet etmeyerek fırsatı kaçırırsanız, Allah'tan korkmanız nerede kalır?

"ESSEMÂÜ MÜNFETIRÜN BİHÎ KÂNE VA'DÜHÛ MEF'ÛLEN"

O günde sema parçalanacaktır. O'nun verdiği söz yerini bulur.

"İNNE HÂZİHÎ TEZKÎRETÜN FEMEN ŞÂETTEHAZE İLÂ RABBİHÎ SEBÎLEN"

Rabbine ulaşmak için doğru yolu kendisine bir sebep sayan kimseye bu, her bir yarar ve zararı gösterir bir belgedir.

"İNNE RABBEKE YA'LEMÜ ENNEKE TEKÛMÜ EDNÂ MİN SÜLÜSEYİLLEYLİ VE NISFEHU VE SÜLÜSEHU VE TÂİFETÜN MİNELLEZÎNE MEAKE VALLÂHÜ YÛKADDİRÜLLEYLE VENNEHÂRE ALİME EN LEN TUHSÛHÜ FETÂBE ALEYKÜM FAKREÛ MÂ TEYESSERE MİNELKUR'ANİ ALİME EN SEYEKÛNÜ MİNKÜM MERDÂ VE ÂHERÛNE YADRİBÛNE FİL'ARDI

YEBTEGÛNE MİN FADLİLLÂHİ VE ÂHARÛNE YÜKÂTİLÛNE Fİ SEBÎLİLLÂHİ FAKREÛ MÂ TEYESSERE MİNHÜ VE EKIYMUSSALÂTE VE ÂTÜZZEKÂTE VE AKRİDULLÂHE KARDAN HASENEN VE MÂ TÜKADDİMÛ LİENFÜSİKÜM MİN HAYRİN TECİDÛHÜ INDALLÂHİ HÜVE HAYREN VE A'ZAME ECREN VESTAĞFİRULLÂHE İNNALLÂHE GAFÛRÜN RAHÎMÜN"

"**İnne rabbeke ya'lemü enneke tekûmü ednâ min sülüseyilleyli**" Yüce Allah, senin, gecenin üçte ikisinden az bir derecede veya "**nısfehu**" yarısında "**ve sülüsehu**" veyahut üçte birinde kalktığını bilir. "**Ve tâifetün minellezîne meake**" seninle beraber olup, geceleri namaz kılan, tesbih çeken adamları da bilir. Bu kimselerin toplu olarak, bu yolda gece kalkmaları ve beraberce tesbih namazı kılmaları hususuna, bununla izin verildiği anlaşılıyor. Peygamberimiz efendimiz, teheccüdlerinde daima zikir ve ibadetle meşgul olurlardı; yanlarında bulunanlar da zikir ve tesbih ile uğraşırlardı. Cenâb-ı Hakk onları da bilir. "**Va'lâhü yükaddirülleyle vennehâre**" Cenâb-ı Hakk, gece ve gündüzü takdir eder. "**Alime en len tuhsûhü fetâbe aleyküm...**" Siz, Cenâb-ı Hakk'ın nimetini sayamazsınız. Size olan bağış ve iyiliklerini bilemezsiniz. Sadece ve tamamiyle kerem ve lutfundan verir. Bütün varlığınız O'nun ihsanıdır. Güçsüzlüğünüzü bilir, sizi affeder ve günahlarınızı bağışlar.

Kur'ân'dan kolayınıza geleni okuyunuz. Cenâb-ı Hakk'ın bağışına nail olan kimseler üç sınıfa ayrılır.

Birincisi: Allah'ın rızasını isteyen inanç sahibi, âlim ve üstün kişilerdir. Bu vücutlar, sizin soyunuzdan meydana gelecektir. Onlar, büyük büyük, ilâhî yüce nimetlere mazhar olacaklardır.

İkincisi: Geçimi kolaylaştırmak ve memleketin ilerlemesi için ticaretle uğraşarak Allah'ın lutuf ve ihsanını dileyen kimselerdir. Bunlar; yeryüzündeki köy ve kentlerde gezip dolaşırlar. Memleketin âdet ve kanunlarına göre alış veriş yaparak ticaretlerini genişletmeye çalışırlar. Onların çalışıp çabalamaları sebebiyle toplumun ihtiyaçları sağlanır; alış verişte genişlik olur. Bu da, yüce bir nimettir ki, onlar bu nimete nail olmuşlardır.

Üçüncüsü: Memleket ve milletin, din ve diyanetin korunması için elde silâh savaşan kimselerdir. Bu sınıf savaşanlar ancak memleketin yararım, dışa karşı yönetim ve savunmasını sağlama uğrunda canlarım feda ederek ulusal bütünlüklerinin bir taraftan saldırıya uğramaması için çalışırlar. Bu da Allah'ın yüce bir nimetidir. Bunlar da sizin soyunuzdan zuhura gelecektir.

"Fakreû mâ teyessere minhü..." Fazlaca yorgunluk ve zahmete katlanarak kendinizi o kadar çok incitmeyin. Kur'ân'ı okuyun. Lâkin, kelimesinden bir şey anlaşılmayacak ve mânâsı kaybolacak şekilde değil; sizce mümkün olduğu kadar, kolay geldiği derecede okuyunuz. Namazınızı kılınız, zekâtınızı veriniz.

Alım satımın kolaylığını gerektiren «karz-ı hasen», faizsiz borç para verme, âdetini aranızda alışkanlık haline getiriniz. Çünkü, ticaret etmeyerek elindeki parayı saklamak, toplum yararının çoğalmasını gerektirecek olan parayı hapsetmek demektir. Kendiniz ticaret yapınız. Bu ticareti kendiniz yapmaya gücünüz yetmiyorsa ticaretin yol ve yöntemini bilen başka kimselere faizsiz olarak para veriniz. Faizsiz borç para vermek iki türlüdür:

Birincisi: Ödünç dediğimiz türüdür ki, verdiği adam sermaye yaparak bu para ile ticaret eder ve aldığı parayı yavaş yavaş öder. Ödemek şartiyle, böyle, kendi milletinin bir ferdine para bakımından yardımda bulunmak, pek büyük bir sevabı gerektirir. Aldığı parayı israf ve heder etmeyerek Allah rizası için geçiminin sağlanmasına gayret sarfetmiş olan kimseye bir şükran duygusu ile geri verecek doğru hareketli adam az bulunduğu gibi, kendine bir yarar gözetmeksizin bu fedâkârlığı göze alacak kimseler de azdır.

İkincisi: Sermaye kendisinin, fakat iş ve çalışma diğerinin olup, hasıl olacak ticaretten belli bir pay almak üzere verilen borçtur. Sermaye sahibi, kazançtan yüzde on gibi bir hak alır.

“**Ve mâ tükaddimû lienfüsiküm min hayrin tecidûhü ındallâhi hüve hayren ve a’zame ecren vestağfirullâhe innallâhe gafûrün rahîmün**” Siz, hayır olarak işlediğiniz her şeyi Allah’ın katında bulursunuz. Faizsiz borç para verip de ihtiyaç sahibi bir kimsenin ihtiyacını bitirmek ne güzel bir hayırdır, ne güzel büyük bir sevaptır. Sizler, yüce Tanrı'dan daima günahlarınızın bağışlanmasını isteyiniz. Ondan başka «Gafur» ve «Rahîm» kim olabilir? Ancak O, günahları bağışlayan, merhamet eden ve esirgeyen Allah’dır ki, sizi bu sırlara mazhar eder.

CİN SÛRESİ[6]

BİSMİLLÂHİRRAHMÂNİRRAHİM

KUL ÜHIYE İLEYYE ENNEHÜSTEMEA NEFERÜN MİNELCİNNİ FEKÂLÛ İNNÂ SEMİ'NÂ KUR'ÂNEN ACEBÂ * YEHDÎ İLERRÜŞDİ FEÂMENNÂ BİHİ VE LEN NUŞRİKE BİRABBİNÂ EHADÂ * VE ENNEHU TEÂLÂ CEDDÜ RABBİNÂ METTEHAZE SÂHIBETEN VE LÂ VELEDÂ * VE ENNEHU KÂNE YEKÛLÜ SEFÎHÜNÂ ALELLÂHİ ŞATATÂ * VE ENNÂ ZANENNÂ EN LEN TEKÜLEL'İNSÜ VELCİNNÜ ALELLÂHİ KEZİBÂ * VE ENNEHU KÂNE RİCÂLÜN MİNEL'İNSİ YEÛZÜNE BİRİCÂLİN MİNELCİNNİ FEZÂDÛHÜM REHEKÂ * VE ENNEHÜM ZANNÛ KEMÂ ZANENTÜM EN LEN YEB'ASALLÂHÜ EHADÂ * VE ENNÂ LEMESNESSEMÂE FEVECEDNÂHÂ MÜLİET HARESEN ŞEDİDEN VE ŞÜHÜBÂ * VE ENNÂ KÜNNÂ NAK'UDÜ MİNHÂ MEKÂIDE LİSSEM'I FEMEN YESTEMİIL'ÂNE YECİD LEHU ŞIHÂBEN RESADÂ * VE ENNÂ LÂ NEDRİ EŞERRÜN ÜRİDE BİMEN FİL'ARDI EM ERÂDE BİHİM RABBÜHÜM BEŞEDÂ * VE ENNÂ MİNNESSÂLİHÛNE VE MİNNÂ DÛNE ZÂLİKE KÜNNÂ TARÂİKA KIDEDA * VE ENNÂ ZANENNÂ EN LEN NU'CİZALLÂHE FİL'ARDI VE LEN NU'CİZEHU HEREBÂ * VE

---

[6] Cin Sûresi: Cinlerden bahsettiği için bu adı almıştır. Mekke devrinde nazil olmuştur. 72 nci sûredir. 28 âyetten ibarettir.

ENNE LEMMÂ SEMI'NELHÜDÂ ÂMENNÂ BİHÎ FEMEN YÜ'MİN BÎRABBİHÎ FELÂ YEHÂFÜ BAHSEN VE LÂ REHEKÂ * VE ENNÂ MİNNELMÜSLİMÛNE VE MİNNELKÂSİTÛNE FEMEN ESLEME FEÜLÂİKE TEHARREV REŞEDÂ * VE EMMELKÂSİTÛNE FEKÂNÛ LİCEHENNEME HATABÂ * VE EN LEVİSTEKÂMÛ ALETTARÎKATİ LEESKAYNÂHÜM MÂEN GADEKÂ * LİNEFTÎNEHÜM FÎHİ VE MEN YU'RID AN ZİKRİ RABBİHÎ YESLÜKHU AZÂBEN SAADÂ * VE ENNELMESÂCİDE LİLLÂHİ FELÂ TED'Û MAALLÂHİ EHADÂ * VE ENNEHU LEMMÂ KÂME ABDULLÂHİ YED'ÛHÜ KÂDÛ YEKÛNÛNE ALEYHİ LÎBEDA * KUL İNNEMÂ ED'Û RABBÎ VE LÂ ÜŞRÎKÜ BİHÎ EHADÂ * KUL İNNÎ LÂ EMLİKÜ LEKÜM DARRAN VE LÂ REŞEDÂ * KUL İNNÎ LEN YÜCÎRENÎ MİNALLÂHİ EHADÜN VE LEN ECİDE MÎN DÛNİHÎ MULTEHADÂ * İLLÂ BELÂGAN MİNALLÂHİ VE RİSÂLÂTİHÎ VE MEN YA'SILLÂHE VE RESÛLEHU FEİNNE LEHU NÂRE CEHENNEME HÂLİDÎNE FÎHÂ EBEDÂ * HATTÂ İZÂ REEV MÂ YÛADÛNE FESEYA'LEMÛNE MEN AD'AFÜ NASIREN VE EKALLÜ ADEDÂ * KUL İN EDRÎ EKARÎBÜN MÂ TÛADÛNE EM YEC'ALÜ LEHU RABBÎ EMEDÂ * ÂLİMÛLGAYBİ FELÂ YUZHÎRÜ ALÂ GAYBİHÎ EHADÂ * İLLÂ MENİRTEDÂ MİN RESÛLÎN FEİNNEHU YESLÜKÜ MİN BEYNİ YEDEYHİ VE MİN HALFİHÎ RESADÂ * LİYA'LEME EN KAD EBLEGU RİSALATİ RABBİHİM VE EHATA BÎMÂ LEDEYHİM VE AHSÂ KULLE ŞEY'İN ADEDÂ *

Tercümesi

Ey Muhammed! De ki: “Cinlerden bir topluluğun Kur’ân’ı dinlediği bana vahyolundu; onlar şöyle demişlerdir.”: “Doğrusu biz, doğru yola götüren, hayrete düşüren bir Kur’ân dinledik de ona inandık; biz, Rabbimize hiç bir şeyi ortak koşmayacağız. Doğrusu Rabbimizin yüceliği her yücelikten üstündür. O, zevce ve çocuk edinmemiştir. Doğrusu aramızdaki beyinsiz, Allah’a karşı yalanlar uyduruyordu. Doğrusu insanların ve cinlerin Allah’a karşı yalan uydurabileceklerini sanmazdık. Gerçekten, bir takım insanlar, cinlerin bir takımına sığınırlardı da onların azgınlıklarını artırırlardı. Doğrusu, onlar da sizin, Allah’ın kimseyi yeniden diriltmeyeceğini sandığınız gibi sanıda bulunmuşlardı. Doğrusu biz göğü yokladık; onu sert bekçiler ve alevlerle doldurulmuş bulduk. Doğrusu biz, göğün dinlenebileceği bir yerde oturduk; ama şimdi kim dinleyecek olsa, kendisini gözleyen bir ateş buluyor. Yeryüzünde olanlara kötülük murad edildi yahut Rableri onlara bir iyilik mi dilemiştir, doğrusu biz bilmeyiz. Doğrusu aramızda iyiler de vardır, bundan aşağı bulunanlar da vardır. Biz, türlü türlü yolda olan topluluklardık. Yeryüzünde kalsak da Allah’ı âciz bırakamayacağımız başka yere kaçsak da O’nu âciz kılamıyacağımız gerçeğini şüphesiz anladık. Şüphesiz, doğruluk rehberi olan Kur’ân’ı dinlediğimizde ona inandık; kim Rabbine inanırsa, o, ecrinin eksiltileceğinden ve kendisine haksızlık edileceğinden korkmaz. İçimizde. kendini Allah’a vermiş olanlar da, yazık edenler de vardır. Kendini Allah'a veren kimseler, işte onlar, doğru yolu arayanlar, O'na lâyık olanlardır. Kendilerine yazık edenlere gelince; onlar cehennemin odunları oldular." Ama doğru yola girmiş olsalardı, onları denememiz için onlara bol su içirirdik; kim Rabbini anmaktan yüz çevirirse, Rabbi onu gittikçe artan bir azaba uğratır. Mescitler şüphesiz Allah'ındır, öyleyse oralarda Allah'a yalvarırken başkasını katmayın. Allah'ın kulu Muhammed, O'na yalvarmak, namaz kılmak için kalkınca, neredeyse çevresinde keçeleşirler, birbirlerine girerlerdi. Ey Muhammed! De ki: "Ben sadece Rabbime yalvarırım ve O'na kimseyi ortak koşmam." De ki: "Ben size zarar vermeye de iyilik yapmaya da kadir değilim." De ki: "Beni kimse Allah'a karşı savunamaz ve ben O'ndan başka bir sığınak bulamam. Benim yaptığım yalnız, Allah katından olanı, O'nun gönderdiklerini tebliğdir, Allah'a ve peygamberine kim karşı gelirse ona, içinde sonsuz ve temelli kalınacak cehennem ateşi vardır." Sonunda, kendilerine söz verileni gördükleri zaman, kimin yardımcısının daha güçsüz ve sayısının daha az olduğunu bileceklerdir. Ey Muhammed! De ki: "Size söz verilen yakın mıdır, yoksa Rabbim onu uzun süreli mi kılmıştır ben bilmem." Görülmeyeni bilen Allah, görülmeyene kimseyi muttali kılmaz. Ancak peygamberlerden, bildirmek istediği bunun dışındadır. Rablerinin bildirilerini tebliğ etmelerini ortaya koymak için her peygamberin önünden ve ardından gözcüler salar; onların yaptıklarını ilmiyle kuşatır ve her şeyi bir bir sayar.

Açıklaması

BİSMİLLÂHİRRAHMÂNİRRAHÎM

“KUL ÛHIYE İLEYYE ENNEHÜSTEMEA NEFERÜN MİNELCİNNİ FEKÂLÛ İNNÂ SEMİ’NÂ KUR’ÂNEN ACEBEN YEHDİ İLERRÜŞDİ FEÂMENNÂ BİHÎ VE LEN NÜŞRİKE BİRABBİNÂ EHADEN”

Şanı yüce Kur’ân’da «kul» sözcüğü ile başladıkları için «Makâlât-ı Hamse» diye isimlendirilen beş sûrenin beşincisi bu «kul ûhıye» şerefli sûresidir. Hayalî mânâ ve gizlenmiş düşüncelerden hâsıl olan şeyleri gösterir ve bildirir. En birincisi, «Cin»in neferleri gibidir ki, bu da iki türlüdür; ya hayal olarak düşünülür; ölüler gibi. Veya açıkta ve meydanda olduğu halde mânâsı örtülü olandır; hafiyeler gibi. Zira, hafiye bir yerde bir kimsenin aleyhinde bir şeyi tahkik için görevlendirilirse, kendisinin asıl bağlı olduğu yeri gizlediği içindir ki, onun durumunun gerçek tarafı görülmez. Kuşku ve sanıdan kendilerini kurtarmak ve haklarında şüphe yaratmamak için, bir hizmete bağlı veya bir sanatla ilgilenerek kendilerini o sanatı yapar gibi gösterirler. Casusluk dahi böyledir, hafiyenin bir çeşididir. Casus, memlekete ihanet düşüncesiyle bakar, bir fenalık yerleştirmek veya toplumun düşüncelerini başkasına bildirmek için çalışır. Casusluk, başkanlık ve siyaset hususlarında olur. Hafiye, hayır ve şerde müşterektir. Din ve ticaret konularında da olur. Topluma bir fenalık etmeye kalkışan adama da casus derler.

Nebî ve velîden bir zat, hükümdar ve sultanları bazı vaadlerle dine davet ederse, onlar meselenin aslını ve hakikatini bilmek için araştırma yapmadıkça, geri çevirmez veya kabul etmezler. Akıl ve anlayışı olan bir insan için araştırmak ve incelemek gereklidir. Düşüncesiz olanlar, yapılan daveti kabul etmez, geri çevirirler. Acem hükümdarı; Peygamberimiz tarafından yapılan şerefli daveti kabul etmediği ve önemsemediği ve belki ona karşı geldiği içindir ki, iptilâya uğradı, memleketi ve milleti yok oldu.

Hak ve gerçeğe meyli olanlara böyle bir davet olduğu vakit, iddia sahibi zatı, o resulü anlamak, tahkik ve teftiş etmek için, en ziyade doğrulukla tanınmış, güvenilir adamlarını hafiye şeklinde gönderirler. Bu adamlar, adalet ve insaf dairesinde, gittikleri yerdeki zatın söz, iş, tavır ve hareketlerini inceleyerek belirtirler. Çok doğru olması gereken bu kimseler, her ne kadar gözden saklı değillerse de, görevlendirildikleri iş sebebiyle anlamları açıklığa kavuşmadığı için onlara da «Cin» denilir.

«Kul» kelimesi burada, sübut sıfatlarından, risaletin nübüvvet aynasına gelen vahiy ve ilham ve risaletinin manevî feyzini teşkil etti. Özellikle bu ilâhi bağış, bu Allah'la ve O'nun ezelî kuvvet ve kudretiyle ilgili belgeler risaletin kutsal zatına mahsus bir âlem, bir mânâdır. Bu mânâyı incelemek ve araştırmak üzere hükümdarlar tarafından bazı hafiyeler gönderilmişti. Bunlar, ihtiyaç sebebiyle gelmiş misafir arap suretinde sekiz, dokuz kişiden ibaretti. İnsanlar arasında kimlikleri bilinmeyen bu şahıslar, görünürde, bir sanat ve ticaretle uğraşmak için gelmiş gibi kendilerini gösteren kimselerdi. Hakikatte ise, risaletin gönderilişi ile peygambere inen kitabın aslı ve esasını ve tebliğ ettiği dinin Hakk dini olup olmadığını anlamakla görevli idiler.

Bu araştırmalardan elde ettikleri sonucu bildirmek için dediler ki: "Bir Kur'ân işittik ki, bu Kur'ân insanları sapıklıktan doğru yola yöneltir, Allah'ı inkâr etmekten kurtararak iman nuru verir, şan ve şerefi büyük, ilim ve fen yönü çok yücedir. Son derece düzgün ve açık cümlelerle inmiştir; kavradığı anlamlar insanı şaşkınlıkta bırakır, görünürdeki sözleri ve kelimeleri insanları mânânın hakikatlerine ulaştırır, doğruluk ve erginliğin yolunu gösterir. Biz, doğrusu, Allah'ın sözü olduğu için o Kur'ân'ı kabul ederek ve onaylayarak ona iman ettik. Bu imanımız, bizi ebedî olarak, Allah'a ortak koşmaktan kurtarmış ve geleceğimizi sağlamıştır. Şanı yüce Kur'ân'ın mânâsında o kadar güzellik ve yumuşaklık vardır ki, bütün hakikatleri, ilim ve fenleri toplamış ve kuşatmıştır. İnsanların âlimi olan bir kimsenin bütün bilgisi, o inen Kur'ân'ın yanında denizden bir damla bile değildir. Çok geniş olan anlamının kapsamı akıl ve hayale sığmaz. Böyle bir ilme bizi haberli kılan Rabbimize nasıl ortak koşabiliriz? Gelecekte bile ebedî olarak ortak koşmaklığımıza imkân yoktur. Bu iman ile geleceğimiz selâmettedir."

"VE ENNEHU TEÂLÂ CEDDÜ RABBİNÂ METTEHAZE SÂHIBETEN VE LÂ VELEDEN"

Allah öyle bir Allah'tır ki, bütün varlıkları yaratmış, tüm noksanlıklardan uzaktır. Hiç bir şeye ihtiyacı olmadığı gibi, kendisi için ne bir eş ve ne de bir çocuk düşünülemez. Çocuğun ve eşin vücuduna ihtiyacı yoktur. Kendisiyle görüşüp konuşmak için bir kadına veyahut soyunu muhafaza ve Rablığının devamı için çocuğa da ihtiyacı yoktur. Zira, baba ve oğuldan gerçek anlam, Allah'lıkla ilgili bağını korumak için olması lâzımgelir. Halbuki, Cenâb-ı Hakk bu gibi şeylerden yücedir. Yaratılmış olanlardan hiç bir şey O'na yaklaşamaz. Yaratılmışa kendi dahi yakın olamaz. Allah'ın gözünün ulaştığı yere kadar bütün âlem yok olur. Hiç bir şeye O'nun ihtiyacı yoktur. İhtiyaç yönünden hiç bir şeye temas dahi etmez. İlmi o kadar geniştir ki, geçmiş zaman, hal ve gelecek bir nokta gibi bilgisi altındadır. Hata etmez. Kendisinden asılsız bir şey çıkmaz ki, sonradan telâfi etmeye çalışsın. Bir şey O'nu güçsüz düşürerek çaresiz bırakmaz ki, o şeyin meydana çıkmasından dolayı kendisine bir pişmanlık gelsin. Her yücelikten yüce olan Allah'a biz ne suretle ortak koşarız?

"VE ENNEHU KÂNE YEKÛLÜ SEFÎHÜNÂ ALELLÂHÎ ŞATATEN"

Bazı, zevk ve eğlenceye düşkün kimseler, ulûhiyetin şanında çeşit çeşit sözlerde bulunur, ıztırap verici haberler bildirirlerse de onların, durumun niteliğinden, rübubiyet ve ulûhiyetten, Cenâb-ı Hakk'ın kudret ve kuvvetinden haberleri yoktur. Onlar, gaflet içinde olan kimselerdir. Bu gaflet ve bilgisizlikleri sebebiyledir ki, anlaşmazlıkları gerektiren fikir ve düşünceler ileri sürerler.

"VE ENNÂ ZANENNÂ EN LEN TEKÛLEL'-İNSÜ VELCİNNÜ ALELLÂHİ KEZİBEN"

Biz öyle sanırız ki; gerek hayatta bulundukları zaman kendileriyle alışkanlık edilir bir halde iken, gerek ölümlerinden sonra isimleri, kendilerinin dünyaya geldiklerine ve geçmişteki varlıklarına tanıklık eden, eserleri görülen ve halen mevcut olmayan bu kavimlerin, kitap ve ameli terk etmeleri sebebiyle, Allah'a yalan gibi şeyler yüklemeleri imkânsızdır. Bunlar, Allah'a yalan nisbet etmiş olsalar, bu, kendi aşırı bilgisizliklerini göstermekten ileri gitmez.

'VE ENNEHU KÂNE RİCÂLÜN MİNEL'İNSİ YEÛZÛNE BİRİCÂLİN MİNELCİNNİ FEZÂDÛHÜM REHEKAN"

Hal ve hareketlerde «Cin» düşünüldüğü gibi, onu onaylar bir surette, sözlerde de «Cin» vardır. Telsiz telgraf ve telefon gibi şeyler «Cin»in sözlerini doğrulayan birer belgedir. Ama, «Cin»in halleri, bazı mecnunlarda imkânların üstünde olup insanda hayret uyandıracak surette görünen ve meydana çıkan hallerdir. Fakat, «Ef'âl-i cünûn» yani Allah aşkının üstün gelmesiyle dış âlemle ilgisi kesilen insanın hareketleri, geçmişteki ulu kimselere nisbet edilir hallerdir ki, o halleri bir kimse kendisinde bulacak olursa, doğrulukla vasıflanmış olması gerekir. «Tekâsür» süresinde, bu tür bildirilmiştir. Büyük evliyaların toplum içinde teberrüken bırakmış oldukları tavır, hareket, iş ve amelleri gibi.

«Rehekâ» Muhammediyet nurundan gelen ilâhî isimler, hayali bir vücutla var olmada insanın ve hayvanın his ve hareketini düşündürür. İşte bu hayalî vücut, eşyada insanın ilerlemesi ve yükselmesini gösterdiği gibi, bazı icatlarla olağanüstü bazı şeyleri —hayal âleminde düşüncesinin tertip eylediği eşyayı— vücuda getirir. Mânâ yönünden dahi hayalin —hariçte bazı mânânın parlayıp belli olması yüzünden— olağanüstü şeyler gösterdiği vardır. Zira insan, pek büyük bir mazhariyete sahiptir; tılsımlar gibi, manyetizma ve saire gibi adeta harika nevinden sayılacak şeyler insandan zuhur eder. İnsanın elinde gibi, daha bir çok olağanüstü şeyler görülür. Bunlar, insanlığa verilmiş birer özelliktir. Yoksa, gönül temizliğini ve yapılan işin doğruluğunu göstermez.

"VE ENNEHÜM ZANNÛ KEMÂ ZANENTÜM EN LEN YEB'ASALLÂHÜ EHADEN"

Hayalin bu anlamı, rüyalarla bazı olağanüstü sözler ve işlerin yardımı olmaksızın, yalnız fikirle hayalinde taşıdığı şekil ve mânâlarla konuşma gibidir. Bazı mecnûn ve meczupların his ettikleri hayallerin eserleri bu türdendir.

"VE ENNÂ LEMESNESSEMÂE FEVECEDNÂHÂ MÜLİET HARESEN ŞEDÎDEN VE ŞÜHÜBEN"

Elektrik akımının etkileri eserlerinden olarak, kulaklarımıza uzaklardan ses gelir. Bu tür etkilerle oturduğumuz yerde, uzak mesafelerden haber alırız. Bu haberlerin bize ulaşması, ya yüksek veya alçak olur. Yani, hava ile ilgili olan bir kısmı, telsiz telgraf ve telefonlar gibi veyahut tel veya başka bir şeye tesir etmek suretiyle meydana gelir.

"VE ENNÂ KÜNNÂ NAK'UDÜ MİNHÂ MEKÂIDE LİSSEM'I FEMEN YESTEMİİL'ÂNE YECİD LEHU ŞİHÂBEN RESADEN"

Bir kimsenin, uzak mesafedeki sesi işitmek veyahut insanın şekil ve resmini görmek için, elektrik akımları ile donatılmış araç ve gereçler kullanması gereklidir. Rablıkla ilgili kudretin güzel bir örneği olan bu tür görüp işitmek bile, bir nevi vahiy ve ilham kabilindendir.

"VE ENNÂ LÂ NEDRİ EŞERRÜN ÜRİDE BİMEN FİL'ARDI EM ERÂDE BİHİM RABBÜHÜM REŞEDEN"

Bilmiyoruz ki, yeryüzünde fen ve sanatın olgunlaşması ile şaşılacak icatlarda bulunan kimseler, benzeri görülmemiş bu icatlarını şerri murad ederek mi yapmış veyahut hayır kasdiyle mi meydana getirmişlerdir? Hayır ve şerri getirmeye elverişli bu tür icatlarda hükme yarayacak şey, niyete ve yapılan işe bağlıdır. Hayır murad ederse, hayra alet olur. Şer murad ederek şerri getirirse, yaptığı alet şerre yardımcı olmuş olur. Kullanış yer ve şekline göre de o araç, hayır ve şerri gösterir.

"VE ENNÂ MİNNESSÂLİHÛNE VE MİNNÂ DÛNE ZÂLİKE KÜNNÂ TARÂİKA KIDEDEN"

Bu icatlar ve sanatlarla yapılmış bu gibi cihazlar ile devamlı olarak meşgul olanlar bizden yetenekli ve o makinelerin bütün ayrıntılarını bilen, yapımında ve kullanılmasında özel bilgiye sahip olanlardır. Bazıları, tamamiyle bilgileri olmadığı halde, kendi kuruntularına uyarak, boş yere bir düşünceyi meydana çıkarmaya çalışırlar. İşitme ve görme aletlerinin kullanılmasındaki dengeyi lâyıkıyle vücuda getiremeyerek, vakitle ilgili aletleri dengede tutamazlar. Bir çok yanlışlıklara sebebiyet vermiş olurlar.

Her hangi bir şeyi, ilmi ve fenni hakkıyle öğrenmeden, o şeyde uzmanlık eseri gösterecek derecede yatkınlık ve meharet elde etmeden "Bir iş yapabilirim." diyerek ortaya atılmak ve halkın zihinlerini sonucu olmayan bir şeyle oyalamak hiç bir kimse için caiz değildir. Bu, boş şeylerle uğraşmaktır. İşin aslını ve gerçeğini incelemeye ilim ve tecrübeleri kâfi olmakla beraber, doğrudan doğruya kendileri yapmaya yetenekli olan kişiler de vardır. Bizden bazı kimseler bunu anlamadıkları gibi, inanmayanlar da olur. Din bilginlerinin bazısı, duyulan böyle sözlere dikkat etmezler. Zira, şeriata uygun olarak, bir mükellefin lisanından söylenen söze itibar edilir. Hattâ bazılarınca yazıya bile bu kabilden olarak itibar edilmez. Sağlam ve inanılır tanıkların şahitliği ile ispatlanmış olursa ancak önemli sayarlar.

"VE ENNÂ ZANENNÂ EN LEN NU'CİZALLÂHE FİL ARDI VE LEN NU'CİZEHU HEREBEN"

Bir işitme cihazı ile, böyle olağanüstü olan şeyleri işitmek kabildir. Allah Teâlâ hazretlerinin aletsiz olarak kulağımıza ulaştırdığı telsiz telgraf ve telefon gibi şeylerden nefret ederek uzaklaşanlar! Biz, Cenâb-ı Hakk'ın kudret ve yüceliğini biliriz. Bizim böyle şeylerle, havadan elektrikle, telefonla işitilen seslerle, inanışımıza eksiklik gelmez. Allah'ın ulüniyetinin şanında bir şey, bizi din ve dindarlığımızda konudan çıkararak, başka şeylere meylettirmez ve boş inanışlara saptırmaz. Sanatla meydana getirilen bu aletler, işitme ve dinleme cihazlarıdır ki, bunlarla Cenâb-ı Hakk'ın kudretini anlarız. İtikadımızca, bunlar hançereden, dudaktan çıkan sesler gibidir. Yalnız, bunlar kulun iradesine bağlıdır. Bizim cüzi irademizin sarfiyle meydana gelen bu işitilenler ve edinilen bilgiler Allah'ın yarattığı şeylerdir.

"VE ENNÂ LEMMÂ SEMI'NELHÜDÂ ÂMENNÂ BİHÎ FEMEN YÜ'MİN BİRABBİHÎ FELÂ YEHÂFÜ BAHSEN VE LÂ REHEKAN"

Biz buradan din ve dünyamızca faydalı şeyler işitirsek veyahut perdenin arkasından şahıs hal ve suretine girmiş hayali gösteren aletlerle bir şahsı görürsek, gerçekte o işitilen ve görülenlerin, hayal ile ilgili bir gölge olduğuna inanırız. Sanayi yönünden kulağımıza vahiy ve ilham ile hidayet gelirse, bir kimse böyle sanatla yapılmış şeyler icat ederek, hata etmeksizin tecrübeleri sonucu tekrar tekrar görürse, o kimsenin yapmış olduğu sanatı aynaya bakmış ve görmüş gibidir. Bizde görülen ve işitilenlerin yansıması olan bu şeyler, bir şiddet ve ıztırap vermeksizin meydana gelir. Bu gibi şeylerin soyut doğru olduğunu anlamakla, fazla ününden ötürü hatası olsa bile, o hatayı düşünmeyiz. Çünkü, esasta hata yoktur, nitelikte vardır. Nasıl ki, telgrafla gelen haberleri işitir ve anlarız. Telgrafla haberlerin nakledildiğine herkesçe hiç bir kuşku yoktur. Bu yolda küçük bir tereddüt bile caiz değildir. Fakat, o haberin doğru ve yalana olan ihtimali bu cihetle ilgili değildir.

"VE ENNÂ MÎNNELMÜSLİMÛNE VE MİNNELKÂSÎTÜNE FEMEN ESLEME FEÜLÂİKE TEHARREV REŞEDEN"

İnsan topluluğu içinde müslüman olanlar bulunduğu gibi, dine, din duygusuna önem vermeyen «Kâsitûn» ki, kendi başına ve istediği gibi münasip bir harekete tabi olanlar da vardır.

Bir kimse, islâma dahil olursa, doğru yolu gösterici ve uyarıcı bir kimseyi, ilim ve hüner sahibini arar, ta buluncaya kadar çaba gösterir.

"VE EMMELKÂSİTÛNE FEKÂNÛ LİCEHENNEME HATABEN"

Ama o «Kâsitûn» ki, nefsinin isteklerine uymakla tuttuğu bir yola gidenler, cehenneme odun gibidir. Yani, dinsiz olarak yalnız kendi başına hareket edenler; hayvanlar gibi, insanlıktan çıkmış hayvanlıkta yaşayanlardır ki, bunlar cehennemin alevidir.

"VE EN LEVİSTEKÂMÛ ALETTARİKATİ LEESKAYNÂHÜM MÂEN GADEKAN"

Şunlar ki, doğru yola girmiş olsalardı, bilgi ve hakikat sularından onları daima sulardık.

"LİNEFTİNEHÜM FÎHİ VE MEN YU'RID AN ZİKRİ RABBİHÎ YESLÜKHU AZÂBEN SAADEN"

Bir kimse, Rabbini anmaktan yüz çevirirse, Biz onu, nefsi ile ilgili isteklerine uyması oranında, tecrübe ile iptilâya uğratır, elem ve kederle şaşkına döndürürüz. Rabbini anmaktan kaçanlar yok olurlar.

"VE ENNELMESÂCİDE LİLLÂHİ FELÂ TED'Û MAALLÂHİ EHADEN"

Ama, mescitler beş vakit namaz kılmak ve ancak Allah'a ibadet etmek için yapılmıştır. Oralarda Allah'dan başkasını ortak tutarak istemek ve ibadetten başka şeyleri söylemek caiz değildir.

"VE ENNEHU LEMMÂ KÂME ABDULLÂHİ YED'ÛHÜ KÂDÛ YEKÛNÛNE ALEYHİ LİBEDEN"

Ne zaman ki, «Abdullah» (Allah'ın kulu Muhammed) dini, ibadeti ve ilâhî hükümleri tebliğe kalktı, gönlü temiz ve inançlı olan kullar, emirleri bildiren Muhammed'e tabi oldular. O derecede ki, tebliğinin etkisiyle dünyayı baştan başa islâmlığın nuru kapladı.

"KUL İNNEMÂ ED'Û RABBÎ VE LÂ ÜŞRÎKÜ BİHÎ EHADEN"

İlâhî emirleri bildirene minnettarlık olmak üzere, sizin neşe bulduğunuz ibadetten ben de o kadar hoşlandım ve tat aldım ki, hiç bir şeye Cenâb-ı Hakk'tan çok saygı duyamam ve hiç bir şeyi O'ndan ileride göremem. İçimde o derece sevgi ve zevk bulmuştur ki, Rabbime başkasını ortak etmek şöyle dursun, böyle bir şeyi hatır ve hayalime getirmek bile imkân dahilinde değildir.

“KUL İNNİ LÂ EMLİKÜ LEKÜM DARRAN VE LÂ REŞEDEN”

Hazreti Muhammed’e gelmiş olan ilâhî emir: Ancak, o zattan dünya ile ilgili olarak korktukları ve kendisinin bir zarar vermesinden çekindikleri için birikmediler. Yahut, bir yarar ve bir olgunluğu elde etmek için birikmediler. Ancak, bunların birikmesi, ruhla ilgili bir zevkten meydana gelen bir eserin etkisindendir.

“KUL İNNÎ LEN YÜCÎRENÎ MİNALLÂHİ EHADÜN VE LEN ECİDE MİN DÛNİHÎ MÜLTEHADEN”

Bu emir de ancak kendini korumak için yükselen bir emirdir. Benim günah ve kusurumu araştırıp inceledikten sonra o günahımla Cenâb-ı Hakk beni eleştirecek ve bana azap edecek olursa bu azaptan, bu eleştiriden beni kim kurtarabilir? O kudret sahibi olan Allah’ın kuvveti üzerine kimin gücü üstün gelir ki, beni kurtarabilsin. Benim kurtulmam için uğraşacak ve beni kurtarıp selâmet ve mutluluğa ulaştıracak Allah’tan başka kime sığınır ve katılabilirim? Beni kim kurtarır?

“İLLÂ BELÂGAN MİNALLÂHİ VE RİSALÂTİHİ VE MEN YA’SILLÂHE VE RESÛLEHU FEİNNE LEHU NÂRE CEHENNEME HÂLİDÎNE FÎHÂ EBEDEN”

Benim görevim, Allah’tan gönderilmiş olduğum risaletin belli başlı hükümleri ve temel görevlerinden olan, tebliğ emrini yerine getirmektir. Bir kimse, Allah ve resulüne isyan ederse, küfrü iman üzerine üstün tutarak küfürde kalır ve iman etmezse, ona bu küfürden, bu direnmeden meydana çıkacak şey, cehennemde sonsuz ve sürekli olarak kalmaktır.

"HATTÂ İZÂ REEV MÂ YÛADÛNE FESEYA'LEMÛNE MEN AD'AFÜ NÂSIREN VE EKALLÜ ADEDEN"

Ne zaman ki onlar, âhirette kendilerine vaad olunanı görürler, o vakit anlarlar ki, elleri böğürlerinde kalmıştır. Ne kendine yardım eden bir kimsesi, ne de bir topluluğu vardır. Ancak kendi kendisiyledir. Orada, ortada kalması ile kuvvet ve büyüklükten sıyrılmış ve kendini çok zayıf olarak görür. Yakınları ve hısım, akrabaları ile çocukları ve eşinden ayrılmış, kendine uzanacak el kalmamış, yardımdan ümidi kesilmiş olur. Etrafında yardımcıları ve koruyucuları bile pek az bulunur.

"KUL İN EDRÎ EKARÎBÜN MÂ TÛADÛNE EM YEC'ALÜ LEHU RABBÎ EMEDEN"

Gelmiş olan bu emirler beklemeyi gösterir. Sizlerin söylediğiniz şeyler ne vakit size erişir? Rabbimiz bize onu vermek için çok zaman geçer mi, yoksa yakın mıdır? Bu, zamanı belli olmayan bir geliştir ki, onu, düşüncenizde neşe ve sevinçle, yahut o söz verilmiş olanın niteliğine göre beklemekten ibarettir.

"ÂLİMÜLGAYBİ FELÂ YUZHİRÜ ALÂ GAYBİHÎ EHADEN"

Gaybı, yani gizli ve bilinmeyeni bilen Allah'tır. Allah'ın gaybını kim bilir ki, o gaybı açığa çıkarsın. Onun zarar veya yararını bize gösterecek bir kimse var mıdır?

"İLLÂ MENİRTEDÂ MİN RESÛLİN FEİNNEHU YESLÜKÜ MİN BEYNİ YEDEYHİ VE MİN HALFİHÎ RESADEN"

Emir ve yasak adımlarını düzenleyerek gidişatını dikkatle gözleyen kimse, tutmuş olduğu yolda resule eksiksiz olarak uyar. Resulün gerek huzurunda ve gerek gaybında, yani hayatta iken veya ölümünde, hareketlerini hoşnutluk ve hiç şüphe götürmeyecek kesin bir inanışla takip eder ve gözler.

"LİYA'LEME EN KAD EBLEGU RİSÂLÂTİ RABBİHİM VE EHÂTA BİMÂ LEDEYHİM VE AHSÂ KÜLLE ŞEY'İN ADEDEN"

O resullerin dahi gözledikleri yön, kendilerinin ilâhî hükümleri lâyıkiyle ve eksiksiz şekilde ümmete anlatmış ve bildirmiş olduklarını bilmeleridir. Her şeyin amacına ererek, tamamiyle o şeyi meydana çıkarıp açıklayarak hükmünü tanıyan ümmet, o vakitte sonuna varmış olduğu her şeyde, çeşitlilik ve ayrıntıları hesaba katarak hareket ederler.

Açıklamanın ikinci şekli

BİSMİLLÂHİRRAHMÂNİRRAHÎM

"KUL ÛHIYE İLEYYE ENNEHÜSTEMEA NEFERÜN MİNELCİNNİ FEKÂLÛ İNNÂ SEMİ' NÂ KUR'ÂNEN ACEBEN"

«Cin»: Zorunlu ihtiyaçlardan yemeye ve içmeye muhtaç ve ilâhî emirleri yapmakla yükümlü bir topluma kıyaslanan mahluktur; «Basalisyon» cinleri gibi. Onlar, insan suretinde teşekkül edebilirler. Yer ve yurtları çok zaman kabristan ile türbeler ve mescit minberleri altındaki yerlerdir. Buralarda bulunurlar.

İnsan suretinde teşekkül ettikleri vakit, insanın gözünden vücuduna akseden bir ağırlık verirler ki, bu ağırlık, insanın gözü önünde teşekkül ettikleri şekilden hâsıl olur, ileri gelir.

Sinir sistemini etkileyen bu ağırlığın yansımasiyle bazı kimselerde, dil karışıklıkları ve saçma sapan konuşmalar gibi haller zuhur eder ki, böyle olan adama «mecnun» derler. Bu hallerle etkilenmiş hiç bir nebî ve resul gelmemiştir.

Bazı kimseler de, dinî dualar veya başka suretlerle cinnîleri çağırırlar, gaipten haber ve bilgi almak isterler. Halbuki cinnîler, yani cine mensup olanlar, gaipten hiç bir şey bilmezler. **"... felemmâ harre tebeyyenetilcinnü en lev kânû ya'lemûnelgaybe mâ lebisû fil azâbilmühîni"**[*] âyeti bunu gösterir. Bunlar dünyaya ait oldukları için, şiddet ve baskıdan etkilenirler. Bazı vakitte; bunlardan bazısı insana görünür, bazısı da görünmezler. İnsanlar bir şeyi anlamak ve elde etmek için bunlara sığınırlar. Bu kısmı ulvî olanlardır. Bunların mükellef olduklarını söyleyenler de vardır. **"Ve mâ halaktülcinne vel'inse illâ liya'büdûni"**[**] yüce âyetinde Cenâb-ı Hakk bunların ibadetle mükellef olduklarını bildiriyor.

(*) Sebe' Sûresi, 14 üncü âyet: "... ortaya çıktı ki, şâyet cinler görülmeyeni bilmiş olsalardı alçak düşüren bir azap içinde kalmazlardı."

(**) Zâriyât Sûresi, 56 ncı âyet: "Cinleri ve insanları ancak Bana kulluk etmeleri için yaratmışımdır."

Bunlar Allah'a ibadet ederler. Ancak, iman ve amelleriyle ibadetlerinin nasıl olduğu bizce bilinmemektedir. Bizim gibi, islâmlığın şartlarından olan namaz, oruç, hac ve zekât ile mi yükümlüdürler; yoksa kendi âlemlerine mahsus olarak Allah'ı anmak ve birliğine inanmakla mı yükümlüdürler? bilemeyiz. Örnek olarak: Abdest aldıklarını düşünelim, onlar nasıl abdest alırlar? Yine, gusül ederlerse gusüllerini ne surette yaparlar? Çünkü, onların cisimleri sudan ve havadan hafiftir. Ayrıca, nikâhları, gebelikleri ve doğurmaları ve doğmaları ne surettedir? Ağır cisimleri kaldırmaya güçleri yeter mi? Bunları bilmiyoruz.

Akıl gücünün yansımasiyle zihin hareketlerini esasına uygun ve hayata elverişli bir surette meydana getiren şeye de «Cin» denilir.

"Kâle ifrîtün minelcinni ene âtîke bihî kable en tekûme min mekâmike ve innî aleyhi lekaviyyün emînün"* yüce âyetinde Cenâb-ı Hakk, bunların ağır cismi kaldıracağını bildirmiştir.

"Fekâlû innâ semi'nâ kur'ânen aceben" Kur'ân'ın mânâsını, yani Allah'ın kelâmını, öyle sonu olmayan bir derya gibi gördük ki, insanı derin düşüncelere sevk eder. Bizim, O'nun ilmini bilmeye ne gücümüz yeter ve ne de hakikatini anlayıp belirleyecek iktidarımız vardır. Kur'ân-ı Kerîm, kendisine uyanları doğru yola yöneltir. Her şeye baktıkça o bakıştan bir mânâ doğar. Cenâb-ı Hakk'ın yüzünü gösteren

---

(*) Neml Sûresi, 39 uncu âyet: "Cinlerden bir ifrit: «Sen yerinden kalkmadan önce sana onu getiririm, eminim ki buna gücüm yeter» dedi."

o şey ise «mir'ât-ı müstaide» yani, istidat aynası olmuş olur.

“YEHDÎ İLERRÜŞDİ FEÂMENNÂ BİHİ VE LEN NÜŞRİKE BİRABBİNÂ EHADEN”

Rablık mertebesinde her bir iş ve hareketi görünür ve eşyada her bir tecellisi açık olan Allah'ın yüzünü görmeklik bizi imana sevk ediyor. Biz, O'na inandık, ortak koşamayız. Çünkü, her şeyde O'nun kudretinin olgunluğunu görmekteyiz. Yaratılmışlardan hiç bir şey O'na ortak olmak istidat ve kabiliyetinde değildir. Olup biten ne varsa hepsi güçsüzdür ve yaratıktır. Yüce Allah'ın ortağı yoktur ve hiç bir kimse ortak olmak yeteneğine sahip olamaz. Ortak hülyasından bile Cenâb-ı Hakk münezzehtir. Her şeyde Allah'ın ef'al ve sıfatlarını görüyoruz. Biz, bu görüşten sonra, nasıl olur da O'na ortak koşabiliriz?

“VE ENNEHU TEÂLÂ CEDDÜ RABBİNÂ METTEHAZE SÂHİBETEN VE LÂ VELEDEN”

Yüce Allah, muhtaçlıktan tenzih edilmiştir. Kimse O'na ortak olamaz. Eş ve çocuk da edinemez. Zira, eş ve çocuk, yaşamanın gereklerindendir. Eş ve çocuk edinmek ya güçsüzlüğün üstün gelmesinden veya güçsüzlük ve zayıflığın arka arkaya gelerek kuruntuya düşürmesinden veyahut kavrayış ve anlayışta noksanlıktan ileri gelir. Halbuki Cenâb-ı Hakk **“Vallâhü min verâihim muhit bel hüve kur'ânün mecîdün fî levhın mahfuz”**[*]dur.

(*) Bürûç Sûresi, 20, 21, 22 nci âyetler: “Ey Muhammed! Doğrusu sana vahyedilen bu kitap levhi mahfuzda sabit şanlı bir Kur'ân'dır.”

“VE ENNEHU KÂNE YEKÛLÜ SEFÎHÜNA ALELLÂHİ ŞATATEN”

İnsanlar arasında değişik yaradılışta olan, zevk ve eğlenceye düşkün bazı kimseler, insanlıkla erdemliği maddeye bağlayarak orada kalmışlardır. Onlar, oradan ileri bir adım atamazlar. Onların çoğu zevk düşkünüdürler. «Şatat», düşünceye sığmaz, mânâya yaramaz, gerçeklikten uzak sözlere denilir.

“VE ENNÂ ZANENNÂ EN LEN TEKÛLEL’-İNSÜ VELCİNNÜ ALELLÂHİ KEZİBEN”

Biz sanırız ki, onlar Allah’lığın şanına akıl erdirmek mutluluğundan nasipsizdirler. Her ne söylerlerse onların sözleri tamamiyle yalandır. Zira, geçmişten kulun haber alma olanağı kesilmiştir. Gelecekten haber almak ise yalanı gerektirir.

Sanı ve yalan, gönül ile ilgili hallerdendir. Sanının ve yalanın böylece gönülle ilgili hallerden olması itibariyle, bunların kalbe doğan şeyler olduğu açıktır. Yalan gibi kalbe doğuşu, yine kalble ilgili olan sanı ile red etmek, açık ve güzel konuşmanın mucize sayılacak kadar şaşırtıcı bir derecesidir ki, bunun örneği ancak Kur’ân dilinden çıkar.

“VE ENNEHU KÂNE RİCÂLÜN MİNEL’İNSİ YEÛZÛNE BİRİCÂLİN MİNELCİNNİ FEZÂDÛHÜM REHEKAN”

Bu yüce âyet, insan ile cinler arasında bulunan hal ve hareketleri bildiriyor ki, insanların bazı usullerle cinleri davet ederek gaipten haber almaya çalışmaları bu kabildendir.

"VE ENNEHÜM ZANNÛ KEMÂ ZANENTÜM EN LEN YEB'ASALLÂHÜ EHADEN"

Sizin, hiç bir kimseyi Allah tekrar göndermez, sanı ve düşüncesinde bulunduğunuz gibi, cin taifesinden olanlar da, bu inanış ve sanı üzeredirler. Bunların vücutlarının özü; hava, ısı, su, toprak gibi dört elemandan meydana gelmediğinden, diğer yaratıklar gibi, toprakla ilgili vücutları yoktur. Bunlar, **"Ve halekalcânne min mâricin min nârin"*** yüce âyetinde bildirildiği gibi, yalın alevle ateşten yaratıldıklarından, ancak hava ve ateşle ilgili vücutları vardır. Bunların, yoğun olmayan vücutları ya nuranî veya zulmânîdir. Yani, ya nurla veya karanlıkla ilgilidir. Cinlerin insanlara alışık olanlarma «Basalisyon», vahşilerine ise «Gul» ve «İfrit» denilir.

"VE ENNÂ LEMESNESSEMÂE FEVECEDNÂHÂ MÜLİET HARESEN ŞEDÎDEN VE ŞÜHÛBEN"

"Bizim hayatımızm devamına sebep olan hava ve besinin meydana gelmesi yeryüzüne verilmiş olup bu da kuvvetli koruyucu melekler ve yoğun alevlerle doludur."

"VE ENNÂ KÜNNÂ NAK'UDÜ MÎNHÂ MEKÂIDE LİSSEM'I FEMEN YESTEMİIL'ÂNE YECİD LEHU ŞİHÂBEN RESADEN"

"Biz, o vücudumuzla, haber almak için bazı meclislerde bulunduk. Eğer bizden bir kimse «Ân»ı dinleyecek olursa o «ân» ki, sesle ilgili olup, harfe işa-

---

(*) Rahmân Sûresi, 15 inci âyet: "Cinleri de yalın bir alevden yaratmıştır."

ret etsin veya etmesin, işitmeğe mahsus olduğundan, gözlenilmiş parlak alev gibi bir tesir bırakır." Cinlerin işitme duyularına, gözlenilen parlak alev, titreşim cazibesiyle iletilerek onların maksatlarının kusurlu olmasına sebep olur. Zira; işitme, havanın titreşimi ile meydana geldiğinden bu tür yaratıklar, insanların çıkardıkları seslerden etkilenirler. Nitekim, cinnet eserleri görülen bir kimseye her ne suretle olursa olsun okunup üflenirse onun ağzından çıkan nefes ve sesin titreşimleri cinlere, gözlenilmiş parlak alev gibi tesir ederek onları kaçırır.

"VE ENNÂ LÂ NEDRÎ EŞERRÜN ÜRÎDE BİMEN FİL'ARDI EM ERÂDE BİHİM RABBÜHÜM REŞEDEN"

"Biz bilmeyiz ki, Cenâb-ı Hakk yeryüzünde olan mahluklarını şer ve fesatçılık için mi yaratmış; yoksa, onların iyi ve hayırlı olmasını mı murad buyurmuştur? Biz bunları anlayamayız. Yani, bilemeyiz ki, parlak alev gibi, üzerimize yayılan titreşimli havanın etkilerinden, Cenâb-ı Hakk, yaratılana şüphe ve karanlık mı, yoksa uyarma ve itaat mı murad buyuruyor?"

"VE ENNÂ MİNNESSÂLİHÛNE VE MİNNÂ DÛNE ZÂLİKE KÜNNÂ TARÂİKA KIDEDEN"

"İnsanların gözünden gizli olan biz, birlikte yaşayan cinlerden bazılarımız, yararlı ve günahsız mertebesinde; bazılarımız da bu mertebeden aşağı bir derecede, seçilmiş bulunuruz. Biz, değişik grup ve mezheplere ayrılırız. Fakat, bir çeşit meleklerde olduğu gibi, bizlerde itikat değişikliği olmaz. Değişik yollara bağlılığımızın bizde bir türlü etkisi olmaz. Nitekim, hayal olunmuş cismin, vücudumuzda bir etkisi olmadığı gibi, onların da hiç birisi bize bir yarar veya zarar veremez.”

“VE ENNÂ ZANENNÂ EN LEN NU’CİZALLÂHE FİL’ARDI VE LEN NU’CİZEHU HEREBEN”

“Biz zan ederiz ki, Allah’a güçsüzlük ve gevşeklik getirtemeyiz. Biz, ilim sahibi olamayız. İlim derecesi bizde zan derecesidir. Yani, bizim ilim derecemiz, kesin olarak edinilmiş bilgi olan zan mertebesi bizde itminandır. İlâhî işlerin belirme ve görünmesi, yeteneklerimizle ilgili olmadığı cihetle, Cenâb-ı Hakk’tan bize mahsus bir peygamber ve kitap gönderilmediğinden, bizler ancak «itminan-ı zann»a kadar ilerleyebilmişizdir. Ancak, bizim zannımız, sizinki gibi olmayıp, itminana yani iman ve güvene yakın olan zandır. Yeryüzünde hiç bir şey Cenâb-ı Hakk’ı aslâ acizde bırakamaz. Biz Allah’tan kaçmakla da O’nun tasarrufundan kurtulamayız. Zira, bizim kaçmak ve gizlenmek gibi hareketlerimiz de ancak O’nun kudret ve tasarrufu iledir ve bizdeki iş ve hareketlerin gerçek faili O’dur.”

“VE ENNÂ LEMMÂ SEMİ’NELHÜDÂ ÂMENNÂ BİHÎ FEMEN YÜ’MİN BİRABBİHÎ FELÂ YEHÂFÜ BAHSEN VE LA REHEKAN”

Biz Kur’ân’ı işittiğimiz gibi ona iman ettik. Rabbine iman eden bir kimse, imanının noksanından veya bütün bütün yok olmasından korkmaz. Zira, cinlerin imanı değişikliğe uğramaz. Onlarda nefis olmadığından kararsızlık ve değişiklik de yoktur.

Bizim imanımız, batıl bir yola girersek yok olacağı gibi, amelsizlik sebebiyle de imanımıza zayıflık gelir. Cinlerde bu gibi haller yoktur. Onlar melâike türündendir.

"VE ENNÂ MİNNELMÜSLİMÛNE VE MİNNELKÂSİTÛNE FEMEN ESLEME FEÜLÂİKE TEHARREV REŞEDEN"

"Biz, cin topluluklarından bazılarımız müslüman ve Allah'ın birliğine inanmış; bazılarımız da bundan yüz çevirmişlerdir. Bizden, islâm olanlar uyarı ile uğraşarak doğru yoldan çıkmazlar."

"VE EMMELKÂSİTÛNE FEKÂNÛ LİCEHENNEME HATABEN"

Cin ve insandan, hakkı gözetmeyenler ve inkâr edenler cehenneme odun olurlar.

"VE EN LEVİSTEKÂMÛ ALETTARÎKATİ LEESKAYNÂHÜM MÂEN GADEKAN"

Eğer onlar, doğruluk üzere olarak, sapıklık yoluna yönelmezlerse, Biz onları insanla ilgili bir elçilik aracılığı ile ve geniş bir feyizle feyizlendiririz. Cinler, su içmezler. Âyetteki «Mâ-ı gadak» onların, gerçek uyarıcı olan ulu kişilerden feyiz aldıkları anlamındadır. Noksansız bir uyarıcıya tabi olarak bol rızık ile feyizlenecek olurlarsa çokluğa ve bolluğa sahip olurlar.

“LİNEFTİNEHÜM FÎHİ VE MEN YU’RID AN ZİKRİ RABBİHÎ YESLÜKHU AZÂBEN SAADEN”

Biz, yaşadıkları sürece onların içlerine fitne sokarız. Bu sebeple bir kimse, Rabbini anmaktan yüz çevirir veya doğru yoldan çıkarsa, Rabbi anmaya engel olan sertlik ve sıkıntıyı gerektiren bir azaba girmiş olur.

“VE ENNELMESÂCİDE LİLLÂHİ FELÂ TED’Û MAALLÂHİ EHADEN”

Mescitler Allah içindir. İbadetiniz, gerçek mabut olan Cenâb-ı Hakk’a mahsus olsun ve O’nu ortaktan uzak tutunuz.

“VE ENNEHU LEMMÂ KÂME ABDULLÂHİ YED’ÛHÜ KÂDÛ YEKÛNÛNE ALEYHİ LİBEDEN”

Allah’ın kulu, halkı uyarmaya ve Hakk’a çağırmaya başladığı zaman, onun konuşma ve uyarısını işitmek için, cin gruplarından bir çokları etrafına birikerek büyük bir kalabalık meydana getirirler. Ancak, bu topluluktan, ne konuşma yapanın ve ne de dinleyenlerinin haberi olmaz. Bunlar, konuşanın uyarısından aldıkları feyiz ile zevk duyup giderler.

“KUL İNNEMÂ ED’Û RABBÎ VE LÂ ÜŞRİKÜ BİHÎ EHADEN”

Ey Muhammed! De ki: “Ben sizi Rabbime davet ediyorum. Yaratılmış olan hiç kimseyi Cenâb-ı Hakk’a ortak koşmam. Ancak, sizi her şeyden tenzih edilmiş, arı tutulmuş yüce Rabbe davet ederim.”

Bunların kapsamı geniş olduğundan, tebliğ eden, cinleri görsün veya görmesin, bu sözün onlara geldiğini ve indiğini anlamış olur.

"KUL İNNÎ LÂ EMLÎKÜ LEKÜM DARRAN VE LÂ REŞEDEN"

İlim, hayat, kudret... gibi sıfatlardan istidadınıza gelen feyizle Cenâb-ı Hakk sizi zarar ve ziyanda veya iyilik ve doğru yolda kılar.

"KUL ÎNNÎ LEN YÜCÎRENÎ MİNALLÂHİ EHADÜN VE LEN ECÎDE MİN DÜNÎHÎ MÜLTEHADEN"

Beni Allah'ın azap ve gazabından hiç bir kimse kurtaramaz ve bana doğruluk veren de ancak Cenâb-ı Hakk'tır. O'ndan başka sığınacak yer yoktur.

"İLLÂ BELÂGAN MİNALLÂHİ VE RÎSÂLÂTİHİ VE MEN YA'SILLÂHE VE RESÛLEHU FEİNNE LEHU NÂRE CEHENNEME HÂLİDÎNE FÎHÂ EBEDEN"

Cenâb-ı Hakk'ın, peygamberleri aracılığı ile bildirilen ilâhî hükümlerine boyun eğer ve resulüne uyarım. Cehennem ateşi, Allah ve resulüne isyan edenler içindir. Onlar cehennemde, devamlı olarak zamanlarını geçirirler.

"HATTÂ ÎZÂ REEV MÂ YÛADÛNE FESEYA'LEMÛNE MEN AD'AFÜ NÂSIREN VE EKALLÜ ADEDEN"

Kendilerine vaad edilmiş olan şeyi gördükleri vakitte, insandan daha zayıf ve sayıca da en az olan kimdir, o zaman açık ve belli olur.

“KUL İN EDRÎ EKARÎBÜN MÂ TÛADÛNE EM YEC’ALÜ LEHU RABBÎ EMEDEN”

Sizin vaad olunduğunuz şey devamlı mıdır, yoksa Cenâb-ı Hakk onun ömrünün süresini uzatır mı? Onu bilemez.

“ÂLİMÜLGAYBİ FELÂ YUZHİRÜ ALÂ GAYBİHİ EHADEN”

Gaybı Allah bilir. Gayıp zuhurun zıddıdır. «Âlimülgayb» odur ki, onun gaybını kimse anlayıp öğrenemez. Gaybı gaiptir. O’nun gaybı görünmez.

“İLLÂ MENİRTEDÂ MİN RESÛLİN FEİNNEHU YESLÜKÜ MİN BEYNİ YEDEYHİ VE MİN HALFİHÎ RESADEN”

Peygamberin yolunda olan ve kabul ederek ona uyan kimseler, o gaybı, yani kalb âlemini bilirler. O, gittiği yolda, önünde ve arkasında, yani geçmişte ve gelecekteki durumları dikkatle gözler.

“LİYA’LEME EN KAD EBLEGU RİSÂLÂTİ RABBİHİM VE EHÂTÂ BİMÂ LEDEYHİM VE AHSÂ KÜLLE ŞEY’İN ADEDEN”

Rabbisinin resulleri, gerekli ve önemli işlerin kendilerince bilinmesi ve kendilerinin düşünce ve görüşlerinde olan şeylerin kavranması ve her bir şeyin adedinin belli ve belirli olması için onlar, çok dikkatli hareket ederler; bütün hareketlerinde öngörüş ve seziş üzere olarak yanlış bir iş yapmaktan çekinirler.

وَقَدْ اَضَلُّوا كَث۪يرًا وَلَا تَزِدِ الظَّالِم۪ينَ اِلَّا ضَلَالًا ۞ مِمَّا
خَط۪يۤـَٔاتِهِمْ اُغْرِقُوا فَاُدْخِلُوا نَارًا ۞ فَلَمْ يَجِدُوا لَهُمْ مِنْ دُونِ اللّٰهِ
اَنْصَارًا ۞ وَقَالَ نُوحٌ رَبِّ لَا تَذَرْ عَلَى الْاَرْضِ مِنَ الْكَافِر۪ينَ
دَيَّارًا ۞ اِنَّكَ اِنْ تَذَرْهُمْ يُضِلُّوا عِبَادَكَ وَلَا يَلِدُوا اِلَّا
فَاجِرًا كَفَّارًا ۞ رَبِّ اغْفِرْ ل۪ي وَلِوَالِدَيَّ وَلِمَنْ دَخَلَ بَيْتِيَ
مُؤْمِنًا وَلِلْمُؤْمِن۪ينَ وَالْمُؤْمِنَاتِ وَلَا تَزِدِ الظَّالِم۪ينَ اِلَّا تَبَارًا ۞

NÛH SÛRESİ[7]

BİSMİLLÂHİRRAHMÂNİRRAHİM

İNNÂ ERSELNÂ NÛHAN İLÂ KAVMİHİ EN ENZİR KAVMEKE MİN KABLİ EN YE'TİYEHÜM AZÂBÜN ELÎM * KÂLE YÂ KAVMİ İNNÎ LE-

---

[7] Nûh Sûresi: Nûh peygamberden bahsettiği için bu adı almıştır. Mekke devrinde nazil olmuştur. 71 inci sûredir. 28 âyetten ibarettir.

KÜM NEZİRÜN MÜBÎN * ENİ'BÜDULLÂHE VETTEKÛHÜ VE ETIY'ÛN * YAĞFİR LEKÜM MİN ZÜNÛBİKÜM VE YÜAHHIRKÜM İLÂ ECEMİN ZÛNİBİKÜM VE YÜAHHIRKÜM İLÂ ECELÂ YÛAHHARÜ LEV KÜNTÜM TA'LEMÛN * KÂLE RABBİ İNNÎ DEAVTÜ KAVMÎ LEYLEN VE NEHÂRÂ * FELEM YEZİDHÜM DÜÂÎ İLLÂ FİRÂRÂ * VE İNNİ KÜLLEMÂ DEAVTÜHÜM LİTAĞFİRE LEHÜM CEALÛ ESÂBİAHÜM FÎ ÂZÂNİHİM VESTAĞŞEV SİYÂBEHÜM VE ESARRÛ VESTEKBERUSTİKBÂRÂ * SÜMME İNNİ DEAVTÜHÜM CİHÂRÂ * SÜMME İNNÎ A'LENTÜ LEHUM VE ESRERTÜ LEHÜM İSRÂRÂ * FEKULTÜSTAĞFİRÛ RABBEKÜM İNNEHU KÂNE GAFFÂRÂ * YÜRSİLİSSEMÂE ALEYKÜM MİDRÂRÂ * VE YÜMDİDKÜM BİEMVÂLÎN VE BENÎNE VE YEC'AL LEKÜM CENNÂTİN VE YEC'AL LEKÜM ENHÂRÂ * MÂLEKÜM LÂ TERCÛNE LİLLÂHİ VEKÂRÂ * VE KAD HALEKAKÜM ATVÂRÂ * ELEM TEREV KEYFE HALEKALLÂHÜ SEB'A SEMÂVÂTİN TIBÂKÂ * VE CEALELKAMERE FİHİNNE NÛREN VE CEALEŞŞEMSE SİRÂCÂ * VALLÂHÜ ENBETEKÜM MİNEL'ARDI NEBÂTÂ * SÜMME YÜIYDÜKÜM FÎHÂ VE YUHRİCÜKÜM İHRÂCÂ * VALLÂHÜ CEALE LEKÜMÜL'ARDA BİSÂTÂ * LİTESLÜKÛ MİNHA SÜBÜLEN FİCÂCÂ * KÂLE NÛHUN RABBİ İNNEHÜM ASAVNÎ VETTEBEÛ MEN LEM YEZİDHÜ MALÜHU VE VELEDÜHÛ İLLÂ HASÂRÂ * VE MEKERÛ MEKREN KÜBBÂRÂ * VE KALÛ LÂ TEZERÜNNE ÂLİHETEKÜM VE LÂ TEZERÜNNE VEDDEN VE LÂ SÜ-

VÂAN VE LÂ YEGÛSE VE YEÛKA VE NESRÂ * VE KAD EDALLÛ KESİREN VE LÂ TEZİDİZZALİMİNE İLLÂ DALÂLÂ * MİMMÂ HATIY'ÂTİHİM UĞRİKÛ FEÜDHILÛ NÂREN FELEM YECİDÛ LEHÜM MİN DÛNİLLÂHİ ENSÂRÂ * VE KÂLE NÛHUN RABBİ LÂ TEZER ALEL'ARDI MİNELKÂFİRÎNE DEYYÂRÂ * İNNEKE İN TEZERHÜM YÜDILLÛ IBÂDEKE VE LÂ YELİDÛ İLLÂ FÂCİREN KEFFÂRÂ * RABBİĞFİRLÎ VE LİVÂLİDEYYE VE LİMEN DEHALE BEYTİYE MÜ'MİNEN VE LİLMÜ'MİNİNE VELMÜ'MİNÂTİ VE LÂ TEZİDİZZÂLİMÎNE İLLÂ TEBÂRÂ *

Tercümesi

"Milletine can yakıcı bir azap gelmezden önce onları uyar." diye Nûh'u milletine gönderdik. O da şöyle söyledi: "Ey milletim! Şüphesiz ben, size gönderilmiş apaçık bir uyarıcıyım. Allah'a kulluk edin; O'ndan sakının ve bana itaat edin ki Allah günahlarınızı size bağışlasın ve sizi belli bir süreye kadar ertelesin; doğrusu Allah'ın belirttiği süre gelince geri bırakılamaz; keşki bilseniz!" Nûh dedi ki: "Rabbim! Doğrusu ben, milletimi gece gündüz çağırdım. Fakat benim çağırmam, sadece benden uzaklıklarını artırdı. Doğrusu ben Senin onları bağışlaman için kendilerini her çağırışımda, parmaklarını kulaklarına tıkadılar, elbiselerine büründüler, direndiler, büyüklendikçe büyüklendiler. Sonra, doğrusu ben onları açıkça çağırdım. Sonra onlara açıktan açığa, gizliden gizliye de söyledim." Dedim ki: "Rabbinizden bağışlanma dileyin ki —doğrusu O, çok bağışlayandır— Size gökten bol bol yağmur indirsin. Sizi, mallar ve oğullarla desteklesin; sizin için bahçeler var etsin, ırmaklar akıtsın. Ne oluyorsunuz ki Allah'a büyüklüğü yakıştıramıyorsunuz. Oysa sizi merhalelerden geçirerek O yaratmıştır. Allah'ın, göğü yedi kat üzerine yarattığını görmez misiniz? Aralarında aya aydınlık vermiş ve güneşin ışık saçmasını sağlamıştır. Allah sizi yerden bitirir gibi yetiştirmiştir. Sonra sizi oraya döndürür ve yine oradan çıkarır. Yeryüzünde dolaşabilmeniz, orada yollar ve geniş geçitlerden geçebilmeniz için onu size yayan O'dur." Nûh: "Rabbim! Doğrusu bunlar bana baş kaldırdılar ve malı, çocuğu kendisine sadece zarar getiren kimseye uydular; birbirinden büyük düzenler kurdular." dedi. İnsanlara: "Sakın tanrılarınızı bırakmayın, Ved, Suva'. Yağus, Yeûk ve Nesr putlarından aslâ vazgeçmeyin" dediler. "Böylece birçoğunu sapıttırdılar; Rabbim: Sen bu zalimlerin sadece şaşkınlığını artır." Onlar, günahları yüzünden suda boğuldular; ateşe sokuldular, kendilerine Allah'tan başka yardımcı bulamadılar. Nûh dedi ki: "Rabbim! yeryüzünde hiç bir inkârcı bırakma. Doğrusu Sen onları bırakırsan kullarını sapıttırırlar; sadece ahlâksız ve çok inkârcıdan başkasını doğurup yetiştirmezler. Rabbim! Beni, anamı babamı, evime inanmış olarak gireni, inanan erkek ve kadınları bağışla; yalnız zalimleri yok et."

Açıklaması

BİSMİLLÂHİRRAHMÂNİRRAHİM

"İNNÂ ERSELNÂ NÛHAN İLÂ KAVMİHÎ EN ENZİR KAVMEKE MİN KABLİ EN YE'TİYEHÜM AZÂBÜN ELÎMÜN"

Biz, Nûh aleyhisselâmı, "Kendilerine yakıcı azap gelmezden önce git! Var, kavmini korkut, hak ve hakikatı göster. Onları gerçeğe çağır." diye gönderdik. Nûh aleyhisselâm, ilâhî rahmete zerre kadar yeteneği olmayan kavmini korkutmakla görevlendirildi. Onların kendilerinde pek az da olsa, hayırlı bir iş bulunsaydı, elbette elem ve keder verici azaba uğrayıp, boğularak yok olmazlardı.

"KÂLE YÂ KAVMİ İNNÎ LEKÜM NEZÎRÜN MÜBÎNÜN"

Nûh aleyhisselâm dedi ki: "Ey bana münasebeti olan milletim! Ben size Cenâb-ı Hakk tarafından, korkutarak uyarmak için gönderildim. Sakınarak hareket edin. Bunun sonu yok olmanızı gerektirir. Benim size uyarıcı olduğumun ispatı için, şu içinizde meydana gelen ve telâşınızı gerektiren hallerinizden başka bir şeye lüzum yoktur."

"ENİ'BÜDULLÂHE VETTEKÛHÜ VE ETIY'ÛNİ"

"Eğer siz Allah'ın emirlerini yerine getirirseniz, kendisinden korkar ve bana itaat ederseniz. Ben, sizin uyacağınız kimseyim. Benden ayrılırsanız sizin için çok fena olur. Bana itaatınız, sizin saadet ve selâmetinizin başlangıcıdır."

"YAĞFİR LEKÜM MİN ZÜNÛBİKÜM VE YÜAHHIRKÜM İLÂ ECELİN MÜSEMMEN İNNE ECELELLÂHİ İZÂ CÂE LÂ YÜAHHARÜ LEV KÜNTÜM TA'LEMÛNE"

"Kurtuluş, ancak sizin günahlarınızın bağışlanmasiyledir. Bu ilâhî gazabın belli bir süre ertelenmesi için, sizin günahlarınızın bağışlanmasını istemeniz ve tövbe etmeniz lâzımdır. Bu halde tabiî eceliniz gelinceye kadar yaşarsınız. Mümkündür ki, şu vaad olunan «Tufan» ile gelecek ilâhî gazap ertelenir, yahut af olunursunuz. Eğer siz, işin sonucunu anlayacak bir adam olsaydınız, Allah'tan günahlarınızın bağışlanmasını isterdiniz. Ne olaydı sizin aklınız bu işe ereydi. Size söylediğim sözlerin hakikatini anlardınız. Allah'tan günahların bağışlanması beklenilir; günahları affeder. Ne çare ki, gerçeği anlamıyorsunuz. Yazık, yok olacaksınız. Çünkü, Allah'ın gazabı geldiği zaman bir dakika gecikme kabul etmez."

"KÂLE RABBİ İNNÎ DEAVTÜ KAVMİ LEYLEN VE NEHÂREN"

"Yâ rabbî! Beni Sen, milletimi korkutmakla görevli olarak gönderdin. Gece ve gündüz, bana gönderdiğin emri milletime eriştirdim. Korkutarak uyarmaktan bir an geri kalmadım. Gerçeği onlara açıklıkla söyleyip bildirdim."

"FELEM YEZİDHÜM DÜAÎ İLLÂ FİRÂREN"

"Benim duamın bunlardaki etkileri, ancak benden ziyadesiyle nefretlerini gerektirerek, kaçmalarına sebep olmaktan ibarettir." Eşkıyanın en sevgilisi olan arzu ve istekleri engellenecek olursa ancak hainlik ve eşkıyalık meydana gelir. Çünkü, onların kalpleri nefisleriyle ilgili aşırı isteklerle daralmıştır. Kendilerini iyiliğe ve doğruluğa davet edecek insanı görmek istemezler.

"VE İNNÎ KÜLLEMÂ DEAVTÜHÜM LİTAĞFİRE LEHÜM CEALÛ ESÂBİAHÜM FÎ ÂZÂNİHİM VESTAĞŞEV SİYÂBEHÜM VE ESARRÛ VESTEKBERUSTİKBÂREN"

Ben, her ne zaman onları davet ederek: "Tövbe ediniz, yok olmanız kararlaşmıştır, size Allah'ın emriyle geldim, eğer tövbe etmez ve insanlığa yakışır adımlarla hakikat yolunda gitmezseniz, yok olacaksınız!" dedim ve günahlarının bağışlanmasını Allah'tan dilemeleri için öğütte bulundum ise de, parmaklarını kulaklarına soktular, elbiselerini başlarına örttüler, kendilerine sözlerimi işittiremiyeceğim uzak ve sapa köşelere çekildiler. "Geliniz!" denilse kibirlerinden yanaşmazlar, kabalık ve sertlikte bulunurlardı.

"SÜMME İNNÎ DEAVTÜHÜM CİHÂREN SÜMME İNNÎ A'LENTÜ LEHÜM VE ESRERTÜ LEHÜM İSRÂREN"

İkinci derecede; açık bir sesle ve belirli bir surette söyleyerek, tatlılık ve yumuşaklıkla çağırdım.

Davetimin nelerden ibaret olduğunu, anlaşılacak bir dille, ilân ve beyan ettim. Yok olacaklarını, uğrayacakları tehlikeleri birer birer bildirip saydım. Kendilerinin kapılmış oldukları dünya menfaatini çekerek nefisle ilgili arzu ve isteklerine baskı yapmayacak ve keyiflerine pek dokunmayacak bir surette, gizli ve yumuşak şeylerle de tebliğlerde bulundum.

"FEKULTÜSTAĞFİRÛ RABBEKÜM İNNEHU KÂNE GAFFÂREN"

Ben onlara: "Allah'tan günahlarınızın bağışlanmasını isteyiniz, Sizi Cenâb-ı Hakk affeder; uğramış olduğunuz yok olma tehlikesinden kurtulmuş olursunuz." dedimse de, hevalarına uyarak nefislerini bu arzu ve isteklerden alıkoymayı başaramadılar.

"YÜRSİLİSSEMÂE ALEYKÜM MİDRÂREN"

"Ey millet! Size müjdelerim. Eğer Allah'a ibadet ederseniz, sizin ekinlerinizi yararlı ve birbiri ardınca yağan yağmurlarla sulayacaktır."

"VE YÜMDİDKÜM BİEMVÂLİN VE BENİNE VE YEC'AL LEKÜM CENNÂTİN VE YEC'AL LEKÜM ENHÂREN"

"Size evlât verecek, mal verecek, güzel bahçelerde çeşitli meyveler bitirecek, her bir istediğiniz yerden nehirler akıtacak, memleketinizin bayındırlığı artacak, her yönden yararlanmaya uygun bir hale gelecek. Geliniz! Allah'a dönünüz, iman ve itikad ile Cenâb-ı Hakk'a ibadet eyleyiniz." dedim.

“MÂLEKÜM LÂ TERCÛNE LİLLÂHİ VEKÂREN VE KAD HALEKAKÜM ATVÂREN”

“Size ne oluyor ki, Allah’a geri dönmüyorsunuz. Cenâb-ı Hakk’a kulluğunuzda ağırbaşlılık ve sükûnetle ibadet ediniz. İbadet ettiğiniz takdirde muhakkak olarak ilâhî bağışa nail olacağınızı, yürekten inanarak biliniz.”

“Allah tealâ hazretleri, sizin her organınızı birbirine uygun olarak, hal ve hareketlerinizi de düzgün ve ölçülü bir şekilde yaratmıştır. Gerek dış ve gerek iç varlık bakımından, ibadet etmeye yeteneklisiniz.”

Bazı kimseler «atvâr»ı insanın yaratılışından başlayarak hayatının sonuna kadar geçirmiş olduğu mertebeler olarak itibar etmişlerdir.

“ELEM TEREV KEYFE HALEKALLÂHÜ SEB’A SEMÂVÂTİN TIBÂKAN”

“Bilmiyor musunuz? Yedi kat göğü ki, bunlar yedi küredir, Allah ne suretle yaratmış ve bunlara ne tertip ve düzen vermiş, yeryüzünün tabi olma ve boyun eğme niteliğini size göstermiş, bunu biliyorsunuz; istediğiniz gibi yeryüzünün katlarına tasarruf edebiliyorsunuz.”

“VE CEALELKAMERE FÎHİNNE NÛREN VE CEALEŞŞEMSE SİRÂCEN”

“Kamer, yeryüzünü aydınlatıyor. Güneş de yedi kat göğü elektrik ışınları ile doldurarak onlarda hayata vasıta olacak maddelerin yetişip gelişmesine hizmet ediyor. Size hayat verir bir surette, o hayata vasıta olan maddeleri oluşturan güneş, bununla sizin dahi hayatınızı sürdürüyor. İlâhî bir yardım olan bu güneşten nasiplendiğiniz bir çok yararlar karşılığında, Cenâb-ı Hakk'a teşekkür etmek insanlığınızın bir vazifesidir."

«Elem terev» söyleyişi ile bu hayatın, bu nimetin kadir ve kıymetini anlamak ve şükrünü yerine getirmek gereği hatırlatılıyor. "Görmüyor musunuz, bilmiyor musunuz ki, Allah tealâ hazretleri ilâhî bağış ve yardımı ile sizlere ne surette ve nitelikte yardımcı oluyor."

«Güneş»; insanların zorunlu ihtiyaçlarını, bu âlemde, sebep ve vasıtalarla meydana getirir ve insanla ilgili olgunluğa yardımcı olur. Cenâb-ı Hakk'ın ilâhî yardımı olarak bu güneş, yaratılmış olanın, varlıktan sağlamak ve elde etmek istediği fakat gücünün üstünde olup elinin erişemediği zorunlu ihtiyacını açığa ve meydana çıkarır, kendi içinde terbiye ederek yardımını gösterir.

"VALLAHÜ ENBETEKÜM MİNEL'ARDI NEBÂTEN SÜMME YÜIYDÜKÜM FÎHÂ VE YUHRİCÜKÜM İHRÂCEN"

"Sonra, Cenâb-ı Hakk size yeryüzünden yetiştirdiği bitkileri yardım olarak gönderiyor. Sizin hayatınız o besin ile kuvvetlendiriliyor. Sizin, sarfettiğini tamamlayan vücudunuz, ibadet etmek ve Allah'ın emirlerini yerine getirmekle âhiret âlemine yükselen kazanılmış vücuttur ki, onu, yine sizden çıkararak âhiret âlemine ulaştırır."

"VALLAHÜ CEALE LEKÜMÜL'ARDA BİSATAN LİTESLÜKÛ MİNHA SÜBÜLEN FİCÂCEN"

"Bu nimetleri tanıyın ki, yüce Allah size bu yeryüzünü döşedi. Sizler orada istediğiniz gibi mutlu ve hürmete lâyık bir surette bölük bölük yürüyorsunuz."

"KÂLE NÛHUN RABBİ İNNEHÜM ASAVNÎ VETTEBEÛ MEN LEM YEZİDHÜ MÂLÜHU VE VELEDÜHÛ İLLÂ HASÂREN VE MEKERÛ MEKREN KÜBBÂREN"

Korkutmakla görevli olarak gönderilen Nûh aleyhisselâm, inen bu âyetleri milletine tebliğ etti. Kendilerine bir dereceye kadar müjdelemelerde bulundu. Şükretmeyi gerektiren hamd ve sena ile onları müjdeledi. Hak yoluna yönelmeleri için büyük himmetler harcadı ise de milleti inatçılıkla hareket ederek, ne müjdeden ne de korkutmadan, hâsılı hiç bir şeyden etkilenmedi; küstahcasına kendi hallerinde devamları üzerine Nûh aleyhisselâm, bunların imanından umutsuzluğa ve bezginliğe düştü. Cenâb-ı Hakk'a yalvarıp, niyaz ederek yüzünü çevirdi, arzetti ki: "Yâ Rabbi! Şu milletimi, her ne suretle korkuttum ise korkmadılar. Kendilerine her ne söyledimse inanmadılar, isyan ettiler. Malları ve evlâtları zararlarına sebep oluyor, onları ziyana sokuyor. Sözlerimi kabul etmedikleri için iyileşmediler, Allah'ın varlığına ve birliğine inanmayarak hile ve inatlarında direndiler."

"VE KÂLÛ LÂ TEZERÜNNE ÂLİHETEKÜM VE LÂ TEZERÜNNE VEDDEN VE LÂ SÜVÂAN VE LÂ YEGÛSE VE YEÛKA VE NESREN"

Onlar dediler ki: "İlâh olarak kabul ettiğiniz şeyleri bırakmayın. Ne «Vedd»i, ne «Süva'»ı, ne «Yegûs»u, ne «Yeûk»u ve ne de «Nesr»i bırakabilirsiniz."

"VE KAD EDALLÛ KESÎREN VE LÂ TEZİDİZZÂLİMÎNE İLLÂ DALÂLEN"

Bunların çoğu yokluk ve sapıklık içinde kaldılar. Zalimler ki, Allah'ı bilmeyen cahillerdir; onların üzerinde, bilgisizliğin karanlığı ile sapıklıktan başka bir şey kalmadı. Söz, iş ve amelleri Allah'ın rizasına karşı idi.

"MİMMÂ HATIY'ÂTİHİM UĞRİKÛ FEÜDHILÛ NÂREN FELEM YECİDÛ LEHÜM MİN DÛNİLLÂHİ ENSÂREN"

Onların boğulma sebebi, kendi itaatsizlik ve işledikleri günahlardır. Nûh aleyhisselâm, son bildirisi olarak dedi ki: "Gark olun! suya batın. Bundan sonra, ölünce de size ateşle azap olunacaktır. İleride, bu azap size gelmezden önce, sizi kurtaracak Allah'tan başka kimse yoktur. Size yardım edecek, büyük belâdan kurtaracak ancak «Vâhid-i kahhar» olan Rabbinizdir. Size O'ndan başkası yardımcı olamaz."

"VE KÂLE NÛHUN RABBİ LÂ TEZER ALEL'ARDI MİNELKÂFİRÎNE DEYYÂREN"

Nûh aleyhisselâm dedi ki: "Yâ Rabbî! Ben bunların islahından âcizim. Bu millete beni gönderdin, bunlar bana karşı küfrettiler. Dünya üzerinde bunlardan harekette bulunacak tek kişi bırakma."

"İNNEKE İN TEZERHÜM YÜDILLÛ IBÂDEKE VE LÂ YELİDÛ İLLÂ FÂCİREN KEFFÂREN"

"Eğer sen, bunlardan yeryüzünde bir kimse bırakırsan, halkın inanışım ve ahlâkım bozar, kullarım doğru yoldan ayırır. Bunlardan doğan da, ya Allah'ın birliğine inanmaz veya fena huylu, günahkâr ve sefih olur. Bunlar ibadeti tamamen unutmuşlardır."

"RABBİĞFİRLÎ VE LİVÂLİDEYYE VE LİMEN DEHALE BEYTİYE MÜ'MİNEN VE LİLMÜ'MİNÎNE VELMÜ'MİNÂTİ VE LÂ TEZİDİZZÂLİMÎNE İLLÂ TEBÂREN"

"Yâ Rabbî! Benim, anamın ve babamın günahlarını bağışla. Soyum ile, gidişatıma uyanların ve Sana ibadet edenlerin de günahlarını bağışla. İman etmiş erkek ve kadınlardan kıyamete kadar Seni gerçek mabud bilerek ibadet edenleri de affet ve günahlarını bağışla."

"Zalimler yok olmaktan başka bir şey istemiyorlar. Onların arzularının amacı Sana isyan etmektir. Senin peygamberini tanımıyorlar. Bu halleri ise, yok olmaları ile sonuçlanır. İnkâr ve azgınlık gibi, kötü bir ahlâk ve kötü bir gidişatı seçmişlerdir. Onlar, vok olmayı gerektiren bir yoldadırlar. Senin bağışlayıcılığın, Sana inanan tüm erkek ve kadınları içine alır. Onların haklarında her ne emredersen emir Senindir."

Açıklamanın ikinci şekli

BİSMİLLÂHİRRAHMÂNİRRAHİM

"İNNÂ ERSELNÂ NÛHAN İLÂ KAVMİHÎ EN ENZİR KAVMEKE MİN KABLİ EN YE'TİYEHÜM AZÂBÜN ELÎMÜN"

İlâhî isimlerle Allah'ı bildirmek için bazan «Beşîr» müjdeci, bazan da «Nezîr» doğru yola sokmak için gözdağı vererek korkutan peygamberler gönderilir. «Nûh»da, Allah'ı lütuf ve gazabı ile bildiren ve tecelli ettiren bir isimdir.

«Nezîr»in gönderilmesi, onların hayat, ilim, kudret... gibi sıfatlardan sıyrılmalarını gerektireceğinden, bu sıyrılış sebebiyle çok acı ve keder veren azaba uğrayacakları şüphesizdir. Zira, irsalden anlaşılan husus da budur. O milletin elîm azaba uğraması için, gönderilen peygambere itaat etmemek bir sebeptir.

"KÂLE YÂ KAVMİ İNNÎ LEKÜM NEZÎRÜN MÜBÎNÜN"

Özellik ve yetenekleriyle hakikatini aydınlatmış olan bir nebi, kendisine iman edenleri Allah'a götürmek görevi ve irşadı ile Allah'tan aldığı ilâhî hükümlere göre kullarını teklif etmek iktidar ve sıfatı arasında vasıta olan bir şahsiyetle bir kavme gönderilecek olursa elbette bir azap için gönderilecektir. Kendilerine azap için gönderilen bir nebiye uymamakla nefislerinin aldatışlarına ve şeytanın vesvese ve baştan çıkarmalarına kapılmaları Cenâb-ı Hakk'tan uzaklaşmalarını gerektirir. Cenâb-ı Hakk ile kendileri arasındaki karanlığın kalkması için bağlılık bulunmadığı vakitte elîm azaba uğrayacakları şüphesizdir.

"ENİ'BÜDULLÂHE VETTEKÛHÜ VE ETIY'ÛNİ"

Önce; kurtuluş yeri, bu zata bağlanmakla olduğundan, Allah'a ibadet ederek etraf ve azalarını Hakk'a menzil etmesi ve o şerefli zata da bağlılıkta bulunması onun kısaca belirtilmiş bir beşareti yani müjdesidir.

"YAĞFİR LEKÜM MİN ZÜNÜBİKÜM VE YÜAHHIRKÜM İLÂ ECELİN MÜSEMMEN İNNE ECELELLÂHİ İZÂ CÂE LÂ YÜAHHARÜ LEV KÜNTÜM TA'LEMÜNE"

İkinci müjde; O şerefli kimseyi inkâr etmeleri sebebiyle onları kaplıyan ilâhî gazabın kalkması için, sadece iman ve istiğfar (Allah'tan günahlarının bağışlanmasını istemek) kâfi olup af ve bağışlanmanın iman ve istiğfar üzerine gerekmiş olmasıdır. Kendilerine ilâhî gazap henüz gelmedikçe, normal ömürlerinin sonuna kadar güvenlik ve korkusuzluk üzere kalacaklarını da müjdeledi: "Ecel gelince, süreyi bir an geciktirmeye ve öne almaya güç kalmaz. Ne olaydı benim sizlere olan merhamet ve şefkatimle müjdemi anlamış ve sizin selâmet ve saadetiniz için ne derecelerde çalıştığımı bilmiş olsaydınız kurtulmanızı isteyen bir peygamber olduğumu bilmiş olurdunuz."

"KÂLE RABBÎ İNNÎ DEAVTÜ KAVMÎ LEYLEN VE NEHÂREN"

Buraya gelinceye kadar «Beşîr» müjdeci olarak bildirmiş olduğu âyetleri kabul etmediler, reddettiler. Bundan sonra, «Nezîr»lik, yani onları doğru yola sokmak için gözdağı vererek korkutmak görevi ile ortaya çıkan o şerefli kimse, onları korkutmak için Cenâb-ı Hakk'a müracaat ederek diyor ki: "Yâ Rabbî! kavmimi ben gece ve gündüz Hakk dinine davet ettim."

"FELEM YEZİDHÜM DÜAÎ İLLÂ FİRÂREN"

"Ben, bunları her ne kadar Hakk'a davet ediyorsam da kabul etmeyerek «Nezîr» sıfatım tarafına eğiliyorlar, kaçarak benden uzaklaşıyorlar."

"VE İNNÎ KÜLLEMÂ DEAVTÜHÜM LİTAĞFİRE LEHÜM CEALÛ ESÂBİAHÜM FÎ ÂZÂNİHİM VESTAĞŞEV SİYÂBEHÜM VE ESARRÛ VESTEKBERUSTİKBÂREN"

"Her ne zaman ki, bunları ben davet ederim, parmaklarını kulaklarına sokarlar, elbiselerine bürünürler. Âhireti inkâr eden bunlar, boş bir büyüklük taslıyarak tebliğlerimi duymamak için, elleriyle kulaklarını tıkarlar."

"SÜMME İNNÎ DEAVTÜHÜM CİHÂREN SÜMME İNNÎ A'LENTÜ LEHÜM VE ESRERTÜ LEHÜM İSRÂREN"

"Onları meşru usul üzere davet ettim. Davetimi kabul etmeyerek reddettiler."

Bundan sonra, gönderilmemden almış olduğum peygamberlik vazifesi gereği, onlara ilân ettim ki: "Ben size Cenâb-ı Hakk tarafından gelecek ilâhî gazabı tebliğe memur olarak, korkutup uygunsuz şeylerden vazgeçirmek için geldim. Yok olacaksınız." dedim ve direndim: "Su sizi boğacak. Dünyada sizden kimse kalmayacak. Davetimi kabul etmediğiniz takdirde, ilâhî emirlerin gereğini yapmamakla yok olma yönünü tutmuş olursunuz."

"FEKULTÜSTAĞFİRÛ RABBEKÜM İNNEHU KÂNE GAFFÂREN"

"Günahlarınızın bağışlanmasını isterseniz Rabbiniz bağışlayandır, sizi affeder." dedim.

"YÜRSİLİSSEMÂE ALEYKÜM MİDRÂREN"

"Rabbiniz; korkutarak uygunsuz şeylerden vaz geçirtmekle görevlendirdiği peygamberini göndermesi gibi, bol su yüklü bulutları da semadaki mevkiinden size gönderir ve o yerlerden de bol bol yağmur size ulaşır."

"VE YÜMDİDKÜM BİEMVÂLİN VE BENİNE VE YEC'AL LEKÜM CENNÂTİN VE YEC'AL LEKÜM ENHÂREN"

"Cenâb-ı Hakk, ilâhî ihsanlarından olan mal ve evlât ile size yardım eder. Bol suyu da semadaki mevkiine gönderir, oradan da size ulaştırır. Nasıl ki, size mallar ve oğullarla yardım ederse öylece bahçeler ve ırmaklarla da size yardım eder."

"MÂLEKÜM LÂ TERCÜNE LİLLÂHİ VEKÂREN VE KAD HALEKAKÜM ATVÂREN"

"Size ne oldu ki Allah'a büyüklüğü yakıştıramıyorsunuz. Şeref ve haysiyetinizi gideriyorsunuz. Cenâb-ı Hakk'tan kendinize ihsan olunan yüce nimetlerin kadrini biliniz ve vakarınızı, ağırbaşlılığınızı muhafaza ediniz."

"Her birerlerinizin gidişatı birbirine benzemez. Allah sizi böyle değişik hal ve davranış üzere yaratmıştır."

"ELEM TEREV KEYFE HALEKALLÂHÜ SEB'A SEMÂVÂTİN TIBÂKAN"

"Allah'ın, yedi kat göğü nasıl yarattığını bilmiyor musunuz? Biri birine uygundur. Birinde ne varsa ona mukabil öbüründe de o şey vardır. Cenâb-ı Hakk bunları hiç noksansız yaratmıştır."

"VE CEALELKAMERE FİHİNNE NÛREN VE CEALEŞŞEMSE SİRÂCEN"

"Cenâb-ı Hakk güneşi ışık saçan, ayı da parlak bir nur olarak yaratmıştır."

"VALLAHÜ ENBETEKÜM MİNEL ARDI NEBÂTEN SÜMME YÜIYDÜKÜM FÎHÂ VE YUHRİCÜKÜM İHRÂCEN"

Cenâb-ı Hakk yerden size nebatı çıkarır. (Topraktan yetişerek çıkan ve bu vasıta ile vücuda gelen eşyaya «Nebat» yani bitki denilir. Nebat, çoğul isimdir.) Arza sizi geri gönderir. Otlar yine biter. Sizin vücudunuz beslenme yolu ile yine o otlardan çıkmış oluyor. "Nebat ile sizi arzdan ihraç eder." demek, dağılmış ve yayılmış olan parçalarınızı neşir yolu ile bitki olarak topraktan çıkarır, demektir. Cenâb-ı Hakk, ilâhî yardımından olarak bitkiler aracılığı ile size vücut âleminde yardım edip vücudunuzun sıhhat ve devamını sağlar.

"VALLÂHÜ CEALE LEKÜMÜL'ARDA BİSÂTAN LİTESLÜKÛ MİNHÂ SÜBÜLEN FİCÂCEN"

"Cenâb-ı Hakk, sizin için yeryüzünü yayıp döşedi. Ta ki, geniş yollardan ve geçitlerden geçebilesiniz."

"KÂLE NÜHUN RABBİ İNNEHÜM ASAVNÎ VETTEBEÛ MEN LEM YEZİDHÜ MÂLÜHU VE VELEDÜHU İLLÂ HASÂREN"

Hazreti Nûh dedi ki: "Yâ Rabbî! Bunlar bana baş kaldırdılar. Mal ve evlâtları inkâr ve zararlarından başka ne gibi bir şey getirebilir?"

"VE MEKERÛ MEKREN KÜBBÂREN"

"Hile ve düzenleriyle büyük tehlikeler yaratmaya niyet ediyorlar. İmanı bütün kimseleri doğru yoldan çevirmeye, uzaklaştırmaya çalışıyorlar."

"VE KÂLÛ LÂ TEZERÜNNE ÂLİHETEKÜM VE LÂ TEZERÜNNE VEDDEN VE LÂ SÜVÂAN VE LÂ YEGÛSE VE YEÛKA VE NESREN"

Onlar: "Siz, tanrılarınızı bırakmayın, boşlamayın. Sizin tanrılarınıza karşılık ve aracı olarak ilâh kabul ettiğiniz «Vedd», «Süva'», «Yegûs», «Yeûk» ve «Nesr»i dahi bırakmayın." dediler.

"VE KAD EDALLÛ KESÎREN VE LÂ TEZİDİZZÂLİMÎNE İLLÂ DALÂLEN"

"Bunlar, çok kimseleri doğru yoldan sapıttılar. Zalimler sapıklıktan başka neyi kazanacaklardır."

"MİMMÂ HATIY'ÂTİHİM UĞRİKÛ FEÜDHILÛ NÂREN FELEM YECİDÛ LEHÜM MİN DÛNİLLÂHİ ENSÂREN"

Onlar, günahları yüzünden suda boğulmak suretiyle yok oldular. Allah tarafından kendilerine gönderilen Hazreti Nûh'a uymamaları, onları tufan ile suda boğdu. Sonra da ateşe sokulacaklardır. Allah'tan başka onlar kimi yardımcı tutabilirler.

"VE KÂLE NÛHUN RABBİ LÂ TEZER ALEL'ARDI MİNELKÂFİRİNE DEYYÂREN"

Hazreti Nûh: "Yâ Rabbî! Bunlardan yeryüzünde bir kimse bırakma!" dedi.

Burada, Hazreti Nûh'un "Bunlardan, bu inkârcılardan yeryüzünde bir kimse bırakma." demesi, Irak ve dolaylarında bulunanlar için olup, "Bütün dünyada kimse bırakma." demek değildir. Aksi halde arz küresinde suların karaları örtmeğe yeterli olması gerekirdi. Bu ise imkân dışındadır. Bir kimse kalmayacak surette yeryüzünü tufanın kaplamadığı muhakkaktır. Şanı yüce Allah, Hazreti Nûh'un gönderildiği kavimden başkasını su ile boğarak yok etmez. Bu ceza ve bağış ancak Hazreti Nûh'un peygamberliğini tebliğ ettiği yerlerde oturan mükelleflere mahsustur. Bildirilen ve belirtilen "yeryüzü" Hazreti Nûh'un kavmine ait emlâk ve arazidir.

"İNNEKE İN TEZERHÜM YÜDILLÛ IBÂDEKE VE LÂ YELİDÛ İLLÂ FÂCİREN KEFFÂREN"

"Eğer sen onları bırakmış olursan senin kullarını cehalette bırakırlar. Bunlardan doğacak çocuklar da ya inkârcı yahut ahlâksızlığa bulaşmış olurlar."

"RABBİĞFİRLÎ VE LİVÂLİDEYYE VE LİMEN DEHALE BEYTİYE MÜ'MİNEN VE LİLMÜ'MİNÎNE VELMÜ'MİNÂTİ VE LÂ TEZİDİZZÂLİMİNE İLLÂ TEBÂREN"

"Yâ Rabbî! Benim, anamın ve babamın, inanmış olarak evime girenlerin günahlarını bağışla ve inanan bütün erkek ve kadınları affet."

"Zalimler, hiç bir şeyde kendilerini saadet ve selâmete götürecek doğru yolu seçemezler. Gittikleri sapık yol onları yok olmaya ulaştırır. Direnme ve tasa yolunu tutarlar."

MEÂRİC SÛRESİ[8]

BİSMİLLÂHİRRAHMÂNİRRAHİM

SEELE SÂİLÜN BİAZÂBİN VÂKI' * LİLKÂFİRİNE LEYSE LEHU DÂFİ' * MİNALLÂHİ ZİLMEÂRİC * TA'RÜCÜLMELÂİKETÜ VERRÛHU İLEYHİ FÎ YEVMİN KÂNE MİKDÂRÜHÛ HAMSİNE ELFE SENE * FASBİR SABREN CEMÎLÂ * İNNEHÜM YEREVNEHU BEIYDÂ * VE NERÂHÜ KARÎBÂ * YEVME TEKÛNÜSSEMÂÜ KELMÜHLİ * VE TEKÛNÜLCİBÂLÜ KEL'IHNİ * VE LÂ YES'ELÜ HAMÎMÜN HAMİMA * YÜBASSARÛNEHÜM YEVEDDULMÜCRİMÜ LEV YEFTEDÎ MİN AZÂBİ YEVMİİZİN BİBENÎHİ * VE SÂHIBETİHÎ VE AHIYHİ * VE FASIYLETİHİLLETÎ TÜ'VÎHİ * VE MEN FİL'ARDI CEMİAN SÜMME YÜNCİHİ * KELLÂ İNNEHÂ LEZÂ * NEZZÂATEN LİŞŞEVÂ * TED'Û MEN EDBERE VE TEVELLÂ * VE CEMEA FEEV'Â * İNNEL'İNSÂNE HULİKA HELÛÂ * İZÂ MESSEHÜŞŞERRÜ CEZÛÂ * VE İZÂ MESSEHÜLHAYRÜ MENÛÂ * İLLELMUSALLÎN * ELLEZÎNE HÜM ALÂ SALÂTİHİM DÂİMÛN * VELLEZÎNE FÎ EMVÂLİHİM HAKKUN MA'LÛM * LİSSÂİLİ VELMAHRÛM * VELLEZÎNE YUSADDİKÛNE BİYEVMİDDÎN * VELLEZÎNE HÜM MİN AZÂBİ RABBİHİM MÜŞFİKÛN * İN-

---

[8] Meâric Sûresi: "Yüksek derecelere" Allah'ın sahip olduğunu bildirir. Mekke devrinde nazil olmuştur. 70 inci sûredir. 44 âyetten ibarettir.

NE AZÂBE RABBİHİM GAYRÜ ME'MÛN * VELLEZÎNE HÜM LİFÜRÛCİHİM HÂFİZÛN * İLLÂ ALÂ EZVÂCİHİM EV MÂ MELEKET EYMÂNÜHÜM FEİNNEHÜM GAYRÜ MELÛMİN * FEMENİBTEGÂ VERÂE ZÂLİKE FEÜLÂİKE HÜMÜL'ÂDÛN * VELLEZİNE HÜM LİEMÂNÂTİHİM VE AHDİHİM RÂÛN * VELLEZİNE HÜM BİŞEHÂDÂTİHİM KÂİMÛN * VELLEZİNE HÜM ALÂ SALÂTİHİM YÜHÂFİZÛN * ÜLÂİKE FÎ CENNÂTİN MÜKREMÛN * FEMÂLİLLEZÎNE KEFERÛ KIBELEKE MÜHTIIYN * ANİLYEMÎNİ VE ANİŞŞİMÂLİ IZİN * EYATMEU KÜLLÜMRİİN MİNHÜM EN YÜDHALE CENNETE NAİM * KELLÂ İNNÂ HALAKNÂHÜM MİMMÂ YA'LEMÛN * FELÂ UKSİMÜ BİRABBİLMEŞÂRİKI VELMEGÂRİBİ İNNÂ LEKÂDİRÛN * ALÂ EN NÜBEDDİLE HAYREN MİNHÜM VE MÂ NAHNÛ BİMESBÛKIYN * FEZERHÛM YEHÛDÛ VE YEL'ABÛ HATTÂ YÜLÂKÛ YEVMEHÜMÛLLEZİ YÛADÛN * YEVME YAHRÜCÛNE MİNEL'ECDÂSİ SİRÂAN KEENNEHÜM İLÂ NUSUBİN YÛFİDÛN * HÂŞİATEN EBSÂRÜHÜM TERHEKUHÛM ZİLLETÜN ZÂLİKELYEVMÜLLEZİ KÂNÛ YÛADÛN *

Tercümesi

Birisi, yüksek derecelere sahip olan Allah katından, inkârcılara gelecek ve savunulması imkânsız olacak azabı soruyor. Melekler ve Cebrail miktarı ellibin yıl olan o derecelere bir günde yükselebilirler.

Ey Muhammed! Güzel güzel sabret; doğrusu inkârcılar azabı uzak görüyorlar. Ama Biz onu yakın görmekteyiz. Gök, o gün, erimiş maden gibi olur. Dağlar da atılmış pamuğa döner. Hiç bir dost diğer bir dostunu sormaz. Onlar birbirlerine yalnız gösterilirler. Suçlu kimse o günün azabından kurtulmak için oğullarını, ailesini, kardeşini, kendisini barındırmış olan sülâlesini ve yeryüzünde bulunan herkesi feda etmek ve böylece kendisini kurtarmak ister. Hayır, olmaz... Orada sırtını çevirip yüzgeri edeni, malını toplayıp kimseye hakkını vermeden saklayanı çağıran, deriyi soyup kavuran, alevli ateş vardır. İnsan gerçekten pek huysuz yaratılmıştır. Başına bir fenalık gelince feryad eder. Bir iyiliğe uğrarsa onu herkesten meneder. Böyle olmayanlar; namaz kılıp, namazlarında devamlı olanlar, mallarında yoksul ve yoksuna belirli bir hak tanıyanlar, cezâ gününü doğrulayanlar, ancak Rablerinin azabından korkanlardır. Doğrusu Rablerinin azabından kimse güvende değildir. Eşleri ve cariyeleri dışında, mahrem yerlerini herkesten gizliyenler, doğrusu bunlar yerilemezler. Bu suurları aşmak isteyenler, işte onlar, aşırı gidenlerdir. Emanetlerini ve sözlerini yerine getirenler, şahitliklerini gereği gibi yapanlar, namazlarına riayet edenler, işte onlar, cennetlerde ikram olunacak kimselerdir. Ey Muhammed! inkâr edenlere ne oluyor, sana doğru sağdan soldan topluluklar halinde koşuşuyorlar? Herbiri nimet cennetine konulacağını mı umuyor? Hayır; doğrusu onları kendilerinin de bildikleri şeyden yaratmışızdır. Doğuların ve batıların Rabbine yemin ederim ki, onların yerine daha iyilerini getirmeye Bizim gücümüz yeter ve kimse de önü-

müze geçemez. Ey Muhammed! onları bırak; kendilerine söz verilen güne kavuşmalarına kadar dalıp oynasınlar. Kabirlerden çabuk çabuk çıkacakları gün, gözleri dönmüş, yüzlerini zillet bürümüş olarak sanki dikili taşlara doğru koşarlar. İşte bu, onlara söz verilmiş olan gündür.

Açıklaması

BİSMİLLÂHİRRAHMÂNİRRAHÎM

“SEELE SÂİLÜN BİAZÂBİN VÂKIİN”

Vukua gelecek azap ile bir belâ seli akacaktır. O kaza seli alın yazısı olup, belirtilen zamandan bir dakika geçmez.

“Seele Sâilün” Sail yani soran sual etti, sordu demektir. Failin, işlediği fiille nitelenmesi; ya yakın veya uzak bir surette olur ki, icabına göre o bunlardan birini yani bir anlamı seçer.

“Biazâbin vâkıin”deki «azap»; ya «uzûbet-i fırât» veyahut «uzûbet-i milh-ü ücac»dır. Yani, biri tatlı ve serinletici, diğeri tuzlu ve acıdır. Eğer, tatlı ve serinletici murat olunursa; beşer hayatı, vukua gelecek olanın zuhuru ile yükümlü olur ve kendisini heva ve hevesten alıkoyacak bir korkusuzluk yoluna girmiş bulur ki, bu da islâm dinidir. Eğer, ikincisi murat olunursa ki, tuzlu ve acının «uzûbet»inden yani tadından ibarettir; bu da, girmiş olduğu dinin kendisine emrettiği ve yasakladığı şeylerle yükümlü olmasını ve bu yükümlülüklerden başka bir yükümlülük ve öldürücü azaptan onları engelleyecek bir şey olmadığını gösterir. Ancak, nefislerine uyanlar doğru yoldan çıkarak azap yoluna sapmış olurlar. Her millet, her hayat sahibi ve yüksek derece ve nimetlerin gölgesinde olan kimse, rabbisine yükselecek ve geri dönecektir. Gerek islâm dinine inanmış ve gerek Allah'a ortak koşmuş olanların tümü Allah'a gider. Allah'a gitmek için hayır ve şer hangi yolu seçerse yaptığı iş kendisini karşılar.

"LİLKÂFİRÎNE LEYSE LEHU DÂFİUN"

İnkârcılardan bu azap ve belâ selini uzaklaştıracak ve onların kurtulması için sebepler de çıkmadı.

"MİNALLÂHİ ZİLMEÂRİCİ"

Mirac sahibi Cenâb-ı Hakk'tan gelecek olan savunulması imkânsız azabı uzaklaştıracak bir savuşturucu da yoktur.

"TA'RÜCÜLMELÂİKETÜ VERRÛHU İLEYHİ Fİ YEVMİN KÂNE MİKDÂRÜHÛ HAMSİNE ELFE SENETİN FASBİR SABREN CEMİLEN"

Olagelen azapla akıp giden iptilâ, ellibin senede islâh ile düzen devrini tamamlayabilir. Bu islâh ile düzen devrinin yirmi beş bini yükselişte, yirmi beş bini de inişte son bulan şiddetli bir akışa kadardır. Zira, bu yükselişi halinde hayat tabakaları ve azap akışıyla kaynaşarak iniş selini vücuda getirecektir. Cenâb-ı Hakk, insanın insanlıkla ilgili varlığını ve hayvanlıkla ilgili ruhunu her bir âlemde gezdirir. İlâhî ve kevnî âlemleri, yani bütün evreni gezip doman yarar sağlamaz. Çünkü onlar işlemiş oldukları suç ve günah yüzünden azap ateşine müstahak oldular.

"NEZZÂATEN LİŞŞEVÂ"

Bu nübüvvet, nefs-i emmarenin başlangıcından kazanmış olduğu ağır yük ile din ve itikat bakımından ümmetin melekûtiyetine yükselir. Bu yükseliş derece derece insanlıkla ilgili olgunluğa ve ondan, insanla ilgili melekûtiyete ulaşır.

Oradaki ilerlemeler, başlangıçtan amele yansıyan ilâhî emirlerle gerçeğin mahkûmu ve insanlığın mânâsı olup, beşerle ilgili olgunluğu ilâhî isimlerin bağışı ile anlayabilir.

"TED'Û MEN EDBERE VE TEVELLÂ"

Hakk'tan yüzünü çevirmiş olanları Bize davet et. Görünürde amelden yüz çeviren kimse, mânâ ve hakikatte dahi ondan yüz çevirmiş olur.

"VE CEMEA FEEV'Â"

Toplumun din ve inanış cihetiyle kazanmış olduğu olgunluğun muhtaç bulunduğu mürselâttan yani Allah tarafından gönderilen nimetlerden birisini alıkoymak, toplayıp biriktirmek ve böylece gönderileni engellemek Hakk ile kendi arasındaki engelleri artırmaktır. Bu engellerin artışı oranında da insan Hakk'tan uzaklaşır.

“İNNEL’İNSÂNE HULİKA HELÛAN”

İnsan «Helu’» olarak yaratılmıştır. «Helu’» bir haldir ki, böyle olan bir insanın karnı doymadığı gibi gözü de doymaz. «Helu’», denizdeki bir balığın ismidir. Bu, sadece benzetme ve mânâ bakımından olup şekil bakımından değildir.

“İZÂ MESSEHÜŞŞERRÜ CEZÜAN”

Kendisine, şer olan bir şey geldiği zaman pek çok sızlanır, feryad eder.

“VE İZÂ MESSEHÜLHAYRÜ MENÛAN”

Kendisine bir hayır gelirse etrafındaki insanlar ondan bir şey istifade edemez; yaradılıştaki hali başkasının yararlanmasına mânidir. Bu gibiler, hayır ve iyiliklerden yüz çevirip kimsenin yararım istemeyen ve herkesi hayırdan meneden kimsedir. Böyle olan kimseler: **“Mennâın lilhayri mu’tedin esimin”*** yüce âyeti gereğince her şeyde hukuku tecavüz etmek ister, hak ve hukuk bilmez, günah ve sevaptan anlamaz.

“İLLELMUSALLÎNE”

Beş vakit namazım daima zamanında kılan insanlar müstesnadırlar. Bunlar güleryüzlü, yumuşak huylu, latif ve nurlu, konuşma ve görüşmeleri hoş ve sevimli kimselerdir.

(*) Kalem Sûresi, 12 nci âyet: “Hayrı tamamiyle meneden haddini aşmış suçluya...”

"ELLEZÎNE HÜM ALÂ SALÂTİHİM DÂİMÛNE"

Hazreti Muhammed ile olan ilgi ve bağlılığı devamlı surette korumak, daimî salât demektir. Peygamberimize bağlılığımız ve ilgimiz; imama uyan kimsenin namaz kılarken tam bir uygunlukta bulunması kabilinden olup, gidişatımızı sürekli olarak O'nun yoluna uygun bulundurmamızla kabildir.

"VELLEZÎNE Fİ EMVÂLİHİM HAKKUN MA'LÛMÜN"

Unvanı yüce Kur'ân'm bildirdiği hükümlerden olmak üzere, zekât verecek kadar varlığa sahip olanlar üzerinde fakirlerin belli bir hakkı vardır. Bu belli hakkın, para ve başka mallardan ne miktar verileceği belirtilmiş ve belli edilmiştir.

"LİSSÂİLİ VELMAHRÛMİ"

Sailin, yani yoksul ve yoksun kimsenin de hakkı vardır. Mal sahibi istemezse vermez. "Yarım hurma ile olsun yoksul ve yoksunun ihtiyacım giderin." Yani, boş göndermeyin. Ama, durumu icabı dilenen, «İnayet ola» gibi bir sözle, nimetten nasibi kesilmiş ve mahrum olarak eli boş da gider. Çünkü burada verip vermemek, verecek olanın kendi görüşüne, merhametine ve vicdamna kalmıştır.

"VELLEZÎNE YUSADDİKÛNE BİYEVMİDDİNİ VELLEZÎNE HÜM MİN AZÂBİ RABBİHİM MÜŞFİKÛNE"

Onlar, din gününü doğrulayanlardır. Onlar şu kimselerdir ki, rablerinin azabından korkarlar; şefkat, yani acıma ve koruma duygusuyle karışık sevgi isterler. Cenâb-ı Hakk onları cehenneme koymuş olsa da elbette bir zaman sonra şefkati gereği onları cehennemde sürekli tutmaz. Azap, onlara kazandıkları şefkat oranında etki eder. Bazısının şefkati olmaz, aksine sertliği olur. Böyle sert ve kaba olanlara azabm etkisi daha şiddetlidir. Bazısının şefkati o derece üstün olur ki, cehenneme girdiğinden bile haberi olmaz. Allah'ın azabına karşı o derecelerde şefkatli olduğu içindir ki, kendisinde azabın etkisi pek hafif surette görünür.

"İNNE AZÂBE RABBİHİM GAYRÜ ME'MÛNİN"

Allah'ın azabından kurtuluş yoktur. İsyan ve günahına tövbe ve pişmanlıkla bağışlanmasını istemek ve üzerinde kul hakkı varsa helallaşmak lâzımdır.

"VELLEZİNE HÜM LİFÜRÛCİHİM HÂFİZÛNE İLLÂ ALÂ EZVÂCİHİM EV MÂ MELEKET EYMÂNÜHÜM FEİNNEHÜM GAYRÜ MELÛMİNE"

Onlar ki, kendi iffetlerini daima muhafaza ederler; temiz ahlâklı, namuslu ve yararlı adamlardır. Bir kimsenin kendi eşi veya cariyesi olursa onlar yerilmez. Onlara yaklaşması, ayıplanmasını gerektirmez.

"FEMENİBTEGÂ VERÂE ZÂLİKE FEÜLÂİKE HÜMÜL'ÂDÛNE"

İnsanlıkta suç, bu belirtilen sınırı ihanetle tecavüz etmektir. Bu saydığımız şeylerin sınırını aşanlar kendi kendilerine sorumluluğu lüzumlu saymış ve üzerlerine almış olurlar.

“VELLEZİNE HÜM LİEMÂNÂTİHİM VE AHDİHİM RÂÛNE”

Şu kimseler ki, kendilerine bir emanet bırakıldığı veya kendileri bir şey vaad ettiği zaman o şeyleri dikkatle gözetirler; onlar, doğruluk ve insanlıktan tam anlamıyle haberleri olanlar, yerinde hak ve adaleti görerek yapmaya güç sarfedenler, verilen söze ve emanete riayet eyleyenlerdir.

“VELLEZÎNE HÜM BİŞEHÂDÂTİHİM KÂİMÛNE”

Şu toplum ki, kendilerine güvenilir; onlar, tanıklıklarını hak ve hakikate uygun surette yerine getirirler. Tanıklığın yerine getirilmesi insan hakları gereğindendir. Çünkü, insan hakları onların tanıklığı ile ayakta durur. Hâkim, o tanıklığa dayanarak hükmünü verir. İşte bu sebepledir ki, tanıklığın yerine getirilmesi, islâm dinine inanmış olanların imanı üzerine düşen, hukukla ilgili bir husustur. Nasıl ki, bir mümin Allah’a, peygambere, kitaba iman ediyorsa, müminlere de öylece iman ederek inanmalıdır. Hâkim verdiği hükmü müminlerin tanıklığına inanarak vereceği için bu hükmünde direnir. İnanışının aksine hüküm veremez. Bazılarına göre, tanık adedi en az iki olmalıdır. Halk arasında söylenilenlerin sınırı ise belli ve belirlidir.

"VELLEZİNE HÜM ALÂ SALÂTİHİM YÜHÂFİZÛNE"

Onlar şu kimselerdir ki; noksanlardan ve din kurallarına uygun olmadığı için sakınılması gerekli şeylerden yüz çevirmekle namazlarım korurlar. Temizliğin en büyüğü; kalbin, şeytanla ilgili kuruntular ve nefisle ilgili aldatışlardan arınmış olmasıdır. En çok huzuru gerektiren bu temizliktir. Bu, en birinci huzurdur. Namazın en aşağı mertebesi ise kendinin namazda olduğunu bilecek derecede uyanık bulunmak, gaflet içinde olmamaktır. Bu kadarcık olsun uyanık bulunmak namaz kılanlar için gerekli ve zorunludur.

"ÜLÂİKE Fİ CENNÂTİN MÜKREMÛNE"

Bunlar şu zatlardır ki, Allah yanında cennetlerle kendilerine ikram olunacaklardır. Dünyada ve âhirette kulun mükâfatı cennetle ilâhî bağış ve adalettir.

"FEMÂLİLLEZÎNE KEFERÛ KIBELEKE MÜHTIIYNE ANİLYEMİNİ VE ANİŞŞİMÂLİ IZÎNE"

Senin çevrende sana bağlı olan ve boyun eğenlerin fikir ve meramları nedir? Senin sağında ve solunda otururlardı. İnsanların, din ve itikad cihetiyle, toplumun melekûtiyeti tarafına doğru gitmeleri pek sıkıcı ve durgundur. Bu, gerek solunda ve gerek sağındaki kimselerin her ikisinin nefis cihetlerinde olan arzu ve isteklerinin eğilimi hızındadır. Ama, sizin çevrenizde birikmiş olmaları, sağ ve solunuzda oturmaları, henüz düşüncelerinin gidişinin sonuna ulaşamadıklarındandır. Bu da «ızîn» denilen, insanın bir çeşit arzu ve isteklerine uymakla nefsinin ürpermesi ve kendini büyük bilerek muhterem tutması, hiç bir vakit gönül alçaklığı göstermeyerek büyüklük taslamak hastalıklarından ileri gelir ki, bu hastalığın henüz nekahet devrine gelmediği anlaşılır.

"EYATMEU KÜLLÜMRİİN MİNHÜM EN YÜDHALE CENNETE NAÎMİN"

Bu hal ile herkes nimet cennetine girmek açgözlülüğünde mi bulunurlar?

"KELLÂ İNNÂ HALAKNÂHÜM MİMMÂ YA'LEMÛNE"

Onların bildikleri gibi değil. Biz onları, davranışları anlar ve düşünür şekilde yarattık. Anlayış ve yetenekleri bu nimet cennetine girmeye uygun değildir. Kendileri de bilirler ki, arzu ve heveslerinin Hakk'a ne derece yakınlığı vardır. Hakk'a yakın olan nimet cennetini kazanmak, kendi manevî vücudunun yüceliğini elde etmekle olur.

"FELÂ UKSİMÜ BİRABBİLMEŞÂRİKI VELMEGÂRİBİ İNNÂ LEKÂDİRÛNE"

Doğular ve batılar taksime sığar mı? Elbette Bizim gücümüz yeter. Doğuları ve batıları taksim etmeyiz; etmeğe de lüzum görülmez. Çünkü, her şey kudret elimizdedir.

"ALÂ EN NÜBEDDİLE HAYREN MİNHÜM VE MÂ NAHNÜ BİMESBÛKIYNE"

Bu doğuların ve batıların rabbisinin kudreti, onları hayra dönüştürmeye de yeter. Kimse bu hususta Bizim bilgimizin ilerisine geçemez.

"FEZERHÜM YEHÛDÛ VE YEL'ABÛ HATTÂ YÜLÂKÛ YEVMEHÜMÜLLEZÎ YÛADÛNE"

Onları bırakın, nefislerine dalsın, arzu ve istekleriyle oynasınlar. Gaflet uykusuyla gözleri kapanmış, kendilerine vaad olunan güne uğrayıncaya veyahut arzu ve istekleri kendilerini yok edinceye kadar bırakın; nefisleriyle ilgili heva ve hevesleri içinde kalsınlar.

"YEVME YAHRÛCÛNE MİNEL'ECDÂSİ SİRÂAN KEENNEHÜM İLÂ NUSUBİN YÛFİDÛNE"

Bu günkü günde süratle bedenlerden çıktıkları vakitte, kendilerinde hiç bir şeyin kurtulması düşünülmeksizin, sanki onlar bir karaltı gibi bir yere dayanmış duruyorlar.

"HÂŞİATEN EBSÂRÜHÜM TERHEKUHÜM ZİLLETÛN ZÂLİKELYEVMÜLLEZİ KÂNÛ YÛADÛNE"

Onların gözleri dönmüş olduğu halde kendilerini aşağılık ve alçaklık yakalar. İşte bu bir gündür ki, dinî öğüt verdiğimizde, kıyamet kopacak dediğimiz gün bu gündür.

Açıklamanın ikinci şekli

BİSMİLLÂHİRRAHMÂNİRRAHÎM

"SEELE SÂİLÜN BİAZÂBİN VÂKIİN"

Soran biri, insanlığın bilgi ve ahlâk olgunluğuna bürünerek, oluşan azaptan sual etti. Bu sual, belli bir zat ile henüz meydana gelmemiş, verilecek ve gönderilecek azabın oluşunu gerektirmekte idi. İnsana yakışır olgunluk ki, kendisi ve üstünlükle nitelenen bir vücudun yeteneği oranında doğruluk gösterir, olacak azabın oluşu ile şahıslanmasını gerektirmiş ve kendi hakikatinde kalbi bu azap ile boyanmıştır. **"Fî kulûbihim meradun fezâdehümullâhü meradan ve lehüm azâbün elîmün bimâ kânû yekzibûne"*** işte budur. Kalpte böyle oluşan bir azabı istemekse kendisinin yok olmasını gerektirir.

Cenâb-ı Hakk insanı doksan dokuz maddenin birleşmesinden meydana getirmiştir. Bunlardan her birinde ilâhî isimlerin biri görünür. Kimisi mutluluğa yakın olur, kimisi bahtsızlıkla kendisini aynı renkte gösterir. Kalpten bunun rengini, ahengini gidermek, günahların bağışlanmasını devamlı olarak Allah'tan istemekledir.

"LİLKÂFİRİNE LEYSE LEHU DÂFİUN"

İnkârcılar, gafiller Allah'tan günahlarının bağışlanmasını istemeye yanaşmadıklarından bu aza-

---

(*) Bakara Sûresi, 10 uncu âyet: "Kalblerinde hastalık vardır. Allah hastalıklarını artırmıştır. Yalancılıkları yüzünden onlara elem verici azap vardır."

bı kendilerinden gidermek için bir çare elde edemezler.

“MİNALLÂHİ ZİLMEÂRİCİ TA’RÜCÜLMELÂİKETÜ VERRÛHU İLEYHİ Fİ YEVMİN KÂNE MİKDÂRÜHÛ HAMSÎNE ELFE SENETİN FASBİR SABREN CEMİLEN”

Bu doksan dokuzun tümü Cenâb-ı Hakk’a yönelerek gitmeye hazır bir yoldur. Herkes yükselerek yahut inerek rabbisine varacaktır. Ama **“zilmeâric”** (mirâc sahibi olan Allah), yükselmeler yolunu anarak kullarına iyilik ve güzellikle sual etmesini gösteriyor. **“Ves’elullâhi min fazlıhî”**, Allah’ın fazlından sual etmek, istemek lüzumunu göstermektedir.

İnsanın nefsi, ilâhî gazaptan bir noktadır. Nefsin iyi bir hale getirilmesi imkân dahilindedir. İyileşirse açık olarak Cenâb-ı Hakk’ı görmüş gibi bulunur. Eğer nefsini iyileştiremezse yükselmeden mahrum olarak düşmeyi veya geri çevrilmeyi bekler ve ona kapılır.

“Ta’rücülmelâiketü” meleklerin yükselmeye istidatlı olduğu gün **“Verrûhu ileyhi”** ruh ile inişe dönüp yansıyışını göstermiş olacağı gündür ki; istidatla, hayat ve geçim için insanın ihtiyacı olarak gönderilip ulaştırılan ilâhî feyizlerden, insana rücu eden hayat eserlerinin istidadı oranında tecelliye mazhar olarak meydana çıkması, görünen gündür. **“Fî yevmin kâne mikdârühû hamsîne elfe senetin”** yükselmeye istidadı olan meleklerin meydana çıkması ve hayat süresi ile ilâhî bağışların varlıkta belli olan kaderi, elli bin senedir. Bu elli bin sene yeryüzünde yiyecek, içecek gibi şeylerin oluşacağı gün yani zamandır. Gece ile gündüz her ikisi, bir gün sayılır.

İlâhî bağışlar, insanın hayatına yardımcı olan şeylerdir ki; su, hava, ziya, hararet, bitkiler ve başkaları “... **mimmâ tünbitül’ardu...**”[*] her ne varsa bu türdendir. İlâhî tecelli, ellibin senede Âdem’in ruhunu olgunluğa ulaştırmak için tecelli ile şereflendirdi; Âdem’in ineceği yeri belli etti.

Buradaki sene, tayin ile değil, dünya ile olan ilgisi bakımındandır. «meâric», kendisini sığınacak yer edindiğimiz, son durak yerimiz ve isteğimiz olan yüce Allah’a yükselmek için bir vesile demektir.

Bu dünya nedir? Nasıl yaratılmış ve ne suretle harap olacak? Hayatı süresi ne kadardır? Ne vakte kadar yaşayacaktır? Buraya gelmekten elde ettiğimiz ve edeceğimiz yarar nedir? Burada neyi kazanacağız? Her biri pek büyük kavrayış ve bilgiyle ilgili olan derin malûmatı, bütün açıklığı ile yazabilmek gücümüzün dışındadır. Bu noktalardan bazıları hakkında Kur’ân’ın maddî şekilde gösterdiği üzere işarette bulunacağız.

Cenâb-ı Hakk dünyayı yarattı. Başlangıcını, sonunu, oluş şeklini bildirdi. Dünya, iki daire içinde dönüp dolaşıyor. Bunların biri, «feyyâz-ı mutlak» diğeri «feyyâz-ı mukayyed»dir.

«Sâil», yani soran kişi, vuku bulan azaptan sual ediyor. Yahut, somut şekilde olmuş olan ve vukuu gerçek bulunan azabın niteliğinden sual etti. Kâfir-

---

(*) Bakara Sûresi, 61 inci âyet: “... bize yerin bitirdiği...”

lerin yani inkârcıların bu azabı savmaya ve kaldırmaya güçleri yetmeyecektir.

"Minallâhi zilmeâric" Meâric, miracın çoğuludur. Burada uruc yani yükselme vücuda geliyor. "zilmeâric" mirac sahibi olan Allah'tır. Kâfirlere kim yardımcı olacak, onları kaza selinden yahut vukua gelecek fenalıktan kim kurtaracaktır?

Âlemlere rahmet olarak gönderilmiş olan peygamberimizin nuru bütün eşyaya yayılmıştır. Tüm evreni kuşatmıştır. **"Ve mâ erselnâke illâ rahmeten lil'âlemîne"*** bu gerçeği gösteriyor ve açıklıyor. Feyyâz-ı mukayyed, manevî olan, Hazreti Muhammed'in tarafı, mânâ âlemidir. Dünya âlemi ise hayat âlemidir.

Peygamberimizin nuruyla bu hayatın, bu kudretin, bu imanın nurlandırma ve yayılması miktarı elli bin senedir.

"Melek"; görevlendirilmiş olduğu emre malik olan demektir. Elbette o, yani emir, bir hayatı tamamlar, bir ruha ulaşır.

"Uruc"; bir kimsenin kazanmış olduğu olgunluğun, yaşamak için zorunlu olan ihtiyaçlara ulaşması ve yükselmesi anlamınadır. Yükselen melekleri, dört unsur (hava, ısı, su, toprak) anlamının içinde gizli olan mânâ ile göz önüne alırsak, bu düşünce ruhun bir hayat kürsüsüdür. Onun üzerine de ruh iner.

"Yevm"; burada, insanın hakikatine olan ilâhî bağıştır ki, bir günde elli bin kere insana hayat veriyor. Kalbin vuruşu vasıtasiyle sarf edileni tamam-

---

(*) Enbiyâ Sûresi, 107 nci âyet: "Ey Muhammed! Biz seni ancak âlemlere rahmet olarak gönderdik."

layıcı olarak elli bin defa hayat bahşedilmekte ve o hayatın ardı sıra gelip yayılan ruh yükselmektedir. Ruh ile meleklerin ikmal tarafı, sarf edileni tamamlayana gerekli olanın ulaşmasında, yani kalbe kanın gelip gidişinde, noksansız olarak gerçekleşir. Bu, bir gücün etkisinden meydana gelen yükseliş ile doğal inişin arası, dikkate ve düşünmeye değer bir husustur.

“Sabır”; dünyanın insanla olan benzeyiş ve karşılaştırılması, topluma olan benzeyişi gibidir. Zira, bir kimse diğer bir kimseyle denk tutulamaz ve mukayese olunamaz. Her ne kadar insanlar birbirine benzemiş olsalar bile yine bir adamın hayatı diğer bir adamın hayatiyle denk tutulamaz. Seksen üç sene yaşamış bir adam, yüz yirmi yaşında olan bir adam gibi değildir. Zira, burada meleklerin ihatası ve ruhun irtibatı ile hal ve hareketleri, şekil ve görünüşleri dikkatle kıyaslanır ve benzeme aranırsa biri diğerinin aynı olamaz.

Rüyet, yani görme iki türlüdür. Yakın ve uzak yerleri görme gibi. Herkesin ilmi, işi, ahlâkı, hal ve hareketi de bir başkasınınki gibi değildir.

“Fasbir sabren cemilen” Güzel olan sabırla sabret. Bunu peygamberine teselli için söylüyor. Elbette dünyayı yıkacağız. Bu sizin meskeniniz değildir. Burada siz bir misafir gibisiniz. Öncesizlik âleminden gelip bitimi olmayan âhiret âlemine gidiyorsunuz. **“İndehâ cennetülme'vâ”*** Sığınacağınız yer, mes-

---

(*) Necm **Sûresi**, 15 inci âyet: “Orada varılacak olan cennet vardır.”

keniniz oradadır. "**...elestü birabbiküm...**"(*) Ey bu güzel söze muhatap olan insan! Ruhlar âleminde senin vücudun vardı. Bu yüce hitapla Cenâb-ı Hakk'ı kabul etmiştin. Şimdi vücut âlemine geldin. Orada ruhta idiniz. Nasıl geldiğinizden haberiniz olmadıysa, buradan giden manevî vücudunuzdan da haberiniz yoktur. Manevî vücut âhiret âlemine gidecek. Bu, kazanılmış olan âhiret vücududur. Ruh âlemindeki vücudun buraya gelip senin vücudunu teşkil ediyor. Hava gibi, su gibi her şeye senin vücudun yayıldı. Ama, âhiretteki vücudun da aynı bunun gibidir. Altından su geçen köprü gibi olan bu vücudun bir makinedir. Ruhu gittikten sonra toprağın hissesi kalır. Senin vücudun âhirete gider. "**İz yetelekkalmütelekkıyâni anilyemîni ve anişşimâli kaidün**"(**) «kaid», bir hesap ve kitap için oturulacak bir yerdir. Melekler, kelebek ve kuş gibi şeyler değildir. Mevcudiyetinize yardım eden sebeplerin hepsi meleklerden sayılır. Adamı cennete veya cehenneme götürürler.

"**Ta'rücülmelâiketü**"; senin vücudunu koruyan melekler vardır. Bunlar, senin vücudundan sarf edileni tamamlıyarak yükseliyor. Hayat, ilim, kudret... gibi ilâhî sıfatlar peygamberimizin nurudur. Bütün varlıklarda görünen nur, bu risalet nurudur. Gördüğümüz bu nurun, bu sahip çıkma halinin devamı elli bin senedir. Bu nur, ilâhî yardım olarak âlemde devam ediyor. Uruc melâikeleri ile ruhun yükselmesinin bizdeki bu tasarrufu elli bin sene içindedir. Bundan

---

(*) A'râf Sûresi, 172 nci âyet: "... Ben sizin Rabbiniz değil miyim..."

(**) Kaf Sûresi, 17 nci âyet: "Sağında ve solunda, onunla beraber oturan iki alıcı melek."

sonra dünyada ekilen bir şey bitmeyecek, sema değişecek; havayı suya dönüştürmeye çalışan dağlar atılmış yün gibi bir hale gelecektir. Hayatı koruyan bitkilerle diğer bu gibi şeylere güneşten gelen feyiz kesilecek, o zaman insan pek muztarip bir halde kalacaktır.

Bu dünyanın yüzünü zeytinyağı tortusu gibi bir şey kaplayacak, oksijen ve hidrojen kalmayacak, güneşin arz üzerindeki hayat verici etkisine vesile olan bunlar kalmayınca, yiyecekler ve buna benzer hiç bir şey yetişmeyecek. Güneş, ona tabi olan gezegenleriyle beraber seyri esnasında «şezâyâ» (yay, kavis) burcundan geçerken dünya bir cisim ile çarpışırsa «Hayy» (Allah'ın adlarındandır) isminin tasarrufundan çıkar, yahut iç kuvvete temas eden güneşin çekiciliği ile seyrine devam ederek «El-câsî»* burcunun tasarrufuna geçer. Orada nasıl bir hayat vardır, hangi yaratıklar bulunacak? bileceğimiz bir şey değildir. Dünyanın bu günkü hayat, hareket ve nimetleri kalmamış olacaktır. Güneşte olan peygamberlik nurunun gerçek risaletinin cereyanı, sadece iman edenlerin ruh ve mânâsında gösterilecek ve oradan, iman etmiş olanlar Muhammediyet nurunun en yüksek noktası olan «Sidret-ül-müntehâ» (kazanılmış manevî vücudun erişip durakladığı mahal) ya, oradan da

---

(*) El-câsî burcu: Kuzey yarıkürede Vega yıldızının sağında oldukça geniş bir yer kaplayan takımyıldız. Güneş, görünür görünmez hareketini yaparken bu iki takım yıldız arasındaki noktaya doğru ilerler. Eski gök haritalarında bu takım yıldız, ayakları kuzeye bakacak şekilde diz çökmüş bir «Herkül» sembolü ile gösterildiğinden bu adla bilinir.

sığınacakları, haz ve sevinç duyacakları cennete gideceklerdir. Bu suretle Hazreti Peygamberi kabul edenler nimete erişecekler, etmeyenler ise azaba müstahak olacaklardır.

"İNNEHÜM YEREVNEHU BEIYDEN VE NERÂHÜ KARÎBEN"

Bu elli bin seneyi onlar pek uzak görürler. Biz bu evrenin devrini bir oyuncak suretinde pek yakın görüyoruz.

"YEVME TEKÜNÜSSEMÂÜ KELMÜHLÎ VE TEKÛNÜLCİBÂLÜ KEL'IHNİ"

O günkü günde yeryüzü, zeytinyağı tortusu gibi, alışılmamış bir hal ile görülecektir.

"VE LÂ YES'ELÜ HAMÎMÜN HAMÎMEN"

Bir dost bir dostun ahvalinden haber alamayacak ve haber alınasını da arzu etmeyecektir.

"YÜBASSARÜNEHÜM YEVEDDÜLMÜCRİMÜ LEV YEFTEDİ MÎN AZÂBİ YEVMEİZİN BİBENÎHİ"

Bu değişikliği onlara gösterecekler. Suçlu, sevdiği evlâdını fedâ ile "Ne olaydı ben bu azaptan kurtulaydım." der.

"VE SÂHIBETİHÎ VE AHIYHİ"

Karısının ve kardeşinin de kendisi için canlarını feda etmesini ister.

"VE FASIYLETİHİLLETİ TÜ'VİHİ"

Sığınmış olduğu kabilelerini bile feda etmesini ister.

"VE MEN FİL'ARDI CEMİAN SÜMME YÜNCİHİ"

Bütün insanların o günkü günde feda olup kendisinin kalmasını arzu eder.

"KELLÂ İNNEHÂ LEZÂ"

Orada kurtuluş bulmak müsaadesi yok. «lezâ» dedikleri azap, kıyamet azabından özel bir tür olup halkı ölüm ve hayat arası kökünden koparıp sarsacak ve ıztıraba düşürecek darbelerdir.

"NEZZÂATEN LİŞŞEVÂ"

Bu, ciltle ilgili bir azaptır ki, ufunet peyda eden deriler daima kat kat düşer, yine yerine gelir. Azaba uğramış olan insanın böyle bir telaş ve ıztırap içinde vakit geçirmesine **"nezzâaten lişşevâ"** denir.

"TED'Û MEN EDBERE VE TEVELLÂ"

Arka çevirip de kaçan adamları davet et.

"VE CEMEA FEEV'Â"

Onlar toplamr, yorgunluğa düşer.

"İNNEL'İNSÂNE HULİKA HELÛAN"

Dışarıdan alınıp yenilecek yiyeceklerin sebepleri kesildiği zaman insan, içerisinden bir açlık etkisiyle müptelâ olacaktır.

“İZÂ MESSEHÜŞŞERRÜ CEZÛAN”

Şerre değdiği zaman çok sızlanır, feryad eder.

“VE İZÂ MESSEHÜLHAYRÜ MENÛAN”

“Şu yeşil yere gireyim orada bir yiyecek ve içecek vardır” diyerek bir hayra dokunmak istediği vakit ona ulaşmasında da engellenmişlerdir, varamazlar.

“İLLELMUSALLİNE ELLEZİNE HÜM ALÂ SALÂTİHİM DÂİMÛNE”

Devamlı olarak namazlarını kılan kimseler, onlar o günkü günde engellenmeyecek, hor ve hakir olmayacaklardır. O halin kazancı ne ise onu elde edeceklerdir.

“VELLEZİNE Fİ EMVÂLİHİM HAKKUN MA’LÛMÜN”

Onların durumlarından, yoksul ve yoksunlara tanıdıkları hak ile ilgili kısmın veriliş niteliği bellidir. Belli olan o hakkı verenler de engellenmeyecektir.

“LİSSAİLİ VELMAHRÛMİ”

Soran da her sorusuna erişemez. Zira, haksız yere soru sormak, kendinin istediği nimeti ele geçirmekten mahrum kalmasını gerektirir.

"VELLEZÎNE YUSADDİKÛNE BİYEVMİD-DİNİ"

Bu günkü din gününde yani namaz kılan, oruç tutan ve islâm dininin gereği olan şeyleri tasdik ederek uygulayan kimseler;

"VELLEZİNE HÜM MİN AZÂBİ RABBİHİM MÜŞFİKÛNE"

Rabbin azabından kurtularak şefkat ve merhamete nail olurlar.

"İNNE AZÂBE RABBİHİM GAYRÜ ME'MÛNİN"

O günkü günde kimseye Rabbin azabından kurtulma imkânı yoktur ve güven içinde değildir.

"VELLEZİNE HÜM LİFÜRÜCİHİM HÂFİZÛNE"

Onlar, şu kimselerdir ki, din gününde gizlenmesi ve korunması lâzım gelecek şeylerin muhafazasına devam ederler.

"İLLÂ ALÂ EZVÂCİHİM EV MÂ MELEKET EYMÂNÜHÜM FEİNNEHÜM GAYRÜ MELÛMİNE"

Onlar, eşleri ile malik oldukları cariyelerinden bıkmış ve usanmış olmazlar. Kusur vermeyecek ve ayıp gelmeyecek şeyleri yapmak için insana müsaade vardır. İzinli ve mecbur olduğu bir işi yapmakla yerilmeye hak kazanmazlar.

“FEMENİBTEGÂ VERÂE ZÂLİKE FEÜLÂİKE HÜMÜL’ÂDÛNE”

Bu sınırı anlamayıp aşanlar; haddini bilmeyenler, aşırı gidenlerdir.

“VELLEZÎNE HÜM LİEMÂNÂTİHİM VE AHDİHİM RÂÛNE”

Onlar, şu kimselerdir ki, hayatlarında emanete ve verdikleri sözlere riayet ederlerdi.

“VELLEZİNE HÜM BİŞEHÂDÂTİHİM KÂİMÛN”

Onlar, şu kimselerdir ki, insanların haklarının kaybolmasını ve gizli kalmasını istemezler. Hakkıyle şahitliği yerine getirirler.

“VELLEZİNE HÜM ALÂ SALÂTİHİM YÜHÂFİZÛNE”

Onlar, şu kimselerdir ki, namazlarım beş vakitte eda ederler.

“ÜLÂİKE FÎ CENNÂTİN MÜKREMÛNE”

Onlar, kendilerine yüce cennetler ikram olunan, Allah’ın birliğine inanmış bir topluluktur.

“FEMÂLİLLEZÎNE KEFERÛ KIBELEKE MÜHTIIYNE”

Şu, sana inanmış olanlar bu mutluluğa erişmek ve senin saadetinin meyvesi olarak bir şey kazanmak istiyorlar. Fakat ibadete geldikleri vakitte onlar yorgunluk gösterirler.

"ANİLYEMİNİ VE ANİŞŞİMÂLİ IZİNE"

Sağdan ve soldan senin etrafını çevirirler ve güruh güruh gelip otururlar.

"EYATMEU KÜLLÜMRİİN MİNHÜM EN YÜDHALE CENNETE NAİMİN"

Onlardan her birerleri nimet cennetine girmeyi çok istiyorlar. İmansız ve amelsiz bir şey olmayacağını acaba onlar düşünmüyorlar mı?

"KELLÂ İNNÂ HALAKNÂHÜM MİMMÂ YA'LEMÛNE"

Onların bildikleri gibi değil. Biz onları bildikleri şeylerden yarattık.

"FELÂ UKSİMÛ BİRABBİLMEŞÂRİKI VELMEGÂRİBİ İNNÂ LEKÂDİRÛNE"

Gerçekten, Bizim o derece gücümüz vardır ki, doğuların ve batıların bölünme, belli edilme ve sınırlanmasına lüzum görmedik. Bizim kudretimiz her yönden, peygambere inanıp bağlanan toplumları zinetlendirmiştir. Burada doğuların ve batıların taksimine lüzum görülmüyor. Varidatın, yani ilâhî feyizlerin esas ve menzilinden olan doğular ki, güneşin varidatı oraya doğacak ve böylece orada batacaktır. Doğu ve batı ilâhî feyzin esas ve menzilindendir.

"ALÂ EN NÜBEDDİLE HAYREN MİNHÜM VE MÂ NAHNÜ BİMESB I

Biz yarışma iddiasında bulunmuyoruz. "Allah hayırlar ıhsan etsin." diyerek yalvarıp hayır istemekteyiz.

"FEZERHÜM YEHÛDÛ VE YEL'ABÛ HATTÂ YÜLÂKÛ YEVMEHÜMÜLLEZİ YÛADÛNE"

Bırak onları; onlar heva ve heveslerine uymuşlar kendilerine vaad olunan güne kavuşuncaya kadar istedikleri gibi hareket etsinler.

"YEVME YAHRÜCÛNE MİNEL'ECDÂSİ SİRÂAN KEENNEHÜM İLÂ NUSUBİN YÛFİDÛNE"

O gün, kendilerini dikili bir hedef (put) e nisbet ederek mezarlarından çıkarlar.

"HÂŞİATEN EBSÂRÜHÜM TERHEKUHÜM ZİLLETÜN ZÂLİKELYEVMÜLLEZİ KÂNÛ YÛADÛNE"

Gözleri dönmüş iken kendilerine bir zillet yaklaşarak onların akıllarını başlarından alır ve kendilerini hayrette bırakır. Bu gün, o gündür ki, onların hayatlarında iken vaad olunmuştu.

مِنْكُمْ مُكَذِّبِينَ ۝ وَإِنَّهُ لَحَسْرَةٌ عَلَى الْكَافِرِينَ ۝

وَإِنَّهُ لَحَقُّ الْيَقِينِ ۝ فَسَبِّحْ بِاسْمِ رَبِّكَ الْعَظِيمِ ۝

HÂKKA SÛRESİ[9]

BİSMİLLÂHİRRAHMÂNİRRAHİM

ELHÂKKATÜ * MELHÂKKATÜ * VE MÂ EDRÂKE MELHÂKKATÜ * KEZZEBET SEMÛDÜ VE ÂDÜN BİLKÂRİATİ * FEEMMÂ SEMÛDÜ FEÜHLİKÜ BİTTÂGIYE * VE EMMÂ ÂDÜN FEÜHLİKÜ BİRIYHIN SARSARİN ÂTİYE * SAHHAREHÂ ALEYHİM SEB'A LEYÂLİN VE SEMÂNİYETE EYYÂMİN HUSÛMEN FETEREL-KAVME FİHÂ SAR'Â KEENNEHÜM A'CÂZÜ NAHLİN HÂVİYE * FEHEL TERÂ LEHÜM MİN BÂKIYE * VE CÂE FİR'AVNÜ VE MEN KABLEHU VELMÜ'TEFİKÂTÜ BİLHÂTIE * FEASAV RESÛLE RABBİHİM FEEHAZEHÜM AHZETEN RÂBİYE * İNNÂ LEMMÂ TAGALMÂÜ HAMELNÂKÜM FİLCÂRİYE * LİNEC'ALEHÂ LEKÜM TEZKİRETEN VE TEIYEHÂ ÜZÜ-

---

[9] Hâkka Sûresi: «Kıyamet» demek olan bu kelime ile başladığı için aynı adı almıştır. Mekke devrinde nazil olmuştur. 69 uncu sûredir. 52 âyetten ibarettir.

NÜN VÂIYE * FEİZÂ NÜFİHA FİSSÛRİ NEFHATÜN VÂHIDE * VE HUMİLETİL'ARDU VELCİBÂLÜ FEDÜKKETÂ DEKKETEN VÂHIDE * FEYEVMEİZİN VEKAATİLVÂKIA * VENŞAKKATİSSEMÂÜ FEHİYE YEVMEİZİN VÂHİYE * VELMELEKÜ ALÂ ERCÂİHÂ VE YAHMİLÜ ARŞE RABBİKE FEVKAHÜM YEVMEİZİN SEMÂNİYE * YEVMEİZİN TU'RADÛNE LÂ TAHFÂ MİNKÜM HÂFİYE * FEEMMÂ MEN ÛTİYE KİTÂBEHU BİYEMÎNİHİ FEYEKÛLÜ HÂÜMUKREÛ KİTÂBİYEH * İNNÎ ZANENTÜ ENNÎ MÜLÂKIN HISÂBİYEH * FEHÛVE FÎ IYŞETİN RÂDİYE * Fİ CENNETİN ÂLİYE * KUTUFÜHÂ DÂNİYE * KÜLÛ VEŞREBÛ HENÎEN BİMÂ ESLEFTÜM FİL'EYYÂMİLHÂLİYE * VE EMMÂ MEN ÛTİYE KİTÂBEHU BİŞİMÂLİHİ FEYEKÛLÜ YÂ LEYTENÎ LEM ÛTE KİTÂBİYEH * VE LEM EDRİ MÂ HISÂBİYEH * YÂLEYTEHÂ KÂNETİLKÂDIYE * MÂ AĞNA ANNÎ MÂLİYEH * HELEKE ANNÎ SULTÂNİYEH * HUZÛHÜ FEGULLÜH * SÜMMELCAHIYME SALLÛH * SÜMME FÎ SİLSİLETİN ZER'UHÂ SEB'ÛNE ZİRÂAN FESLÜKÛH * İNNEHÜ KÂNE LÂ YÜ'MİNÜ BİLLÂHİL'AZİM * VE LÂ YEHUDDU ALÂ TAÂMÎLMİSKÎN * FELEYSE LEHÜLYEVME HÂHÜNÂ HAMÎM * VE LÂ TAÂMÜN İLLÂ MİN GISLÎN * LÂ YE'KÜLÜHÛ İLLELHÂTIÛN * FELÂ UKSİMÜ BİMÂ TÜBSIRÛN * VE MÂ LÂ TÜBSIRÛN * İNNEHU LEKAVLÜ RESÛLİN KERÎM * VE MÂ HÜVE BİKAVLİ ŞÂIRİN KALÎLEN MÂ TÜ'MİNÛN * VE LÂ BİKAVLİ KÂHİNİN KALÎLEN MÂ TE-

ZEKKERÛN * TENZÎLÜN MİN RABBİL'ALEMÎN * VELEV TEKAVVELE ALEYNÂ BA'DAL'EKÂVÎL * LEEHAZNÂ MİNHÜ BİLYEMÎN * SÜMME LEKATA'NÂ MİNHÜLVETÎN * FEMÂ MİNKÜM MİN EHADİN ANHÜ HÂCİZÎN * VE İNNEHU LETEZKİRETÜN LİLMÜTTEKIYN * VE İNNÂ LENA'LEMÜ ENNE MİNKÜM MÜKEZZİBÎN * VE İNNEHU LEHASRETÜN ALELKÂFİRÎN * VE İNNEHU LEHAKKULYAKIYN * FESEBBİH BİSMİ RABBÎKEL'AZÎM *

Tercümesi

Gerçekleşecek olan! Nedir o gerçekleşecek olan gün? Gerçekleşecek olanın ne olduğunu sana ne bildirir? Semûd ve Âd milletleri tepelerine inecek bu gerçeği yalanladılar. Bu yüzden Semûd milleti zorlu bir sarsıntı ile yok edildi. Âd milleti de bu yüzden önünde durulmaz, dondurucu bir rüzgârla yok edildi. Allah onların kökünü kesmek üzere, üzerlerine o rüzgârı yedi gün, sekiz gece estirdi. Halkın, kökünden çıkarılmış hurma kütükleri gibi yere yıkıldıklarını görürsün. Onlardan arda kalmış birşey görür müsün? Firavun, ondan öncekiler ve alt üst olmuş kasabalarda oturanlar da suç işlemişlerdi. Rabbinin peygamberine baş kaldırmışlardı. Bunun üzerine Rableri onları şiddeti arttıkça artan bir şekilde yakaladı. Ey insanlar! Su taştığı vakit, size bir ibret olmak üzere, anlayışlı kulaklar anlasın diye süzülen gemide, sizi Biz taşımışızdır. Sûr'a bir üfürüş üfürüldüğü, yer ve dağlar kaldırılıp bir vuruşla birbirine çarpıldığı zaman, işte o gün olacak olur, kıyamet kopar. Gök parçalanır, o gün bitkin bir hale gelir. Melekler onun çevresindedirler; o gün Rabbinin arşını onlardan başka sekiz tanesi yüklenir. Ey insanlar! O gün siz huzura alınırsınız, hiçbir şeyiniz gizli kalmaz. Kitabı sağından verilen "Alın, kitabımı okuyun, doğrusu bir hesaplaşma ile karşılaşacağımı umuyordum." der. Artık o, meyveleri sarkmış, yüksek bir bahçede, hoş bir yaşayış halindedir. Onlara şöyle denir: "Geçmiş günlerde, peşinen işlediklerinize karşılık afiyetle yiyiniz içiniz." Fakat kitabı kendisine solundan verilen kimse: "Kitabım keşki bana verilmeseydi; keşki hesabımın ne olduğunu bilmeseydim; bu iş keşki son bulmuş olsaydı; malım bana fayda vermedi; gücüm de kalmadı." der. İlgililere şöyle buyurulur: "O'nu alın, bağlayın. Sonra cehenneme yaslayın, sonra onu, boyu yetmiş arşın olan zincire vurun; çünkü, o, yüce Allah'a inanmazdı. Yoksulun yiyeceği ile ilgilenmezdi. Bu sebeple burada bu gün onun bir acıyanı yoktur. Günahkârların yiyeceği olan kanlı irinden başka bir yiyeceği de yoktur." Görebildikleriniz ve göremedikleriniz üzerine yemin ederim ki, Kur'ân şerefli bir elçinin getirdiği sözdür. O şair sözü değildir; ne az inanıyorsunuz! Kâhin sözü de değildir; ne az düşünüyorsunuz! Kur'ân, âlemlerin Rabbinden indirilmedir. Eğer Muhammed, Bize karşı, ona bazı sözler katmış olsaydı, Biz onu kuvvetle yakalardık, sonra onun şah damarını koparırdık. Hiç biriniz de onu savunamazdınız. Doğrusu Kur'ân Allah'a karşı gelmekten sakınanlara bir öğüttür. İçinizde yalanlayanlar bulunduğunu şüphesiz bilmekteyiz. Doğrusu Kur'ân, inkârcılar için bir

üzüntüdür. O, şüphesiz kesin gerçektir. Öyleyse ey insan! Yüce Rabbinin adını tesbih et!

Açıklaması

BİSMİLLÂHİRRAHMÂNİRRAHİM

"ELHÂKKATÜ MELHÂKKATÜ VE MÂ EDRÂKE MELHÂKKATÜ"

İnsan; istidadının sahifesine yansıyan mânâyı ve içe doğan feyizleri üzerine çekmekle, halk ile ilgili günlük işleri ve mânâ ile ilgili olan diğer hususları tasarruf ederek istidadını, meydana getirdiği işlerde gördü.

Hayat, ilim, kudret... gibi sübut sıfatlarından gelen feyzi hayaline yansıttı. Bu hayalde meydana gelen tasavvurlar (plan), çalışma ve gayretle ikinci defa olarak varlığa yansıdı. Fakat bunun tümü meydana gelmedikçe akıl erdirme ve etrafiyle anlatma mümkün olmayacağından, sübut sıfatlarından elde edilen meleke ve yatkınlık o şeyin şekil ve görünüşü bakımından meydana gelmesini gerektirdi.

"KEZZEBET SEMÛDÜ VE ÂDÜN BİLKÂRİATİ"

Gelen feyizlerin, düşüncesinde yaktığı bir nur ile mazhar olduğu ilâhî sıfatlar sonucu insana dehşetle korku veren «kâria»nm icadını müşahede etti ve yaşamını denizlere borçlu olan, başkalarının hak ve hukukunu aşarak elde ettiği söz üstünlüğüne ve yaptığı işlerle ortaya koyduğu prensiplere dayanan diğer bir milletin yok olmasını gördü.

“FEEMMÂ SEMÛDÜ FEÜHLİKÛ BİTTAGIYETİ”

Semud kavmi büyüklük taslayıp kendini beğenmiş olarak Cenâb-ı Hakk'ın emirlerine boyun eğmediklerinden, bu taşkınlık ve dikbaşlılıkları kendilerini helâke uğrattı. Bu, Cenâb-ı Hakk'ın tedbir, takdir ve ilâhî gazabının tecellisidir.

“VE EMMÂ ÂDÜN FEÜHLİKÛ BİRIYHIN SARSARİN ÂTİYETİN”

Ad kavmi «Rıyh-ı sarsar-ı âtiye» ile helâk oldular. Rıyh-ı sarsar: Havanın, hararetle boşalan yerlerini tekrar işgal etmesidir. Âtiye: Karşı koyulamıyacak ve insanı çaresiz bırakacak derecede baskı ve çarpma ile hareket ve şiddet gösteren rüzgârın ismidir.

“SAHHAREHÂ ALEYHİM SEB'A LEYÂLİN VE SEMÂNİYETE EYYÂMİN HUSÜMEN FETERELKAVME FÎHÂ SAR'Â KEENNEHÜM A'CÂZÜ NAHLİN HÂVİYETİN”

Bu rüzgâr Ad kavminin üzerine yedi gece sekiz gün iptilâsını yaptı, hiç hayırlarını bırakmıyacak derecede köklerini kesti. **“Feterelkavme fîhâ sar'â”** Semud kavmi o zaman «Sar'a» denilen bir çeşit sinir hastalığına tutularak saralı ve şaşkın bir halde yok olmaya mahkûm olmuşlardı. **“Keennehüm a'câzü** nahlin hâviyetin" ihtiyaçlardan kesilmiş, her hangi bir tasarruftan uzak, hurma ağacına benzemişlerdi.

"FEHEL TERÂ LEHÜM MİN BÂKIYETİN"

Onlardan, hayattan geriye bir eser kalmamıştı.

"VE CÂE FİR'AVNÜ VE MEN KABLEHU VELMÜ'TEFİKÂTÜ BİLHÂTIETİ"

Firavun ve ondan önce gelen ve alt üst olmuş kasabalarda oturanlar da suç ile geldiler. Velilik ve ilâhî ululuğu bir şahsa nisbet etmeleriyle hata eylediler. Zira, hiç bir şeyin kendi organlarından başka bir şeyi taşımaya hakkı yoktur. Meselâ: Bir insan kendi el ve ayağını kullanır, bu tasarruf gerçektir. «tasarruf-u bil-emr» ise diğer yaratılmışlara emir ile meydana gelen tasarruftur.

"FEASAV RESÛLE RABBİHİM FEEHAZEHÜM AHZETEN RÂBİYETEN"

Onlar Rablerinin göndermiş olduğu peygambere baş kaldırdılar. **"Feehazehüm ahzeten râbiyeten"** Biz onları bir iptilâya uğrattık ki, sıkıntı, acı ve kederleri günden güne çoğaldı. Bu acı ve kederler de, ya hayal ederek veya hareket olarak vuku bulur ki, her ikisi de, işledikleri suçtan doğan kınamadır.

"İNNÂ LEMMÂ TAGALMÂÜ HAMELNÂKÜM FİLCÂRİYETİ"

Tasarruf olgunluğu şu derecede tecelli etti ki, su taştı ve hayatın esas dayanağı, bu hatadan dolayı kendilerine aykırılık gösterdi. **"hamelnâküm filcâriyeti"** Biz sizleri bir akıma tabi kıldık.

"LİNEC'ALEHÂ LEKÜM TEZKİRETEN VE TEIYEHÂ ÜZÜNÜN VÂIYETÜN"

Size bir tezkire, unutulmayıp anılacak bir ibret belgesi olsun ve belleyerek ileride yararlanın diye, hıfzedici kulaklar verdik.

"FEİZÂ NÜFİHA FİSSÛRİ NEFHATÜN VÂHIDETÜN"

Hayata yeteneği olan «Sûr»a ve cisimlere bir nefha eyledik, yani «Hayy = Hayat» isminden gönderilen feyizleri almaya istidatlı kıldık.

Bütün hizmetler ve gönderilenler bir karşılıkla sonuçlandırıldığından ona «Nefha-i vâhide» denilir. «Nefha-i vâhide» devamlı ve aralıksızdır. Zira, görünüşte «nefh» olunan yani üfürülen hayat, tâ ölümüne kadar daima vücuda akıp gelir. Gerçekte tuğyanla (coşup taşmak) bir gibi tutulan asıl hayatı «nefih»den sonra zamanın akışına bağlı kıldık. Siyah kan damarları ve atardamarlardaki kanın cereyanı ve nabız bunun eserleridir. Zira, bu kan akımı olmazsa canlılık «nefha»ya bağlı olmazdı.

"VE HUMİLETİL'ARDU VELCİBALÜ FEDÜKKETÂ DEKKETEN VÂHIDETEN"

Burada; yerler ve gelenler, harfler bakımından «dekke-i vâhide» ile «müdekkek» görünmektedir.

“FEYEVMEİZİN VEKAATİLVÂKIATÜ”

O günde meydana çıkacak olan şeylerde hayat eserleri yüz göstererek hayat başlar. «Yevmeizin», hakikatin kendisine dayandığı ilâhî isimlerin insana tecelli ve cereyan etmesidir ki, hayat ismidir. Bu ismin gereği «dekke-i vâhide» ile vücuda yerleşir.

“VENŞAKKATİSSEMÂÜ FEHİYE YEVMEİZİN VÂHİYETÜN”

“Fehiye yevmeizin vâhiyetün” Hayat, geleceklerden birine yerleşir ve eşyanın tasarrufu oradan ruhun emrine uyarak parlar. Başka yönden görünen şeyler boş ve anlamsız kalır. Burada tasarruf eden, «Hayy» isminden almış olduğu hayatın akışına uyan ruhtur.

“VELMELEKÜ ALÂ ERCÂİHÂ VE YAHMİLÜ ARŞE RABBİKE FEVKAHÜM YEVMEİZİN SEMÂNİYETÜN”

Koruyucu melekler, vücudun etrafında birbiri ardınca, kaybettiğini yerine koyan şeye yönelmiş ve uymuş olmaktadır. «Sûr»un tamamlamasıyle esas yerine koruyucu melekler aracılığı ile gelen varidat, hayatında tasarruf sahibi olmuş ve başkasının ihtiyacından uzak kalmış ve tamamiyle o yeri aydınlatmıştır.

“Ve yahmilü arşe rabbike fevkahüm yevmeizin semâniyetün” İnsan, «Hayy» isminin tam ve eksiksiz sahipliği ile yükümlü oldu. Ruh eserleri; istediği kabiliyet ve istidadın elde edilmesiyle, insanlık vücudu gibi manevî vücudun da yetişip gelişmesi için, mânâ yönünden de toprak, su, hava, ısı gibi dört ana elemana benzeyişle manevî vücudun oluşmasına istidatlı oldu. «Ahadiyet» mertebeleri «Vahidiyet»e karşılıklı olarak yansıdı. İsimler ve sıfatlarla vasıflandı. Vücut; hayatını devam ettirmek için gıdaya (toprak) muhtaç olduğu gibi, manevî vücutta «namaz» bunun yerine geçti. Ondan sonra hayatın gereçlerinden olan «su»ya karşılık manevî vücudu «oruc»a eğildi. «Isı» nın vücutta meydana getirdiği etkilere karşılık, malından ayırarak verdiği «zekât»m meydana getireceği ısı bunun yerine geçti. Hayat; bütün zamana sahip çıktığı gibi, beş vakit namazı ve haccı «hava» yerine her zaman teneffüs etmeğe yani, ilâhî bir sevginin belirmesine bağlı kıldı. Bu suretle manevî ve görünürde olmak üzere sekizi bulmuş oluyor. Bu gerçek, insan istidadının olgunluğudur. «Arş-ı rabb» olmağa istidat kazanmalariyle, manevî vücut olan «arş-ı rabb»i bu sekiz unsur, sekiz melâike yüklendiler.

“YEVMEİZİN TU’RADÛNE LÂ TAHFÂ MİNKÜM HÂFİYETÜN”

Bedeninizi oluşturan toprak, su, ısı, havadan ibaret dört unsur gibi, iç varlığınızı ve mânânızı oluşturan din ve imanla ilgili unsurlardan meydana gelen manevî vücudun melâikeler tarafından kaldırılmasiyle size ağır yük ve gizli bir şey kalmaz.

“FEEMMÂ MEN ÛTİYE KİTÂBEHU BİYEMÎNİHÎ FEYEKÛLÜ HÂÜMUKREÛ KİTÂBİYEH”

Şu kimseler ki, islâm dinine uygun şekilde hareket ederek doğru yola girerler, onların manevî vücutları mutluluk ve iyilik yönünden gelmiş olur. Onlar iyilik yönünden gelen feyize nail olurlar.

Vücut kitabını oluşturan eserler ve belirtiler çok uygun ve iyilik ve mutlulukla yüz yüzedir.

Bu kitap sağ tarafta olanların kitabıdır.

"İNNÎ ZANENTÜ ENNÎ MÜLÂKIN HISÂBİYEH"

"Umuyorum ki, ben hesaba kavuştum. İyilik ve kötülüklerin yazıldığı defterimi bana bildirdiler. İşlediğim günahlar ve bana ağırlık verecek şeyler bu kitapta kalmamış, bağışlanmış."

"FEHÜVE Fİ IYŞETİN RÂDİYETİN"

Kendini Allah'tan razı olur derecede bir muaşerette bulacaktır. Yani, o günkü günde Cenâb-ı Hakk onu kendinden razı olacak bir dereceye yükseltecektir.

"Fİ CENNETİN ÂLİYETİN"

Bu yüce cennetten gelmiş bir kitaptır.

"KUTUFÜHÂ DÂNİYETÜN"

Onların gövdesi birbirine çok yakın, aralıksız ve fakat feyizleri ayrıdır.

"KÜLÛ VEŞREBÜ HENÎEN BİMÂ ESLEFTÜM FİL'EYYÂMİLHÂLİYETİ"

Yiyiniz, içiniz; siz boş günlerde nefsinizle savaşarak bu nimetleri elde ettiniz.

“VE EMMÂ MEN ÛTİYE KİTÂBEHU BİŞİMÂLİHÎ FEYEKÛLÜ YÂ LEYTENÎ LEM ÛTE KİTÂBÎYEH”

Ama, şu kimse ki, yaptığı işlerin kitabı kendisine soldan verilmiştir; o der ki: “Ne olaydı bana bu kitap verilmeseydi?” Çünkü bu adam havasına uyan cehennemlik kimselerden idi. Onun varlığı, devamı gerektirirse de safayı gerektirmez. Zira kazanmada, sebat ve devam vardır. O, her ne kadar cehennem azabına dayanırsa da, bu dayanma ve sebat ile iyilik feyzini kazanamaz.

“VE LEM EDRİ MÂ HISÂBİYEH”

“Bu kitabın ne ile terkip ve tanzim olunduğunu bilemiyordum. Bu benim idrakimin üstündedir.”

“YÂLEYTEHÂ KÂNETİLKÂDIYETE”

“Ne olaydı bu kitap bizim yok olmamıza bir hüküm olaydı” diyor ve **“Yâleytenî küntü türâben”**[*] dileğinde bulunuyor. Lâkin toprağa katılmış olmakla başka unsurlardaki hayat ve üstünlük şerefleri ne ile yok olur? Her şeyin en yüksek ve şerefli temeli topraktır. Zira, toprakta hayat vardır. Ateş, su ve havada olduğu gibi bunlar seçilip belirlenmiş, birbiriyle ilgili ve karşılıklı bileşiklerdendir. Onun için bir kimse islâmlıkta namaz, oruç, zekât, hac makamında olan bu unsurları kullanmadıkça onun vücudunun gereği olamaz ve kendisi de Cenâb-ı Hakk’dan razı

(*) Nebe’ Sûresi, 40 ıncı âyet: “... keşki toprak olaydım.”

olamaz. Zira, rizaya doğru yönelmemiştir, yüzü soldadır.

"MÂ AĞNÂ ANNÎ MÂLİYEH"

"Şimdi benim gönlümü doyuran ne var? Hayatım hiç oldu. O devamlı mutluluğu ve sonsuz selâmeti boşa giderdim. Elime ne geçti, azaptan başka ne kazandım?"

"HELEKE ANNÎ SULTÂNİYEH"

"Benim ezici kuvvetim ve saadetim, iktidar ve iradem mahvoldu. Kuvvet sarfederek ibadet ve iyi hal kazanmama da imkânım kalmadı."

"HUZÛHÜ FEGULLÛHÜ"

Vazife ile memur olan zebaniler! Onun boynuna ve bileklerine demir halkalar geçiriniz.

"SÜMMELCAHIYME SALLÛHÜ"

Sonra onu cehenneme götürünüz.

"SÜMME FÎ SİLSİLETİN ZER'UHÂ SEB'ÛNE ZİRÂAN FESLÜKÛHÜ"

Muhammediyet nuru burada insana hâkimdir. Bu hüküm, eğer din ve itikat cihetiyle ümmetin olgunluğuna uygun olursa, o sürenin uzunluğu bir ömür karşılığındadır. Yetmiş sene yaşayan kimse yetmiş yaşına kadar azaba müstahak olur, demektir.

"İNNEHÛ KÂNE LÂ YÜ'MİNÜ BİLLÂHİL'-AZÎMİ"

Onların suç ve isyanları, yüce Allah'a iman etmemeleridir. Bu onların müstahak oldukları uygun ve yaraşır cezalarıdır.

"VE LÂ YEHUDDU ALÂ TAÂMİLMİSKİNİ"

Bir kimse, bunların ekmeğinin ucunu görmedi. Yoksul, bunların yemeğinden bir zevk alamadı.

"FELEYSE LEHÜLYEVME HÂHÜNÂ HAMİMÜN"

O gün ki, âhiretin azabının sonudur. O günde onları koruyacak bir şey yoktur. Zira, kendileri hayvanlıktan başka bir şeye dayanamazlar. O sıfatları ki Cenâb-ı Hakk onlara vermiştir. Vücutları da bu sıfatlarla var olacaktır.

"VE LÂ TAÂMÜN İLLÂ MİN GISLÎNİN"

Onların yiyecekleri de yoktur. Ancak kusuntu gibi bir şeyi yiyeceklerdir.

"LÂ YE'KÜLÜHÛ İLLELHÂTIÛNE"

Onu, doğru yoldan ayrılanlar yerler.

"FELÂ UKSİMÜ BİMÂ TÜBSIRÛNE"

Sizin gördüğünüz şeyleri ben size tarif, tayin veya tahsis etmiyorum.

"VE MÂ LÂ TÜBSIRÛNE"

Görünmez şeyleri de size taksime kalkmıyorum. Çünkü ilerde cennette verilecek olan nimetler ve cehennemdeki kınama gibi şeyler, vücudu görünmeyen fakat ulaşılması mümkün olan şeylerdir.

"İNNEHU LEKAVLÜ RESÛLİN KERÎMİN"

Bunlar kerim olan bir resulün sözüdür. Bu da okumayla nitelenmiş olan şanı yüce Kur'ân'dır.

"VE MÂ HÜVE BİKAVLİ ŞÂIRİN KALÎLEN MÂ TÜ'MİNÛNE"

Bu bir şairin sözü değildir ki, siz ona az inanır ve pek önem vermezsiniz.

"VE LÂ BİKAVLİ KÂHİNİN KALÎLEN MÂ TEZEKKERÛNE"

Bir kâhinin sözü de değildir ki, onu siz az anlarsınız.

"TENZÎLÜN MİN RABBİL'ÂLEMÎNE"

Âlemlerin rabbisinden size inen, ilâhî hükümlerdir. Düşününüz, âlemlerin rabbi sizi ne suretle terbiye edeceğini ve bu terbiyeden ne suretle rablığa uygun bir hareket gösterebileceğinizi şimdiden size bildiriyor.

"VELEV TEKAVVELE ALEYNÂ BA'DAL'-EKÂVİLİ LEEHAZNÂ MİNHÜ BİLYEMÎNİ"

İnatçılıkla ve inkâr derecesinde bazı söyler uydurmağa kalksa bile Biz onu, sağ yönden gelirse kabul ederiz; eğer sol yönden gelirse, yanımızda değersizdir.

"SÜMME LEKATA'NÂ MİNHÜLVETİNE"

Biz ondan kalb damarını keseriz. Aramızda sevgi ve muhabbet kalmaz. Onunla biz bütün bütün kıyamet gününde ayrılmış olacak ve onunla bir daha görüşmeyecek ve konuşmayacağız.

"FEMÂ MİNKÜM MİN EHADİN ANHÜ HÂCIZİNE"

Sizden hiç bir adam ona engel olamaz.

"VE İNNEHU LETEZKİRETÜN LİLMÜTTEKIYNE"

O, Allah'a karşı gelmekten sakınanlara bir öğüttür.

"VE İNNÂ LENA'LEMÜ ENNE MİNKÜM MÜKEZZİBİNE"

Elbette bizim ilmimiz hakikat mertebesine ulaşmıştır. Sizler yalancısınız.

"VE İNNEHU LEHASRETÜN ALELKÂFİRİNE"

O günde inkârcıların alnına hasret gününün elem ve kederi düşmüştür. Başka bir ümit ve sığınacak yerleri kalmamıştır.

“VE İNNEHU LEHAKKULYAKIYNİ”

Şüphe götürmeyecek olan gerçekler bu ilmimizde meydana çıkmıştır.

“FESEBBİH BİSMİ RABBİKEL’AZİMİ”

Yüce Rabbinin ismini devamlı an ki, senin mutluluğun ve kurtuluşun bu ismin feyziyle meydana gelir.

Açıklamanın ikinci şekli

BİSMİLLÂHİRRAHMÂNİRRAHÎM

“ELHÂKKATÜ MELHÂKKATÜ VE MÂ EDRÂKE MELHÂKKATÜ”

Hayat, ilim, kudret... gibi sıfatların vasıtasız meydana gelen olaylarla iniş ve yansıma niteliğini, gerçeklik ve oluş keyfiyetini, o şeye ulaşmadan önce duyularla anlamak mümkün değildir. Zira bir kimse kalbine gelen ve nakşolunan şeyi göremez, niteliğini de bilemez. Ancak bir cereyanın gelişini anlayabilir.

Sana ne gibi bir şey gösterdi? Yani, bir şey tartılmaksızın terazinin dili belli olur mu? İnsanın vücudu da terazinin dili gibidir. Sağ tarafı sol tarafa meylederse, sana meyli olan vücutta kendisini gösterir. «Hâkka» insanlara tecavüz ve kasıt ettiği surette onun üzerine mânânın ve gerçeğin hiç bir hükmü rüyada olduğu gibi gerekmez. Ancak «Hâkka»ya hüküm ulaştıktan sonra anlaşılır. Ölçek ve terazi gibi şeylerin «Hâkka»sı, meydana çıkarak gerçekleşen doğrulukla görünür. Ancak, göz kararıyla yapılan ölçüler de hukukça uygundur. Bu gibi alış verişe halk arasında «Peygamber pazarı» (götürü satış) denilir.

"KEZZEBET SEMÛDÜ VE ÂDÜN BİLKÂRİATİ"

«Semûd» ile «Âd» korkunç bir ilâhî gazaba rastlayacaklardır. «Kezzebet»; kalple ilgili işlerden iman ve islâmın, insanın varlık âleminde su, hava, ziya, ısı ve benzeri gibi hayata yardımcı olan şeylerin yok olmasını dava etmektir. Zira, bu şeylerin varacağı yer insan olduğundan, seziş ve anlayışın, bu yokluğu kabul etmediğindendir. Ama, denenmiş şeyler bunun aksinedir.

"FEEMMÂ SEMÛDÜ FEÜHLİKÜ BİTTÂGIYETİ"

Hiyleyle halkı incitmeye alıştıkları ve doğru yoldan saptırdıkları için su taşkını ile yok olacaklardır. «Semûd»un lûgat mânâsı, bir kimseye yetecek ve kandıracak kadar olan su «mâ-ı kalil» demektir. Bu ise etrafı su ile çevrili olan ve su ile geçinen kimseler demektir ki geçimleri ve ticaretleri yalnız suya bağlı olanlar ve su içinde bulunanlar, adalar ahalisidir. Allah katında bu dünyanın bir sinek kanadı kadar değeri yoktur. Bu dünya heves edilecek bir şey değildir. Gerçek tasarruf sahibi olan Cenâb-ı Hakk, insanları ölçülü hareket ve doğruluk yönüne çekmek için denizlerde ve nehirlerde bile geçim sebeplerini hazırlıyor ve yaşamlarını sağlıyor. Bir deyimce: Dünya, azdan azdır. İsteklisine aşağılık verir. Sahibini ki, kendisine sahip çıkanları, kılavuzsuz kalmış körler gibi şaşırmış bırakır.

“VE EMMÂ ÂDÜN FEÜHLİKÜ BİRIYHIN SARSARİN ÂTİYETİN”

«Âd» kavminin evlerinin ve yurtlarının kendileriyle birlikte yok olmasına «rıyh-ı sarsar» sebep olur. Hangi yerde olurlarsa olsunlar «Âd» kavmi «rıyh-ı sarsar»a rastlarlar. Kendilerini koruyamayacak surette bir belâ onlara yönelir. Gerek beden ve gerekse ruhda, karşı durma ve dayanması imkânsız elem ve keder içinde kalarak ölüm ve yokluğa uğrarlar.

Strateji gereği askerin bir yerden başka bir yere intikali hususuna da «rıyh-ı sarsar» demek uygun ve münasiptir.

“SAHHAREHÂ ALEYHİM SEB’A LEYÂLİN VE SEMÂNİYETE EYYÂMİN HUSÜMEN FETERELKAVME FİHÂ SAR’Â KEENNEHÜM A’CÂZÜ NAHLİN HÂVİYETİN FEHEL TERÂ LEHÜM MİN BÂKIYETİN VE CÂE FİR’AVNÜ VE MEN KABLEHU VELMÜ’TEFİKÂTÜ BİLHÂTIETİ FEASAV RESÛLE RABBİHİM FEEHAZEHÜM AHZETEN RÂBİYETEN İNNÂ LEMMÂ TAGALMÂÜ HAMELNÂKÜM FİLCÂRİYETİ LİNEC’ALEHÂ LEKÜM TEZKİRETEN VE TEIYEHÂ ÜZÜNÜN VÂİYETÜN”

«Âd», kâmid (ısıtmak) anlamını içine aldığından, vücudun normal ısısını hava, su, bitkiler ve benzeri başka şeylerden almaklıktır. «Âd» şu kavimdir ki, başkasının kışkırtmasiyle haddini aşar ve yok olmaya yönelik olarak hareket eder.

«Tâgıye», saika (yıldırım) anlamına, azap haykırışıdır. Kendisinden başka kimse ona bilgili olamaz. Zira, manevîdir. İstidatlı ve anlayışlı olan herkesin dimağı onun göründüğü yerdir. Yani, meydana çıktığı yer beyindir.

«Sarsar», şiddetli sesle gürleyen rüzgâr veya çok soğuk esen yel;

«Âtiye», korkusundan konuşmaya güç bulamıyarak insanın yüzüne bön bön bakan kimselerdir.

İlk «Âd» kavmi «sarsar» ile yok olacaklarını nebilerinden işitmiş olduklarından, dağların başlarında ve uygun yerlerde taşları oyarak kendileri için sanki emniyetli ve sağlam evler yaptılar. Fakat ilâhî azaptan onları hiç bir şey kurtaramadı. Akıl ve hayallerine gelmedik bir surette «rıyh-ı sarsar» onları yere serdi. Yedi gece ve sekiz gün içinde ki, «Berd-ül acûz»* günlerinde yok oldular. O zaman kavim, kökünden çıkarılmış, içleri kof hurma kütükleri gibi, bakan kimseye bunamış ve saralı surette görünürdü.

«Mü'tefikât», yalan ve iftiraya kapılıp nefsinin arzu ve isteklerine uyan kimseler ve haddini aşarak doğruluktan kaçanlardır.

«Râbiye», bir şeyi tamamiyle aklı almıyarak Allah'a ortak koşan ve şüphede kalan kimsedir.

(*) Berd-ül-acûz: Kocakarı soğuğudur. Rumî Şubatın 26'sından itibaren yedi gün şiddetle devam eden bir soğuktur.

«Üzünün vâıye», memleketin tutucu âdetlerine ve ahalisinin yaygaracı sözlerine uyarak kapılan kimseler ki, bunlara taklitçi kişiler denilir. Bunlar, gittikleri yolda doğruluk bulamazlar. Zira, doğruluk ve hakikati anlamayan kimse mesleğinde taklitçidir.

"FEİZÂ NÜFİHA FİSSÛRİ NEFHATÜN VÂHIDETÜN VE HUMİLETİL'ARDU VELCİBÂLÜ FEDÜKKETÂ DEKKETEN VÂHIDETEN"

Bu, hayret verici sınaî bir şeydir ki, henüz meydana gelmediğinden tarifi imkânsız gibidir. Burada insanın vücudunu teşkil elen (hava, ısı, su ve toprak gibi) dört unsur, «Hazerât-ı hamse»*ye dayamşma ile hayat, ilim, kudret... gibi sıfatlardan bir çeşit etkilere uyacak ki, tasarruf ve iktidarın sonuna ulaşmadıkça meydana gelmeyecektir. Meydana gelmeyince de anlaşılmaz. Hayat, ilim, kudret... gibi sıfatlarla kullanılmıştır. Kendisinde bir risalet yoktur. Gönderilenlerden bir risalete de tabi değildir. Vücut bulmazdan önceki hakikatinden vücut bulma âlemine inince o zaman kendisi kendini tarif eder. O vakitte Arz'ın yüklenme niteliği ile dağların ayrılma hali belli olur. Arzdan ayrılan büyük cisimler birden yerçekimine uyarak tekrar Arza iner ve çarparlar. Şimdiki halde Arza sahip olan burcun; «Dübb-i asgar» (Küçükayı) yahut Arza sahip hangi burç ise, öyle bir günde o sahipliğin değişikliğinden, başka bir çekime uyacağını gösteriyor. «Cibâl»: burada Arz yüzeyini kaplayan dağlar olsun veya başka unsur-

---

(*) Hazerât-ı hamse: Milk, Melekût, Nâsut, Lâhut ve Ceberut'dan ibaret olan beş âlem.

ları icat ve var eden Ay, su, hava gibi şeyler olsun onlar da o günkü günde, başka bir Arz yuvarlağının başka bir burca geçmesinden dolayı, sahip olduğu ve onunla ilgili olan şeyler ardı arkası kesilmeksizin Arza gelir ve Arzdaki eski yerini alır. Arz, bilmiyoruz ki, hangi burcun çekimine uyacak. Zira, bu Arz yuvarlağı hiç bir şeyle uyuşup bağdaşamaz. Kendi güneşinden ayrılırsa hayat, ilim, kudret... gibi kendi sübut sıfatlarından ayrılmış olur. Hayat, ilim ve kudretin kendisinde görünmemesi cihetiyle «Şezâyâ» (Kavs = Sagittarius) gibi, hiç bir şeye sahip olamaz. «Dübb-i asgar» (Küçükayı) dan «El-câsî» (Herkül) takımyıldızına doğru akıp giden Güneş sistemi bu günkü günde buradan ayrılıp da vardığı burcun çekimine uyacağı vakit orada bir olay meydana gelecektir. O günkü günde birinden ayrılarak diğerine bitişinceye kadar, bu Güneş sisteminde büyük bir değişikliğin oluşu günüdür.

"Dekketen vâhıdeten", Arzın yerçekimi etkisinden meydana geldiğini gösteriyor. Bir taş havaya atıldığı zaman sonuna kadar gitmez, ilk hızını kaybeder, tâ o noktaya kadar ki kendini ileri süren gücün etkisi kalmaz; Arzın yerçekimine kapılarak aşağıya doğru iner ve yere düşer, bir yerde saplanır kalır. Bu örnek, bir benzetiştir.

"FEYEVMEİZİN VEKAATİLVAKIATÜ"

Olması düşünülebilen kıyamet günü başlar.

"VENŞAKKATİSSEMAÜ FEHİYE YEVMEİZİN VAHİYETÜN"

Yeryüzü, o günde dağların çözülme ve ayrılmasıyla yarılır. Gökyüzünde Güneş sistemi hareketine son verir; bir burçtan diğer bir burca sıçrayarak o burcun, o yıldızın çekici gücüne tutulur. Tüm uyduları ile Güneş, önceki yörüngesinden ayrılır.

"VELMELEKÜ ALÂ ERCAİHÂ VE YAHMİLÜ ARŞE RABBİKE FEVKAHÜM YEVMEİZİN SEMÂNİYETÜN"

Güneş, etrafiyle ve bütün uydulariyle beraber «Dübb-i asgar»dan, çekiminin şiddetine tutulmuş olduğu diğer burca intikal eder. «Arş-ı Rabb» bütün gök âleminde mevcut olan tasarruf edici bir kuvvettir ki sekiz güce sahiptir. Toprak, su, hava, ısı gibi dört unsurdan başka diğer dört elemana da uyar ve bunları da taşır.

"YEVMEİZİN TU'RADÛNE LÂ TAHFÂ MİNKÜM HÂFİYETÜN"

Bu günkü günde sizden bir kimse açık kalmaz, yani saklı kalamaz.

"FEEMMÂ MEN ÛTİYE KİTÂBEHU BİYEMÎNİHÎ FEYEKÛLÜ HAÜMUKREÛ KİTÂBİYEH"

Onlar ki mutluluk hali, güzel inanış ve iyi iş ile kazandıkları manevî âhiret vücutlarını hazırlamış ve elde etmişlerdir. Diyecekler ki: "Benim elde etmiş olduğum kitap ne şaşılacak bir görünüş, bir parlaklık ve saflık kazanmıştır."

"İNNÎ ZANENTÜ ENNÎ MÜLÂKIN HISÂBIYEH"

"Ben zannederdim ki bir gün hesaba kavuşacağım. Böylece hesaba kavuşacağım zamanı beklerken meğer pek kusursuz şekilde manevî bir vücut kazanmışım."

"FEHÜVE Fİ IYŞETİN RÂDIYETİN"

Bu, razı ve hoşnut olduğu bir yaşayıştır ki, kendisine o kitap verilen zat taşkın bir sevinçle memnun kalacak. Zira, bu kitap «Kitâb-ı yemîn»dir. Yemin kitabı o kitaptır ki, kendisinde emre aykırı aslâ bir şey bulunmaz. Bu kitap ona sağ yanından verilmiştir.

"Fİ CENNETİN ÂLİYETİN"

Cennette yüce bir mertebeye yükselmiş bir zattır.

"KUTUFUHÂ DÂNİYETÜN"

Onun kendisine hayat, ilim, kudret... gibi sıfatlardan bağışlanan ve âhiretle ilgili olan manevî vücudu cennette, risalet ve nübüvvetin erdemliği ve üstünlüğü ile zinetlendirilmiş ve uygun bir nitelikte bulunur.

"KÜLÛ VEŞREBÛ HENÎEN BİMÂ ESLEFTÜM FİL'EYYÂMİLHÂLİYETİ"

Yiyin, için ki siz o günlerde benim emrime boyun eğerek nefsinizin arzularına uymamıştınız. Oruç tutmuştunuz. Yemekten, içmekten uzak kalmıştınız. Şimdi yiyiniz, içiniz. Sizin boğazınızdan kolay geçsin. Yemeye, içmeye hak kazandınız ve lâyıksınız.

"VE EMMÂ MEN ÛTİYE KİTÂBEHU BİŞİMÂLİHÎ FEYEKÛLÜ YÂ LEYTENÎ LEM ÛTE KİTÂBİYEH"

Şu kimseler ki, sol yanından kitapları kendilerine verilmiştir. Onlar diyecekler ki: "Ne olaydı biz bu kitabı görmeyeydik. Böyle bir kitap meydana getirmiyeydik."

"VE LEM EDRİ MÂ HISÂBİYEH"

"Biz, böyle bir şeyin hesabını anlayamayız. Başımız nasıl karışık bir derde düştü."

"YÂLEYTEHÂ KÂNETİLKÂDIYETE"

"Ne olaydı bu kitap hükümsüz olmuş olsaydı."

"MÂ AĞNÂ ANNÎ MÂLİYEH"

"Benim kazandığım şeyler fayda vermedi. Emeklerim hep boşa gitti."

"HELEKE ANNÎ SULTÂNÎYEH"

"Benim elimde bir belge, bir tanıt da yok. O belge hükümsüz bırakıldı. Benim bir niteliğim ve insanlığa yakışır bir halim bulunduğuna ne ile hükmedeceğim? Ben hayvanlar sırasında kaldım."

"HUZÛHÜ FEGULLÛHÜ SÜMMELCAHIYME SALLÛHÜ SÜMME Fİ SİLSİLETİN ZER'UHÂ SEB'ÛNE ZİRÂAN FESLÜKÛHÜ İNNEHÛ KÂNE LÂ YÜ'MİNÜ BİLLÂHİL'AZÎMİ"

Tutun, bağlayın, ondan sonra cehennemde yakın. Sonra bir zincire vurun ki, onun uzunluğu yetmiş arşın olsun. Zira, hayatta iken Allah'ın emrine boyun eğerek iman etmedi.

"VE LÂ YEHUDDU ALÂ TAÂMİLMİSKİNİ"

Onlar, ekmeklerini kimseye göstermezlerdi. Onlara ilâhî bağış ve rablerinin ihsanı olan mallar, paralar ve başka şeylerinden, haketmiş olanların nasibi olan zekât gibi borç hükmünde olan vazifeyi de yerine getirmezlerdi.

"FELEYSE LEHÜLYEVME HÂHÜNÂ HAMÎMÜN"

Onların, risalet ve nübüvvetin erdemliği ve üstünlüğüne ve suçlarının bağışlanması olgunluğuna ulaştırılması için şefaat edenleri olmadığı gibi dert ve belâdan kurtaracak acıyan bir yakını ve dostları da yoktur.

"VE LÂ TAÂMÜN İLLÂ MİN GISLİNİN"

Onlar; ne yerler, ancak yutkunmaktan başka, ellerine ne geçer ki, onların yaşantılarını bir bolluk ve rahatlık derecesine ulaştırsın.

"LÂ YEKÜLÜHÛ İLLELHÂTIÛNE"

Öyle yutkunup elem verici bir azaba uğramış olurlar. Vaktinde doğru yoldan saparak hata etmiş olanlar ve fırsatı kaçırmakla ticareti boşa giderenler işte bunlardır.

"FELÂ UKSİMÜ BİMÂ TÜBSIRÛNE"

Siz, ileride bağışlarınızı bir gerçeğe dikmiş ve bir hayata sahip olmuşsunuz ki, o gerçek, o hayat, sayısı artmakla bölünmeyi kabul etmez.

"VE MÂ LÂ TÜBSIRÛNE"

Sizin yaptığınız işler belli, düşünceleriniz ve niyetleriniz ki, görünmez bir mânâdır; bölünmeye tahammülü yoktur. Onunla insan yücelik derecesine varamaz. Zira, o makamı kazanmamıştır.

"İNNEHU LEKAVLÜ RESÛLİN KERİMİN"

Bu şan ve şeref kerem sahibi bir elçinin sözüdür.

"VE MÂ HÜVE BİKAVLİ ŞÂIRİN KALİLEN MÂ TÜ'MİNÛNE"

Bu şair sözü de değildir ki, siz buna önem vermezsiniz. Önem vermediğiniz ve inanmadığınız şair sözü de değildir.

"VE LÂ BİKAVLİ KÂHİNİN KALİLEN MÂ TEZEKKERÛNE"

kadar ona özen gösterecek derecede anla-
olunmaz müneccim ve kâhin sözü de
değildir.

"TENZÎLÜN MÎN RABBİL'ÂLEMÎNE"

Bu, ancak âlemlerin rabbi olan Cenâb-ı Hakk ta
ıdan vahiy ile inmiş kerim bir sözdür.

"VELEV TEKAVVELE ALEYNÂ BA'DAL'-EKÂVÎLÎ"

Bizim üzerimize bazı dedikodu ederler. Bizde bu nimet ve gerçeği görüp de kıskançlık edenler de bulunur. Bazı sözleri Bizimle ilgili bulurlar.

"LEEHAZNÂ MÎNHÜ BİLYEMÎNİ"

Bizce, o sözleri ve onların bazı sözlerini yemin ederek söyleseler bile güvenmeye değer ve kabule lâyık değildir.

"SÜMME LEKATA'NÂ MİNHÜLVETÎNE"

Biz; böyle kalbden düşünceye, düşünceden lisa-
;elen, kötü kalpliliklerinden dolayı göstermiş ol-
münasebetsizlikle fesat çıkaran sözlerini size
bu Kur'ân'da anmayı, iyileş-
mege lâyık ve gerçeğe yakın olmadığ
dıradık. O kelimeler ki, onu uydurup söylerler. Onlar

gerçeğe yakın olmadıklarından, bu sebeple sona erdirilmişlerdir.

"FEMÂ MİNKÜM MİN EHADİN ANHÜ HACİZÎNE"

Böyle sözleri geri çevirecek ve önleyecek kim vardır? Bunu dikkatle araştırıp, doğru olup olmadığını inceleyerek gerçekle yalan arasını ayırabilirsiniz. Sizden bir kimse var mıdır ki, bunların kuruntusunu, doğruluğunu ve yalanını ayırıp seçebilsin. Hanginiz bunu ayırabilirsiniz? Onu, Allah'ın sözüne nisbet eylemekle utansın.

"VE İNNEHU LETEZKİRETÜN LİLMÜTTEKIYNE"

Bu Kur'ân, Allah'dan korkup ona karşı gelmekten sakınarak Allah'ı arayanlar için bir belge ve öğüttür.

"VE İNNÂ LENA'LEMÜ ENNE MİNKÜM MÜKEZZİBÎNE"

Biz biliyoruz ki, sizin içinizde yalancılar var. İnsanın yapmamış olduğu bir şeyi uydurup yapmış gibi ilgi kurarak söylerler.

"VE İNNEHU LEHASRETÜN ALELKÂFİRÎNE"

Bu günkü günde Kur'ân'ın bir harfini bari olsun anlaya idiler, ona bir bilgileri olaydı. Bu, doğrulama ve inanma ölçüsünü elde edemedikleri için kâfirlere bir üzüntü ve pişmanlıktır.

"VE İNNEHU LEHAKKULYAKIYNİ"

İnsana gerçeği, gerçekliğine hiç şüphe olmayacak şekilde bildiren bu Kur'ân'dır.

"FESEBBİH BİSMİ RABBİKEL'AZİMİ"

Yüce olan Rabbinin ismini tesbih ve tenzih et. Allah'ı kutsallaştırarak yücelt ve O'nun her türlü eksik ve noksandan uzak bulunduğuna ve insan niteliğinde olmadığına inan. Bu Kur'ân'ı yol gösterici ve imam kabul et, buna uyarak Hakk'a kavuş.

أَجْرًا فَهُمْ مِنْ مَغْرَمٍ مُثْقَلُونَ ۝ أَمْ عِنْدَهُمُ الْغَيْبُ فَهُمْ يَكْتُبُونَ
۝ فَاصْبِرْ لِحُكْمِ رَبِّكَ وَلَا تَكُنْ كَصَاحِبِ الْحُوتِ
إِذْ نَادٰى وَهُوَ مَكْظُومٌ ۝ لَوْلَا أَنْ تَدَارَكَهُ نِعْمَةٌ مِنْ رَبِّهِ لَنُبِذَ
بِالْعَرَاءِ وَهُوَ مَذْمُومٌ ۝ فَاجْتَبٰيهُ رَبُّهُ فَجَعَلَهُ مِنَ الصَّالِحِينَ ۝
وَإِنْ يَكَادُ الَّذِينَ كَفَرُوا لَيُزْلِقُونَكَ بِأَبْصَارِهِمْ لَمَّا سَمِعُوا الذِّكْرَ
وَيَقُولُونَ إِنَّهُ لَمَجْنُونٌ ۝ وَمَا هُوَ إِلَّا ذِكْرٌ لِلْعَالَمِينَ ۝

KALEM SÛRESİ[10]

BİSMİLLÂHİRRAHMÂNİRRAHİM

NÛN VELKALEMİ VE MÂ YESTURÛN * MÂ ENTE BİNI'METİ RABBİKE BİMECNÛN * VE

---

[10] Kalem Sûresi: Kaleme yemin ederek başladığı için bu adı almıştır. Mekke devrinde nazil olmuştur. 68 inci sûredir. 52 âyetten ibarettir.

İNNE LEKE LEECREN GAYRE MEMNÛN * VE İNNEKE LEALÂ HULÜKIN AZÎM * FESETÜBSIRÜ VE YÜBSIRÛN * BİEYYİKÜMÜLMEFTÛN * İNNE RABBEKE HÜVE A'LEMÜ BİMEN DALLE AN SEBÎLİHÎ VE HÜVE A'LEMÜ BİLMÜHTEDÎN * FELÂ TÜTIILMÜKEZZİBİN * VEDDÛ LEV TÜDHİNÜ FEYÜDHİNÛN * VE LÂ TÜTI' KÛLLE HALLÂFİN MEHÎN * HEMMÂZİN MEŞŞÂİN BÎNEMÎM * MENNÂIN LÎLHAYRÎ MU'TEDİN ESÎM * UTÜLLİN BA'DE ZÂLÎKE ZENÎM * EN KÂNE ZÂ MÂLÎN VE BENİN * İZÂ TÜTLÂ ALEYHİ ÂYÂTÜNÂ KÂLE ESÂTIYRÛL'EVVELÎN * SENESİMÜHU ALELHURTÛM * İNNÂ BELEVNÂHÜM KEMÂ BELEVNÂ ASHÂBELCENNETÎ İZ AKSEMÛ LEYASRİMÜNNEHÂ MUSBİHHYN * VE LÂ YESTESNÛN * FETÂFE ALEYHÂ TÂİFÜN MİN RABBİKE VE HÜM NÂİMÛN * FEASBEHAT KESSARÎM * FETENÂDEV MUSBİHIYN * ENİĞDÛ ALÂ HARSÎKÜM İN KÜNTÜM SÂRİMİN * FENTALEKÛ VE HÜM YETEHÂFETÛN * EN LÂ YEDHULENNEHELYEVME ALEYKÜM MİSKİN * VE GADEV ALÂ HARDİN KÂDİRİN * FELEMMÂ REEVHÂ KÂLÛ İNNÂ LEDÂLLÛN * BEL NAHNÛ MAHRÜMÛN * KÂLE EVSETUHÜM ELEM EKUL LEKÛM LEVLÂ TÜSEBBİHÛN * KÂLÛ SÜBHÂNE RABBİNÂ İNNÂ KÜNNÂ ZÂLİMİN * FEAKBELE BA'DUHÜM ALÂ BA'DIN YETELÂVEMÛN * KÂLÛ YÂ VEYLENÂ İNNÂ KÜNNÂ TÂGIYN * ASÂ RABBÜNÂ EN YÜBDİLENÂ HAYREN MİNHÂ İNNÂ İLÂ RABBİNÂ RÂGIBÛN * KEZÂLİKEL'AZÂBÜ VE

LEAZÂBÜL'ÂHIRETİ EKBERÜ LEV KÂNÛ YA'LEMÛN * İNNE LİLMÜTTEKIYNE INDE RABBİHİM CENNÂTİNNAIYM * EFENEC'ALÜLMÜSLİMÎNE KELMÜCRİMİN * MÂLEKÜM KEYFE TAHKÜMÛN * EM LEKÜM KİTÂBÜN FÎHİ TEDRÜSÛN * İNNE LEKÜM FİHİ LEMÂ TEHAYYERÛN * EM LEKÜM EYMÂNÜN ALEYNÂ BÂLİGATÛN İLÂ YEVMİLKIYÂMETİ İNNE LEKÜM LEMÂ TAHKÜMÛN * SELHÜM EYYÜHÜM BİZÂLİKE ZEIYM * EM LEHÜM ŞÜREKÂ'Ü FELYE'TÜ BİŞÜREKÂİHİM İN KÂNÛ SÂDIKIYN * YEVME YÜKŞEFÜ AN SÂKIN VE YÜD'AVNE İLESSÜCÛDİ FELA YESTETIY'ÛN * HÂŞİATEN EBSÂRÜHÜM TERHEKUHÜM ZİLLETÜN VE KAD KÂNÛ YÜD'AVNE İLESSÜCÛDİ VE HÜM SÂLİMÛN * FEZERNİ VE MEN YÜKEZZİBÜ BİHÂZELHADİSİ SENESTEDRİCÜHÜM MİN HAYSÜ LÂ YA'LEMÛN * VE ÜMLÎ LEHÜM İNNE KEYDİ METİN * EM TES'ELÜHÜM ECREN FEHÜM MİN MAĞREMİN MÜSKALÛN * EM INDEHÜMÜLGAYBÜ FEHÜM YEKTÜBÛN * FASBİR LİHÜKMİ RABBİKE VE LÂ TEKÜN KESÂHIBİLHÛTİ İZ NÂDÂ VE HÜVE MEKZÛM * LEVLÂ EN TEDÂREKEHU Nİ'METÜN MİN RABBİHİ LENÜBİZE BİL'ARÂİ VE HÜVE MEZMÛM * FECTEBÂHÜ RABBÜHU FECEALEHU MİNESSÂLİHIYN * VE İN YEKÂDÜLLEZİNE KEFERÛ LEYÜZLİKÛNEKE BİEBSÂRİHİM LEMMÂ SEMİUZZİKRE VE YEKÛLÛNE İNNEHÛ LEMECNÛN * VE MÂ HÜVE İLLÂ ZİKRÜN LİL'ÂLEMİN *

Tercümesi

Nûn; kalem ve onunla yazılanlara and olsun ki, ey Muhammed! Sen Rabbinin nimetine uğramış bir kimsesin, deli değilsin. Doğrusu sana kesintisiz bir ecir vardır. Şüphesiz sen büyük bir ahlâka sahipsindir. Hanginizin aklından zoru olduğunu yakında sen de göreceksin, onlar da görecekler. Doğrusu senin Rabbin, yolundan sapıtanları çok iyi bilir; O, doğru yolda olanları çok iyi bilir. Ey Muhammed! Bundan böyle, yalanlayanlara aldırma. Onlar sana indirilen âyetlerden beğenmediklerini bırakman suretiyle senin kendileriyle uyuşmanı isterler; böyle yapsan, seni överler. Ey Muhammed! Diliyle iğneleyen, kovuculuk eden, iyiliği daima önleyen, aşırı giden, suç işleyen, çok yemin eden alçak zorbaya, bütün bunlar dışında bir de soysuzlukla damgalanmış kimseye, mal ve oğulları vardır diye aldırış etmeyesin. Âyetlerimiz ona okunduğu zaman: "Öncekilerin masalları" der. Onun havada olan burnunu yakında yere sürteceğiz. Biz bunları, vaktiyle bahçe sahiplerini denediğimiz gibi denedik. Sahipleri daha sabah olmadan, bahçeyi devşireceklerine —bir istisna payı bırakmaksızın— yemin etmişlerdi. Ama onlar daha uykudayken Rabbinin katından gönderilen bir salgın o bahçeyi sarıvermişti de bahçe kapkara kesilmişti. Sabah erken: "Ürünlerinizi devşirecekseniz erken çıkın." diye birbirlerine seslendiler. "Bu gün orada, hiçbir düşkün kimse yanımıza sokulmasın." diye gizli gizli konuşarak yürüyorlardı. Yoksullara yardım etmeye güçleri yeterken böyle konuşarak erkenden gittiler. Bahçeyi gördüklerinde: "Her halde yolumuzu şaşırmış olacağız; belki de biz yoksun bırakıldık." dediler. Ortancaları: "Ben size Allah'ı anmamız gerekmez mi? dememiş miydim?" dedi. "Rabbimiz yücedir; doğrusu biz yazık etmiştik." dediler. Birbirlerini yermeye başladılar. Sonra şöyle dediler: "Yazıklar olsun bize; doğrusu azgınlık edenlerdik." "Belki Rabbimiz bize bundan daha iyisini verir; doğrusu artık, Rabbimizden dilemekteyiz." İşte azap böyledir; ama âhiret azabı daha büyüktür; keşki bilseler! Allah'a karşı gelmekten sakınanlara, Rableri katında nimet cennetleri vardır. Kendilerini Allah'a vermiş olanları hiç suçlular gibi tutar mıyız? Ne oluyorsunuz? Ne biçim hükmediyorsunuz? Yoksa okuduğunuz bir kitabınız mı var? Seçtikleriniz her halde orada olacaktır. Yoksa aleyhimizde, kıyâmet gününe kadar süregidecek ahitleriniz mi var ki, kendinize hükmettikleriniz sizin olacaktır. Ey Muhammed! Sor onlara: "Bunu kim üzerine alır? Yoksa onların ortakları mı vardır? Doğru sözlü iseler ortaklarını getirsinler. O gün işin dehşetinden baldırlar açılır; gözleri dönmüş olarak yüzlerini zillet bürür; Secdeye çağırılırlar ama buna güçleri yetmez. Oysa, kendileri sapasağlam oldukları zaman secdeye çağırılmışlardı. Ey Muhammed! Kur'ân'ı yalanlayanları Bana bırak; Biz onları bilmedikleri yerden yavaş yavaş azaba yaklaştıracağız. Onlara mehil veriyorum; doğrusu Benim tuzağım sağlamdır. Yoksa, ey Muhammed, sen onlardan ücret istiyorsun da, ağır bir borç altında mı kalıyorlar? Elbette hayır. Yoksa, gaybın bilgisi kendilerinin katında da onlar mı yazıyorlar? Ey Muhammed! Sen Rabbinin hükmüne kadar sabret; balık sahibi Yûnus gibi olma, o, pek üzgün olarak Rabbine seslenmişti. Rabbinin katından ona bir nimet ulaşmasaydı, kınanmış olarak sahile atılacaktı. Rabbi onu seçip iyilerden kıldı. Doğrusu inkâr edenler, Kur'ân'ı dinlediklerinde neredeyse seni gözleriyle yiyeceklerdi. "O delidir." diyorlardı. Oysa Kur'ân, âlemler için bir öğütten başka bir şey değildir.

Açıklaması

BİSMİLLÂHİRRAHMÂNİRRAHÎM

"NÛN VELKALEMİ VE MÂ YESTURÛNE"

Yüce bildiriler taşıyan bu sûre, «Mevâkı-in nücûm»* harflerinden biri olan «Nun» harfiyle doğ-

---

(*) Mevâkı-in nücûm: «Mevâkı'» bir şeyin esas ve menzili, yani mevkii ve yeri demektir. «Nücûm» ise varidat, yani gelen feyizdir. Örnek olarak: İnsanın kalbi Kur'ân'a mevki ve menzildir; Kur'ân ise nücum, yani feyizdir. Kur'ân, lisana gelen, «Sübhan» ise kalbe gelendir. Rablıkta ve kullukta lisan ile öğrenilen bilgiler ve varılan olgunluk, insanlıkta yükselmeyi gerektirdiğinden elde edilen yeteneklerle kalp «Sübhan» sözünün yeri olur. Burada «Sübhan» kelimesi mânâ, hakikat ve vahyin mevkii ve yeridir. Buna, görünürde en basit bir örnek verelim:

Bahçıvan, fideler için bir yer düzenler ve hazırlar. Bu yerin, «Nücûm»un gelmesine elverişli olması gereklidir. Oraya dikilecek fideler «Nücûm» gibidir.

Dikilen bir fidenin yetişip büyüyerek olgunlaşması, ona «Sübbûhiyet»den gelen feyiz iledir.

Dikilen yer ile fidenin arasında dolaşan haller, görünüş bakımından «Kur'ân»dır. **"Lâ tüharrik bihî lisâneke lita'cele bihî inne aleynâ cem'ahu ve Kur'ânehu"** (Kıyamet sûresi, 16-17 nci âyet: "Ey Muhammed! Cebmuştur. Bu harfe «Nûn-u nübüvvet» denilir. Nübüvvet iki türlüdür: Birisi, «Nübüvvet-i mutlaka» yani kaleme dayanan «Nûn-u nübüvvet» olup, yaratılışın ve üzerinde yaşadığımız dünyanın gerçeklerinin melekûtiyetine dayanmıştır. Diğeri «Nübüvvet-i mukayyede» olan «Nûn-u ümmet»tir; kitap ile Cenâb-ı Hakk tarafından vaki olan, bilinmeyen ve gizli bulunan haberleri kalbe doğuş ve vahiy yoluyla bildirmektir, ki buna «Nübüvvet-i mukayyede-i birrisâle» de denililir. Din büyüklerinden olan ve insanın gelmişi ve geleceğinden haber veren kerem sahibi kimseler gibi.

---

râil sana Kur'ân okurken, unutmamak için acele edip onunla beraber söyleme, yalnız dinle. Doğrusu, o vahyolunanı kalbine yerleştirmek ve onu sana okutturmak Bize düşer.")

Fidenin, kapsadığı hayat, ilim, kudret gibi sübut sıfatlarına dayanarak «Sübbûhiyet»den aldığı ve nurlandırmış olduğu feyizler, «Sübhan»dır.

Bu anlama örnek olarak: Fidenin yetişip büyüme şartlarına bilgili olmak bir tür «tesbih»dir. Bunun mevcut cins ve türünü tanımak «Sübhan»dır. Bu da yükselişle ilgilidir. Eğer yükselmemiş olsa fidenin taşıdığı gerçek nasıl meydana çıkar? Bu meydana çıkış onu toprak altından yeryüzüne ulaştırır. Zira, onun yükseleceği yer insandır.

Mevakıin istidatlı olduğu güçten ve diğer duygulanmalarından açıkça anlaşılan sarmaşma «Sübbûhiyet»le meydana gelmiştir.

«Sübbûhiyet», Güneşten yavaş yavaş dolaşarak insana ulaşan ilâhî bir yardımdır. **"Sübhânellezî esrâ biabdihî leylen..."** (İsrâ Sûresi, 1 inci âyet: "Noksan sıfatlardan münezzehtir, kulunu geceleyin...") Yer için her halde tasarlanmış olan bedendir. Onun için: **"Minelmescidil-**

Bunların, ilâhî emir ve yasakları haber vermeleri de kaleme dayanır.

"MÂ ENTE BİNI'METİ RABBİKE BİMECNÛNİN"

Sana, akıl gibi hüküm vermeye sebep olan ve bu hakimiyetle her şeye nübüvvet feyzinin yansımasıyle birbiri ardınca gelen nübüvvetleri gösterir; örtülü ve gizli halde bırakmaz.

---

harâmi ilelmescidil'aksâ..." (Yukarıdaki âyetin devamı: "... Mescid-i Harâm'dan Mescid-i Aksâ'ya götüren...") buyurulmuştur.

Zaman da parçalanıp bölünmeyi kabul eder, desek bu cihet derin bir düşünmeye ihtiyaç gösterir. Nitekim, **"Ekımıssalâte lidülükişşemsi ilâ gasekılleyli ve kur'ânelfecri inne kur'ânelfecri kâne meşhûden"** (İsrâ Sûresi, 78 inci âyet: "Güneşin batıya yönelmesinden, gecenin kararmasına kadar namaz kıl, sabah vakti de namaz kıl, zira sabah namazı, görülmesi gerekli bir namazdır.") yüce âyeti bölünmeyi kabul etmez. Lâkin an, zaman, gece, gündüz gibi hususlar ayırma ve belli etme içindir. Yoksa bunlar zamanın bölünmesine tanıklık etmez. Zira, mevcut olan bir şey bölünmeyi kabul eder.

Dünkü gün, yarın ve şimdiki hal gibi kelimeler ayrılmış olan zamanları içine alan kelimelerdir.

Kur'ân ve sübhan kelimeleri vahyin tanınmış ve anlaşılmış olanlarıdır.

Kur'ân, insana mahsus olan duyu organları ile anlaşılır. Sesin kulağa, konuşmanın dile ilgisi olduğu gibi.

Sübhan ise insana gelen ilim ve bilgileri, hayvanları ve bitkileri, özetle, her şeyi içine alan ve çevreleyen bir mânâdır.

"VE İNNE LEKE LEECREN GAYRE MEMNÛNİN"

Sana akıl, ilim, anlayışlılık veren. ilminin ve anlayışının sahifesine gelip yerleşmiş bulunan şeyleri aydınlatması ve karşılıklı yansıtmasıyle gerçeği gösteren bu harflerin iyilik ışığı, seni memnun edecek nitelikte, yüceltilerek gönderilmiş bir bağıştır. Sen, özellikle memnun değil misin?

"VE İNNEKE LEALÂ HULÜKIN AZİMİN"

Madem ki, nübüvvet nuru ile kalem ilminden ve risaletten feyiz aldın ve o mesleğin sırlarını ve üstünlüklerini bilip tanıdın; bu büyük bir ahlâk ile temiz bir kalbe eriştiğinin feyzi eserlerindendir. Bu ise, sizde «Mevâkı-in nücûm» ile onun aydınlatmasından ne olup bittiğini öğrenmek için araştırmada bulunduğunuz hallerin eseridir. Büyük bir nimete ulaşmışsınız.

"FESETÜBSIRÜ VE YÜBSIRÜNE BİEYYİKÜMÜLMEFTÛNÜ"

İleride biz size gösteririz. Onlar da görür. Gerçek, görünür ve belli olur. Hanginizin doğruluk yolundan çıkmakla sıkıntı ve belâya uğradığınızı göstereceğiz.

"İNNE RABBEKE HÜVE A'LEMÜ BİMEN DALLE AN SEBÎLİHÎ VE HÜVE A'LEMU BİLMÜHTEDÎNE"

Sürekli olarak sizi terbiye eden Rabbinizin bu terbiyesini üzerinizde herkese gösterecektir ki, bir adamın âlim ve kâtip ve başka suretlerle göründüğü gibi, doğru yoldan ayrılma izleri ve Hakk yolunda olma işaretleri, o terbiye ile görünen güzel ve yüce bir kitaptır.

"FELÂ TÜTIILMÜKEZZİBİNE"

Bu, bir hakikat yolu, açık bir gidiş ve sığınacak bir yerdir. Yalancılara itaat etmek, onların sözlerine boyun eğmek doğru değildir. Asılsız ve yalan sözlerine itibar edilmez, onlara itaate de mahal kalmaz.

"VEDDÛ LEV TÜDHİNÜ FEYÜDHİNÛNE"

Onlar, kendi asılsız ve yalan sözlerinde ve yanlış düşüncelerinde senin onlara yardım ederek dalkavukluk etmeni arzu ederler. Bu ise yalanm herkesçe işitilmiş olan karanlığı yaymasmdandır.

"VE LÂ TÜTI' KÜLLE HALLÂFİN MEHİNİN"

Alışkanlığı herkese haksızlık etmek olan, ziyan vermesini seven, yalancı ve her sözünün başında daima bir yemin savuran adamlara yaklaşma. Zira öyleleriyle yakın olmak insanın ahlâkını bozar.

"HEMMÂZİN MEŞŞÂİN BİNEMÎMİN"

O yalancıların kötü ve bayağı hallerindendir ki, konuştuğu adamın arkasından daima şanına lâyık olmayacak şeyler söyler ve onu küçük düşürecek sıfatlarla niteler. Görüştüğü adamların birinden diğerine lâf götürür, arabozuculuk eder.

"MENNÂIN LİLHAYRİ MU'TEDİN ESİMİN"

Bir kimse hayırlı bir işe başlayacak olursa, türlü türlü dolap ve hiyleyle o hayrı bozar ve o kimseyi hayır işlemekten alıkoyar. Yaramazlığı belli, ahlâksız, insanlık yaratılışının sınırını aşmış, alçak fikirli adamlar sıfatiyle nitelenmiş olmak, hayra ve iyiliğe engel olanların özel halidir.

"UTÜLLİN BA'DE ZÂLİKE ZENÎMİN"

Sert ve kaba huylu olanlar, insanın o kadar hatırını kırarlar ki, bu durumla karşılaşan kimse elinde olmayarak onlara, soysuz ve aşağılık demekten kendini alamaz.

"EN KÂNE ZÂ MALÎN VE BENÎNE"

Bu adamlar her ne kadar servet ve rahatlık, evlât ve eş sahibi olsalar da sözlerine inanılır adamlar değillerdir.

"İZÂ TÜTLÂ ALEYHİ ÂYÂTÜNÂ KÂLE ESÂTIYRÜL'EVVELÎNE"

Dinden, kitaptan, hadisten bir şey söylense, "Bunlar eskidenberi söylenilen sözlerdendir." diye inkâr yollu reddederler.

"SENESİMÜHU ALELHURTÛMİ"

Onların künyelerinin başına münasebetsiz hallerini kaydetmeli ki, kimse aldanmasın. Böyle ahlâksız adamların din bakımından terbiye edilmesinin mümkün olması ihtimali vardır. Fakat bunlara güvenilmesi caiz değildir. Hele geveze, şarlatan, terbiyesiz adamlara bir iş verilirse artık ondan hayır beklememeli. Böyle olanların memleket işlerinde dahi kullanılması caiz olmayıp millete zarar vermekten başka bir şey sağlamazlar.

"İNNÂ BELEVNÂHÜM KEMÂ BELEVNÂ ASHÂBELCENNETİ İZ AKSEMÜ LEYASRİMÜNNEHÂ MUSBİHIYNE"

«Ashâbelcenne» ki, meselâ rençberler; bunların teşkil etmiş olduğu bir vücut halindeki ortaklaşa topluluk bir cenetin ashabı gibidir. Her ne kadar aralarındaki denge isteğe bağlı olursa da erişmiş oldukları o nimetten etrafındakilere dağıtarak millet fertlerinin de yararlanmasını sağlamak, medeniyetin icabıdır. Hattâ komşulara yardım etmek, birbirine sevgi ve saygı göstermek lâzımdır ki asıl «medeniyet» dediğimiz budur. Yoksa pencereleri, kapıları nakışlı ve boyalı olmak, zenginlikten ileri gelir. İyiliğin gösterilmesi; şükran duygusunu ve minnettarlığı gerektirir. Açıkça halka şükranlık göstermek, iyiliği insanoğluna yerinde kullanmaktan ibarettir.

O bahçenin ürününü aralarında paylaşmayı dilediler. "Sabahleyin kimsenin haberi olmadan bu bahçeyi bozalım, halkı bahçemizden yararlanmaya alıştırmayalım." diyerek karar aldılar. Sabah herkesin gelip hisse ve nasibini alması için açık ve kesin olarak sözleştiler.

"VE LÂ YESTESNÛNE"

İnşaallah demediler, yahut malın zekâtını ve milletin hakkını ayırmaya niyet etmediler. Milletin orada olan hissesini çıkarıp ayrı tutmadılar.

"FETÂFE ALEYHÂ TÂİFÜN MİN RABBİKE VE HÜM NÂİMÛNE"

Sabahtan bağ bozmasına karar verdikleri gece yattıktan sonra, Cenâb-ı Hakk onların cennetine bir kasırga göndererek bahçenin ağaçlarını dahi kökünden söküp viraneye döndürdü.

"FEASBEHAT KESSARÎMİ"

O bahçe bozulmuş ve viraneye dönmüş olduğu halde sabaha ulaştılar.

"FETENÂDEV MUSBİHIYNE"

Bahçe sahipleri "Sabah oldu." diyerek birbirini kaldırdılar.

"ENİĞDÜ ALÂ HARSİKÜM İN KÜNTÜM SÂRİMÎNE"

"Eğer bu gün bağı bozmak fikriniz varsa erkence gidelim, kuşluğu bahçede edelim."

"FENTALEKÛ VE HÜM YETEHÂFETÛNE"

Onlar yürüdüler, bahçeye gittiler. Kimse işitmesin diye fısıltı ile konuşurlardı.

"EN LÂ YEDHULENNEHELYEVME ALEYKÜM MİSKÎNÜN"

"Sakınınız; miskinler, yoksullar sesimizi işitip de yanımıza gelmesin."

"VE GADEV ALÂ HARDİN KÂDİRİNE"

Miskin ve yoksullara haber vermeksizin, sanki onları reddederek aralarına almamaya ve yasaklamaya güçleri yetermiş gibi hırsla, ses ve ayak tıpırtısı etmeden gittiler.

"FELEMMÂ REEVHÂ KÂLÛ İNNÂ LEDÂLLÛNE"

Bağa, bostana gittikleri vakit gördüler ki, hepsi bozulmuş, ilâhî gazaba uğramış, her şey toprağa karışmış, ağaçlar kökünden çıkmış. "Biz fena bir yol seçtik. Yoksullara malımızdan bir şey vermeyi kıskandık, şükretmede kusur ettik."

"BEL NAHNÜ MAHRÛMÛNE"

"Bu ettiğimiz kötü ve yanlış niyetimiz bizi şimdi sonsuz bir yoksunluğa bıraktı ki, bu bağın bir daha tamirine imkân bile kalmamıştır. Bunun, ilâhî bir gazaba uğradığı gerçektir."

"KÂLE EVSETUHÜM ELEM EKUL LEKÜM LEVLÂ TÜSEBBİHÛNE"

Onların akıllı, fikirli olan adamları dediler ki: "Niçin Allah'ın emirlerine boyun eğerek yoksullara malınızdan pay vermediniz, onları mahrum ettiniz? Cenâb-ı Hakk'ın size vermiş olduğu nimeti bilmemezlikten gelişiniz, sizin mahrum kalmanızı gerektirdi. Şükür ve hamdetmek ve inşaallah demek bir nimetin, bir iyiliğin korunması için sağlam bir kale gibidir."

"KÂLÛ SÜBHÂNE RABBİNÂ İNNÂ KÜNNÂ ZÂLİMÎNE"

Dediler ki: "Yâ Rabbi! Seni tesbih ve takdis ederiz. Biz zalim olduk. Hak ve hakikati bilemedik. Bize vermiş olduğun nimeti miskinlerden, yoksullardan kıskandık; Sen de bizi bu nimetten mahrum ettin."

"FEAKBELE BA'DUHÜM ALÂ BA'DIN YETELÂVEMÛNE"

Birbirine karşı durdular ve paylayıp suçlayarak: "Ne olaydı bunlardan da yoksullara az bir hisse vereydik. Az bir şeye onlar da nail olurdu. Buna sen engel oldun." diyerek birbirlerini ayıpladılar.

"KÂLÛ YÂ VEYLENÂ İNNÂ KÜNNÂ TÂGIYNE"

"Vah yazık bize! Biz taşkınlık etmişiz. Biz Allah'ın vermiş olduğu nimetin şükrünü bilemedik." dediler.

"ASÂ RABBÜNÂ EN YÜBDİLENÂ HAYREN MİNHÂ İNNÂ İLÂ RABBİNÂ RÂGIBÛNE"

"Umulur ki, Rabbimiz bizim kusurumuzu bağışlayıp bunu hayırlı bir bahçeye tebdil eder. Biz, Rabbimizden bekleriz ki, bundan daha âlâ, daha verimli bir bahçe ihsan eder. Cenâb-ı Hakk'tan bu nimetin yine geri verilmesini istiyor ve bundan daha âlâsının ihsan buyurulmasını bekliyoruz."

"KEZÂLİKEL'AZÂBÜ VE LEAZÂBÜL'ÂHIRETİ EKBERÜ LEV KÂNÛ YA'LEMÛNE"

İşte bu dünya azabıdır. Böyle olur. Elinde güvenmiş olduğu maldan hangi yolla olursa olsun mahrum olur. Medenî olan insanlar, komşularına saygılı olmalı, yoksullarını gözetmeli, onların dualarını almalı. Bu hal, insanın iyiliğini ve mutluluğunu sürekli kılar. Âhiret azabı ise, kaybettiklerini tamamlayacak bir yer kalmadığından o sıkıntı ve keder devamlıdır ve çok daha büyüktür. "Ne olaydı biz de etrafımızda bulunan dulları ve yetimleri gözeterek Cenâb-ı Hakk'ın bize ihsan etmiş olduğu nimetten onlara da hisse ayırsa idik."

"İNNE LİLMÜTTEKIYNE INDE RABBİHİM CENNÂTİNNAIYMİ"

Allah'a karşı gelmekten sakınanlar için, Rabbisinin yanında, nimetlerle dolu cennetler hazırlanmıştır.

"EFENEC'ALU US I I K LM CRİMÎNE"

Allah'a iman eden, akraba ve hısımlarına ihsan eyleyen bir müslüman, öyle Cenâb-ı Hakk'ın nimetini saklayıp nankörlük eden suçlular gibi olamaz.

"MÂLEKÜM KEYFE TAHKÜMÛNE"

Size ne oldu? Kendinize göre boş ve anlamsız sözlere uyarak onunla hükmedersiniz?

"EM LEKÜM KİTÂBÜN FÎHİ TEDRÜSÛNE"

Sizin elinizde kitap var mıdır? Onunla ilim ve bilimi kazanırsınız. O kitabı inceleyin, araştırın. Onunla iş görün.

"İNNE LEKÜM FÎHİ LEMÂ TEHAYYERÛNE"

O nimete siz nail oldunuz mu? Niçin hayrete düşüyorsunuz? İyilik insana bağıştır. Cimrilik; gönül darlığı, ziyan ve kusurdur.

"EM LEKÜM EYMÂNÜN ALEYNÂ BÂLİGATÜN İLÂ YEVMİLKIYÂMETİ İNNE LEKÜM LEMÂ TAHKÜMÛNE"

Sizin muradınızın elinize geçeceğini kim sağladı? Kıyamet gününde siz Bize ne vasıta ile ulaşırsınız? Yoksa size böyle güçlülük veren, selâmetinize dair yeminleriniz mi vardır ki böyle küstahcasına hükmedersiniz?

"SELHÜM EYYÜHÜM BİZÂLİKE ZEIYMÜN"

Onlara sorunuz: Böyle batıl zanna kapılan hanginizdir? Akıllı kimse böyle boş ve gerçekten yoksun olan batıla tabi olur mu?

"EM LEHÜM ŞÜREKÂ'Ü FELYE'TÜ BİŞÜREKÂİHİM İN KÂNÛ SÂDIKIYNE"

Yoksa onların ortakları mı vardır? Eğer doğruluk iddiasında bulunuyorlarsa ortaklarını da getirsinler, yüzleşerek muhakeme olalım da, onların doğrucu veya yalancı olduklarına öyle hükmedelim.

"YEVME YÜKŞEFÜ AN SÂKIN VE YÜD'AVNE İLESSÜCÛDİ FELÂ YESTETIY'ÛNE"

Bu din gününde dini tutmak için, bütün güçlükler sizin gönderilip karar kıldığınız yerde ortaya çıktı. Rabbiniz sizi secde ile kendisine itaat ve islâmiyete çağırıyor. Onların nefislerinin arzu ve istekleri üstün gelerek kendilerine perde oldu, Allah'a boyun eğip itaat etmediler.

"HÂŞİATEN EBSÂRÜHÜM TERHEKUHÜM ZİLLETÜN VE KAD KÂNÛ YÜD'AVNE İLESSÜCÛDİ VE HÜM SÂLİMÛNE"

Nefislerinin arzu ve isteklerinden yasakladığımız için korkuyla baktılar. Onları alçaklık bürüdü. Kendilerini sıkıntı kapladı. Önceleri hayatta iken secdeye çağırıldıkları halde boyun eğmediler. Öldükten sonra gidecekleri yer din, teklif ve ibadet yeri değildir. Halbuki; hayatta iken, iradeleri ellerinde ve selâmette iken, bir azapla sınırlanmış değillerdi. Her şeyden emin ve korkusuzken, Allah'ın emirlerine boyun eğmediler. Öldükten sonra ibadet eder miyiz sanırsınız? Orası teklif yeri değildir. Orası, şeref ve yücelik yahut alçaklık ve hatırlatma yeridir.

"FEZERNÎ VE MEN YÜKEZZİBÜ BİHÂZELHADÎSİ SENESTEDRİCÜHÜM MİN HAYSÜ LÂ YA'LEMÛNE"

Beni, bu bildirilenlerin olmasını yalanlayanlarla bırakın. Ben onların işini gerektiği şekilde yaparım. Biz, onları akıl ve hayale gelmeyen bir hal ile bağdaşmış ve kaynaşmış kılarız.

"VE ÜMLÎ LEHÜM İNNE KEYDÎ METÎNÜN"

Benim tarafımdan yazınız, imlâ ediniz, Benim oyunum sağlamdır. Burada onlara fırsat verdiğim, oyunumun gereğindendir. Bunların hevalarına fazla düşkünlükleri de oyunumun eserleridir. Geri dönsünler. Âhiretlerine dikkat etsinler.

"EM TES'ELÜHÜM ECREN FEHÜM MİN MAĞREMİN MÜSKALÛNE"

Sen onlardan bir ücret, bir karşılık mı sual ediyorsun ki, onlar bir ağırlık ve azap altındadırlar.

"EM INDEHÜMÜLGAYBÜ FEHÜM YEKTÜBÛNE"

Onlar, öldükten sonra gidecekleri âhiret âlemi hakkında bilinmeyen bir şey mi öğrendiler ki, onu senet kabul edip yazarlar ve onunla mutluluk haline ve kurtulmaya karar verirler.

"FASBİR LİHÜKMİ RABBİKE VE LÂ TEKÜN KESÂHIBİLHÛTİ İZ NÂDÂ VE HÜVE MEKZÛMÜN"

Allah'ın hükmüne sabret. "Hût" sahibi gibi olma. Zira o, Cenâb-ı Hakk'a dua edip yalvarmada sertlik ve hiddet gösterdi, kavminin helâkine dua etti.

"LEVLÂ EN TEDÂREKEHU Nİ'METÜN MİN RABBİHİ LENÜBİZE BİL'ARÂİ VE HÜVE MEZMÛMÜN"

Risalet ve nübüvvet onu kucaklamamış yahut kendisi de nübüvveti tedarik etmemiş olaydı "**lenübize bil'arâi**" Biz Kıbrıs adasına onu bıraktık. Halbuki orada «Yaktıyn» kavminin içinde o kadar tasdik ve kabule nail olduysa da hükümdarlarının halleri kavmine iğrenç ve tiksindirici geldiğinden «Yaktıyn»in dedikodusuyla rahat edemedi.

"FECTEBÂHÜ RABBÜHU FECEALEHU MİNESSÂLİHIYNE"

Allah onları mübarek ve mutlu etti, salihlerden yaptı.

"VE İN YEKÂDÜLLEZÎNE KEFERÛ LEYÜZLİKÛNEKE BİEBSÂRİHİM LEMMÂ SEMİUZZİKRE VE YEKÛLÛNE İNNEHÛ LEMECNÛNÜN"

Ya Muhammed! Her ne kadar Hakk'ı kabul etmeyerek inkâr eden düşmanların senin ayağını kaydırmak için ciddi surette çalışarak ve neredeyse gözleriyle yiyerek seni hayatından ayırmak isterlerse de, onlara karşı Kur'ân'ı oku. Ümmetine olan davetini, şefaatini. nübüvvetinin ve risaletinin doğruluğuna tanık olan mucizelerini gördükleri vakitte düşmanların, Allah'ın ezelî hüküm ve takdirinden ve yüce payesinden senin düşmeni isterler ve düşmanlık eseri olarak daha bir çok fenalık yapmak isterlerse de, onların bu fikirleri sonuç vermez. Fakat, seni yalan ve iftiraya hedef etmiş olmak üzere «Mecnun» namiyle halka duyurur ve etrafa ilân ederlerse, hükümdara ve bazı haber budalası olanlara mektuplar yazarlarsa da, bunun dahi hiç bir hüküm ve etkisi yoktur.

Cenâb-ı Hakk'ın size indirmiş olduğu Kur'ân-ı Kerîm, Allah'ın kelâmıdır. Âlemlerin Rabbi olan Allah, kullarını ancak irşad için onu size göndermiştir. Sabır ve tahammül ederek Hakk dinini tebliğe devam ve teşebbüs buyur.

"VE MÂ HÜVE İLLÂ ZİKRÜN LİL'ÂLEMÎNE"

Bu, ancak âlemlerin Rabbi olan Cenâb-ı Hakk'ın, doğruluğun ve gerçeğin yolunu gösteren kitabıdır.

Açıklamanın ikinci şekli

BİSMİLLÂHİRRAHMÂNİRRAHÎM

"NÛN VELKALEMİ VE MÂ YESTURÛNE"

İnsan, yaratılışın ve üzerinde yaşadığımız dünyanın gerçeklerinin melekûtiyetine katılmış ve karışmıştır. Sûrenin ilk kelimesi olan «Nûn»un okunmasını sağlayan «Vav» harfidir. «Mevâkı-ın nücûm» harflerinden olan bu «Vav» harfi, yani insanın hakikati, beşerle ilgili olgunluğa yükselmekle «İnsân-ı kâmil» olur. Ümmet ve nübüvvete sahip ve malik olan insan, vücut bulma minberlerinde «İnsân-ı kâmil» olarak göründü.

İnsanın vücut bulmazdan önceki hakikati, vücut alanında görünüp meydana çıkmasını istediğinden bunun yansıması beşer istidadında parladı. «Velkalemi»; ilim, hayat, kudret... gibi sübût sıfatlarından, karşısında olan eşyayı akis ve talim ile gösteren istidat aynasında peygamber gönderilmesi suretiyle göründü. Gönderilen peygamber ancak «kalem» den görünen gerçektir. O yüce gerçektir ki, «İnsân-ı ekber» olarak ilâhî isimlerin insana tecelli ve cereyan etmesiyle vücuda dayanan bir kimse, yani ilâhî teklifleri yapmaya yetenekli, tam bir istidatla hazırlanmış bir zat şeklinde göründü.

“MÂ ENTE BİNI’METİ RABBİKE BİMECNÛNİN”

«Ente» kelimesi, risalet hakikatine karşılıklı yansıdı. Yani, “Kitap ve sünnet ile sen ümmetin içinde göründün, gizli ve örtülü değilsin.” demektir.

“VE İNNE LEKE LEECREN GAYRE MEMNÛNİN”

Varlık âleminin, senin için meydana gelen ihtiyaçlarından ve olgunluklarından memnun değilsin. Henüz kitap ve nübüvvete sahip ve ümmete resul olarak gönderilmedin. Ne zaman kalbinden bilgi ve gerçekler meydana çıkarsa, o hal senin gönderilişindir ki, o zaman kitap ve ümmet ile memnun olmuş olursun.

"VE İNNEKE LEALÂ HULÜKIN AZÎMİN"

Ey ilâhî emirleri bildirmekle görevli olan Peygamber! Sen sübut sıfatlarından beşer istidadına yansıyan insanlıkla ilgili olgunluğun ve gerçeklerin en yüce mertebesine yerleşmiş ve o makamın sahibi olmuşsun. Cenâb-ı Hakk'ın bu makamda tecellisi, insanı kendi varlığı içinde yok kılar. Varlık âleminde bu yüce makam, Mûsâ'nın insanlık vücuduna yansıyarak, yaratılma hali ile yaratılmış olma hali yani «vücut bulmazdan evvelki hal» ile «vücut bulduktan sonraki hal»de bir çekişme vuku bulmakla «fenâ fiz-zât» makamına ulaştı. Bu makam «makam-ı bekâ ba'del-fenâ» (kendi birliğini Tanrı birliğinde yok ettikten sonra gerçek varlığa ulaşma) dır ki, Hazreti Mûsâ'nın ayılması bu makamdadır. Bazan, Cenâb-ı Hakk'tan kula Celâl dalgaları geçer, bazan da kul Cenâb-ı Hakk'ta yok olur. Din büyüklerince bu makama «fenâ fiz-zât» makamı denir*.

(*) Bu konu aşağıdaki âyetle açıklığa kavuşturulmuştur:

A'raf Sûresi, 143 üncü ayet: "Mûsâ, tayin ettiğimiz müddet için gelip Rabbi onunla konuşunca, Mûsâ: Rabbim! Bana kendini göster. Sana bakayım." dedi. Allah: "Sen Beni göremeyeceksin, ama dağa bak, eğer o yerinde kalırsa sen de beni göreceksin." buyurdu. Rabbi dağa teveccüh edince onu yerle bir etti ve Mûsâ da bay-

"FESETÜBSIRÜ VE YÜBSIRÛNE"

Sen basiret üzere olduğun vakit toplum da basiret üzere olur.

"BİEYYİKÜMÜLMEFTÛNÜ"

İlâhî nimetlere hangileriniz daha ziyade meftun, şaşıp hayran kalmış olacaksınız? Ama «Celâl» yönünden vuku bulan basirete karşı gelenler, kahır ve «Celâl» içinde yok olduklarını kendi nefislerinde göreceklerdir.

"İNNE RABBEKE HÜVE A'LEMÜ BİMEN DALLE AN SEBİLİHÎ VE HÜVE A'LEMÜ BİLMÜHTEDÎNE"

Cenâb-ı Hakk'ın ilâhî nazarının gereğidir ki, bazılarını dalâlette (doğru yoldan sapma) bırakır, ba-

---

gın düştü; ayılınca: "Ya Rabbi, münezzehsin, Sana tevbe ettim, ben inananların ilkiyim." dedi.."

Eşya, Allah'ın sıfatlarının aynasıdır. Mûsâ'nın Cenâb-ı Hakk'ı dağın miratından gördüğü gibi. Dağın, dağ olmak itibariyle sabit ve sakin olması gerçektir. Cenâb-ı Hak, «rüiyet-i cemâl»ini, sükûn veya hareket halinde dağın aynı kararda durmasına bağlı gösterdi. Bu ise, dağın yaratılış hali olduğuna göre Mûsâ, eşyanın vücudundan Hakk'ın vücudunu müşahede buyurdu.

Hangi cisim olursa olsun normal vücudu, aynı kararda durmasında kesinlikle ve daima «Esirî» etkenlerle etkilenmiştir. Hiç bir sakin vücut yoktur. Fakat cisimlerin duruyor gibi görünmeleri tabiîdir. Allah'ın dağa olan tecellisini Mûsâ gözü ile gördü. Dağ yerinde sabit ve sakin iken en küçük parçaları dahi ayrılmış ve hareket halinde idi. Bu tasarruf bütün cisimlerde vardır. Mûsâ kendine baktı, vücudunda da bu ilâhî kanunu görerek düşüp bayıldı. Ayıldıktan sonra, eşyada Hakk'ın vücudunu görmesi üzerine, bu görüşün iman ve islâmın ilk mertebesi olduğuna tanıklık etti.

zılarını da hidayetle (Hak yoluna, doğru yola yönelme) istenilene ulaştırır.

"FELÂ TÜTIILMÜKEZZİBİNE"

Bazı davet eden kimseler, yalanı kendileri için gerekli sayarlar. Bunlar; ilim, hayat, kudret... gibi sıfatlarla kendilerini kitap ve resule nisbet ederek, feyiz ve terbiye kabul etmiş ve eşyada kemalât göstermiş gibi hallerle sizi işgal etmesinler. Onları dinlemeyin.

"VEDDÛ LEV TÜDHİNÜ FEYÜDHİNÛNE"

Onlar sizin dalkavukluk edip kendilerini koltuklamanızı isterler. Eğer siz onları koltuklarsanız onlar da sizi koltuklarlar ve kendilerini kitap ve resule nisbet ederek sanki feyiz ve kemal sahibi gibi haller gösterirler.

"VE LÂ TÜTI' KÜLLE HALLÂFİN MEHİNİN"

Bazı kimseler kendilerine şeyh ve ehlullah (velî) süsü verirler. Halbuki, kitap ve resule itikatta gerekli sıfatların bağışından hasıl olan haller kendilerinde bulunmadığından, yaptıkları şeyler feyiz ve terbiye kabul etmiş ve eşyada kemalât göstermiş gibi halka nümayişten ibarettir. Böylelerine güvenmek ve boyun eğmek caiz değildir. Bunların gidişat ve davranışlarını görenler hakikatte bir şeyi elde etmiş ve bilgili sanırlar. Halbuki içerleri çürük ceviz gibi boştur. Bunlar, başlarına adam toplamak için sanki kendi istidatlarında gizli olan bir hali yani, bir takım umulmadık olaylar ve kerametler gibi eşi görülmemiş halleri göstermek isterler. Bunlar yalandır.

"HEMMÂZİN MEŞŞÂİN BİNEMÎMİN"

Bir hak ve hakikat görse, nefsinin ayartmasına uyarak dünya istekleri için, o gerçeği gizlemek ve o yolu kapamak ister. Böylelerine itaat; haktan vazgeçme, cayma demektir.

"MENNÂIN LİLHAYRİ MU'TEDİN ESÎMİN"

Fazla abartma ile hayrı da önler. Yani, varlık âleminde kendisine ilâhî isimlerin tecelli ve cereyan etmesine ve insanlıkla ilgili olgunluğun yüce mertebesine ulaşmasına engel olur.

"UTÜLLİN BA'DE ZÂLİKE ZENÎMİN"

Ancak, nefsinin hasedinden, başkasına yol göstermez.

"EN KÂNE ZÂ MÂLİN VE BENÎNE"

Halkın gözünde büyüklük gösterir. Halbuki mânâya bilgisi olmadığından ve şekilde kaldığından kendisi hiç bir şey değildir.

"İZÂ TÜTLÂ ALEYHİ ÂYÂTÜNÂ KÂLE ESATIYRÜL'EVVELÎNE"

Onlara hak ve hakikat yolundan, tarikatta izlenen yol ve yöntemden ve ibadetten bahsetmiş olsan: "Bunlar geçmiş mutasavvıfların (ilâhiyatla uğraşan kimseler) sözleridir." derler.

"SENESİMÜHU ALELHURTÛMİ"

Bu anlatılanları künyesinin başına yazınız ki, bu çeşit insan hiç bir işe yaramaz ve kendisinden de bir fayda ve yarar beklenilmez.

"İNNÂ BELEVNÂHÜM KEMÂ BELEVNÂ ASHÂBELCENNETİ"

Biz onları amellerinin cezası ile müptelâ ederiz. Cennet eshabını cennetle müptelâ kıldığımız gibi.

"İZ AKSEMÛ LEYASRİMÜNNEHÂ MUSBİHIYNE"

Sabah vakti erkenden bağımızın meyvesini kesmeğe gideriz, demiş oldukları vakit;

"VE LÂ YESTESNÛNE"

Onlar erbabını aramadılar.

"FETÂFE ALEYHÂ TÂİFÜN MİN RABBİKE VE HÜM NÂİMÛNE"

Onlar gaflette yani uyku halinde iken, Rabbin onlara kasırga göndererek bağ ve bostanlarını yıkıp bozdu. İnsan, zamanın kendi üzerine saldıran belâlarına mukavemet göstermelidir. Yoksa alçaklığa ve yoksulluğa uğrar, mutluluk yolundan ayrılarak kuşku yoluna sapmış olur.

"FEASBEHAT KESSARİMİ"

Onlar, hayatlarında elde ettikleri nimetleri kaybederek zararı yararından çok olan şeylere düşkün olurlar. Bu suretle, istidatlarında mevcut olan insanlıkla ilgili olgunluk ve hakikatleri, nefis ve hevalarına uymaları sebebiyle ihmal edip insana has bu erdemleri unutulmuş ve terkedilmiş olarak bırakırlar.

"FETENÂDEV MUSBİHIYNE ENİĞDÛ ALÂ HARSİKÜM İN KÜNTÜM SARİMİNE"

Onlar sabahleyin birbirini telaşla çağırdılar ve: "Eğer siz bağın meyvesini almak isterseniz yarın kuşlukta ulaşırsınız." yani, "Ceza ve haşir günü onu görür ve fark edersiniz." diyerek haşirden sonra vuku bulan ve bulacak olan olgunlukla halkı teşvik ederler.

"FENTALEKÛ VE HÜM YETEHÂFETÛNE"

Onlar göçtüler, gittiler. Lâkin hareketleri belli olmadığından ne kendileri ne de başkaları bunların hallerini ayırıp değerlendiremedi.

"EN LÂ YEDHULENNEHELYEVME ALEYKÜM MİSKÎNÜN"

"Sakının; sizin hareketinizden, bu vâdide mesken tutan kimseler haber almasın."

"VE GADEV ALÂ HARDİN KÂDİRÎNE"

Kendi gidişlerinin aksi olan bir yolu daha seçtiklerinden, elde ettikleri nimetlerin ve gerçekleşmesine çalıştıkları isteklerinin hayret, hırs ve kibir gibi başka bir hale dönüşmüş olduğunu görürler. Bir cennet ehlinin cennete bir adım kalmışken cehenneme girmesi gibi, bunlar da buradaki hal ve hareketlerinden dolayı kazandıklarını zan ettiklerinin aksine bir şey verilmiş olduğunu görürler.

"FELEMMÂ REEVHÂ KÂLÛ İNNÂ LEDÂLLÛNE"

Onu öyle harap olmuş gördüklerinde: "Biz sapmışız, hata etmişiz." dediler.

"BEL NAHNÜ MAHRÛMÛNE"

"Belki biz bu nimetlerden mahrumuz ve o nimetleri ele geçirmek bile gözümüze çok uzak görünür."

"KÂLE EVSETUHÜM ELEM EKUL LEKÜM LEVLÂ TÜSEBBİHÛNE"

Onların yolunda olup da daha mutedil düşünenler diğerlerine dedi ki: "Eğer siz dediğimiz şeyi tutsaydınız, biz nimetten büsbütün mahrum olmazdık. Biz size hata ettiğinizi söylemedik mi? Ne olaydı biz asıl mesleğe uygun bir hareket seçseydik? Ne fayda ki aksini yaptık."

"KÂLÛ SÜBHÂNE RABBİNÂ İNNÂ KÜNNÂ ZÂLİMİNE"

Onlar Cenâb-ı Hakk'ı anarak, beceriksizliklerini söylediler ve haksızlık ettiklerini itiraf eylediler; tevbe edip geri dönerek Cenâb-ı Hakk'a yöneldiler.

“FEAKBELE BA’DUHÜM ALÂ BA’DİN YETELÂVEMÛNE”

“El’ehıllâü yevmeizin ba’duhüm liba’dın adüvvün illelmüttekıyne”* yüce âyeti anlamınca dostların bazısı bazısını suçlayarak düşmanlık ederler.

“KÂLÛ YÂ VEYLENÂ İNNÂ KÜNNÂ TÂGIYNE”

“Yazık bize ki taşkınlık etmişiz ve Hakk yolunu bırakıp da doğru olmayan bir harekete uymuşuz.”

“ASÂ RABBÜNÂ EN YÜBDİLENÂ HAYREN MİNHÂ İNNÂ İLÂ RABBİNÂ RÂGIBÛNE”

“Rabbimizin lütfundan umarız ki bundan daha hayırlı bir nimeti bize ihsan eder. Biz yüce Rabbimizden bunu bekliyoruz.”

“KEZÂLİKEL’AZÂBÜ VE LEAZÂBÜL’ÂHIRETİ EKBERÜ LEV KÂNÛ YA’LEMÛNE”

Bu azap, dünya ile ilgili hayatı temsil eden, dünya azabıdır. Âhiret azabı ise, dünya azabına oranla çok büyüktür. Ne olurdu ölmüş olaydınız da âhıreti önemle göz önüne alsaydınız. İşin hakikatini görürdünüz. Böyle dikkatsizlikle sizin akıbetiniz ne olacak?

(*) Zuhruf Sûresi, 67 nci âyet: “O gün Allah'a karşı gelmekten sakınanlar dışında dost olanlar birbirine düşman olurlar.”

"İNNE LİLMÜTTEKIYNE INDE RABBİHİM CENNÂTİNNAÎMİ"

Allah'a karşı gelmekten sakınanlar için Cenâb-ı Hakk'ın katında nimet cennetleri vardır.

"EFENEC'ALÜLMÜSLİMİNE KELMÜCRİMİNE"

Biz iyi huylu ve alçak gönüllü olan müslümanlar, kendini beğenmiş ve huysuz adamlar gibi mi yaparız?

"MÂLEKÜM KEYFE TAHKÜMÛNE"

Ne oluyor ki, siz Hakk'tan gafil oluyorsunuz ve bu gerçeği nasıl unutuyorsunuz?

"EM LEKÜM KİTÂBÜN FİHİ TEDRÜSÛNE"

Sizin için bir kitap var da o kitaptan mı ders okutuyor ve ona emin oluyorsunuz?

"İNNE LEKÜM FİHİ LEMÂ TEHAYYERÛNE"

Niçin hayret gösteren hareketlerde bulunuyorsunuz?

"EM LEKÜM EYMÂNÜN ALEYNÂ BÂLİGATÜN İLÂ YEVMİLKIYÂMETİ İNNE LEKÜM LEMÂ TAHKÜMÛNE"

Kıyamet gününde size kurtuluş verir bir yemin veya bir vaade mi nail oldunuz, nasıl hükmediyorsunuz?

"SELHÜM EYYÜHÜM BİZÂLİKE ZEIYMÜN EM LEHÜM ŞÜREKÂ'Ü FELYE'TÜ BİŞÜREKÂİHİM İN KÂNÛ SÂDIKIYNE"

Ey Hakk'ı bildiren! Sen onlara sor ki, onların her hangi biri kendilerinin kurtuluşa ulaşacağını zan ettiren bir hüküm ile mahkûm mudur? Onlar için ortak var mıdır? Ortaklarını da getirsinler. Eğer sözlerinde doğruluk varsa ispat etsinler.

"YEVME YÜKŞEFÜ AN SÂKIN VE YÜD'AVNE İLESSÜCÛDİ FELÂ YESTETIY'ÛNE"

O günde «Sâk»dan yani hayat, ilim, kudret... gibi sıfatlardan gelen emir, dolaylı olarak meydana çıkan olaylarla, insanlığın olgunluğunda parlar ve görünür. İşte bu günde, onlar itaate ve boyun eğmeğe davet olunurlar. Fakat onların nefisleri ile ilgili istek ve arzuları bu ilim ve hakikate perde olduğundan, bu sebeple Cenâb-ı Hakk'a itaate ve boyun eğmeye müsaadeleri olmaz.

"HÂŞİATEN EBSÂRÜHÜM TERHEKUHÜM ZİLLETÜN VE KAD KÂNÛ YÜD'AVNE İLESSÜCÛDİ VE HÜM SÂLİMÛNE"

Onları bir alçaklık kaplayacak ve bu hal ile niteleneceklerdir. Onlar hayatlarında iken, Cenâb-ı Hakk'ın emirlerine boyun eğiniz, diyerek secdeye davet olundular. Halbuki kendileri sağlıklı olup sakatlıklardan ve hastalıklardan salim idiler. Bu çağırıyı kabul etmemeleri, ancak kendi uyuşukluk ve önemsememeleri sonucudur.

"FEZERNÎ VE MEN YÜKEZZİBÜ BİHÂZELHADİSİ SENESTEDRİCÜHÜM MİN HAYSÜ LÂ YA'LEMÛNE"

Bu sözlerimizi yalanlayanı siz Bana bırakınız. Biz ileride onlara bilmedikleri şeyleri toplayıp bildireceğiz.

"VE ÜMLÎ LEHÜM İNNE KEYDÎ METÎNÜN"

Hatırınızda tutunuz ki Bizim oyunumuz pek kuvvetlidir. Biz şimdiden size bildiriyoruz ama bu heybetli haller, kaybolması imkânsız fakat gelmesi imkân dahilinde olan hallerdendir.

"EM TES'ELÜHÜM ECREN FEHÜM MİN MAĞREMİN MÜSKALÛNE"

Onlardan bir ücret mi soruyorsun? Onlar zahmetli ve eziyetli bir borcun ağırlığı altında kalmışlardır.

"EM INDEHÜMÜLGAYBÜ FEHÜM YEKTÜBÛNE"

Yahut onlarda, bir «ilm-i gaybî» (görünmeyen, bilinmeyen şeyleri bildiren ilim) var da ondan mı yazıyorlar?

"FASBİR LİHÜKMİ RABBİKE VE LÂ TEKÜN KESÂHIBİLHÛTİ"

Rabbinin hükmüne sabret. Sabırsızlıkla sızlanma ve «Hût» sahibi gibi olma.

"İZ NÂDÂ VE HÜVE MEKZÛMÜN"

O vakit onlar kime seslenirler. Halbuki «Hût» sahibi üzgün ve tasalı idi. Yani, öfkesini ve kızgınlığını hazmederdi.

"LEVLÂ EN TEDÂREKEHU Nİ'METÜN MİN RABBİHİ LENÜBİZE BİL'ARAİ VE HÜVE MEZMÛMÜN"

Eğer o Rabbisinden bir nimete nail olmamış olsaydı kınanmış olarak bir sahile terk olunurdu.

"FECTEBÂHÜ RABBÜHU FECEALEHU MİNESSÂLİHIYNE"

Rabbisi onu seçti ve salihlerden kıldı.

"VE İN YEKÂDÜLLEZİNE KEFERÛ LEYÜZLİKÛNEKE BİEBSÂRİHİM"

Eğer inkârcıların fikirleri yaklaşmış olsaydı, uydurma ve akla yatgın sözlerle seni doğruluk sınırından düşürürlerdi.

"LEMMÂ SEMİUZZİKRE VE YEKÛLÛNE İNNEHÛ LEMECNÛNÜN"

Onlar zikri işittikleri zaman dediler ki: "Bu mecnundur ve hali mecnun denilmeğe layıktır. Zira, zikir bunun içerisinden geliyor ve cin gibi tesir ediyor."

"VE MÂ HÜVE İLLÂ ZİKRÜN LİL'ÂLEMİNE"

Halbuki onun söylediği sözler âlemlerin Rabbisinin zikridir.

Açıklamanın üçüncü şekli

BİSMİLLÂHİRRAHMÂNİRRAHÎM

"NÛN VELKALEMİ VE MÂ YESTURÛNE"

«Nûn» Ümmet ile nübüvvet arasında vuku bulan ve insanla ilgili olan hakikat; emir, yasaklama, sıhhat, hastalık, uyku, uyanıklık gibi şeyleri yüklenmiş olarak, çeşitli satırlar şeklinde ümmetin sahifesine yansır. **"Vel kalemi ve mâ yesturûn"** bunu gösterir ki, yansıyan bu satırlar emir, yasaklama, amel ve itikattan ibarettir. «Kalem» nübüvvet ilmidir.

Ümmetin ilmi ise; bir tarafı zulmanî, diğer tarafı nuranî, yani bir tarafı bilinmeyen, diğer tarafı da bilinen tasavvurlar ve düşünceler olmak üzere iki kısımdır. Ancak, bu tasavvurlara ve düşüncelere istidat ilâve olunduğu vakitte; ilim, hayat, kudret... gibi sübut sıfatlarının eşya, cisimler, ruhlar ve bedenlere ait izlerinin gelmesi nübüvvet ilmini, kitap ve sünnet gibi şeyleri satırlar sahasına çeker. Buradaki «Mâ-ı mevsûl»den yani kendisine eklenmiş olan o şeyden gelen «Sübbûhiyet», (Güneşten birbiri ardınca gelerek türlü yollarla insana ulaşan ilâhî yardım) satır ile nitelenerek zuhur alanına çıkar; söz ile kelimeler ve harflerin diziliş ve düzeni gibi. Gerçek mânâ, sebep perdeleri arkasından sanatla ilgili olarak meydana gelmesiyle Allah'ın tasarruf elinde olgunluğa erinceye kadar o ilâhî yardımı nizamında ve düzeninde tutar. **"Feizâ Kare'nâhü"*** sebep perdeleri arkasından görünüp meydana çıktı mı, **"Fettebi' kur'âneh"*** o görünüp meydana çıkan şeye tabi ol. Zira, o da ilâhî bir hamddir ki, Cenâb-ı Hakk onu sana yoktan vücuda getiriyor.

"MÂ ENTE BİNI'METİ RABBİKE BİMECNÛNİN"

Kalbe gelen, hâsıl olmuş nimet elbette varacağı yere ulaşacaktır. Rabbin nimeti senin üzerinde ferahlatıcıdır. Örtülü ve gizli değildir.

"VE İNNE LEKE LEECREN GAYRE MEMNÛNİN"

Nübüvvetin ümmete akıp gelen ilimleri elbette minnetsiz bir nimettir ki, o da ümmetin doğrulukla dine olan bağlılık. selâmet ve mutluluk halleridir.

"VE İNNEKE LEALÂ HULÜKIN AZÎMİN"

Ey haber veren! Senin büyük bir ahlâk üzerine haber vermen lâzımdır. Sen ise pek büyük bir ahlâkla nitelenmişsin.

(*) Kıyamet Sûresi, 18 inci âyet: "Biz onu Cebrail'e okuttuğumuz zaman, onun okumasını dinle."

"FESETÜBSIRÜ VE YÜBSIRÛNE"

Senin ileride göreceğin şeyi, onlar da ileride senin gördüğün gibi ayniyle görürler. Senin haberinden anlaşılan hakikat ve mânâ ileride meydana gelmiş olacaktır ki, hem sen ve hem o kimseler haber verdiğin hükümlere lâyıkıyle bilgili olacaksınız. Minnetsiz olan mükâfat da budur.

"BİEYYİKÜMÜLMEFTÛNÜ"

İleride göstereceklerdir ki hanginiz iptilâya uğramış ve hanginiz rahat ve bolluğu bulmuşsunuz.

"İNNE RABBEKE HÜVE A'LEMÜ BİMEN DALLE AN SEBÎLİHÎ VE HÜVE A'LEMÜ BİLMÜHTEDÎNE"

Hak ve hakikat güneş gibi açıktır. Yüce Allah hak ve hakikati meydana çıkaracaktır. Hatta ümmetin ömründen bir gün olsa da yine o hakikat zuhur alanına gelecektir.

"FELÂ TÜTIILMÜKEZZİBÎNE"

Yalan ve doğru, kalble ilgili hallerdendir ki, eserleri meydana çıkmadıkça itibara alınmaz. Çünkü kuşkuda kalır; kuşkuya ise itibar yoktur.

"VEDDÛ LEV TÜDHÎNÜ FEYÜDHÎNÛNE"

Onlar senin yumuşak davranıp kendileriyle uyuşmanı arzu ve ona muhabbet ediyorlar. Eğer sen onlara yumuşak davranırsan onlar da sana yumuşaklıkla eğilirler.

“VE LÂ TÜTI' KÜLLE HALLÂFİN MEHÎNİN”

«Hallâfin mehîn», ağzında çok yeminle ihaneti kendisi için gerekli sayan kimsedir.

“HEMMÂZİN MEŞŞÂİN BİNEMÎMİN”

Daima arabozuculuk ve kovuculukla bir kimsenin arkasından ve yüzünden ayıbını söylemekle halk içinde bir hal ve gidiş peyda etmiş olan adamdır.

“MENNÂIN LİLHAYRİ MU'TEDİN ESÎMÎN”

Hayra engel olur. Her şeyde saldırgandır. Çekinmeksizin günahkârdır. Serbesttir. Günahı saylamaz, seçmez.

“UTÜLLİN BA'DE ZÂLİKE ZENÎMİN”

Sert ve kaba hareket sahibidir. Bundan sonra da “soysuz” diyerek herkes onun bulunduğu ve yatıp kalktığı yeri kirletirler.

“EN KÂNE ZÂ MÂLİN VE BENİNE”

Her ne kadar mal ve evlât sahibi olsa da, böyle bir ahlâksız adamdan insana ne hayır gelir?

“İZÂ TÜTLÂ ALEYHİ ÂYÂTÜNÂ KÂLE ESÂTIYRÜL'EVVELÎNE”

Ona vaaz ve nasihat edildiği yahut kendisinin büyüklüğüne dokunur bir şey söylendiği vakıtte “Öyle sözleri ben çok işitmişimdir ki, bunlar halkı aldatmak için evvelden beri söylenilen sözlerdir.” der.

“SENESİMÜHU ALELHURTÛMİ”

Onun künyesinin başına şunu kaydederiz: Bu adamın din ve dünya işlerinde bir yararlığı yoktur ve hiç bir şeye yaramaz.

“İNNÂ BELEVNÂHÜM KEMÂ BELEVNÂ ASHÂBELCENNETİ İZ AKSEMÛ LEYASRİMÜNNEHÂ MUSBİHIYNE”

Nefis ve hevasına uyup, daima **“Mennâın lilhayri mu’tedin esîm”** olan kimseleri Biz iptilâ ederiz. Sağ ve sol arasında vasıta olan cennet ki, ona cehennem de denilir. Yani, nefis ve hevasiyle müptelâ olan kimselerin cenneti cehenneme dönüşür.

Kitap ve resule olan itikat ve amelden onlara gelen iptilâ, aralarında düzenlenen taksim ve yemindir ki, herkes payını toplamak üzere sabah erkenden gitmişlerdi.

«Subh», toplumun feyiz ve terbiye kabul etmede olgunluk göstererek kendi özellik ve niteliklerine inmesidir.

“VE LÂ YESTESNÛNE”

Onlar kendi paylarından yahut herkesin payından bir şey ayırmadılar. Yani, Cenâb-ı Hakk’ın takdir ve tayin ettiği şey ki ümmetin ihtiyaçlarıdır, ona dikkat etmediler.

“FETÂFE ALEYHÂ TAİFÜN MİN RABBİKE VE HÜM NÂİMÛNE”

O bahçenin üzerine bir iptilâ tufanı kasırga suretinde gelip her bir ağacını kökünden sökerek onu hayat ve nimetten kesti. Halbuki sahipleri uykuda idiler ve bir şeyden haber aldıkları yoktu.

"FEASBEHAT KESSARÎMİ"

O bahçe sabahleyin bir harabeye dönüştü. Kendisinde hayattan eser kalmadı. Yani, her bir ağacın kökleri ve dalları kesilip biçilmiş gibi kupkuru kaldı.

"FETENÂDEV MUSBİHIYNE ENİĞDÛ ALÂ HARSİKÜM İN KÜNTÜM SÂRİMÎNE"

Onlar birbirine: "Eğer siz bağ bozmayı isterseniz kuşlukta ancak varırız, sabah oldu, kalkın." diye seslendiler.

"FENTALEKÛ VE HÜM YETEHÂFETÛNE EN LÂ YEDHULENNEHELYEVME ALEYKÜM MİSKÎNÜN"

Onlar kalkıp gittiler. "Sizin üzerinize yoksul ve miskinlerden kimse dahil olmasın; yani, gideceğimizi kimse haber almasın." diyip, hareketlerini çok gizli tuttular.

"VE GADEV ALÂ HARDÎN KÂDİRÎNE"

Onlar, kuşluk vaktinde gelene engel olacaklarını birbirlerine gizlice söyleyerek işi sağlama da bağladılar.

"FELEMMA REEVHÂ KÂLÛ İNNÂ LEDÂLLÛNE"

Geldikleri vakit, emeklerinin karşılığı olan ürünleri özürlü gördüler ve dediler ki: "Biz vaktiyle işi hak ve hakikat üzere ele almaktan niyetimizi bozmuş ve fena bir gidişat seçerek sapıklık yolunda koşmuşuz."

"BEL NAHNÜ MAHRÛMÛNE"

"Belki biz kötü ahlâka yöneldiğimiz için yarardan mahrum kaldık."

"KÂLE EVSETUHÜM ELEM EKUL LEKÜM LEVLÂ TÜSEBBİHÛNE"

Onlardan, akıl ve fikirleri hakka uygun olanlar dediler ki: "Siz bu fikri kullanmayın; aksi halde sizin cennete yaraşır ahlâkınızla yararlanacağınız şeyin hepsini şeytan çalar ve sizin hayrınızı zorla alır. Onu, bir daha kendisinden yararlanılacak bir meyve alınmasına imkân kalmıyacak bir halde bırakır. Cennet ahlâkı o derece geniştir ki, eğer bir kimse güzelce cennet tarafına eğilirse her şeyi elde etmiş olur. Eğer bayağılık tarafını kendisi için lüzumlu sayarsa, her bir zahmet ve iptilâya kapılmış olur."

"KÂLÛ SÜBHÂNE RABBİNÂ İNNÂ KÜNNÂ ZÂLİMİNE"

"Biz Rabbimizi tenzih ve takdis ederiz. Nefsimiz bizi zalimlerin aşağılık derecesine indirdi."

"FEAKBELE BA'DUHÜM ALÂ BA'DIN YETELÂVEMÛNE"

"El'ehıllâü yevmeizin ba'duhüm liba'dın adüvvün illelmüttekıyne"* yüce deyimi bunu gösteriyor.

(*) Zuhruf Sûresi, 67 nci âyet: "O gün Allah'a karşı gelmekten sakınanlar dışında, dost olanlar birbirine düşman olurlar."

O günkü günde onların birbirlerini çekiştirerek suçlamaktan ellerine bir yarar geçmeyecektir. Zira, hayır yapacak fırsatı kaçırdılar.

"KÂLÛ YÂ VEYLENÂ İNNÂ KÜNNÂ TÂGIYNE"

"Yazık bize! Ahlâkımız bizi o kadar aşağıya indirmiş ki, azgın ve taşkın sıfatlariyle nitelenmişiz."

"ASÂ RABBÜNÂ EN YÜBDİLENÂ HAYREN MİNHÂ İNNÂ İLÂ RABBİNÂ RÂGIBÛNE"

Umulur ki, bizde istek oldukça, hayat da elimizde bulundukça, Rabbimiz bizim bu kötü ahlâkımızı, O'nu anarak ve tesbih ederek yüceltmekle iyi ahlâka dönüştürür ve güzel ahlâk arzusunu hayalimize yerleştirir. Biz de hayır ve sevaba istekli olur ve hayrı gözetiriz.

"KEZÂLİKEL'AZÂBÜ VE LEAZÂBÜL'ÂHIRETİ EKBERÜ LEV KÂNÛ YA'LEMÛNE"

Kitap ve resule olan itikadımızla ve istidadımıza yerleşmiş bulunan ahlâk ve amelimiz sayesinde bu kötü huydan vazgeçip doğruluğa yaklaşırsak elbette bize iyilik olur. Eğer bu azap bizlerde kalırsa, âhirette onun sıkıntısı daha büyüktür. O azabın ne zamana kadar devam edeceği ve onun ne zaman hafifleyeceği bilinmez. Âhiret azabı gayette büyüktür. Ne olaydı bilmiş olaydılar. İlimleri olmadığından onu anlamaya mecalleri yoktur. Âhiret azabı şiddetlidir. Dünya için mallarınızı bol bol vermeniz, sizi bu günkü günde kötü ahlâktan iyi ve güzel ahlâka çekip getirecektir. Sertlik ve serkeşlik eden nefsinizi, gem vurarak zaptedebilirsiniz.

"İNNE LİLMÜTTEKIYNE INDE RABBİHİM CENNÂTİNNAIYMİ"

Rablerinin yanında, Allah'a karşı gelmekten sakınanlar için, nimet yavaş yavaş gelir. Cennet; beşerin maddî ve manevî ihtiyaçlarını, devamlı gönderilmekte olan ilâhî feyizlerle iyilik dairesine çeker. Allah'a karşı gelmekten sakınanlar, bununla din ve dünyaca varlık içinde olurlar.

"EFENEC'ALÜLMÜSLİMÎNE KELMÜCRİMÎNE"

Biz, «Tecelli-i ef'âl»imizle yani fiillerimizden bir fiili kulun kalbinde belirtmemizle müslümanları hiddet, şiddet ve öfkeli olan gurur sahibi kimselerle bir mi tutarız? Elbette müslümanlar güzel ahlâkları ile mutluluk sahasına ulaşmışlardır ki, onlardan kimse eziyet çekmez.

"MÂLEKÜM KEYFE TAHKÜMÛNE EM LEKÜM KİTABÜN FÎHİ TEDRÜSÛNE"

Hükmün niteliğini kendi görüş ve tedbirlerinize uygun gösteriyorsunuz. Yoksa elinizde bir kitap mı var da onu okuyorsunuz?

"İNNE LEKÜM FÎHİ LEMÂ TEHAYYERÛNE"

Sizin çalışmanızın ve çabanızın içinde "lemâ tehayyerûn" sizin için hayırlı, iyi ve güzel işlerden istediğiniz şeyler meydana gelir.

"EM LEKÜM EYMANÜN ALEYNA BALİGATÜN İLA YEVMİLKIYAMETİ İNNE LEKÜM LEMA TAHKÜMÛNE"

Sizi yemin dairesine çekip getirecek ve kıyamete kadar sizi bu mutluluk içinde tutacak bir yemin ve bahtiyarlık mı tedarik ettiniz?

"SELHÜM EYYÜHÜM BİZALİKE ZEIYMÜN"

Onlardan şüphe edip de bu hükme karar veren hangisidir? Sual et.

"EM LEHÜM ŞÜREKÂ'Ü FELYE'TÜ BİŞÜREKÂİHİM İN KÂNÛ SÂDIKIYNE"

Yoksa onlar hayatlarına yardımcı olan şeylerle varlık âleminde insanlığın üstünde bir şey mi elde ettiler? Eğer onlar doğru iseler, hayatlarına yardımcı olan şeylerle varlık âleminde beşerî ihtiyaçların üstünde neye sahip olduklarına ve neyi elde ettiklerine dair bir eser ve örnek göstersinler.

"YEVME YÜKŞEFÜ AN SÂKIN VE YÜD'AVNE İLESSÜCÛDİ FELÂ YESTETIY'ÛNE"

O günkü günde itaate ve boyun eğmeye davet edilseler de fırsat kaçtıktan sonra bir şeye yaramaz. Zira karanlıklar içinde olan kimse etrafını görüp de gidecek bir yol bulamaz.

"HAŞİATEN EBSÂRÜHÜM TERHEKUHÜM ZİLLETÜN VE KAD KÂNÛ YÜD'AVNE İLESSÜCÛDİ VE HÜM SÂLİMÛNE"

Gözleri yere dikilmiş olduğu halde onları aşağılık ve alçaklık yakalayacaktır. Sağ ve sağlam oldukları halde aşağılık ve alçaklık kendilerini yakalamış olduğundan hiç bir şeye güçleri yetmeyecektir.

"FEZERNİ VE MEN YÜKEZZİBÜ BİHAZEL-HADİSİ SENESTEDRİCÜHÜM MİN HAYSÜ LÂ YA'LEMÛNE"

Siz Beni, o sözü yalanlayan kimseyle beraber bırakın. Ben onun hakkından gelirim. Biz onları ileride yavaş yavaş bir şeye çekeriz ki onların o şeye ilim ve bilgisi ulaşamaz.

"VE ÜMLÎ LEHÜM İNNE KEYDÎ METÎNÜN"

Siz yazın ve kaydedin. Bizim oyunumuz pek kuvvetlidir. Onlar Bizim oyunumuzdan kurtulmak için bir çare arıyorlar mı?

"EM TES'ELÜHÜM ECREN FEHÜM MİN MAĞREMİN MÜSKALÛNE"

Onlar, ağırlığı bir borca ulaşır bir ücret mi hazırladılar ki bizden isterler?

"EM INDEHÜMÜLGAYBÜ FEHÜM YEKTÜBÜNE"

Yoksa onların yanında bir «İlm-i gayb» vardır da, onu mu yazıyorlar?

"FASBİR LİHÜKMİ RABBİKE VE LÂ TEKÜN KESÂHIBİLHÛTİ İZ NÂDÂ VE HÜVE MEKZÛMÜN"

Sen Rabbinin hükmüne sabret ve «Hût» sahibi gibi olma. O, kavminin kızgınlıklarını keder ve öfkeden boğulmuş bir halde haykırmıştı. Halbuki, kavminin o kızgınlığı, yumuşaklık ve acımaya dönüşmüştü.

«Hût» iki çeşittir. Birincisi: Beslenme yoluyla vücudun sarfiyatının tamamlanması demektir ki: "... **iz eveynâ ilessahreti feinnî nesîtülhûte...**"*deki «Hût» gibidir. Zira, onlar «Hût»u alıp yemek için aradılardı. Buradaki «Hût», vücudun sarfettiğini tamamlıyan yiyeceklerle insana katılacaktır.

İslâmiyet ve o islâmiyet üzere gelen Muhammed'in şeriatı, burada kişinin hakikati ile beşerin tasarruf ve iktidarının sonuna ulaştığını gösteren manevî ve kudsî bir güçtendir. Yine o kudsî güç aracılığı ile **"Fevecedâ abden min ıbâdinâ âteynâhü rahmeten min ındinâ ve allemnâhü min ledünnâ ılmen"**** yüce âyetinden açıkça anlaşılacağı üzere insan, Allah'ın sırlarına ait manevî ilme, gayb ilmine erişebilir. Yani insan, mânâsında kudsî bir güce rastlar ki, onunla Allah'ın yanında yahut gayb ilminde bir bilgiye ulaşır ve onu elde eder. O da kendi yönünden gelecek olan şeylerin feyiz mahalli olmuş olur ki bu, insan gücünün dışında ancak Cenâb-ı Hakk'ın vahiy ve ilhamı ile gelen bir feyizdir. İnsandan vasıtasız olarak ortaya çıkan olaylar, her bir kimsenin tahammülünün üstünde bir meslek olduğunu gösterir.

(*) Kehf Sûresi, 63 üncü âyet: "... kayalığa vardığımızda balığı unutmuşum..."

(**) Kehf Sûresi, 65 inci âyet: "Bu arada ikisi, katımızdan kendisine bir rahmet verdiğimiz ve kendisine ilim öğrettiğimiz kullarımızdan birini buldular."

"Ve keyfe tasbirü alâ ma lem tühıt bihi hubren"* bunu gösterir.

«Hût»un ikincisi: Bir yerde yerleşme, yurt tutma yoluyla olan **"Feltekamehülhûti ve hüve mübinün"****deki «Hût» gibidir. «Hût» sahibi burada Yunus peygamberdir ki, şehri terk etmek üzere bindiği gemide çekilen kura sonunda denize atıldı. Kendisini yutan bir balık tarafından sahile bırakıldıktan sonra başka bir suretle beslenerek vücudu oldukça kendini gösterdi. Fakat «Yaktıyn»in kovuculuğu burada tesir etmedi. **"Fentalekâ hattâ izâ rekibâ fissefîneti harekahâ..."***** yüce âyetinde bildirildiği üzere geminin yanması, «Yaktıyn»in gammazlığı ile olan zulmünden doğan hiddet ve öfkeye mani oldu.

Birisi «Bâtın» diğeri de «Zâhir» yönünden olmak üzere bu iki çeşit «Hût» insana gelen feyzin varacağı yerin mazharları olmuş olurlar.

"LEVLÂ EN TEDAREHEKU Nİ'METÜN MİN RABBİHİ LENÜBİZE BİL'ARÂİ VE HÜVE MEZMÛMÜN"

Eğer o Cenâb-ı Hakk'tan nübüvvet ve risaleti iktisap etmemiş ve bu suretle üstün tutulmuş ve seçilmiş yahut dua ve niyaz ederek düşüncesinde

---

(*) Kehf Sûresi, 68 inci âyet: "İç yüzünü kavramana imkân olmayan bir şeye nasıl sabredebilirsin ki?"

(**) Sâffât Sûresi, 142 nci âyet: "Yenilgiye uğramışken, onu bir balık yutmuştu."

(***) Kehf Sûresi, 71 inci âyet: "Bunun üzerine kalkıp gittiler; sonunda bir gemiye bindiklerinde, o, gemiyi deliverdi..."

Allah'ın sırlarına ait ilimlere ulaşmamış olsaydı, elbette «Yaktıyn»in gammazlığı ile gemiden çıkarılırdı; bu ise istenilenin ulaşmasına engel olacak bir şeydir ki, gemi kurtulamaz ve bu takdirce o da «Yaktıyn»in kızgınlık ve öfkesine uğrardı. Lâkin, risalet ve nübüvveti onu halka parlak gösterdi. Ve akıl sahibi kimseler onun bilgi ve marifetini ve politikaya dair içerisinde bir fikir cereyan etmediğini anladılar. Bu sebeple «Yaktıyn»in gammazlığı yararsız ve anlamsız kaldı.

"FECTEBÂHÜ RABBÜHU FECEALEHU MİNESSALİHIYNE"

Rabbisi onu seçti ve günahsız kimseler sınıfına dahil etti.

"VE İN YEKÂDÜLLEZÎNE KEFERÛ LEYÜZLİKÛNEKE BİEBSÂRİHİM LEMMÂ SEMİUZZİKRE VE YEKÛLÛNE İNNEHÛ LEMECNÛNÛN"

İnkârcılar gözleriyle bakarak senin Kur'ân'ı okumanı, güzel sesini, senin davranışlarını olağanüstü bir tertiple görmeleriyle "Bu, siyasî bir hükme tabidir." diyerek fikirlerince senin ayağını kaydırmaya niyet ederler.

İnkârcılar dediler ki: "Bu, daha fikrini meydana çıkaramamıştır; bunun içerisinde gizli bir düşüncesi ve bir muradı vardır ki, henüz kimse o sırrı bilememiştir."

İlâhî isimlerin tecelli ve cereyan etmesi ile hayat, ilim, kudret... gibi ilâhî sıfatlar insanla ilgili olaylarla kucaklaşarak beklenen bir şeyi meydana getirdi ki, o da insan suretinde olup, ilâhi tekliflere nail olacak bir varlık idi. Buradaki. o görünürde olan varlık ile iman ve islâmı daraltıp sıkıştırmak ve durdurmak istediler. Zira, içlerinde manen kendilerini doğrulayıp tanıklık eder bir vücuda sahip olamamışlardı. İlâhî vahyin, bildiren tarafından tebliğ edildiğini işittikleri ve gereken belgeleri gördükleri halde, dışardan kazanmış oldukları kuşku ve kuruntu ile örtülmüş olan Hakk yolu kapıları üzerlerine kapanmış kaldı. Tebliğ eden, her ne kadar onları: **"Ve mâ es'elüküm aleyhi min ecrin in ecriye illâ alâ rabbil'âlemine"*** yüce âyeti ile temin etti ise de, kabul etmediler ve hâlâ onu kasıtlı bir kimse sanmalariyle peygamberlere olan sevgi ve bağlılıklarını kırdılar. Mahvolmaya yüz tuttular ve sahip olacakları yerde helâk oldular.

"VE MÂ HÜVE İLLÂ ZİKRÜN LİL'ÂLEMÎNE"

Halbuki onun sırrında ve kalbinde eğer halka meçhul olan bir şey varsa bu, ilâhî hükümleri halka bildirmek ve âlemlerin Rabbi'nin anılmasiyle halkı meşgul eylemekten ibarettir.

(*) Şuarâ Sûresi, 109, 127, 145, 164, 180 inci âyetler: "Ve ben, tebliğime karşılık bir mükâfat istemem sizden, benim mükâfatım. ancak Alemlerin Rabbi'ne ait."

وَيَقُولُونَ مَتٰى هٰذَا الْوَعْدُ اِنْ كُنْتُمْ صَادِقِينَ ۞ قُلْ اِنَّمَا الْعِلْمُ
عِنْدَ اللّٰهِ وَاِنَّمَا اَنَا نَذِيرٌ مُبِينٌ ۞ فَلَمَّا رَاَوْهُ زُلْفَةً سِيٓئَتْ وُجُوهُ
الَّذِينَ كَفَرُوا وَقِيلَ هٰذَا الَّذِي كُنْتُمْ بِهٖ تَدَّعُونَ ۞ قُلْ اَرَاَيْتُمْ
اِنْ اَهْلَكَنِيَ اللّٰهُ وَمَنْ مَعِيَ اَوْ رَحِمَنَا فَمَنْ يُجِيرُ الْكَافِرِينَ
مِنْ عَذَابٍ اَلِيمٍ ۞ قُلْ هُوَ الرَّحْمٰنُ اٰمَنَّا بِهٖ وَعَلَيْهِ تَوَكَّلْنَا
فَسَتَعْلَمُونَ مَنْ هُوَ فِي ضَلَالٍ مُبِينٍ ۞ قُلْ اَرَاَيْتُمْ اِنْ اَصْبَحَ
مَٓاؤُكُمْ غَوْرًا فَمَنْ يَأْتِيكُمْ بِمَٓاءٍ مَعِينٍ ۞

MÜLK SÛRESİ[11]

BİSMİLLÂHİRRAHMÂNİRRAHÎM

TEBÂREKELLEZÎ BİYEDİHİLMÜLKÜ VE HÜVE ALÂ KÜLLİ ŞEY'İN KADİR * ELLEZÎ HALE-

---

[11] Mülk Sûresi: Allah'ın hükümranlık sıfatından bahseder. Mekke devrinde nazil olmuştur. 67 nci sûredir. 30 âyetten ibarettir.

KALMEVTE VELHAYÂTE LİYEBLÜVEKÜM EYYÜKÜM AHSENÜ AMELEN VE HÜVEL'AZÎZÜLGAFÛR * ELLEZÎ HALEKA SEB'A SEMÂVÂTİN TIBÂKAN MÂ TERÂ FÎ HALKIRRAHMÂNİ MİN TEFÂVÜTİN FERCİİLBASARE HEL TERÂ MİN FÜTÛR * SÜMMERCİİLBASARE KERRETEYNİ YENKALİB İLEYKELBASARÜ HÂSİEN VE HÜVE HASÎR * VE LEKAD ZEYYENNESSEMÂEDDÜNYÂ BİMESÂBÎHA VE CEALNÂHÂ RÜCÛMEN LİŞŞEYÂTIYNÎ VE A'TEDNÂ LEHÜM AZÂBESSEIYR * VE LİLLEZÎNE KEFERÛ BİRABBÎHİM AZÂBÜ CEHENNEME VE Bİ'SELMASIYR * İZÂ ÜLKÛ FÎHÂ SEMİÛ LEHÂ ŞEHÎKAN VE HÎYE TEFÛR * TEKÂDÜ TEMEYYEZÜ MİNELGAYZİ KÜLLEMÂ ÜLKIYE FÎHÂ FEVCÜN SEELEHÜM HAZENETÜHÂ ELEM YE'TİKÜM NEZİR * KÂLÛ BELÂ KAD CÂENÂ NEZÎRÜN FEKEZZEBNÂ VE KULNÂ MÂ NEZZELELLÂHÜ MİN ŞEY'İN İN ENTÜM İLLÂ FÎ DALÂLİN KEBÎR * VE KÂLÛ LEV KÜNNÂ NESMEU EV NA'KILÜ MÂ KÜNNÂ FÎ ASHÂBİSSEIYR * FA'TEREFÛ BİZENBİHİM FESUHKAN LİASHÂBİSSEIYR * İNNELLEZÎNE YAHŞEVNE RABBEHÜM BİLGAYBİ LEHÜM MAĞFİRETÜN VE ECRÜN KEBİR * VE ESİRRÛ KAVLEKÜM EVİCHERÛ BİHİ İNNEHU ALİMÜN BİZÂTİSSUDÛR * ELÂ YA'LEMÜ MEN HALEKA VE HÜVELLATIYFÜLHABİR * HÜVELLEZÎ CEALE LEKÛMÜL'ARDA ZELÛLEN FEMŞÛ FÎ MENÂKİBİHÂ VE KÜLÛ MİN RIZKIHÎ VE İLEYHİNNÜŞÛR * EEMİNTÜM MEN FİSSEMÂİ EN YAHSİFE BİKÜMÜL'ARDA FEİ-

ZÂ HİYE TEMÛR * EM EMİNTÜM MEN FİSSEMAİ EN YÜRSİLE ALEYKÜM HÂSIBEN FESETA'LEMÛNE KEYFE NEZİR * VE LEKAD KEZZEBELLEZÎNE MİN KABLİHİM FEKEYFE KÂNE NEKİR * EVELEM YEREV İLETTAYRI FEVKAHÜM SAFFÂTİN VE YAKBIDNE MÂ YÜMSİKÜHÜNNE İLLERRAHMÂNÜ İNNEHU BİKÜLLİ ŞEY'İN BASIYR * EMMEN HÂZELLEZİ HÜVE CÜNDÜN LEKÜM YANSURÜKÜM MİN DÛNİRRAHMÂNİ İNİLKÂFİRÛNE İLLÂ FÎ GURÛR * EMMEN HÂZELLEZÎ YERZÜKUKÜM İN EMSEKE RİZKAHU BEL LECCÛ FÎ UTÜVVİN VE NÜFÛR * EFEMEN YEMŞÎ MÜKİBBEN ALÂ VECHİHÎ EHDÂ EMMEN YEMŞÎ SEVİYYEN ALÂ SIRÂTIN MÜSTEKIYM * KUL HÜVELLEZİ ENŞEEKÜM VE CEALE LEKÜMÜSSEM'A VEL'EBSÂRE VEL'EF'İDETE KALİLEN MÂ TEŞKÜRÛN * KUL HÜVELLEZÎ ZEREEKÜM FİL'ARDI VE İLEYHİ TUHŞERÛN * VE YEKÛLÛNE METÂ HÂZELVA'DÜ İN KÜNTÜM SÂDIKIYN * KUL İNNEMEL'ILMÜ INDALLÂHİ VE İNNEMÂ ENE NEZİRÜN MÜBİN * FELEMMÂ REEVHÜ ZÜLFETEN SÎET VÜCÛHÜLLEZÎNE KEFERÛ VE KIYLE HÂZELLEZİ KÜNTÜM BİHÎ TEDDEÛN * KUL EREEYTÜM ÎN EHLEKENİYALLÂHÜ VE MEN MAIYE EV RAHİMENÂ FEMEN YÜCİRÜLKÂFİRÎNE MİN AZÂBİN ELÎM * KUL HÜVERRAHMÂNÜ ÂMENNÂ BİHÎ VE ALEYHİ TEVEKKELNÂ FESETA'LEMÛNE MEN HÜVE FÎ DALALİN MÜBÎN * KUL EREEYTÜM İN ASBEHA MÂÜKÜM GAVREN FEMEN YE'TÎKÜM BİMÂİN MAIYN *

Tercümesi

Hükümranlık elinde olan Allah Yüce'dir ve O herşeye Kâdir'dir. Hanginizin daha iyi iş işlediğini belirtmek için, ölümü ve dirimi yaratan O'dur. O, Güçlü'dür, Bağışlayan'dır. Gökleri yedi kat üzerine yaratan O'dur. Rahmân'ın bu yaratmasında bir düzensizlik bulamazsın. Gözünü bir çevir bak, bir aksaklık görebilir misin? Bir aksaklık bulmak için gözünü tekrar tekrar çevir bak; ama göz umduğunu bulamayıp bitkin ve yorgun düşer. And olsun ki, yakın göğü ışıklarla donattık, onlarla şeytanların taşlanmasını sağladık ve şeytanlara çılgın alev azabını hazırladık. Rablerini inkâr eden kimseler için cehennem azabı vardır. Ne kötü bir dönüştür! Oraya atıldıkları zaman, onun, kaynarken çıkardığı uğultuyu işitirler. Nerede ise öfkesinden paralanacak! İçine her bir topluluğun atılmasında, bekçileri onlara: "Size bir uyarıcı gelmemiş miydi?" diye sorarlar. Onlar, "Evet; doğrusu bize bir uyarıcı geldi, fakat biz yalanladık ve 'Allah hiçbirşey indirmemiştir, siz büyük bir sapıklık içindesiniz' demiştik." derler. "Eğer kulak vermiş veya akıl etmiş olsaydık, çılgın alevli cehennemlikler içinde olmazdık." derler. Böylece, günahlarını itiraf ederler. Çılgın alevli cehennemlikler yok olsunlar! Doğrusu, görünmediği halde Rablerinden korkanlara, onlara, bağışlanma ve büyük ecir vardır. Sizler, sözlerinizi gizleseniz de açıklasanız da birdir; O, kalblerde olanı bilir. Yaratan bilmez olur mu? O, Latif'tir, Haberdar'dır. Yeryüzünü, size boyun eğdiren O'dur; öyleyse yerin sırtlarında dolaşın, Allah'ın verdiği rızıktan yiyin; sonunda dönüş O'nadır. Gökte Olan'ın sizi yerin dibine geçirmesinden güvende misiniz? O zaman, yer, sarsıldıkça sarsılır. Gökte Olan'ın başınıza taş yağdırmasından güvende misiniz? Benim uyarmamın nasıl olduğunu yakında bileceksiniz. And olsun ki, bunlardan öncekiler de yalanlamışlardı. Beni inkâr etmek nasılmış? Üzerlerinde kanat çırpan dizi dizi kuşları görmezler mi? Onları havada Rahmân olan Allah'tan başkası tutmuyor; doğrusu O, herşeyi Gören'dir. Yahut, Rahmân olan Allah'ın dışında size yardımda bulunabilecek taraftarlarınız kimdir? İnkârcılar sadece aldanmaktadırlar. Allah size verdiği rızkı kesiverirse, size rızık verecek başka kim vardır? Hayır; onlar, azgınlık ve nefrette direnmektedirler. Yüzükoyun sürünen mi, yoksa doğru yolda düpedüz yürüyen mi daha doğru yoldadır? Ey Muhammed! De ki: "Sizi yaratan sizin için, kulaklar, gözler ve kalbler var eden O'dur. Ne az şükrediyorsunuz!" Sizi yerde yaratıp yayan O'dur ve O'nun huzurunda toplanacaksınız. "Doğru sözlü iseniz bildirin bu azap sözü ne zamandır?" derler. De ki: "Onu bilmek ancak Allah'a mahsustur. Ben sadece apaçık bir uyarıcıyım." Azabı yaklaşırken gördükleri zaman, inkâr edenlerin yüzleri buruşur, onlara: "Sizin arayıp durduğunuz işte budur." denir. De ki: "Allah, beni ve benimle beraber bulunanları isterse yok eder veya isterse merhamet eder; söyleyin, bu takdirde inkârcıları, can yakıcı azaptan kim alıkoyabilir?" De ki: "Bizim inandığımız ve kendisine güvendiğimiz, Rahmân olan Allah'tır. Kimin apaçık bir sapıklıkta olduğunu yakında bileceksiniz." De ki: "Suyunuz yere batarsa, söyleyin, size kim temiz bir su kaynağı getirebilir?"

BİSMİLLÂHİRRAHMÂNİRRAHÎM

"TEBÂREKELLEZÎ BİYEDİHİLMÜLKÜ VE HÜVE ALÂ KÜLLİ ŞEY'İN KADÎRÜN ELLEZÎ HALEKALMEVTE VELHAYÂTE LİYEBLÜVEKÜM EYYÜKÜM AHSENÜ AMELEN"

«Tebâreke»: «Kitâb-ı müseccel» olan vücut; feyiz ve terbiye kabul eden bir cisim ve eşyada kemalâtını gösteren mânâ; hayat ve ilim gibi müşterek olaylar; kazanılan âhiret vücudu; iman ve islâmdır.

«Ellezî»: Beklenen ve gözlenen bir şey içindir; burada, maddelerden vücut âleminde bir şeyin meydana getirilmesini hayat, ilim, kudret... gibi sübut sıfatlarına nisbet etmektir. Allah tealâ için böyle şeyler var mıdır? Bunlar Cenâb-ı Hakk'a nasıl nisbet olunur? «Tebâreke»de olan müşterek olaylardaki ortaklık, kul tarafına yansıyan sıfatlardır. Bu sıfatlar da bütünlük ve çokluk ile azlık arasında olan münasebettedir. Yoksa Cenâb-ı Hakk'a ortaklık nisbet olunmaz; zira, Cenâb-ı Hakk ortaktan tenzih edilmiş yani uzak ve temiz tutulmuştur.

«Mülk»: Gerek sübutta olsun ve gerek vücutta olsun «Yed»in tasarrufu elinde olan bir şeydir ki, sübutta olana «Şey'iyet-üs-sübût», (Bir şeyin vücut bulmazdan önceki hakikati) vücutta olana da «Şey'iyet-ül-vücut» (Bir şeyin vücut bulduktan sonraki hakikati) denilir.

«Şey»: İlâhî isimlerin insana tecelli ve cereyan etmesiyle beşerî ihtiyaçların ötesinden meydana gelen, ya sübut veya vücuttur.

«Kadîr»: Hayat, ilim, kudret... gibi sübut sıfatlarından ilâhî isimlerin insana tecelli ve cereyan etmesi, yani sübut âleminden vücut âlemine yayılarak inmesiyle, yaratanın vücudunu göstermek için bir eser demektir.

Kudretin aktığı iki yol vardır: Ya hayat âlemindendir ki hayat, Allah'ın «Hayy» isminin gönderilmesinden meydana gelir; yahut ölüm âlemindendir ki ölüm, gönderiliş ile tekliflerin sonu arasında olan insan hakikatinin etkilenmiş olmasıdır. Ölüm ve hayatın etkileri neyi vücuda getirir? Bu da bir iptilâdır ki amel ve ahlâkta kimin güzel olduğunu gösterir. Hayatla ölüm ki bu iki nitelik insanda olmazsa insanın ameldeki güzelliği ile çirkinliği ne ile görünür?

"VE HÜVEL'AZÎZÜLGAFÛRÜ"

Burada «Hüviyet-i mutlaka» yani «Zât-ül-baht» den gelen ve bütün âlemi kuşatmış ve her şey onun tasarrufu altında isimsizleşmiş olan «Tabiat», yüceliklerin yedi tabakasıdır ki, bunlar: Deri, kan, et, yağ, kemik, kas ve ilik'tir. Zira, bunların tümü bir insanı teşkil ederler.

"ELLEZÎ HALEKA SEB'A SEMÂVÂTİN TIBÂKAN MÂ TERÂ Fİ HALKIRRAHMÂNİ MİN TEFÂVÜTİN FERCİİLBASARE HEL TERÂ MİN FÜTÛRİN"

Buradaki yücelik, yedi kat gökyüzü yani yedi gezegenin denk ve uygun olduğudur ki, onunla yüceleniyor. Bunlar, gidiş ve hareketlerinde birbirlerine tam bir incelik ve uygunlukla dengeli kılınmışlardır ki, bir zerre mıktarı yörüngelerini aşamazlar. Bunlarda meydana gelen bazı titreşimle ilgili hareketler, yörüngelerinin özelliklerindendir. Onların birisinde isimlerin ve sıfatların tasarrufundan ne varsa, birbirlerine denk ve uygun olarak hepsinde de o vardır; birindeki bitki yetiştirme gücü diğer birisinde olduğu gibidir. Lâkin, uyduları daima ziya ve esîr içinde seyir ve hareket ettiklerinden onlarda teneffüse yarar hava ve hayata istidatlı su gibi şeyler bulunmamaktadır. Bunun için de bu yerlerde yaşamak ve yerleşmek mümkün değildir. Herhangi bir uyduda su olmazsa orada hava olamaz. Hava bulunmayan bir yerde de hayat düşünülemez.

"SÜMMERCİILBASARE KERRETEYNİ YENKALİB İLEYKELBASARÜ HÂSÎEN VE HÜVE HASÎRÜN"

Dürbün ve teleskop gibi aletlerin mercekleri ne kadar çok saflaştırılırsa o derecede geniş bir şey göstermeye uygun olabilirler. Cenâb-ı Hakk, insanın bedenî yeteneklerinin âciz kaldığı hallerde, gökyüzündeki varlıkların gerçek durumlarının özellik ve istidatlarını ayırdetmek için dürbün ve teleskop gibi şeylere baş vurmayı işaret buyuruyor.

"VE LEKAD ZEYYENNESSEMÂEDDÜNYÂ BİMESÂBÎHA VE CEALNÂHÂ RÜCÛMEN LİŞŞEYÂTIYNİ"

Burada Cenâb-ı Hakk, Güneş sistemine mahsus olan semayı **"Ve lekad zeyyennâ"** şerefli âyetiyle tarif buyurmuştur. «Şeytan»; noksan ve illetli bir yaratıktır ki, insan kudretinin üstünde olan bir şeyi, eşyanın görünürdeki şekil ve durumunda arar. Bu şeyi böylece arayan kimseler ise, bir çeşit iptilâ ile daima mahzun ve perişan bir halde kalmışlardır.

Burada «semâ-i dünya» güneş sistemidir ki, yedi küreyle düzen bulmuştur. Bunlardan birincisi Güneş, ikincisi Merkür, üçüncüsü Venüs, dördüncüsü Dünya, beşincisi Mars, altıncısı Jüpiter, yedincisi Satürn'dür. Bunlar Güneş sisteminin intizamını eksenleri düzeninde hareket ettirirler. Samanyolu içinden bizim bir parça yakalayıp tuttuğumuz, yani yerleştiğimiz gökyüzü işte budur. Bunun öte tarafını ne bizim bilmekliğimiz icap eder ve ne de bize orası aydınlanır. Güneşten gelen feyizden bizim tarlalarda biten otlar nasıl ve ne derece yetişip büyüyorlarsa, Samanyolu'nun kürelerinden her birinde aynı o hüküm cereyan etmektedir. Fakat bunlar vücut bakımından iki türlüdür. Bizim yedi kat gökyüzümüz de iki türlü ise de, hayata uygun olan türünde, kayıtsız ve şartsız Genel nitelikteki tasarrufların birisi diğerinden başka değildir. Nitekim, bir ağaçtaki yaprakların hiç birisi diğerinin gayri ve diğerinin aynı olmadığı gibi. Tasarrufta herkes öz halinden cereyan eden bir kuvvet tanzim ettiği gibi, o kuvvet de onları tanzim ve tertip etmektedir. Kürelerde mevcut olan karanlık ve aydınhk kısımlar ki, bizim burada güneş sisteminden görünen yüzü oranında ziya yansıyıp da diğer tarafları karanlık içinde kalan kürelerde olduğu gibi, bizim güneşten aldığımız feyiz de buna benzer, yani Dünya yuvarlağının kendisini tamamiyle kuşatır surette bir ziyaya maruz olamadığı ve kürenin görünen yüzünden başka yerlerinin karanlıklar içinde kaldığı gibi.

Bundan başka, diğer kürelerde olan benzeyişlerden birisi de «Zât-ül harem» yani senedeki zaman ve bölümlerdir. Muharrem: Bahar, Yaz, Güz, Kış olmak üzere dört mevsimden ibaret bir senedir ki, «Harem-i Erbaa» sahibi yani dört bölüm ile dönemlere ayrılmış olan bir yıl demektir. Bu mevsimlerin de ayrı ayrı kendi başlarına özel tasarrufları vardır. Dünyamızda hayatın gizlenmesine kış, meydana çıkıp görünmesine de yaz denir. Yaz ile kışı üçer aylık ikişer bölüme ayırdığımızda oniki ay eder ki, dört mevsim veya dört bölümden ibaret olan bir yıl olur. Milâdî takvimde yılbaşı Ocak ayıdır. Araplar kamerî aylara göre olan yılbaşına Muharrem demişler ve onu ay hesabına nakletmişlerdir ki, aslında kamerî sene yani ay yılında dört mevsim olmaz, zira mevsimler güneş yılına mahsustur.

"VE A'TEDNÂ LEHÜM AZÂBESSEIYRÎ"

«Azâb-ı seıyr», Güneş sisteminden vuku bulacak olan ve insanın rahatına uymayan durumlardır. Fakat «Zâtilhubük» (Samanyolu içinde Güneş sisteminin yörüngesi) tarafındaki azabı «re's ve zeneb» ile tayin ve tarif ederlerse de bunu tayin etmek ve sınırlamak çok zamana bağlı olduğundan beşer gücünün dışındadır. "İnsaf, dinin yarısıdır." deyimince; sen Dünyamızın içinde bulunduğu Güneş sistemine bak! Öte taraflara koşma, zira bir şeye yetişemez ve ulaşamazsın.

"VE LİLLEZİNE KEFERÛ BİRABBİHİM AZÂBÜ CEHENNEME VE Bİ'SELMASIYRÜ"

Bazı inkârcılar bir meslek edinir ve seçerlerse de bu, kendilerinin akılsızca görüşlerindendir. Cehennem; iki görüş arasında meydana gelen bir nisbettir ki, eğer yemîn (sağ) tarafından olursa kutlu kişilerden olur, eğer şimâl (sol) tarafına çok eğilimli ve yakın olursa «siccin»e (cehennem) doğru çekilmeğe hazır durumdadır.

"İZÂ ÜLKÛ FÎHÂ SEMİÛ LEHÂ ŞEHÎKAN VE HİYE TEFÛRÜ"

Cehenneme çok yakın olanlar o taraftan gelen ve insana sıkıntı verir bir ses duyınuş olurlar. Zira, inkârcı ve âhireti kabul etmeyen kimseler can sıkmaktan başka bir şeye karar veremezler ki, tebliğ edenden gelen bir ses onların tabiatlerine hiç hoş gelmez ve kendileri, bu sıkıntı ve inkârlarının gereği, taşkınlık ederler.

"TEKÂDU TEMEYYEZÜ MİNELGAYZİ KÜLLEMÂ ÜLKİYE FÎHÂ FEVCÜN SEELEHÜM HAZENETÜHÂ ELEM YE'TİKÜM NEZİRÜN KÂLÛ BELÂ KAD CÂENÂ NEZÎRÜN FEKEZZEBNÂ VE KULNÂ MÂ NEZZELELLAHU MİN ŞEY'İN İN ENTÜM İLLÂ Fİ DALÂLİN KEBİRİN"

Öfkelerinden dolayı başkalarından farklı olma tarafına yakınlaşırlar. Öfke ve kabalık, onları mükteseb vücutlarının elde ettiği hal nisbetinde farklı eder. Dünyada hayatı son bulup âhirete gelen ve cehenneme gönderilen suçlulara, yahut cennete gidecek doğru ve halis kullara orada memur olacak ve o görevi yerine getirecek olanlar, yine kendilerinin elde ettikleri manevî vücutlarıdır. Cenâb-ı Hakk bir kulunu diğer bir kulunun üzerine musallat ederek onunla intikam almayı murat etmez. Nitekim, denize düşen bir adamın ölmesiyle yine denizin içerisinde olan diğer bir adamın yaşamakla mahkûm olduğu gibi. Böyle hükme «Hazenetühâ» denilir ki, cennet ve cehennem insanın kendi vücudunda gizli ve yetiştirici bir şeyin tasarrufuna mahsustur. Ama, bununla onlar yok olurlar mı? Olmazlar. Âhiret gününde cehennemden kurtuluşun hâsıl olması için bu da bir çeşit ilerlemedir. Eğer âhirette, cehennemde buna göre soyut bir etki olmamış olursa ondan ne meydana gelecektir? Müminler için cehennem devamlı ve sonsuz değildir; Cenâb-ı Hakk'ın kullarını azaplandırıp kalbine emniyet vermek için bir hayat kaynağı ve bir kurtuluş menbaıdır ki, onlar kurtuluşu orada bulacaklar ve dünyada olan uğursuz vücutlarını orada temizleyeceklerdir. Bu hale göre cehennem, Cenâb-ı Hakk'ın, kullarının ilerlemeleri için değişik bir yoludur. Yoksa, Yüce Allah; bayağı ve ahlâksız hükümdarların nitelenmiş oldukları kin ve düşmanlık gibi şeylerden uzaktır ve yaptığı, kulunun yararına mahsustur.

Biz, onlara söyleriz ki: "Allah size bir şey indirmedi, siz ancak halkı kendi başınıza üşürüp onunla bir siyaset ve riyaset kazanmak isterdiniz. Bu ise, sizin kendi fikrinizde kibirlenmek, büyüklenmek ve halka üstünlük göstermek için bir yol tutmanızdan ibarettir."

"VE KÂLÛ LEV KÜNNÂ NESMEU EV NA'KILÜ MÂ KÜNNÂ Fİ ASHÂBİSSEIYRİ"

"Ah! O günkü günde biz onu tedkik ve tahkik ederek işin sonuna ereydik, bu gün biz cehennemde kazanmış olduğumuz bu süfli vücudumuzla azaba uğramazdık."

"FA'TEREFÛ BİZENBİHİM FESUHKAN Lİ ASHÂBİSSEIYRİ"

"Ne fayda ki, nefsimizin arzu ve istekleri bizi böbürlendirdi. Bu sebeple biz her şeyde büyüklük sattık ve alçak gönüllülük edemedik." diyerek onlar o günkü günde kendi kusurlarını görecek ve ister istemez onları itiraf edecekler. Cehennem ehli; kendilerine keder, sıkıntı ve güçlük getiren bir derde tutuldular ve hiç bir şey elde edemediler. Beş günlük bir hayat için o kadar sermayeyi mahvettiler. Yani, nefislerini amelden (tebliğ ve teklif gününden) uzak tuttular ve bundan sonra bu uzaklıkla acaip bir mahrumluk kazandılar. Onlar, kendilerinin o davranışlarını inkâr edelim, deseler, inkâra da mecalleri yoktur ki: **"Elyevme nahtimü alâ efvâhihim ve tükellimünâ eydîhim ve teşhedü ercülühüm bimâ kânû yeksibûne"*** yüce âyetinde bildirildiği üzere, kendilerinin el ve ayakları o gerçeği ispata şahit olacaklardır. İnkârcılar o zaman: "Ne olaydı biz toprak olarak orada bırakılaydık." diyerek bunu dilerler.

(*) Yâ-Sîn Sûresi, 65 inci âyet: "İşte o gün ağızlarını mühürleriz, Bizimle elleri konuşur, ayakları da yaptıklarına şahitlik eder."

Fakat, onlarda olan istidat cevheri, iman tarafına sarf olunmayıp, küfür tarafına sevk olunduğu için, isyana mecbur oldular ve o sebeple cehenneme gittiler. Ama Cenâb-ı Hakk, orada bitmez ve tükenmez bir azap ile azaplandırmaz. Nefis ve hevalarına uyup helâl ve haramı tanımayarak yapmış oldukları kötü işler dolayısiyle elbette müptelâ olacaklarını göstermek için Cenâb-ı Hakk azap eder ve sonra affeder. Çünkü, Cenâb-ı Hakk'ın âhirette bir kuluna olan rahmeti, azabıyla kendilerini o kadar korkuttukları cehennemin tüm ahalisine taksim olunsa, onların bazılarına bir zerre kadar bile azap kalmaz. Zira şanı yüce Allah'ın rahmeti büyük, kudreti sağlam ve kuluna olan kerem ve ihsanı yaygındır.

"İNNELLEZİNE YAHŞEVNE RABBEHÜM BİLGAYBİ LEHÜM MAĞFİRETÜN VE ECRÜN KEBÎRÜN"

Doğrusu, görünmediği halde Rablerinden korkan kimseler, mükâfat olarak bağışlanmaya ve büyük sevaba nail olurlar.

"VE ESİRRÛ KAVLEKÜM EVİCHERÛ BİHİ İNNEHU ALÎMÜN BİZÂTİSSUDÛRİ"

Dayandığınız vücut ve amel, kıyamet gününde açıklığa kavuşacak, güvenilir yahut güvenilmez surette kendisinden bir havadis alınacaktır.

"ELÂ YA'LEMÜ MEN HALEKA VE HÜVEL-LATIYFÜLHABÎRÜ"

İnsan, yaptığı işlerin istidada dayanmasından kararsız kalarak ilmin meydana çıkmasını istedi ve bütün varlıkları yaratan Allah'ı bildi. O yaratan «Latîf» ve «Habîr»dir.

«Latîf»: İnsan, toplum içinde ilâhî isimlerin tecelli ve cereyan etmesiyle elde edeceği meleke ve yatkınlıkla, kendisinden zuhur eden eşsiz şeyleri görür ve onların göründüğü yerleri bilirse de, kendilerini kim meydana çıkarıyor ve gösteriyor onu bilemez. His olunan, duygu ile ilgili kuvvetler gibi.

«Habîr»: İnsan, hakikî olgunluğu kullukta ve rablıkta elde etmesiyle, o yaratanın vücudunu yine onunla anlayabilir.

"HÜVELLEZİ CEALE LEKÜMÜL'ARDA ZELÛLEN FEMŞÛ FÎ MENÂKİBÎHÂ VE KÜLÛ MİN RIZKIHÎ VE İLEYHİNNÜŞÛRÜ"

Niçin bu kadar direnir ve bu kadar büyüklük satarsınız? Koca dünya yuvarlağı ki, sizin hepiniz onun yanında hiç hükmündesiniz. Onun üzerinde dağ ve tepelerinde ve her tarafında tasarruf etmeniz için Cenâb-ı Hakk size bir güç vermiştir ki, ne yaparsanız yapın **"İz yetelekkalmütelekkıyâni anilyemîni ve anişşimâli kaıydün"*** şerefli âyetinde bildirildiği üzere, mahşerde sağdan ve soldan gelen haşr ehline

---

(*) **Kaf Sûresi, 17 nci âyet:** "Sağında ve solunda, onunla beraber oturan iki alıcı melek."

oturacak bir yer tedarik olunmuştur. Cehennemin azabı ve cennetin sevabı kulların sevabına göre bölünüp ayrılır.

"EEMİNTÜM MEN FİSSEMÂİ EN YAHSİFE BİKÜMÜL'ARDA FEİZÂ HİYE TEMÛRÜ"

Meharet ve yeteneğiniz insanlıkla ilgili olgunluğunuzla ilâhî isimlerden sizin tahammül edemeyeceğiniz surette gelen bir kuvvete tabi olursa acaba sizin selâmetiniz ne ile sağlanır?

"EM EMİNTÜM MEN FİSSEMÂİ EN YÜRSİLE ALEYKÜM HÂSIBEN FESETA'LEMÛNE KEYFE NEZİRİ"

Gönderilen âfetlerin başınıza gelmesinden, o uyarıcı sizi ne suretle güven verecek bir hale döndürebilir. Siz «Nezîr»in (korkutarak uyarmak için gönderilen peygamber) niteliğini ileride çaresiz kaldığınız zaman anlarsınız.

"VE LEKAD KEZZEBELLEZİNE MİN KABLİHİM FEKEYFE KÂNE NEKÎRİ"

Onlardan önce gelenler de yalan söylemekte direndiler. Fakat inkârcı olanların halleri neye varıyor onlar görsün ve bilsinler.

"EVELEM YEREV İLETTAYRI FEVKAHÜM SÂFFÂTİN VE YAKBIDNE MÂ YÜMSİKÜHÜNNE İLLERRAHMÂNÜ İNNEHU BİKÜLLİ ŞEY'İN BASIYRÜN"

Sade arzın yükseklikler̈inde yürümek değil, Rabbiniz size tayyareleri vermiştir ve siz onlarla havada yürürsünüz ki o da, arzın yürünebilecek yüceliklerindendir. Eğer Cenâb-ı Hakk o tayyareleri sizin kalbinize ilham ederek size bir fikir ve ilim vermeseydi, ne ile siz o tayyareleri elde edebilirdiniz? Yahut, yoğun bir suya benzer bir hava arz yuvarlağını çevrelememiş olaydı siz o tayyarelerle çıktığınız yerlere ne ile çıkabilirdiniz?

Cenâb-ı Hakk burada kullarına hayat, ilim, kudret... gibi sıfatlarıyle tecelli etmiştir ve burada inkârcı olsun mümin olsun ikisi de çalıştığı şeyde eşittir ki, azap ve sevap oranları itibar olunmaz. O, Allah yanında kulun itikadına nisbet olunur. Ama, bir iş ve bir icatta herkes kendi çalışması kadar bir şey meydana getirmeye yeteneklidir.

Hava tabakaları, seherde görünen şafak gibidir ki, onyedi fersah (ortalama 95.000 metre) yüksekliğindedir. Ama 5 fersah (ortalama 28.000 m.) kadar olan yerlere uçaklar serbestçe uçarlar. Bundan ötede hava, teneffüse yararlı bulunmadığından oraya yükselmek şimdilik mümkün değildir.

“EMMEN HÂZELLEZÎ HÜVE CÜNDÜN LEKÜM YANSURÜKÜM MİN DÛNİRRAHMÂNİ İNİLKÂFİRÜNE İLLÂ Fİ GURÛRİN”

Rabbiniz, sizin ihtiyacınız olduğu zamanda askerlerinizin yapacağı hizmeti bu uçakların yapacağını temin etmedi miydi? Siz bunları, isteğinizi elde etmek için, askerlerin hizmetinde vasıta olarak kullandınız. Bu, Cenâb-ı Hakk'tan size bir yardım değil midir? «Rahmân» sıfatıyle nitelenmiş olan Allah'ı bilecek ve görecek kadar bir güce sahip olamadığınızdan, vücuda getirmiş olduğunuz bir takım aletler ve sanatları, Cenâb-ı Hakk görmeksizin biz yapıyoruz, zan edersiniz. Halbuki, onlar Cenâb-ı Hakk'ın üstün kudret ve tasarrufunun görünen eserlerindendir.

İnkârcıların hallerinden ve hareketlerinden hâsıl olan şey övünmeden başka neye yarar ve onlar kendini beğenmişlikten başka ne gösterebilirler? Onların halleri ancak gururlanmaktır. Uçakları yapma yeteneğini kendilerinin nasıl bir kuvvet ve hangi bilgiden aldıklarını bilemiyorlar. Bunları biz icat ve ihtira ettik diyerek öğünüyorlar. O istidatlarını kendilerine nisbet ediyorlar. Acaba onların kendileri nereye nisbet olunuyor? Cenâb-ı Hakk'tan başka kendisine sığınılacak bir yer var mıdır?

"EMMEN HÂZELLEZÎ YERZÜKUKÜM İN EMSEKE RÎZKAHU BEL LECCÛ Fİ UTÜVVİN VE NÜFÜRİN"

Eğer dünyanın rızkını veren o Allah, sizden rızkını keserse, geçiminizi sağlamaktan emin misiniz? Belki serkeşlik ve nefrette daha çok çaresizlik ve ıztıraba uğramış olursunuz.

"EFEMEN YEMŞÎ MÜKİBBEN ALÂ VECHİHÎ EHDÂ EMMEN YEMŞÎ SEVÎYYEN ALÂ SIRÂTIN MÜSTEKIYMÎN"

İki ayağı üzerinde her tarafı görerek hareket eden kimse mi doğru gitmiş olur; yoksa, yüzü üzerine düşüp de sürünerek giden adam mı güzelce yolu takip etmiş olur? Bunların hangisi görüş ve seziş uzerinedir? Elbette etrafında gördüklerinden haber çevresini bilip anlamaya ve keşfetmeye müsait olan şekilde yol alan kimse doğru olarak istenilen yere ulaşır. Halbuki, yüz üstü sürünerek hareket eden kimse, o gidiş ve hareketinde ne derece doğru olabilir ve ne kadar yol alabilir? Bu gibi kimseler bayağı işlerle uğraştıklarından aşağılığı seçmiş olurlar ki, onlar bu sapıklıkta koştukça, iyilik ve mutluluğu elde etmeleri imkânsızdır.

"KUL HÜVELLEZÎ ENŞEEKÜM VE CEALE LEKÜMÜSSEM'A VEL'EBSÂRE VEL'EF'İDETE KALÎLEN MÂ TESKÜRÜNE"

Hayat, ilim, kudret... gibi sıfatlardan peygambere gelen ilâhî vahiy ki, peygamberin tebliğ sahifesinde yansıyan şey: "Yüce Allah sizi yoktan var etti ve sizin için işitme ve görme gibi organlar yarattı. Bunlar vasıtasiyle işitmiş ve görmüş olduğunuz şeyleri hayalinizde canlandıracak kadar bir de kalp yarattı. Ne fayda ki, siz şükür etmekte pek ağır davranıyorsunuz."

"KUL HÜVELLEZÎ ZEREEKÜM FİL'ARDI VE İLEYHÎ TUHŞERÛNE"

Sübut sıfatlarından risalet sahifesine gelen ilâhî vahiy: "Cenâb-ı Hakk sizi yerden yarattı. Elbette siz o yerde daimi surette durmayacaksınız. Sizde bir yükseliş vardır ki, daima Rabbinize gidiyorsunuz. Ama öldükten sonra değil, şu anda gidiyorsunuz ki, hayatınız boyunca sizin hareketinizi teşkil ediyor."

“VE YEKÛLÛNE METÂ HÂZELVA’DÜ İN KÜNTÜM SÂDIKIYNE”

Onlar bir kaide öğrenmişler ki: “Şu sizin vaad ettiğiniz şey ne zaman gelecek, getirin de sizin sadık olduğunuzu görelim.” derler. Onların bu ısrarlı sözleri, delicesine, Allah’ın kahrını istemekten ibarettir.

“KUL İNNEMEL’ILMÜ INDALLÂHİ VE İNNEMA ENE NEZÎRÜN MÜBÎNÜN”

Sübut sıfatlarından risalet levhine gelen ilâhî vahiy: “Bu evrenin hepsinin ilmi, Cenâb-ı Hakk’ın katındadır ve bizim onu tayin ve sınırlandırmamız mümkün değildir. Allah’ın ilmi, ancak çevreler ve kuşatır; çevrelenmiş olamaz.”

“Benim başka bir memuriyetim yoktur. Ben ancak size durumu açıklamak ve bildirmek için bir nezîr’im.”

“FELEMMÂ REEVHÜ ZÜLFETEN SÎET VÜCÛHÜLLEZİNE KEFERÛ VE KIYLE HÂZELLEZÎ KÜNTÜM BÎHÎ TEDDEÛNE”

O şeyin anlatılması halinde, kendilerinde his edilir ve görünür surette bir anlayış doğar ve tahmin ettikleri meselelerden onların yüzleri kararır ve gözleri belerir. Onlara çağırıcı tarafından denilir ki: “Sizin istemekte ısrar ettiğiniz gün bu gündür ki, siz bunu isterdiniz. Nasıl, düşüncenize uygun buluyor musunuz?”

"KUL EREEYTÜM İN EHLEKENİYALLÂHÜ VE MEN MAIYE EV RAHİMENÂ FEMEN YÜCÎRÜLKÂFİRÎNE MİN AZÂBİN ELİMİN"

Sübut sıfatlarından peygambere gelen ilâhî vahiy: "Siz görmez misiniz ki, eğer Allah bizi ve bizimle beraber olanları yok ederse yahut bize rahmet ederse, ki imanımızın gereği biz Cenâb-ı Hakk'ın merhamet etmesini temenni ediyoruz, inkârcılar elem verici azaptan nasıl olur da kurtulurlar? Onlar Allah'ı inkâr ettiler ve Allah'ı hiç bir şeyde kabul etmediler."

"KUL HÜVERRAHMÂNÜ ÂMENNÂ BİHÎ VE ALEYHİ TEVEKKELNÂ FESETA'LEMÛNE MEN HÜVE Fİ DALÂLİN MÜBÎNİN"

Sübut sıfatlarından risalet sahifesine gelen ilâhî vahiy: "Biz o Rahmân'a iman etmişiz. Biz inkârcı değiliz, müminiz ve o imanımız bizi kurtarır ve biz o Rahmân'a itimat ve tevekkül ettik. Siz de ileride bileceksiniz ki, herkesin ındinde emin olan veya sapık ve zalim olan kimdir? Siz misiniz, yoksa biz miyiz?"

"KUL EREEYTÜM İN ASBEHA MÂÜKÜM GAVREN FEMEN YE'TİKÜM BİMÂİN MAIYNİN"

Sübut sıfatlarından peygambere hitaben gelen ilâhî vahiy: "Evet, sizin suyunuz batarsa ve kuyularınızda su kalmaz ve çekilirse yani o suyunuzu arz yuvarlağı emerse sizin o güzel tatlı suyunuzu bir daha kim getirip de size verir? Yahut «mâ-ı maıyn»in anlamı olan dünya ömrünüz, eşya ve canlılarla birlikte perişan ve telef olursa, o hayatı size kim verir ve ne ile siz bir daha o hayatı elde edebilirsiniz?"

Açıklamanın ikinci şekli

BİSMİLLÂHİRRAHMÂNİRRAHÎM

"TEBÂREKE"

«Mezâhir-i Vücûd»; yani isimler, sıfatlar ve fiillerle ilerleyip hayat ve ilim olayları ile nitelenerek kazanılmış bir varlık olan zat, tasarruf ve iktidarın yüceliğine nazar etti ve oraya yükselmek için sebepler aradı. Zatın yükselmesi, olaylara nisbet olunduğundan, insan varlık âlemine inip hayat, ilim, kudret... gibi sıfatlarla muamele olundu. Zira, insanın yarısı ruh ise yarısı bedendir. Ruh, varlık âlemine inince «ubûdiyet» (feyiz ve terbiye kabul eden bir varlık) ve «rübûbiyet» (eşyada olgunluğunu gösteren mânâ) mertebesinde ve hayat için lüzumlu sebeplere ve gereçlere muhtaç oldu ve hayat, ilim, kudret... gibi sıfatların şeceresine sarıldı. **"... ve lâ takrebâ hâzihişşecerete..."*** denildi ise de bu, tabiî olduğundan mecbur kaldı. Yani, «Mezâhir-i vücûd»un «ubûdiyet» ve «rübûbiyet» için yaratılmış olduğuna dair kendisinde anlayış ve sağlam bilgi hâsıl oldu. Koruyucu melekler; hayat, ilim, kudret... gibi sıfatların tecelli ve cereyan etmesiyle ulaştı. Bu defa hayatla ilgili ikinci şartlara yani yemeye ve içmeye muhtaç oldu. «Mezâhir-i vücûd» varlık âlemine gelmezden evvel, ruhlar âleminde, kendisine hiç bir şey katılmadı. Fakat gerçeği bulup meydana çıkarmak isteyen bazı kimseler bunu, akıl ve düşünce yoluyla

---

(*) Bakara Sûresi, 35 inci âyet: "... yalnız şu ağaca yaklaşmayın..."

hayali bedene nisbet ediyorlarsa da, kuruntuya itibar olunmaz.

"ELLEZİ BİYEDİHİLMÜLKÜ"

Bu kez «Mezâhir-i vücûd», istidadı sayfasına yansıyan, hayalî yaratılmış vücudunu gördü. Zira, gerek hayat, gerek ölümde hayal mevcut ve daimdir. Bir insan ölmekle hayali ortadan kalkmaz. «Mezâhir-i vücûd» burada eşyaya yansıyan Muhammediyet nurundan vücudunu tamamlamak istedi ve hayat, ilim, kudret... gibi sıfatlara sarıldı. İlâhî isimlerin tecelli ve cereyan etmesi onu, insan vücudunu meydana getiren toprak, su... gibi elemanlara ulaştırdı. Bu vücutta varlık âleminden Milk, Melekût, Nâsût, Lahût ve Ceberût'tan ibaret olan beş âlemden «Milk»i (hayatın tasarruf ettiği kuvvetin sarfiyle meydana gelen bir şeydir.) gösterdi. Hayalin mânâsında olan «Milk», görünürde tecessüm etti ve bu suretle "Biyedihilmülkü" yüce âyetinin sırrı göründü.

"VE HÜVE ALÂ KÜLLİ ŞEY'İN KADÎRÜN"

Cenâb-ı Hakk, bu söylenenlerin hepsini yaratıp icat etmeye veya yok edip ortadan kaldırmağa kudretlidir.

"ELLEZİ HALEKALMEVTE VELHAYÂTE"

«Mezâhir-i vücûd» istidat sayfasına yansıyan tasarrufun yüceliğine baktı ve mânâ âleminden zuhura, zuhur âleminden de mânâya bir değişme ve geçiş gördü.

"LİYEBLÜVEKÜM"

Hayatı elde etmekle nail olduğu nimetlerden ölümle meydana gelen ayrılık dolayısiyle vücudun manevî olarak yeniden yaratılmasındaki bedeni yönüne olan akışını gördü.

"EYYÜKÜM AHSENÜ AMELEN"

Burası teklif yeri ve iptilâ dairesidir. Bu iptilâ; din ve itikadı yönünden ve insanlarla ilgili halleri bakımından kitaba uygun olarak soru sorulacak olan ve kendilerine «Ey» diye seslenilen ve çağırılan kimselerdir.

"VE HÜVEL'AZÎZÜLGAFÛRÜ"

«Hüviyet-i mutlaka»; yani kudret ve rübubiyet (Bilim adamlarınca, buna «Tabiat» denilir.) kendisine aykırılık gösterenlerden intikamını alır. Uygunluk gösterenlerin kusuru da olsa kendilerini affeder ve günahlarını bağışlar.

"ELLEZÎ HALEKA SEB'A SEMÂVÂTÎN TIBÂKAN MÂ TERÂ FÎ HALKIRRAHMÂNÎ MİN TEFÂVÜTİN"

Bu yüce âyet, varlık âleminin üçüncü mertebede zuhuru keyfiyetini gösteriyor, «Rahmân»ın yaratışından ve yedi tabakadan murat; yukarılarda bildirildiği üzere, gerek insanın vücudu murat olunsun, gerekse yedi gezegen murat olunsun, bunların var olma keyfiyeti ve yerleşmesi, evreni yaratan Cenâb-ı

Hakk'ın ihsan ettiği düzen dairesinde cereyan eder, demektir.

Her sistem kendi âleminde, her gezegen kendi yörüngesinde seyreder. Fakat bu seyir ve hareketlerinde zerre kadar dengesizlik ve düzensizlik yoktur. Yüksek olsun, alçak olsun «Rahmân»ın yarattığında fark olamaz. Hepsini düzen ve intizam üzere yaratmış ve icat buyurmuştur.

"FERCİILBASARE"

Vahyi icabettirecek ve hayata gerekecek olan şeyleri bunların içinde tamamlamıştır.

"HEL TERÂ MİN FUTÛRİN"

Bu, olumsuz tarafından sual sormaktır. «Rahmân»ın yaratmış olduğu şeylerde noksan ve kusur mu görürsün? Yani, göremezsin; değerindedir.

"SÜMMERCİILBASARE KERRETEYNİ"

Bu yüce âyet, ibretle bakışı sınırlayarak görmenin kuvvetleştirilmesini emir buyuruyor. Görmenin aslı, tabiî olan gözle görmedir. Burada bakış keskinliğine, yani dürbünlerin tertibine işaret vardır ki, ilim ve sanat sayesinde bu gün kullanılmakta ve ileride keşif ve icat edilecek olan rasat aletleriyle çok daha yükseklere bakışı istemek, demektir.

"YENKALİB İLEYKELBASARÜ HASİEN VE HÜVE HASİRÜN"

Her ne kadar, bu çok yükseklere bakışla kürelerin hakikatinden haber almak kabil olmazsa da, büsbütün ümitsizlik ve üzüntü de gerekmez. İnsan bu sonsuz âlemlerin, ne gözün imkânlarına ne de beşerin anlayışına sığmayacağını ve burada âciz kaldığını anlar ve bu yolda hayrette kalır.

"VE LEKAD ZEYYENNESSEMAEDDÜNYA BİMESÂBÎHA"

Cenâb-ı Hakk, doğruluk yolunu gösteren akıl, ilim, risalet ve nübüvvet gibi manevî nurlar ve yüce kişilerle yeryüzünü süslemiştir.

"VE CEALNÂHÂ RÜCÛMEN LİŞŞEYÂTIYNİ"

Bunlar, kararsızların yani tabiatı Allah sananların zan üzerine konuşmalarından ortaya çıkan bahaneleridir.

"VE A'TEDNÂ LEHÜM AZÂBESSEIYRİ"

Onlara gece gündüz bu gibi şeylerle devamlı uğraşmaları azabını, alışkanlık haline getirttik. Fakat eşyayı, yaratılışının gerçeği yönünden pek noksan gördüler.

"VE LİLLEZÎNE KEFERÛ BİRABBİHİM AZÂBÜ CEHENNEME"

Her şeyi, yaratılmış olan tabiata yükleyerek ne hakkiyle tabiatı, ne onu yaratanı ve ne de yaratılmış olanı ve yaratılış mertebesini bilmeyen adamlar elbette Allah'ı bilemezler.

"VE Bİ'SELMASIYRÜ"

Böyle kimselerin geri dönecekleri ve sığınacakları mevki ne fena bir yere rastlayacaktır.

"İZÂ ÜLKÛ FÎHÂ SEMİÜ LEHÂ ŞEHÎKAN VE HİYE TEFÜRÜ"

Mahşere vardıkları zaman cehennemin sesini hırlar gibi kaba gürültülü bir surette işiteceklerdir. Uyanıklığın başlangıcı işitmek olduğu için, insanın gerek doğru gerekse yanlış yola gitmesine sebep olan, işitme duygusudur.

"TEKÂDÜ TEMEYYEZÜ MİNELGAYZİ"

Umulur ki, mütevazi şekilde bir davranışla size yardım etsin.

"KÜLLEMÂ ÜLKIYE FİHÂ FEVCÜN SEELEHÜM HAZENETÜHÂ ELEM YE'TİKÜM NEZİRÜN"

Oraya bölük bölük bırakılanların gelir ve gideri kendisine havale olunan zat, bunlara sorar ki: "Bu günün halini size böylece bildirecek bir adam gelmedi mi?"

"KÂLÛ BELÂ KAD CÂENÂ NEZÎRÜN"

"Bize hakikatte nezîr olarak bir zat geldi."

"FEKEZZEBNÂ VE KULNÂ MÂ NEZZELELLÂHÜ MİN ŞEY'İN"

"Biz hiç önem vermedik, kabul etmeme tarafını kendimiz için gerekli sayarak ve "Allah bize bir şey göndermedi." diyerek inkârda direndik."

"İN ENTÜM İLLÂ Fİ DALÂLİN KEBÎRİN"

"Siz büyük bir dalâlete (doğru yoldan sapma) uğramışsınız."

"VE KÂLÛ LEV KÜNNÂ NESMEU EV NA'KILÜ"

Onlar dediler ki: "Biz işitseydik ve işittiğimiz şeyin hakikatine ulaşıp akıl erdirseydik bu iptiiâya uğramazdık."

"MÂ KÜNNÂ FÎ ASHÂBİSSEIYRİ"

"Ve cehennemliklerin içinde bulunmazdık."

"FA'TEREFÛ BİZENBİHİM FESUHKAN LİASHÂBİSSEIYRİ"

Onlar günahlarını itiraf ettiler. Fakat, artık iş işten geçti ve Cenâb-ı Hakk'ın rahmeti onlardan uzak oldu.

"İNNELLEZÎNE YAHŞEVNE RABBEHÜM BİLGAYBİ"

«Nezîr» olan zatın göstermiş olduğu doğru yola, görünmediği halde, iman ve itikat etseydiler;

"LEHÜM MAĞFİRETÜN VE ECRÜN KEBÎRÜN"

Onların, Allah katında günahları bağışlanır ve büyük sevaba nail olurlardı.

"VE ESİRRÜ KAVLEKÜM EVİCHERÛ BİHÎ"

İsterseniz sözünüzü saklayınız. Yani, görünürde olan davranışlarınızı gizli tutunuz, yahut gösteriniz.

"İNNEHU ALÎMÜN BİZÂTİSSUDÜRÎ"

Cenâb-ı Hakk'ın ilmi her şeyi, olmadan ve meydana gelmeden önce de kapsamıştır. Her şey Allahlığının ilminde mevcuttur.

"ELÂ YA'LEMÜ MEN HALEKA"

Kendilerini acaba kimin yarattığından haberleri var mıdır?

"VE HÜVELLATIYFÜLHABÎRÜ"

Cenâb-ı Hakk kuluna lütfeder. Onun her halinden haberlidir.

"HÜVELLEZÎ CEALE LEKÜMÜL'ARDA ZELÛLEN FEMŞÛ Fİ MENÂKİBİHÂ"

Yeryüzünün size tabi olması, yaratılmış olan şeyleri size bağlı kılmamızdan ileri gelmektedir. Onun üzerinde, yüksek yerlerinde geziniz.

"VE KÜLÛ MİN RIZKIHİ"

Cenâb-ı Hakk'ın ihsan etmiş olduğu nimetlerden yiyiniz.

"VE İLEYHİNNÜŞÛRÜ"

Sonunda geri dönüşünüz orayadır.

"EEMİNTÜM MEN FİSSEMÂİ"

Size kim teminat verdi? Cenâb-ı Hakk'ın semadaki gazabından emin misiniz?

"EN YAHSİFE BİKÜMÜL'ARDA FEİZÂ HİYE TEMÛRÜ"

Sizi yer yüzüne atarak batırsa, daha ziyade aşağılık ve alçaklığı yüklenmiş olursunuz.

"EM EMİNTÜM MEN FİSSEMÂİ EN YÜRSİLE ALEYKÜM HÂSIBEN FESETA'LEMÛNE KEYFE NEZİRİ"

Cenâb-ı Hakk'ın semadan indireceği ilâhî gazabından emin misiniz? Üzerinize taş yağdırsa veya başka bir âfet indirse, o zaman beni sizlere ne suretle «Nezîr» gönderdiğini anlarsınız.

"VE LEKAD KEZZEBELLEZİNE MİN KABLİHİM FEKEYFE KÂNE NEKİRİ"

Sizden önce gelen inkârcılar yalanları cihetiyle nasıl perişan oldular.

"EVELEM YEREV İLETTAYRI FEVKAHÜM SÂFFÂTİN VE YAKBIDNE"

Onlar, üzerlerinde savaş hattı meydana getirmiş olan tayyareleri görmezler mi?

"MÂ YÜMSİKÜHÜNNE İLLERRAHMÂNÜ İNNEHU BİKÜLLİ ŞEY'İN BASIYRÜN"

Bunlara havamn gerçek cevheriyle ilgili olan tasarrufu kim vermiştir? Bu tasarruf Cenâb-ı Hakk'ın «Rahmân» sıfatı ile, dünyaya iptilâ ve imtihan yolu ile «Celâl» isminin yansımasından başka bir şey değildir.

"EMMEN HÂZELLEZÎ HÜVE CÜNDÜN LEKÜM YANSURÜKÜM MİN DÛNİRRAHMÂNİ İNİLKÂFİRÛNE İLLÂ Fİ GURÛRİN"

Bunlar, sizin için savaşanlar ve savunanlardır. «Rahmet»in insana tecelli ve cereyan etmesinin dışında kalarak tasarruf eden, onları tamamiyle kapsayamazsa, etkisiz kalır. Ama, bu varlık âleminde meleke ve yatkınlığı elde edip de: "Ben üstün bağışlardan aldım." iddiasında bulunanlar gururdadırlar. Gurur ile nitelenen kimsede ise ne gibi iyi huy ve erdemlik görünür?

"EMMEN HÂZELLEZÎ YERZÜKUKÜM İN EMSEKE RİZKAHU BEL LECCÛ Fİ UTÜVVİN VE NÜFÛRİN"

Sizi rızıklandıran Rabbiniz rızkınızı tutup vermese, kendiniz bunu nereden sağlayabilirsiniz? Rabbiniz sizi bunca nimetleriyle ve ihsanlariyle beraber ilim ve irfan ile de zinetlendirdiği halde, bu nefret ve inat uygun mudur?

"EFEMEN YEMŞÎ MÜKİBBEN ALÂ VECHİHÎ EHDÂ EMMEN YEMŞÎ SEVÎYYEN ALÂ SIRATIN MÜSTEKIYMİN"

Yüzü üstüne düşüp yuvarlanarak giden kimse ile el ve ayak gibi bütün azaların tasarrufu altına alarak davranışlarında «Sırât-ı müstakıym» (doğru yol) üzere hareket eden kimse bir olur mu?

"KUL HÜVELLEZÎ ENŞEEKÜM VE CEALE LEKÜMÜSSEM'A VEL'EBSÂRE VEL'EF'İDETE KALÎLEN MÂ TEŞKÜRÛNE"

Cenâb-ı Hakk; daha ilk yaratırken, hayat, ilim, kudret gibi sıfatlardan aralıksız gelen feyiz yoluyla insana önemli yararları olacak olan işitme, görme, akıl ve fikri özürsüz ve kusursuz surette vermiştir. Bunların kullanılmasında hayır yönünü gerekli bulmayanlar, bu nimetlerin şükrünü yerine getirmemiş olurlar.

"KUL HÜVELLEZÎ ZEREEKÜM FİL'ARDI VE İLEYHİ TUHŞERÜNE"

Hayat, ilim, kudret gibi sıfatlardan insanların istidatlarının levhine gelen feyiz, yeryüzünde kendisinin yaratılışının keyfiyetini gösteriyor ve bu mevkiden de haşir ile sevk olunacakları, Cenâb-ı Hakk'ın hitap suretiyle vukua gelen emrinden, açık olarak anlaşılıyor.

"VE YEKÛLÛNE METÂ HÂZELVA'DÜ İN KÜNTÜM SÂDIKIYNE"

Gafiller derler ki: "Vadedilen bu haşir ve neşir ne zamandır? Hakikatte, manevî ve görünürde olan varlıklar sizin doğruluğunuzu isbatlıyorsa da, bize kuruntuyu yok edecek delil gösteriniz."

"KUL İNNEMEL'ILMÜ INDALLÂHİ VE İNNEMÂ ENE NEZÎRÜN MÜBÎNÜN"

"Sizler görünüş tarafına yönelmiş olup da, mânâ tarafım kendiniz için lüzumlu saymadığınızdan, bu husus sizin isteğinizle Cenâb-ı Hakk'ın doğru yola sevk etmesine kalmıştır. Ben sizi «inzâr»a memurum."

"FELEMMÂ REEVHÜ ZÜLFETEN SÎET VÜCÛHÜLLEZÎNE KEFERÛ VE KIYLE HÂZELLEZÎ KÜNTÜM BİHÎ TEDDEÛNE"

Kendi düşünce ve kanaatlerine göre hareket edenlerin yanlış halleri eseri olarak yüzlerinin karalığı meydana çıkmaya başlayınca kendilerine: "İşte, sizin «Gerçektir» diye ısrar ve inat ettiğiniz şey budur." denildi.

"KUL EREEYTÜM İN EHLEKENİYALLÂHÜ VE MEN MAIYE EV RAHİMENÂ FEMEN YÜCÎRÜLKÂFİRÎNE MİN AZÂBİN ELİMİN"

İlim, Hayat, Kudret..., gibi sıfatlardan insanın istidadına yansıyan bir mahalden benim ve beraberimde olanların yok olması görülse, onlar iman ve amelleriyle eleştirilirler; onları imanları kurtarır. Fakat elem verici azaptan kâfirleri kim kurtaracak?

"KUL HÜVERRAHMÂNÜ ÂMENNÂ BİHİ VE ALEYHİ TEVEKKELNÂ"

İlim, Hayat, Kudret... gibi sıfatlardan gelen eserler, ancak «Rahmân» sıfatiyle zuhura gelen imanımızın meydana çıkmasıdır ki, biz de bu imanımıza ve Allah'ımıza tevekkül ederiz.

"FESETA'LEMÛNE MEN HÜVE FÎ DALÂLİN MÜBÎNİN"

Bilir ve anlarsınız ki, övülecek huylarla nitelenerek Allah'a şükür edenler mi doğru yoldan sapmışlardır, yoksa, zulüm ve karanlıklar içinde çarpışanlar mı?

"KUL EREEYTÜM İN ASBEHA MÂÜKÜM GAVREN FEMEN YE'TİKÜM BİMÂİN MAIYNİN"

Sizler, bu bolluğu çok olan hayata ve bunun gerekli olan şeylerine her sabah giriyorsunuz. Hayat sebepleri bitip arkası kesildikten sonra, hayatınızı size kim sağlayabilir?

Açıklamanın üçüncü şekli

BİSMİLLÂHİRRAHMÂNİRRAHÎM

"TEBÂREKELLEZÎ BİYEDİHİLMÜLKÜ VE HÜVE ALÂ KÜLLİ ŞEY'İN KADİRÜN ELLEZÎ

HALEKALMEVTE VELHAYÂTE LİYEBLÜVEKÜM EYYÜKÜM AHSENÜ AMELEN VE HÜVEL'-AZÎZÜLGAFÛRÜ"

«Mülk» Cenâb-ı Hakk'ın kudret elindedir. İstediği gibi tasarruf eder. Tüm gelenler ve tüm var olan şeyler, O'nun iradesiyle, arzusu ile meydana gelir. İstediğini yapan kendisidir. O'nun dilediği olur. Her şeyde gerçek tasarruf sahibi O'dur. Her şeyin yaratıcısı ve icat edenidir. Öyle şanı yüce bir ilâhtır ki, yok etmek ve devamlı kılmak, ölüm ve hayat O'nun fül ve iradesindendir. İradesi olmadıkça bir şey olmaz. Evreni, birbirine bağlı ve birbiri ardınca yaratması, âciz mahlûklarına şaşılacak ve hayret edilecek sanat ve kudretini göstermek içindir. Kimse O'ndan saklanamaz ve kaçamaz. Nübüvvetten, risaletten başka bir şeyle kimsenin O'na yakınlık hâsıl etmesi mümkün değildir, olamaz. Peygamberlerin bildirdikleri hükümlerle, hoşnutluğuna uygun hareket edenlere, ihsan ve ikram eder. İsyancılardan intikam alır. O'na bir engel olamaz. Suç işleyenlerin günahını bağışlar. Kuluna herkesten ve her şeyden çok merhametli ve şefkatlidir.

«Ellezî»deki gözleyiş ve bekleyiş, faili yani yapanı ve işleyeni tavsiye ediyor. Zira kula, elinde olan iradesi karşılığında «Mülk» vermiştir. Kul, «mülk» den başka bir şeye sahip değildir; ama Allah ona, tasarrufla o mülkte her şeyin ispat ve icadını meydana çıkarmak için iktidar da vermiştir.

Cenâb-ı Hakk, insanı teşhis eden ve bu insandan zuhura gelen tüm şeylerin vücuduyla münasebetini tayin etti. Bu ise kulun güçsüzlüğünü, ölümün ve hayatın vücudunu oluşturdu.

«Mevt» (ölüm) karanlık, hayat ise nurdur. Bu nurla kulun geçim ve tasarrufunu sağlamıştır. Kullarının iş ve hareketini kontrol ve gözönünde tutma konusunda emir ve yasaklar gelmiştir ki; iyi ve güzel işler hangi kulun istidadmdadır, noksan amel ve niyet ise hangi kulun üzerine yayılmıştır? İşte bu yönler, bilinmek için bir iptilâdır. Zira "İnsanları karanlıklar içinde, ölüm içinde yarattık." demek; onlara nur indirmek, ilim, kudret ve irade vermektir. Bu iptilânm sonucu da, kulun iktidar ve niteliğini kendine göstermektir.

'ELLEZÎ HALEKA SEB'A SEMÂVÂTİN TIBÂKAN MÂ TERÂ FÎ HALKIRRAHMÂNİ MİN TEFÂVÜTİN FERCİILBASARE HEL TERÂ MİN FÜTÛRİN"

Mabudumuz yüce Allah; birbirine karşı ve uygun düzende, birbirinden farklı yedi kürenin gidiş ve hareketlerini dahi birbirine uygun ve güzel bir tarzda yaratmıştır. Bunlardaki düzenli uygunluk o derecededir ki, sanki bu yedi gezegen güneşin birer organı gibi hareket ederler. Bu, Allah'ın yaratışıdır. Bu yaratışta ayrılık bulamazsın. Eşya ilmini bilip öğrenerek sağgörü ile iyice düşünerek bir göz at, yıldızlarda zerre kadar aykırılık ve hareketlerinde aksaklık bulabilir ve görebilir misin?

"SÜMMERCİILBASARE KERRETEYNİ YENKALİB İLEYKELBASARÜ HÂSİEN VE HÜVE HASİRÜN"

Bir kere ne olduğunu ayırıp belirleyin ve başka gözleminizle de yerlerini ve hareketlerini gözleyin. İşte, gözlem aleti olan bu nezzarelerin (teleskop v.b.) güçleri artırılarak mükemmel bir hale getirilirse gökyüzündeki muhteşem kürelerin daha ziyade incelenmesine imkân sağlanmış olur. Akıllara şaşkınlık veren bir düzen ve yöntem ile yedi kat gökyüzünde dolaşan bu gezegenlerin gerçekten Allah'ın kudret ve tasarrufu elinde olduğunu ziyadesiyle görmek, bu aletlerin kusursuzluğu ile mümkündür. İnsan, bu gezegenlerin halleriyle özelliklerini incelemekten ve araştırmaktan, aslım ve hakikatini anlayarak bilgi elde etmekten âcizdir. Kendi fikrince olan bir miktarını görürsün. Hiç bir şeyle onun ilmî bütünlüğünü inhisara alamazsın.

"VE LEKAD ZEYYENNESSEMÂEDDÜNYÂ BİMESÂBİHA VE CEALNÂHÂ RÜCÛMEN LİŞŞEYÂTIYNİ VE A'TEDNÂ LEHÜM AZÂBESSEIYRİ"

Biz, gökyüzünü yıldızlarla süsledik. Müneccimlerin (gökbilimciler) sözleri birbirine uymaz. Her biri bir türlü şeyden bahseder; yıldızların özelliğinden, doğuşundan, batışından bilgi verir. O gökbilimciler, gökyüzündeki yıldızların hakikatine ulaşmak, onları tanıyıp öğrenmek için çaba gösterirler. Bu çabayı akla uygun bir haddin sınırını aştırarak, düşkünlük derecesine vardırırlar. Gökyüzündeki yıldızların hal ve durumlarını hakkıyla bilmek imkânsız olmakla beraber, olabildiği kadar bilgi elde etmek geniş bir ilim anlayışına ve özellikle çok geliştirilmiş rasat aletlerine malik bulunmağa bağlıdır. Araç ve gereçleri olmadıktan başka, ilmî yetenekleri olmayanlar, boş yere vakitlerini kaybederler ve hayatlarını yitirirler. Bu hal onlara bir cehennem azabıdır ki, gözlemleri gökyüzüne bakmaktan ve yıldızların dış görünüşlerini seyretmekten öteye gitmez. Gökyüzündeki yıldızların sayısı hakkında da değişik fikir ileri sürerler. Kimisi gökyüzünde gördüğüm yıldızlar yüzbin kadardır, der. Kimisi daha çok inceleyerek önceki tahminin isabetsiz olduğunu iddia eder. Bazıları beşyüzbin sayısını ileri sürer. Bunların her biri gerçeğe yaklaşmaktan çok uzaktır. Çünkü rasat aletlerinin geliştirilmesi sebebiyle anlaşılacaktır ki, eldeki merceklerin görüş dairesinin dışında pek çok yıldız ve gezegen vardır. Bundan önce olduğu gibi, rasat aletlerinin kuvveti arttıkça, diğer bir çok yıldızlar da görülmeğe başlıyor. Elbette bu şimdiki aletlerden de mükemmelleri yapıldıkça öncekilerden çok daha fazlası görülecektir. Cenâb-ı Hakk'ın kudretini belirtmek imkânsız olduğu gibi, yarattıklarının adet ve mıktarım sınırlamak da kabil değildir. Nasıl ki, yeryüzündeki bütün bitkilerin sınırlanması mümkün değilse, gökyüzündeki yıldızların sınırlanması ve hesabı da mümkün değildir. Hayvanların tabiatları ve hareketleri birbirine uygun olmadığı gibi, bitkilerin de görünüşü, hali ve şekli, büyüklüğü ve ağırlığı ile lezzeti ve kokusu değişiktir. Rabbin ezelî gücünün birer görünür belgesi olan büyük yıldızlar dahi, hayvanlar ve bitkiler misali, insanların aklını şaşırtacak derecede Allah'ın güzel eserleridir.

Gökyüzündeki küreler iki nevidir: Bir kısmı Güneş gibi kendiliğinden ziyaya malik olup kendi varlığını gösterir ki, bunlara «Kevkep» derler; bir kısmı da kendi mevcudiyetini gösterdiği halde ziyası olmayan ve yalnız parlaklığı bulunan yıldızlardır ki, bunlara da «Necm» derler. Dünya, Ay, Zühal, Merih gibi. Bunların tabi oldukları yaratılış kanunlarıyla, çekme ve çekilme kabiliyetleri ve kuvvetleri değişiktir. Buradaki sözümüz bu ilme tamamiyle bilgili olanlara bir tariftir. Yoksa, özellikleriyle onları anlatmak ve bildirmek değildir.

Yıldızların her biri kendine mahsus çekici ve defedici bir kuvvete sahiptir; hattâ renkleri bile başka başkadır. Meselâ: Dünya'nın gerek bitkileri, ağaçları olsun ve gerek suları olsun kendisini yeşil atlas gibi gösterir. Keza, Merih'in bitkileri ve sair şeyleri kırmızı renkte görünür. Kürelerin kendilerine mahsus renkleri vardır. Bu değişik renkler, gökkuşağında bulunduğu şekilde yedi gezegeni ve onları saran hava tabakalarının yoğunluğunu tayin eder.

Kürelerin her birisinde hassas ve hareket eden, etkili ve güçlü canlılar bulunduğuna, birbirleriyle kıyaslanarak hükmolunur. **"Ferciılbasare hel terâ min fütûr"** yüce âyeti bu sözümüzü işaretliyor ve kuvvetlendiriyor.

"VE LİLLEZİNE KEFERÛ BİRABBİHİM AZÂBÜ CEHENNEME VE Bİ'SELMASIYRÜ"

Haktan, hakikatten habersiz ve gaflet içinde olanların düşünce, inanış ve işleri bir resule, bir kitaba uymadığından akıl ve fikirleri, nefislerinin arzu ve isteklerine tabidir. Onlar, bu batıl zan ve şüphenin perdesi arkasında kalırlar ve cehennem azabı ile kınanırlar. Bu ne kadar tuhaf bir belâya yakalanmaktır ki, bu günkü günde hak ve hukuk yükümlülüğünü kabul etmeyerek nefislerine uymayı tercih ederler. Halbuki, bununla ne kötü bir yol ve geri dönülecek bir yer seçmiş olurlar.

“İZÂ ÜLKÛ FÎHÂ SEMİÛ LEHA ŞEHİKAN VE HİYE TEFÛRÜ”

Ama âhiret gününde; bu âlemden diğer âleme geçtikten sonra, oradan istenilen yöne gönderildiği vakitte, kitap ve resulden mahrum ve nasipsiz olanlar, yani nübüvvet ve risalete uymayanlar iş ve hareketlerinin, fikirlerinin vâdisine bırakılırlar. O vâdi, Cehennem'dir. Önce kınanacak olan işitmedir. Çünkü, Cehennemde ilk işittikleri, yürek paralıyan ve korkutan bir sestir. Bu ses, işitme cezasıdır. Bu ceza ile bütün vücutları, vücudun parçaları ve varlıkları kaynayacaktır. O kadar şiddet, o kadar vahşet, alçaklık ve gönül kırıklığı içinde kalacaklar ki, onlara yardımcı olarak risaletin sesi, emir ve hakikatleri bildiren âyetlerini **“Elem ye'tiküm nezîr”** seslenişi ile ulaştıracak: “Size bir peygamber gelmedi mi, size haber vermedi mi?” gibi bir sual ile onlar kınanacaklardır. İslâm dinine girmeyerek peygamberi kabul etmemeleri onlara, kınanma sebebidir.

“TEKÂDÜ TEMEYYEZÜ MİNELGAYZİ KÜLLEMÂ ÜLKIYE FİHÂ FEVCÜN SEELEHÜM HAZENETÜHÂ ELEM YE'TİKÜM NEZÎRÜN KALÛ

BELÂ KAD CÂENÂ NEZÎRÜN FEKEZZEBNÂ VE KULNÂ MÂ NEZZELELLÂHÜ MİN ŞEY'İN İN ENTÜM İLLÂ Fİ DALÂLİN KEBÎRİN VE KÂLÛ LEV KÜNNÂ NESMEU EV NA'KILÜ MÂ KÜNNÂ Fİ ASHÂBİSSEIYRİ"

Onlardan bu soruya gelen cevap: "Evet bize nezîr olarak bir peygamber geldi ise de, biz önem vermedik. inanmadık. Bize vaki olan tebliğe karşı itiraz ettik. Siz, bizi kendinize tabi ederek nüfuz ve itibarınızın artmasına bizleri alet yapmak istiyorsunuz. Siyaset, başkanlık sevdasına düşmüşsünüz. Garazınız bundan ibarettir. Allah sizinle bize haber göndermedi. Siz ancak halk içinde nüfuzunuzu artırmak için hakikatten uzak yanlış bir yolda koşmuşsunuz. Bizi de oraya mı sevk edeceksiniz?" diyerek yalanladık. Onlar cehennemin hazinedarlarıdır. (Hazene, cehennemin azabını cehennem ehline tertip ve taksim ve hayatım muhafaza eder istidatta bir çeşit azabı dengeleyen kimselere derler.) Onlar diyecekler ki: "Ne olaydı, biz o teklifleri o zaman işitmiş ve kulak verip kabul etmiş olsaydık icaplarını düşünüp akıl ederek kendimizi bu günkü günde şu azaba uğramaktan kurtarmış olurduk."

"FA'TEREFÛ BİZENBİHİM FESUHKAN Lİ-ASHÂBİSSEIYRİ"

Günahlarını itiraf ettiler. Ne çare ki, iş işten geçti. Artık cehennemlikler için, sözünü dinletmek ve anlatmak ne kadar uzak oldu. Bugünkü günde, herkes bir şey işittiği vakit, akıl edip düşünmeli. Kendini, o yaratma âleminde yaratılış halini de düşünmeli. İnsan, başıboş yaratılmamış olduğunu, bir teklif ile mükellef bulunduğunu düşünmeli. Sonra iptilânın, cezanın üzerine gelip çattığı günde pişmanlık fayda vermez.

"İNNELLEZÎNE YAHŞEVNE RABBEHÜM BİLGAYBİ LEHÜM MAĞFİRETÜN VE ECRÜN KEBÎRÜN"

Peygambere ve tasdiki lâzım gelen amel ve sözlere itikat edenler Allah'tan korkanlardır. Onlar bu görünmeyeni daima hatırda tutarlar. Bu düşünceyledir ki, belli vakitlerde Cenâb-ı Hakk'ın emirlerini yapmaya koşarlar. Böyle kimseler, Allah'ın affına, merhametine nail olurlar ve büyük sevap kazanırlar; yine büyük büyük nimetler elde ederek mutluluğa kavuşurlar. Namaz kılacağı zamanlarda hevasına uyarak bu görevde kusur gösterenler ve zamanlarını faydasız ve boş lakırdılarla geçirenler, kendilerini büyük bir telaşa atmış olurlar.

"VE ESİRRÛ KAVLEKÜM EVİCHERÛ BİHÎ İNNEHU ALÎMÜN BİZÂTİSSUDÜRİ"

İster kitap ve resule olan inanış ve amellerini saklasınlar, isterse göstersinler; o söz daha onların düşüncesine gelmezden önce, o sözün yaratıcısı O'dur. O yaratır. Kalbinizi bilen O'dur. Kalbinize o ilmi veren ve ilham eden O'dur. Buradan işe bilgili olmasını ister misiniz?

"ELÂ YA'LEMÜ MEN HALEKA VE HÜVEL LATIYFÜLHABÎRÜ"

Bilgili ve uyanık olun! Sizi yoktan var eden, âleme getiren, her halinize sizi bilgili kılan, size haber veren, ruhunuzu bilen O'dur.

"HÜVELLEZÎ CEALE LEKÜMÜL'ARDA ZELÛLEN FEMŞÛ FÎ MENÂKİBİHÂ VE KÜLÛ MİN RIZKIHİ VE İLEYHİNNÜŞÛRÜ"

Sizi yaratan öyle bir Zat'tır ki, yeryüzünü size boyun eğdirdi. Gerek fiillerinden bir fiilin, gerek sıfatlarından bir sıfatın kalbinizde meydana çıkmasından lütfen sizlere bilgi verdi. Gücünüz yettiği derecede âletlerle meydana getirilen ilimlerin ve uygulamalarının üzerine çıkın. Onların üzerinde yürüyün. Bu yeryüzü size itaat eder. Her bir dağ ve deresinin üzerinde yürümek güç ve kuvvetini size bahşetti. Eşyanın ve mevcut olan her şeyin özelliklerini ve gerekli şeylerini bilerek türlü türlü sanayi ve maarif vücuda getirmenize ve bölümlere ayırmanıza izin verdi. Kendi kudret eli olan bu yerden size ihsan ettiğini yiyin. Bu âlemden, bu «Haşr»dan sonra bir de «Neşir» ile, yaptığınız iyi ve güzel veya kötü ve çirkin işlerde haşrolmak üzere Allah'a gideceksiniz.

"EEMİNTÜM MEN FİSSEMÂİ EN YAHSİFE BİKÜMÜL'ARDA FEİZÂ HİYE TEMÛRÜ"

Bu buhran, bu taşkınlık içinde kalan insanlar, neye güvenip dururlar? Bu dünya daima değişiklikler içinde hareket ediyor. Yaratılışı gereği, normal olarak senede dört kez değişik şekil ve suret gösteriyor ve birbirine uymayan durumlar ve niteliklerle meydana çıkıyor. Deprem veya başka şeyler ve sebeplerle insanın hayatı her zaman tehlike altındadır. Deprem ile yer yarılıp batarsa iman ve islâmdan, kitap ve peygamberden habersiz olanlar yere kaynar, gider. Sizi bu felâketten kurtuluş ve selâmet tarafına kim çekip getirebilir? Buna ne ile emin oluyorsunuz?

Yere batmak, yerin dibine geçmek iki türlüdür. Birincisi: İnsanın hayatı sona erer, toprağa ait olan cesedi defnedilir, içinde bir süre kaldıktan sonra toprak onu kendisine çevirir. İkincisi: İlâhî bir gazaba uğramak veya deprem gibi önüne geçilmez bir âfetle toprağın yarılması ve yerin batmasından meydana gelen haller gibidir.

"EM EMİNTÜM MEN FİSSEMÂÎ EN YÜRSİLE ALEYKÜM HÂSIBEN FESETA'LEMÛNE KEYFE NEZÎRİ"

Gökyüzüne tasarrufu ve eşyaya hükmü hayat, ölüm, kahır ve gazap ile tecelli eden Yüce Allah'ın, üstümüze taş yağdırmasından ne ile emin oldunuz? Üzerinize taş yağdırır da sizi taşlara gömer. Akıllı olanın şanına yakışır mı ki, böyle her istediğini yapmaya gücü olan Cenâb-ı Hakk'ın tam bir hayır ve inayet olan emrine itaat etmesin? O'nun emrine uymamaktır ki, siz böyle Hakk'a taşkınlık ediyorsunuz. Emrinin yerine getirilmesindeki fayda ve yarar ile getirilmemesindeki tehlike ve zararı ileride size gösterecektir. O zaman gerçeği bilmiş olacaksınız. Mahşer gününe, kıyamet gününe kadar Cenâb-ı Hakk size mühlet vermiş, fırsat vermiştir. Elbette elinizdeki bu fırsatın, bu mühletin beyhude yere yok olmasından sorumlu tutulacaksınız.

"VE LEKAD KEZZEBELLEZİNE MİN KABLİHİM FEKEYFE KÂNE NEKİRİ"

Sizden önce gelen kavmin inkârcılık ve fesatçılık durumlarını, Ad ve Semud kavmine gösterdiğini siz de haber almışsınızdır.

"EVELEM YEREV İLETTAYRI FEVKAHÜM SÂFFÂTİN VE YAKBIDNE MÂ YÜKSİKÜHÜNNE İLLERRAHMÂNÜ İNNEHU BİKÜLLİ ŞEY'İN BASIYRÜN"

Acaba! Onlar, kendilerinin yok olması için, saflar teşkil ederek gökyüzünde ve üzerlerinde uçan tayyareleri görmüyorlar mı? Onların alıkonulması veya salıverilmesi Allah'ın belli ve âşikâr olan kudret elindedir. Dünya ile ilgili ilimler bütün insanlara bahşolunmuştur. Hakk'ı tanıyan veya tanımayanlar kendi gayret ve sebatlı çalışmaları nisbetinde bilgi ve güç kazanır ve hüner sahibi olurlar. Her şey akıl ve fikirle meydana çıkıp açıkça belli olduğu gibi; imkânsız görünen, akıllara hayret ve şaşkınlık veren icatlar bile onlara açılmış olur. Tasarruf Allah'ındır. Böyle şeyleri icat eden ve ettiren O'dur. O, mübarek ve yücedir.

"EMMEN HÂZELLEZİ HÜVE CÜNDÜN LEKÜM YANSURÜKÜM MİN DÛNİRRAHMÂNİ İNİLKÂFİRÛNE İLLÂ Fİ GURÛRİN"

Rabbinizin gazabından sizi kurtarmak için fiillerinde ve sıfatlarında âleme genişlik veren ve zaman tanıyan yardımcınız yine Rabbinizdir. O'ndan başka size yardım edecek yoktur. İnkârcılar, kendi akıllarına güvenerek bazı hususlarda kazandıkları uzmanlıkla büyüklük taslarlar.

"EMMEN HÂZELLEZÎ YERZÜKUKÜM İN EMSEKE RİZKAHU BEL LECCÛ Fİ UTÜVVİN VE NÜFÛRİN"

Cenâb-ı Hakk; size, kudret elinde yetiştirip meydana getirdiği rızkı veriyor. Eğer tasarrufu altındaki bu rızkı vermese, sizi kim rızıklandırabilir? İnkârcılar, kendi inatlarında sabit kalıyor, kabalık ve sertliklerine eğilmiş bulunuyorlar.

"EFEMEN YEMŞÎ MÜKİBBEN ALÂ VECHİHÎ EHDÂ EMMEN YEMŞÎ SEVİYYEN ALÂ SIRÂTIN MÜSTEKIYMİN"

Bir adamın yüzü üstüne düşüp sürüne sürüne gitmesi mi, yoksa doğru dürüst olarak rahat rahat gitmesi mi hidayettir? Elbette kendi arzu ve isteği ile doğru yürüyen adam, hem kendisini sakınılacak ve korkulacak şeylerden korur ve hem de tehlikenin vukuundan emin olur. Çünkü, yüzü üstüne düşmüş bir adam yolunu ne ile keşfedecek ve hidayeti ne ile bulacaktır?

"KUL HÜVELLEZÎ ENŞEEKÜM VE CEALE LEKÜMÜSSEM'A VEL'EBSÂRE VEL'EF'İDETE KALÎLEN MÂ TEŞKÜRÛNE"

Sizi vücuda getiren, size işitmeniz için kulak, görmeniz için göz ve idrâk etmeniz için kalp veren

Rabbinize kalbinizle, ki iç varlığınızın mânâsıdır, onunla pek az şükrediyorsunuz. Saf inanışla doğru yola yönelen ve mânâya şükür ile Hakk'a giden adam da bulunur.

"KUL HÜVELLEZÎ ZEREEKÜM FİL'ARDI VE İLEYHİ TUHŞERÛNE"

Ey insan! Allah sizi yeryüzünde yaratmıştır. Bu dünyada sizi rızıklandırarak her nimetini açıkça vermiştir. Bu ilâhî hazineye sahipsiniz. Bereketli kudret eliyle size vücut vermiştir, nimeti size mahsustur. Cenâb-ı Hakk'a geri dönerek O'nun ilâhî ilminde, size verilmiş olan bir vücutta haşr olunacaksınız. O vücut **"Lâ tübkıy ve lâ tezer"*** yüce âyeti gereğince kesintisiz bir akımla bir taraftan gelir, bir tarafa gider. İşte o vücutta göstermiş olduğunuz şükranlıkla Cenâb-ı Hakk'ın ilâhî huzuruna amellerinizi takdim etmiş oluyorsunuz.

"VE YEKÛLÛNE METÂ HÂZELVA'DÜ İN KÜNTÜM SÂDIKIYNE"

Siz, ikide bir ısrar ve inatla: "Bu vaad ne zaman meydana gelecektir?" diye sorarsınız. Halbuki, sizin o vaadden ayrı kalmanız için üzerinizden bir zaman geçmez. Siz daima akış üzere olan haşir ve neşir mecrasında bulunuyorsunuz.

(*) Müddesir sûresi, 28 inci âyet: "O, ne geri bırakır ne de azaptan vazgeçer."

“KUL İNNEMEL’ILMÜ INDALLÂHÎ VE İNNEMÂ ENE NEZÎRÜN MÜBÎNÜN”

“Biz, size olayların ve durumların hakikatlerini gösteren bir «nezîr»iz. Doğru bir haberciyiz ama durumun gerçeği Cenâb-ı Hakk’ın ilmindedir.”

“FELEMMÂ REEVHÜ ZÜLFETEN SÎET VÜCÛHÜLLEZÎNE KEFERÛ VE KIYLE HÂZELLEZÎ KÜNTÜM BİHÎ TEDDEÛNE”

Âhiret hallerini ve kıyamet yerini gören kimselerin yüzlerinde, gözlerinde bir korku izi görünür. Âdeta bir fenalık saçarlar. Haşir ve neşir âleminden çıkıp o cehennemde bu felâketlere uğradıkları vakit kendilerine: “İşte, bu sizin yalanlayarak iman etmediğiniz ve inanmadığınız kıyamet günü, haşir ve neşir günüdür. Bu, haber verilen ve size vaad olunan o gündür.” denilecektir.

“KUL EREEYTÜM İN EHLEKENİYALLÂHÜ VE MEN MAIYE EV RAHİMENÂ FEMEN YÜCÎRÜLKÂFİRÎNE MÎN AZÂBİN ELÎMİN”

Varılacak bu yer; onların gidişatını gösteren, kendilerine durumun gerçeklerini bildiren bir yerdir. Sizin ilminiz ulaşmamış mıdır? Beni Cenâb-ı Hakk yok eder ve benimle beraber olan evlâtlarımı ve eşimi dahi kınayıp azarlarsa, yahut bana merhamet ederek mutluluk yerine ulaştırırsa da, elem verici azaptan kâfirleri kim kurtarabilir?

"KUL HÜVERRAHMÂNÜ ÂMENNÂ BİHÎ VE ALEYHİ TEVEKKELNÂ FESETA'LEMÛNE MEN HÜVE FÎ DALÂLİN MÜBÎNİN"

Biz, iman ettiğimiz şu «Rahmân» sıfatiyle nitelenmiş olan Rabbimize tevekkül ederiz. Ondan kurtuluş ve selâmet beklemekteyiz. Ey direnenler! Ey inkârcılar! O zaman görürsünüz ki, sapıklıkta kalan siz misiniz? Yoksa «Rahmân» olan Allah'a iman ve itikat eden kimseler midir? Açık ve görünürde olan doğru yoldan ayrılmanız, dünyada size belli olur ve meydana çıkar.

"KUL EREEYTÜM İN ASBEHA MÂÜKÜM GAVREN FEMEN YE'TÎKÜM BİMÂİN MAIYNİN"

Siz onlara varılacak bu yeri söyleyiniz ki; o bereketli, muntazam bahçenin suyu sabahtan kurumuş bulunursa size kim su ulaştıracak da içeceksiniz? İyi ve yararlı işlerin kaynaklarını elde ederek zorunlu ihtiyaçlarınızın şiddetli günü için hazırlayın. Size akan bu hayat suyu kurursa, sonra sizi bu âleme kim getirecek? Allah'ın emirlerini yerine getirerek ibadette bulunun; size yardım eden böyle bir kaynağı dünyadan başka nerede bulursunuz? Bunu, dünyada iken elde ediniz, kazanınız. Bugünkü gün amel günüdür. Dinin yasakladığı şeylerden kaçmma günüdür. İlim, amel ve Allah korkusu ile Cenâb-ı Hakk'a yaklaşalım.